

Dit boek moet terugbezorgd worden op de het laatst hieronder gestempelde datum. Bij latere terugbezorging moet boete worden betaald.

12/1 '61		

ARUBA DRUKKERIJ 1241

REIZEN

IN

WEST-INDIË,

EN DOOR

EEN GEDEELTE VAN

ZUID- EN NOORD-AMERIKA;

DOOR

G. B. BOSCH,

PREDIKANT EN SCHOOLOPZIENER TE CURAÇAO.

TWEEDE DEEL.

St THOMAS.

UTRECHT,
L. E. BOSCH.
MDCCCXXXVI.

ZIJNE EXCELLENTIE

DEN

LUITENANT GENERAAL, MINISTER

VOOR DE KOLONIEN,

DIE

DOOR ZIJNE SCHRIFTEN EN DADEN EENEN DUURZAMEN

ROEM VERWIERF, EN DE

WELDOENER ZIJNER LANDGENOOTEN WERD;

DIE

DOOR ZIJNE VERDIENSTEN, ALS

GOUVERNEUR GENERAAL

IN NEDERLANDS OOST-INDIE,

DE BRONNEN VERMEERDERDE VAN WELVAART VOOR HET VADERLAND

EN DESWEGE DE ALGEMEENE HULDE EN ERKENTELIJKHEID TOEKOMT;

DEN MENSCHENVRIEND EN CHRISTEN WIJSGEER,

DEN VELDHEER EN STAATSMAN

BARON *J. VAN DEN BOSCH*,

WORDT DIT GESCHRIFT,

ALS EEN GERING BLIJK VAN HULDE,

VAN EERBIED EN DANKBAARHEID,

IN OPREGTHEID DES HARTEN

TOEGEWIJD

DOOR

DEN SCHRIJVER.

HET EILAND

A R U B A.

ARUBA.

In de *Caraïbische zee*, waar het water met toenemende drift naar de bogt van *Coro*, in het vaste land van *Zuid-Amerika*, stroomt, liggen, behalve *Curaçao*, nog twee andere eilanden, *Aruba* en *Bonaire* geheeten, welke, met twee zeer kleine en onbewoonde, *Klein-Curaçao* en *Klein-Bonaire*, onder den naam van *Curaçaosche eilanden*, thans algemeener dan vroeger bekend zijn. Zij hebben uitgestrektheid gronds genoeg, om, onder eene breedte van 12 graden ten noorden der evennachtslijn, eene zekere hoeveelheid keerkring-producten op te leveren; doch zij deelen in hetzelfde lot als *Curaçao*: de droogte, die er doorgaans heerscht, maakt dezelve voor alle cultuur ongeschikt. Zij hebben daarom geene andere waarde dan dat zij twee, en wel twee bewoonde eilanden van onze planeet zijn; dat zij onder de vaderlandsche bezittingen behooren; aan het gouvernement van *Curaçao* eenige voordeelen pleegden aan te brengen; en dienden gekend te worden door de zeelieden, die deze wateren bevaren. Mijne ambtsbezigheden bragten mij op beide deze plaatsen, en stelden mij in staat, er eenige melding van te maken.

Van *Curaçao* naar *Aruba*, gaat omtrent even zoo gemakkelijk als van *Utrecht* naar *Amsterdam* in de trekschuit. Om deze reis te ondernemen, ging ik aan boord van een klein vaartuig, iets grooter dan eene van onze onveranderlijke vaderlandsche trekschuiten, echter breeder en sterker, en voorzien van twee masten, ieder met een zeil, maar veel morsiger en gansch niet zoo met de verfkwast onderhouden als genoemde trekschuiten. »Doch dat was zoo, en dat bleef zoo," — zeide de kapitein, toen ik met oplettendheid zijn vaartuigje beschouwde, — »om geen' hinder te hebben van de Spaansche of Columbiaansche kapers, die een klein oud vuil ding ongemoeid laten zeilen." Ware de kapitein in den Kerkelijken Staat geweest, hij zou zeker de zaak opgehelderd hebben, door bij te brengen, hoe veel meer gevaar de prachtige Engelsche reiskoets aldaar loopt, om door beruchte roovers aangevallen te worden, boven de eenvoudige boerenkar. Ik zou nog jaar, maand en dag kunnen noemen, waarop ik daarheen voor de eerste maal vertrok; doch het is voor het oogmerk, waartoe het thans dienen moet, naauwkeurig genoeg, als ik zeg, dat het was des avonds om 5 ure. Later dan 6 ure, mag er geen vaartuig uit de haven van *Curaçao*, want dan gaat hier, zoo wat min of meer, jaar in jaar uit, de zon onder; en dit vinden de menschen zulk eene goede inrigting, dat zij vele zaken daarna geregeld hebben. De loods komt, na dien tijd, niet meer buiten, ofschoon zoo menig vaartuig hierdoor des nachts voorbij gedreven, of wel op de aan den mond der haven liggende banken gestrand is. Ook mag geen vaartuig, zonder bijzondere vergunning, als dan meer uitzeilen. Wordt zulks evenwel gewaagd, dan lost de op den uithoek der haven staande schildwacht zijn ge-

weer; keert het vaartuig daarop nog niet terug, dan roept hij een' kanonier, die er een stuk geschut op losbrandt. Ik heb er meer dan eens voorbeelden van gezien, onder anderen van......; doch het doet er nu niets toe, het zou mij maar van de reis naar *Aruba* afbrengen.

De schipper van het vaartuig was tevens deszelfs eigenaar, assuradeur, inlader en de koopman, aan wien hetzelve, te *Aruba* komende, geadresseerd was. Verders vertelde hij mij, dat hij, hoewel inboorling van *Curaçao* en inwoner van *Aruba*, echter was burger van vier andere natiën, en behalve dat nog vrijmetselaar, welke laatste hoedanigheid hem als zeevarende dikwijls was te pas gekomen.

Even als waren wij in de trekschuit, legden wij onder weg eens aan, niet om een kommetje slappe koffij te drinken, maar om een gedeelte tijds te laten voorbij gaan; want volgens de fijne berekening van den kapitein, lag *Aruba* veel te digt bij *Curaçao*, om des avonds om 6 ure onder zeil te gaan; men zou, voortvarende, vóór den tijd, dat is vóór 6 ure, als de zon opkomt, aankomen, en om zich verder van land te verwijderen, was ook geene zaak: men kon door den stroom afdrijven. Dus het beste ware, om ten 5 ure uit te zeilen; wij konden dan nog voor zonsondergang in de *Michielsbaai* van *Curaçao* ten anker komen, aldaar nog eens aan wal gaan, en om middernacht weder zeil maken. Zie, dit was *raisonnement:* nu, hij was ook voor niets geen vrijmetselaar!

Voor mij, als steeds navorschende in welken toestand het meeste menschengeluk gevonden wordt, was er nog eene bijzondere omstandigheid, welke het bezoek aan wal, in de *Michielsbaai*, belangrijk maakte. Twee medepassagiers, Heeren van *Curaçao*, vader en zoon, verhaalden mij, dat

die eenvoudige batterijwachter, welken wij thans bezoeken zouden; en die, op een salaris van tien guldens in de maand; van de wereld afgezonderd, de oude en vervallene forteres aan genoemde baai bewaakte, de broeder was van een' kamerheer des Konings, en dat hem reeds aanzienlijke ambten waren aangeboden, welke hij, uit gehechtheid aan zijne sobere levenswijze, van de hand gewezen had. Op mijn twijfelachtig lagchen, verzekerden mij die Heeren, dat hetgene zij verhaalden, wezenlijk zoo was, en dat ik het zoo aanstonds uit den mond van den man zelven vernemen kon. Om door volgehoudenen twijfel, geen' eed, ter bevestiging van hetgene eenmaal voor waar opgegeven was, uit te lokken, gaf ik terstond bevel aan mijne twijfelachtig lagehende aangezigtspieren, zich tot gewonen ernst te herstellen, en aan mijne tong, om te zeggen, dat zoo iets wel mogelijk was.

Dadelijk bij het ankeren, stapten wij in eene ronde en daardoor wiegelende kano; waarin wij staande elkander moesten vasthouden, om het juiste evenwigt te bewaren, en werden door twee matrozen met pagaaijen of scheppriemen aan strand gezet; van waar wij over de puntachtige rotsen gingen, welke, in weerwil van gebrek aan aarde, nog stekelachtige gewassen genoeg op haren rug droegen, om onze voeten, bij mindere voorzigtigheid, ongelukkig te maken. Eindelijk kwamen wij in het oude fort, hetwelk met deszelfs twee verroeste stukken geschut nog eene schaduw van magt en gezag over de baai wierp. De batterijwachter, die ons natuurlijk al in de verte had zien aankomen (want hij had ambtshalve niets anders te doen, dan van zonsopkomst tot zonsondergang in de baai te kijken) ontving ons voor de deur zijner woning zeer vrien-

delijk, en geleidde ons binnen. Ik ken beroemde schrijvers, die, als zij zulk eene belangrijke en der menschenkennis betreffende zaak voor zich hadden als thans bij mij het geval was, elk voorwerp in het huis des batterijwachters afzonderlijk en met alle mogelijke naauwkeurigheid zouden beschrijven, wel wetende, dat zulks door hunne lezers geenszins wordt overgeslagen, niet zoo zeer, om het zoo genaamde *descriptive* in den stijl van den beroemden auteur op te merken, maar om op te passen, of er ook onverwachts iets treffends tusschen zal liggen, of ten minste de gedachte tot iets zeer merkwaardigs leiden zal; want waartoe zou anders de, algemeen als door en door kundig bekende, schrijver zijne lezers zoo kunnen ophouden met banken en stoelen, met potten en pannen te beschrijven, verzen uit vreemde talen er tusschen te vlechten, en honderd regels te gebruiken, waar hij met tien dadelijk tot de zaak had kunnen komen?

Daar ik nu niet tot het geslacht der beroemde auteurs behoor, zoo gevoel ik mij niet geregtigd, mijne lezers zoo schrikkelijk te kwellen met het beschrijven van den persoon des batterijwachters, zijne kleederen, benevens ieder voorwerp in zijne woning; ik zeg daarom kortheidshalve alleen, dat deze laatste, behalve eene slaapkamer, die naar de orde der slaapkamers digt was, volmaakt geleek naar eenen onaanzienlijken onberedderden schoenmakerswinkel. Deze omstandigheid loste zich spoedig op, toen ik vernam, dat 's huisbaas openbare betrekking wel was batterijwachter, doch dat hij nog eene bijzondere er bij had, namelijk, die van schoenmaker. De oudste der beide genoemde heeren zeide mij, hem als zoodanig sedert vele jaren te kennen, en verzekerde mij, dat hij goed en goedkoop werkte, en, om te

bewijzen, hoezeer hij van de waarheid hiervan overtuigd was; stak hij dadelijk een been uit, om zich de maat voor een paar schoenen te laten nemen. Hoewel het, onder eergevoelige reizigers, doorgaans het gebruik is; dat zulk eene verrigting van den eenen door de overigen wordt nagevolgd, zoo hield ik echter mijne voeten terug, als durvende dezelve er niet aan wagen, dewijl ik gezien had, dat de batterijwachter zulk eene zonderlinge wijze bezat, om de grootte van iemands voet te weten: hij deed zulks met het vlak der hand, den duim en middelsten vinger over de lengte en breedte van den voet uitstrekkende, hetwelk, naar mijn inzien, nooit een naauwkeurig denkbeeld van den voet geven kon. Echter bemerkt hebbende, dat hij een liefhebber van de duivenkweek was, kocht ik van hem, in plaats van schoenen, twee paar duiven, op voorwaarde, dat hij dezelve zoo over eene week of zes bij mij aan huis zou bezorgen, hetwelk hij ook als een eerlijk Duitscher gedaan heeft. Deze duiven bestonden uit een paar paauwenstaartjes en een paar nonnetjes, zwart met witte kopjes; hij had ze ook in het wit met zwarte kopjes, doch deze kocht ik niet; om welke reden ik zulks liet, weet ik niet meer: misschien was ik toen reeds doordrongen van het vooroordeel der West-Indiërs, die niet gaarne wit met zwarte kopjes zien, althans niet van het mannelijke geslacht; hoe het zij, ik vond het in allen gevalle mooijer zwart met witte kopjes.

De batterijwachter overvraagde niet, weshalve het onbillijk zou geweest zijn, af te dingen. Ik betaalde hem voor ieder paar zes Curaçaosche, dat is zooveel als drie Hollandsche schellingen, hetwelk gansch niet duur is, als men in aanmerking neemt, de groote oplettendheid en moeite, welke er vereischt worden, om soort bij soort te houden;

want de batterijwachter had, door veeljarige ondervinding, den zondigen aard bij het geslacht der duiven opgemerkt, om zich onderling te vermengen, en aldus te verbasteren. Hij wist dit anders nergens geheel door te verhinderen dan voor iedere soort eene bijzondere woning te maken, en dan ieder huisgezin beurtelings vrije uitvliegdagen te vergunnen.

Door deze zorg van den batterijwachter, om zijne duiven voor vermenging te bewaren, en door de levendigheid, waarmede hij daarover, meer dan over het maken van schoenen, sprak, rees in mij op eenig flaauw denkbeeld van 's mans hooge afkomst, en voor het eerst helde ik over, om te gelooven, wat mijne medepassagiers van des batterijwachters broeder gezegd hadden. Het is toch wel mogelijk, dacht ik: meer voorbeelden zijn er, dat in *Europa* de zoon van goeden huize, na eenig kwaad gedaan of veel gelds verteerd te hebben, onverwachts verdween, naar Oost of West vertrok, en daar wel eens na vele jaren weder een man *in bonis* werd, of nog menigvuldiger, aldaar, aan de vergetelheid overgegeven, in *sobere* omstandigheden bleef voortleven, het zij uit verkeerde schaamte, om terug te keeren, het zij omdat men aan armoede even als aan rijkdom gewoon raakt, ja zelfs omdat armoede, naar de verzekering van geleerden, die een vrij diep inzigt in de wereldsche dingen hadden, door langdurige gewoonte eene behoefte voor den mensch kan worden, waarvan dan eenige voorbeelden aangehaald worden, om, volgens de regelen der Logica, zulks niet te bewijzen, maar op te helderen.

Het kostte mij niet veel moeite, het gesprek daarheen te leiden, dat ik eenig narigt aangaande 's batterijwachters broeder ontving. De opmerking van 's mans eenzame levenswijze, van zijn gering inkomen en van zijne waar-

schijnlijke tevredenheid in dien toestand gaf er spoedig gelegenheid toe; en nu zag ik het aan het ophelderen van zijn gelaat; nu hoorde ik het uit zijn' eigen mond: »Ja, het is zoo, mijn broeder is kamerheer bij den Koning, en leeft aan het Hof in overvloed; hij heeft echter mij, zijn' broeder, niet vergeten, maar over mij aan den Gouverneur doen schrijven; ik ben, tot dat einde, al een paar malen bij den admiraal KIKKERT ontboden; doch ik ben hier wel, en leef sedert 20 jaren *zoo*, en zal verder maar *zoo* voortleven." — Mijn medereiziger zag mij terstond aan met een gelaat, waarop duidelijk te lezen stond: »Nu, wat heb ik u gezegd?" Ik was hierover in een' staat tusschen twijfelen en gelooven gekomen, en mijne gedachten, aan welke de spraakzaamheid van mijn' medepassagier voor eenige oogenblikken den vrijen teugel liet, waren, eer ik tot het eerste of laatste oversloeg, vrij verward. Ware 's batterijwachters broeder in andere betrekking geplaatst geweest, dan zou ik spoedig klaar geraakt zijn: ik zou, namelijk, aan de geneigdheid mijns harten, hetwelk ik bespeurd heb vol verkeerdheden te zijn, om bij het verhaal van den hoogen rang van iemands zoon, broeder of neef, er een rang af te denken, den gewonen loop gegeven hebben; want het is mij wel eens gebeurd, dat ik er bij zulke gelegenheden twee rangen afdacht, en nog niet eens op den waren neergekomen was. Ook had ik van iemand, die langen tijd in het rang- en tijtelzieke *Duitschland* verkeerd had, gehoord, dat als men aldaar aan eene dame, wier man in militaire dienst is, vraagt: »*Was ist ihr herr gemahl?*" en tot antwoord krijgt: »*Er steht major zu werden*," men verzekerd kan zijn, dat deze op zijn allerhoogst kapitein is; of als hij wezenlijk majoor is, »*Er steht obrist zu werden*," en zoo vervolgens. Doch in het

tegenwoordige geval was zulks niet te doen: 's batterijwachters broeder was, naar mijne gedachte, kamerheer of hij was geen kamerheer, hetzij dan honorair of werkelijk. Er viel mij echter iets anders in. Op mijne vraag: »Draagt mijnheer uw broeder denzelfden familienaam als UEd.?" kreeg ik tot antwoord: »Ja! net denzelfden." Ik trachtte nu dien naam, al ware het dan ook flaauwelijk, mij te herinneren; want ik had den Staats-Almanak gelezen, en hoezeer ik wel eens duizelig werd bij het vernemen van zoo vele namen, rangen, titels, orden, en ik daarbij in geringheid en nietigheid als wegzonk, zoo nam ik denzelven jaarlijks weder met nieuwe graagte in handen, dewijl ik telkens, dank zij de zorge des boekdrukkers VAN CLEEF, tot niet geringe streeling mijner eigenliefde, mijn' eigen' naam er in terug vond. Maar hoe ik ook op mijn eigen voorhoofd drukte, die naam wilde er maar niet in verschijnen. Ik plaatste er *von* voor, want de man was, gelijk ik vroeger te kennen gaf, een Duitscher. Ik veranderde het in *van*, voegde er achter, *van*, *van de*, *tot de*, vulde er een' naam in mijne gedachte bij; doch te vergeefs: 's Batterijwachters naam wilde maar volstrekt niet kamerheerachtig klinken. De invallende duisternis maakte een einde aan het onderhoud, en ik moest in den onaangenamen toestand van tusschen twijfelen en gelooven weder naar boord. Maar dit kan ik er toch bijvoegen, dat ik met vrij wat meer eerbied van den batterijwachter afscheid nam, dan waarmede ik bij hem gekomen was.

Men vraagt mij waarschijnlijk, of ik later de bovengemelde zaak niet naauwkeurig onderzocht? Ja zeker! deed ik dat, en wel den eersten dag den besten, toen ik, weder op *Curaçao* komende, naar mijne gewoonte, als ik van eene

schijnlijke tevredenheid in dien toestand gaf er spoedig gelegenheid toe; en nu zag ik het aan het ophelderen van zijn gelaat; nu hoorde ik het uit zijn' eigen mond: »Ja, het is zoo, mijn broeder is kamerheer bij den Koning, en leeft aan het Hof in overvloed; hij heeft echter mij, zijn' broeder, niet vergeten, maar over mij aan den Gouverneur doen schrijven; ik ben, tot dat einde, al een paar malen bij den admiraal KIKKERT ontboden; doch ik ben hier wel, en leef sedert 20 jaren *zoo*, en zal verder maar *zoo* voortleven." — Mijn medereiziger zag mij terstond aan met een gelaat, waarop duidelijk te lezen stond: »Nu, wat heb ik u gezegd?" Ik was hierover in een' staat tusschen twijfelen en gelooven gekomen, en mijne gedachten, aan welke de spraakzaamheid van mijn' medepassagier voor eenige oogenblikken den vrijen teugel liet, waren, eer ik tot het eerste of laatste oversloeg, vrij verward. Ware 's batterijwachters broeder in andere betrekking geplaatst geweest, dan zou ik spoedig klaar geraakt zijn: ik zou, namelijk, aan de geneigdheid mijns harten, hetwelk ik bespeurd heb vol verkeerdheden te zijn, om bij het verhaal van den hoogen rang van iemands zoon, broeder of neef, er een rang af te denken, den gewonen loop gegeven hebben; want het is mij wel eens gebeurd, dat ik er bij zulke gelegenheden twee rangen afdacht, en nog niet eens op den waren neergekomen was. Ook had ik van iemand, die langen tijd in het rang- en tijtelzieke *Duitschland* verkeerd had, gehoord, dat als men aldaar aan eene dame, wier man in militaire dienst is, vraagt: »*Was ist ihr herr gemahl?*" en tot antwoord krijgt: »*Er steht major zu werden*," men verzekerd kan zijn, dat deze op zijn allerhoogst kapitein is; of als hij wezenlijk majoor is, »*Er steht obrist zu werden*," en zoo vervolgens. Doch in het

tegenwoordige geval was zulks niet te doen: 's batterijwachters broeder was, naar mijne gedachte, kamerheer of hij was geen kamerheer, hetzij dan honorair of werkelijk. Er viel mij echter iets anders in. Op mijne vraag: »Draagt mijnheer uw broeder denzelfden familienaam als UEd.?" kreeg ik tot antwoord: »Ja! net denzelfden." Ik trachtte nu dien naam, al ware het dan ook flaauwelijk, mij te herinneren; want ik had den Staats-Almanak gelezen, en hoezeer ik wel eens duizelig werd bij het vernemen van zoo vele namen, rangen, titels, orden, en ik daarbij in geringheid en nietigheid als wegzonk, zoo nam ik denzelven jaarlijks weder met nieuwe graagte in handen, dewijl ik telkens, dank zij de zorge des boekdrukkers VAN CLEEF, tot niet geringe streeling mijner eigenliefde, mijn' eigen' naam er in terug vond. Maar hoe ik ook op mijn eigen voorhoofd drukte, die naam wilde er maar niet in verschijnen. Ik plaatste er *von* voor, want de man was, gelijk ik vroeger te kennen gaf, een Duitscher. Ik veranderde het in *van*, voegde er achter, *van*, *van de*, *tot de*, vulde er een' naam in mijne gedachte bij; doch te vergeefs: 's Batterijwachters naam wilde maar volstrekt niet kamerheerachtig klinken. De invallende duisternis maakte een einde aan het onderhoud, en ik moest in den onaangenamen toestand van tusschen twijfelen en gelooven weder naar boord. Maar dit kan ik er toch bijvoegen, dat ik met vrij wat meer eerbied van den batterijwachter afscheid nam, dan waarmede ik bij hem gekomen was.

Men vraagt mij waarschijnlijk, of ik later de bovengemelde zaak niet naauwkeurig onderzocht? Ja zeker! deed ik dat, en wel den eersten dag den besten, toen ik, weder op *Curaçao* komende, naar mijne gewoonte, als ik van eene

reis terug keerde, bij den Gouverneur smakelijk ging eten. Toen vernam ik het volgende: Er was werkelijk van hooger hand een aanzoek bij het Gouvernement ingekomen, om genoemden batterijwachter te begunstigen; deze was ook een paar malen bij den Gouverneur ontboden; maar men had hem niets anders dan batterijwachter kunnen maken, omdat hij noch lezen noch schrijven kon. Zijn broeder was werkelijk aan het Hof van onzen Koning, maar, in plaats van kamerheer, kamerdienaar. Bij het vernemen daarvan, was ik vol schaamte over mij zelven: niet, omdat ik bij het heengaan te veel eerbied aan den batterijwachter had laten blijken, maar, omdat ik de zaak niet terstond begrepen had, daar ik dikwijls de aangename gewaarwording gevoeld had, van in dergelijke omstandigheden, zoo goed als menig Raadsheer, iets te kunnen raden. Om dit gevoel van schaamte spoedig een weinig te verminderen, bedacht ik, dat ik ja wel had kunnen begrijpen, dat de naamsverwisseling van dienaar of knecht in dien van Heer gemakkelijk kon plaats hebben in West-Indië, waar iedere dienaar of knecht van zelven Heer is, als hij, namelijk, van de Europesche blanke kleur is; maar dat ik daarentegen van kamerdienaars aan het Hof nog zoo niet had hooren spreken, en dat ik van dezelve bij het lezen in den Staats-Almanak nooit melding had zien maken. Intusschen raakte ik door deze gebeurtenis weder een' stap verder op den weg der twijfelzucht, zoo zelfs, dat ik wel eens bevreesd geweest ben, of men het niet aan mijn gelaat zou kunnen bemerken, dat ik de mededeeling van eens zoons, broeders of neefs grootheid of hoogheid, zoo ik geene andere gronden van de waarheid daarvan had, niet geloofde.

Ik kon dien nacht, zoo wel ten anker als onder zeil, volstrekt niet slapen, alhoewel de kajuit van het vaartuig hoog genoeg was, om er in te liggen. Nu begon ik meer en meer de groote overeenkomst van dit vaartuig met eene trekschuit op te merken; want daar kon ik, als ik volgens eene dergelijke berekening, als mijn kapitein thans gemaakt had, des nachts van *Utrecht* naar *Amsterdam* voer, ook in het geheel niet inslapen, hoewel die ook hoog genoeg was, om er in te liggen, zelfs, het bovenlijf niet al te lang zijnde, er in te zitten, als men eenmaal door de gaten gekropen was, die er, in plaats van deuren en vensters, in zijn, en dezelve niet al te vol met menschen gestouwd was.

Wij waren des nachts het kanaal langs gezeild, hetwelk *Curaçao* van *Aruba* scheidt en omtrent 12 mijlen, van 15 in een' graad, breed is, en bevonden ons juist met het krieken van den dag bij het laatstgenoemde eiland.

Met meerdere blijdschap dan ik toenmaals, zagen kort te voren eenige slaven, die met eene cano van *Curaçao* gevlugt waren, bij den morgenstond, de kust van *Aruba* opdagen; want zij meenden, dat het *Columbia* was. Zij waren den avond te voren van *Curaçao* gevlugt, en dachten met het aanbreken van den dag op de vaste kust en dus in vrijheid te zijn; doch toen zij het land uit het oog verloren, waren zij ook de koers kwijt; met den dag zagen zij land, en meenden, dat dit hetzelfde was, hetwelk aan de overzijde van *Curaçao* ligt, en dat zij, bij helder weder, zoo dikwijls gezien hadden. Aan wal komende, duurde hunne vergissing nog voort: zij wenschten elkander geluk, en sprongen van blijdschap; zij begaven zich landwaarts in, en kwamen aan het dorp, waar zij met niet weinig ver-

baasdheid hunne dwaling bemerkten. Zij werden gevangen genomen, en weder naar *Curaçao* gezonden.

De Lezer heeft zeker medelijden met die arme negers? Ik had zulks ook, en wij zouden hen gaarne in het land der vrijheid gezien hebben; doch indien wij deze slaven, naar het gebruik des lands, gekocht hadden voor huisgebruik of veldarbeid, en zij ons ontloopen waren, zouden wij hen met even zoo veel blijdschap terug gezien hebben, als toenmaals de eigenaars dezer gevlugte slaven. Intusschen is het natuurlijk en vergefelijk, dat een slaaf zijne vrijheid zoekt, even als de gevangene zijne ontvlugting. De straf, welke men doorgaans, althans op *Curaçao*, daarop gesteld heeft, bestaat in de opsluiting der wegloopers, totdat er eene gelegenheid is, om hen naar een ander land te verkoopen, of ook om hun eenen ijzeren bout aan den voet te laten klinken, en hen daarmede een' geruimen tijd te laten werken.

Wij zijn intusschen s'morgens vroeg vóór de oostpunt van het eiland *Aruba* gebleven. Het gezigt van het land boezemde mij geen ander belang in dan hetgene men gewoonlijk gevoelt, als men op zee is en land voor zich ziet, al is de reis dan ook nog zoo kort, en de plaats nog zoo onaanzienlijk. Dat uitlokkende en betooverende, dat ons het gezigt op andere West-Indische Antillen geeft, dat ons ongeduldig maakt met ieder oogenblik, waarin wij, langer dan noodig is, op het vaartuig moeten blijven, ondervond ik hier volstrekt niet; want woest en verstoken van alle schoonheid, die natuur of kunst aan andere landen geeft, lag *Aruba* voor mij. Wij voeren eerst den zoogenaamden Indiaanschen kop voorbij, eene donkere rots, welke bij de oostpunt des eilands boven water steekt, en kwamen toen aan den zuidkant,

onder een onbevallig bergachtig land, dat van 3 tot 400 voeten hoog is, en een' enkelen keer zich tot 500 voeten verheft, hier en daar bewassen met kreupelhout en cactus, uitgezonderd aan deszelfs voet, naar den waterkant, waar zwaar mangelhout stond, gelijk ook op een rif of smalle strook lands, welke van de oostpunt af, op eenen kleinen afstand van den wal, langs het land ligt, en verscheidene openingen maakt, waarvan eenige goede baaijen zijn.

Wij waren naauwelijks een half uur van de oostpunt, langs den zuidwal, voor wind en stroom voortgezeild, toen de kapitein mij op eene kleine met een' wit gepleisterden muur en een strooijen dak voorziene woning wees, — welke, met een' heg van den cilindervormigen cactus omringd, als het verblijf van een' anderen *Robinson Crusó*, eenzaam in deze wildernis stond, — en zeide: »*Dáár is het huis, waarin Johannes zijn' meester vermoord heeft.*" Ik moet vooraf hierbij voegen, dat dit niet gezegd werd, toen ik de eerste reis langs deze kust voer, want toen stond er in het geheel geene woning; zulks gebeurde eerst bij een volgend bezoek op *Aruba.* Doch hetgene in ons afgeloopen leven is voorgevallen, smelt met den voortgaanden tijd in een; de tusschenruimten, die eerst nog de gebeurtenissen van elkander hielden, verdwijnen allengs, totdat eindelijk alles, wat wij op dezelfde plaats bij verschillende gelegenheden gezien en gehoord hebben, als aan een geschakeld ons voor den geest staat. Ook in dit opzigt is ons leven gelijk aan de vertooning van een tooneelstuk, bij welks einde de plaats gehad hebbende tusschenruimten wegvallen, en het ons voorkomt, als waren de voorstellingen achter elkander doorgespeeld. Ik zal daarom, en ook tot gemak van lezer en schrijver, al hetgeen ik bij onderscheidene bezoe-

ken naar *Aruba* opgemerkt heb, althans waar geene afzonderlijke vermelding noodig is, als op eene reize gebeurd, mededeelen.

Terwijl ik nog lang en strak op een huis staarde, hetwelk anders naauwelijks een' voorbijgaande blik zou waardig gekeurd zijn, maar nu iets merkwaardigs verkregen had, als konde men er uitwendig aan zien, dat van binnen JOHANNES zijn' meester vermoord had — voegde de kapitein er bij: »Dat was een wreedaardig stuk; wie had »kunnen denken, dat de oude Heer L... nog zoo ongeluk»kig aan zijn einde zou komen!"

Wat was dat voor een moord? Wat was er de oorzaak van? Welke waren de omstandigheden? Hoe kwam dezelve uit? Vraagt zeker hier de Lezer met eene belangstelling, welke niet slechts moet verklaard worden uit de zucht naar het vreemde en treffende; noch uit de weetgierigheid, om de ontwikkeling en den gang der menschelijke hartstogten te kennen. De beantwoording dezer vragen geeft mij intusschen gelegenheid, mijn reisverhaal met eene moordgeschiedenis te verlengen of af te wisselen; want men heeft mij gezegd, dat zulks te doen tot den meest behagelijken schrijfstijl van dezen tijd behoort; onlangs zelfs verzekerde mij iemand, die lid van een groot leesgezelschap was, en uit de maandelijks voorgestelde en met den meesten ijver aangeprezene en opgedrongene boeken, over den smaak der lezers en lezeressen oordeelen kon, dat thans ieder geschrift, dat zoo veel mogelijk den schijn van te willen onderrigten vermeed, en daarentegen met roof-, moord- en gruwelgeschiedenissen opgevuld was, den meesten opgang maakte, zelfs onder het teedere, gevoelige, zenuwzwakke geslacht; dat om aan dit algemeen bekend geworden verlangen te voldoen,

de meesters der fransche romantische school zich vereenigen, en met elkander wedijveren, om in hunne $\frac{1}{4}$ geschiedkundige en $\frac{3}{4}$ romantische verhalen, groote opgewektheid, vermengd met schrik en ijzing, daar te stellen. Ja, de man, die mij dit verhaalde, voegde er bij, hoe een dier genoemde schrijvers zelfs te kennen gegeven had, dat men zijne tafereelen, om er de bedoelde uitwerking van te ondervinden, -- d. i., om te gevoelen, koude rillingen over het lijf loopen, het bloed in de aderen stollen, het merg in de beenderen verstijven, en, als zij er slechts zijn, dergelijke aardige gewaarwordingen meer, -- moest lezen des nachts, bij ruw en woest weder, of nog liever, als men dat zoo waarnemen kon, onder het rommelen en ratelen des donders, in eene ruime zaal, zooveel mogelijk behangen met oude schilderijen en verroeste wapenen, maar vooral, en hetgeen voor alle lezers het gemakkelijkst te verkrijgen is, bij eene kwijnend brandende nachtlamp.

De moordgeschiedenis, welke ik thans op mijne reis naar *Aruba* vernam, kan echter, hoe gaarne ik ook gezind ben, om mijnen lezers vermaak te doen, met die ontzettende en ontroerende omstandigheden niet afgeschilderd worden, omdat ik mij verpligt acht, juist zoo te verhâlen, als het wezenlijk gebeurd is. Het is op zich zelf reeds schrikkelijk genoeg, als de mensch zich aan de uiterste schending der goddelijke en maatschappelijke wet schuldig maakt; zijn' natuurgenoot gewelddadig het leven beneemt; en als, naar de uitspraak des oudsten wetgevers, zijn bloed moet stroomen, omdat hij eens anders bloed vergoten heeft. Er is echter bij mijn verhaal eene voor Europeërs vreemde

omstandigheid, namelijk, dat een slaaf zijn' meester vermoordt. Hoogst zeldzaam gebeurt dit in *West-Indië;* wel hoort men eens, dat een slaaf, na weg geloopen te zijn of kwaad gedaan te hebben, zich opgehangen of den buik opengesneden heeft; en ik zou het getal voorbeelden niet gaarne willen opnoemen, hetwelk ik mij daarvan herinneren kan. Bijna nooit echter ziet men, dat hij het leven zijns meesters aangerand heeft. Ik geloof, dat deze omstandigheid niet te zoeken is in de overtuiging, dat, zoo er redenen bestaan, die het misdadig maken over zijn eigen leven te beschikken, het nog veel misdadiger moet worden, hetzelve aan een ander te ontnemen; veeleer vermoed ik, dat zulks toe te schrijven is, aan de geheime vrees, waarmede de slaaf voor zijn' meester is opgevoed, en aan den grooten eerbied, welken hij der blanke Europesche kleur toedraagt.

Naauwkeurig kan ik de thans in mijne pen liggende gebeurtenis verhalen, dewijl ik dezelve heb uit den eigen mond, niet van den ongelukkigen vermoorde zelven, zoo als sommige schrijvers van moordgeschiedenissen schijnen te hebben, maar uit dien van deszelfs nagelatene echtgenoot en volwassen kinderen, en wel eerst van hen gezamenlijk, en daarna van ieder in het bijzonder, en zoo met herhaling, dat men ten laatste er weder iets van zou beginnen te vergeten.

De oude heer L... was, 70 jaren geleden, op *Aruba* geboren, daar gehuwd, en had kinderen en kleinkinderen; eerst had hij zich met de zeevaart bezig gehouden, en later op de veeteelt toegelegd. Inzonderheid door dit laatste, was hij voor *Aruba* een zeer gegoed man geworden; want hij bezat, zoo als ik ten naaste bij berekenen kan, 20 slaven, 50 stuks hoornvee en 600 schapen. Hij was altijd bedacht, de veefokkerij, zooveel mogelijk, uit te breiden, en verzocht

en verkreeg tot dat einde de toestemming, om op het geheel onbewoonde Zuid-Oostelijk gedeelte des eilands een huis te bouwen, en, voor zijn steeds toenemend getal schapen, eene koraal aan te leggen. — Dat was nu het huis en de cilindervormige cactus heg, welke mij de kapitein aanwees. — De oude man deed niet wel, dat hij, in zulk een' vergevorderden leeftijd, zijn huisgezin nabij de baai verliet, en in zoodanig een afgelegen oord ging wonen, alleen vergezeld van een' slaaf. Deze, JOHANNES geheeten, was de zoon van eene Negerin en een' reeds eenigzins verbasterden Indiaan, gevolgelijk niet zwart, maar van eene kleur zoo wat tusschen zwart en ligt bruin in.

Nu gebeurde het, dat, op zekeren morgen, JOHANNES bij het huisgezin aan de baai kwam, berigt gevende, dat zijn meester gisteren was uitgegaan, om te visschen, maar niet terug gekomen; dat hij overal te vergeefs gezocht had, en dat het hem waarschijnlijk voorkwam, dat deze, door deszelfs oude en zwakke voeten, van de *Barancas* gevallen, en in de zee verdronken was. *Barancas* zijn rotsen, meestal scherp en steil, waarmede de gansche noordzijde der Curaçaosche eilanden voorzien is, en welke men ook op enkele plaatsen aan het zuidelijk strand aantreft; ze zijn van eene kalkformatie, en doorgaans van onder door den aanhoudenden en altijd naar het strand loopenden golfslag uitgehold, waardoor men gelegenheid heeft, met den hengel in eenigzins diep water te kunnen visschen. De oude Heer L... maakte, dit wist men, van deze tijdkortende en visch aanbrengende gelegenheid, dikwijls gebruik, en het was dus niet van waarschijnlijkheid ontbloot, wat JOHANNES als een vermoeden van zijns meesters uiteinde had aangegeven. Men vond ook inderdaad den vischhengel aan het strand en, een paar dagen later, het lijk, mis-

vormd door het zeewater en vooral door het tegen den wal stooten met den telkens herhaalden golfslag.

Intusschen bleef er een kwaad vermoeden op den slaaf rusten; want, wat ook de groote BLUMENBACH over het voordeelige der vermenging van verschillende menschenrassen zeggen moge, men vertrouwt op Aruba niet zeer die afkomelingen van Indianen en Negers. » *Het was*," zeide de oude Weduwe, toen zij mij de gebeurtenis verhaalde, terwijl zij de hand op het hart lag, — *het was, als of eene inwendige stem mij ingaf, dat* JOHANNES *de schuld had van zijns meesters dood.*"

Doch hoe uitstekend de slaven doorgaans de kunst verstaan, om met een onschuldig en eenvoudig gelaat de ergste logens te verhalen, en tegen alle bedenkingen staande te houden; en met welk eene ingespannene oplettendheid de moordenaar bedacht is, alles te verwijderen, wat aanleiding tot eene ontdekking geven zou, — diezelfde onzigtbare magt, die 's menschen zedelijke vrijheid niet hinderen kan, blijft echter de omstandigheden eens misdrijfs besturen, en brengt eenmaal weder de waarheid aan het licht. De zoon van den heer L... had, na zijns vaders dood, de eenzame woning betrokken. Eens zag hij tusschen het fijne witte zand, waarmede de met kalk of cement bepleisterde vloeren in de woningen te *Aruba* bedekt zijn, iets glinsteren; hij raapte het op, en herkende in het glinsterende voorwerp een stuk van het gouden kettingje, waarmede zijn vader, geene das dragende, deszelfs hemdkraag pleegde te versieren. Hij deed nu terstond al het zand wegruimen, en werd op den vloer wel flaauwe, echter niet onduidelijke bloedvlekken gewaar. Het vermoeden, dat de oude heer L... hier en niet aan het strand der zee zijn leven verloren had, en dat zulks niet op eene

wevallige, maar op eene geweldige wijze geschied was, werd hierdoor vrij sterk. Men moest nu de bekentenis uit JOHANNES weten te verkrijgen; doch deze werd, door de reeds gedane ontdekking niet het minste in verlegenheid gebragt, en beantwoordde de beschuldiging droog weg, met de uitdrukking, die de Negers altijd bezigen, als hun eenig bedreven kwaad voorgehouden wordt: »*Mi no sabi di nade, mi sjon!* (Ik weet van niets, mijnheer!)" De beschuldigde werd echter in het Fort in de gevangenis gebragt, en toen de deur achter hem gesloten werd, ontglipte hem de uitroep: »*O hache! o hache!*" De schildwacht, een jager van de bezetting te *Curaçao*, scheen van de landtaal niet meer te kennen dan hij noodig had bij de gekleurde meisjes en in de kroegen, en vraagde: »Wat beteekent dat? De vent roept: *O hache! o hache!*" Nu was er eene halve bekentenis uit den mond van JOHANNES, want *hache* zegt een bijl, en is, behalve een sjap, eene soort van hak, doch langer en zwaarder en met een' langen steel; het dient in den veldarbeid voor schop, spade, vork, schoffel en hark, en is bijna het eenige werktuig, waarmede de slaaf op de West-Indische eilanden voorzien is.

Den volgenden dag werd JOHANNES in een geregtelijk verhoor gebragt, waarbij hij met dezelfde koelbloedigheid en eenvoudigheid, waarmede hij vroeger betuigd had als van niets daaromtrent te weten, verklaarde, dat hij zijn' meester vermoord had in een *mal ora*. Deze woorden, — welke weder doen zien, dat de Curaçaosche landtaal, die thans door zekere omstandigheden, te breedvoerig om hier te vermelden, meer en meer over sommige West-Indische eilanden en op de vaste kust verspreid is, tot hare moeder de Latijnsche taal heeft, — beteekenen letterlijk *een kwaad uur*. De slaven

dezer eilanden gebruiken die woorden bijna bij elke verontschuldiging; en duiden er door aan: een ongelukkig oogenblik; een noodlottig tijdstip; waarop zij niet regt wisten, wat zij deden, en als door hunnen goeden Genius verlaten waren.

Alles, wat men verder van JOHANNES weten wilde, vertelde hij: zijn meester lag op de bank een weinig te slapen; met het voorhoofd op de armen rustende; hij nam den bijl, en sloeg er mede op het achterhoofd, zoodat er bloed uitsprong; de wond was echter niet doodelijk, want zijn meester rigtte zich op; en begon met hem te worstelen; doch eenige kappen met den bijl meer deden den ongelukkige, in zijn bloed wentelende, dood ter aarde vallen. Hij nam vervolgens het lijk, wierp het in de zee, en zorgde wel, dat de vischhengel er bij kwam. Hoe er een schakeltje van den gouden halsknoop, welke zeker bij het worstelen moest gebroken zijn, in het zand geraakt was, dat thans op den vloer lag, kon hij niet begrijpen; want hij had terstond al het zand uit de kamer weggeworpen, en er versch zand van den zeekant ingebragt. Ook had hij niet gedacht, dat er bloedvlekken op den vloer zouden overblijven, alzoo hij dezen, vóór het nieuwe zand er op kwam, zorgvuldig met water schoon gemaakt had. Naar *Curaçao* overgevoerd, om aldaar gevonnisd te worden, bleef hij bij zijne bekentenis; alleen er bijvoegende, dat hij tot het besluit om zijn meester dood te maken gekomen was, dewijl deze hem streng behandelde, veel van hem vergde, en altijd beknorde; eene verontschuldiging wel te verwachten in dergelijke omstandigheden; doch weinig te betrouwen; de ware, althans meer waarschijnlijke, aanleiding tot dezen moord was, dat JOHANNES liever aan de levendige baai dan aan de doodsche

en eenzame oostpunt wilde wonen; liever bij zijne vrouw of vrouwen wilde zijn dan steeds bij zijn' 70jarigen knorrigen meester, door wiens dood hij verwachten kon eene plaatsverandering te zullen ondergaan.

»Maar zeg ons — zoo verbeeld ik mij hier te hooren vragen — hoe hield JOHANNES zich, toen hij ook sterven moest?" Hij bleef, even als te voren, koelbloedig en bedaard, en met hetzelfde voorkomen van goedhartigheid en onschuld. Alles, wat de Pastoor hem, als in de Roomsche kerk gedoopt zijnde, leerde, nam hij geloovig en geduldig aan. Den avond vóór de strafoefening, was hij tegen de schutters, welke hem bewaakten, zoo opgeruimd en spraakzaam als of hij nog eene halve eeuw te leven had, en eindelijk beklom hij den ladder met die onverschilligheid en onbevreesdheid, waarmede zoowel Negers als Indianen gewoon zijn, de doodstraf te ondergaan, hetwelk den Physiologist der menschen een handvol werk ter nasporing en uiteenzetting aanbiedt.

Sedert is het huis, waarin JOHANNES zijn' meester vermoord heeft, verlaten; het stond ledig, toen ik er voorbij voer; deur en vensters waren gesloten. De schapen graasden aan de noordzijde des eilands. En wie zou ook willen wonen in een huis, nog met menschenbloed bevlekt, gelegen op eene plaats, waar nooit de mensch zijne treden zet, waar niets de doodsche eenzaamheid afbreekt dan het eentoonig gesuis des oostenwinds over het veld of deszelfs sissend fluiten tusschen de doornen der cactusplanten. Als na eenige jaren de keerkringslucht het steen-, hout- en stroowerk dier woning uitgedroogd, en aan den oostenwind, die een gedeelte des jaars over dit land raast, als wilde hij alles vernielen, de behulpzame hand biedt, om het huis

spoedig te sloopen, dan zal de zeeman, als hij deze kust voorbijvaart, naar deze eenzame plek wijzen, waar anders zoo weinig aan te wijzen valt, en zeggen: »Dáár stond het huis, waarin JOHANNES zijn' meester vermoord heeft."

Of het dan juist zoo, als ik het boven gedaan heb, zal verhaald worden, durf ik niet beweren; eerder zou ik gelooven, dat het dan veranderd, vermeerderd, verduisterd en verdicht zal zijn. Geschiedde zulks niet doorgaans met den voortgaanden tijd, hoe zouden anders reizigers in Europesche landen aan die zonderbare en ongeloofelijke moordverhalen komen, met welke zij hunne reisbeschrijvingen opsieren. Misschien zal eens hier voor menigeen het stukje van den gouden halsketting, dat, als de geheimzinnige getuige tegen dén moordenaar, in het zand verscheen, des nachts glinsteren. Misschien zal menig zeevaarder den sterken stroom niet meer toeschrijven aan de juist in deze rigting liggende kaap *St. Roman*, die hier zoo nabij is, dat men aan het vaartuig geen' langen gang om de zuid vergunt, en langs welke al het water, dat uit de golf van *Coro* komt, met bijzondere drift, als moest het er hals over kop uit, heenspoelt; en waardoor de naar beneden gaande vaartuigen met groote snelheid voorbij getrokken, maar in het opkomen terug gehouden worden; — misschien zal eens, zeide ik, menig zeevaarder den juist hier loopenden sterkeren stroom niet meer daaraan toeschrijven, maar aan eene onzigtbare kracht, welke de plaats heeft, waarop eens het huisje stond, in hetwelk JOHANNES zijn' meester vermoord had, als wilde die plaats geene vaartuigen in haar gezigt dulden. Misschien zelfs zal het dan wel spoken, zoo er namelijk, vóór dien tijd, uit andere gewesten spoken zijn overgevoerd; want wat goeds of kwaads er ook uit *Europa* naar *West-Indië* is

aangebragt, spoken in den echten zin, zijn er, zoo ver mij bekend is, tot heden toe niet overgekomen. Zulks is te meer opmerkelijk, daar, volgens den beroemden DIDERICH KNICKERBOCKER, *geschiedenis van New-York van het begin der wereld af*, de spoken reeds in het begin der 17de eeuw, dus reeds meer dan twee honderd jaren geleden, door de Hollanders naar *Noord-Amerika* zijn medegebragt, en daar toen welig hebben getierd. Overvloedig blijkt dit uit de spookverhalen, welke diezelfde schrijver, thans meer bekend onder zijn' eigen' naam van WASHINGTON IRVING, van genoemde provincie medcdeelt; en in geschriften, waarin men dezelve in het geheel niet verwachten zou, als in : *Mijn verblijf in het kasteel Bracebridge* en in de *Verhalen van een' reiziger*, in menigte levert. De reden, waarom de spoken wel naar het noordelijk, maar niet naar het zuidelijk gedeelte van *Amerika* gewild hebben, is mij, als onkundige in de Physiologie der spoken, duister. Ik weet er ter opklaring niets anders van te zeggen, dan dat ik vermoed, dat de West-Indische luchtstreek met hunne geaardheid niet overeenkomt, als zijnde daar de natuur te vrolijk, te levendig, te helder; en dat zij zich daarentegen in de lange, donkere, stormachtige nachten van het noorden mogelijk beter te huis bevinden.

Hoe dit ook zij, of hoe het ook met de plaats, waar JOHANNES zijn' meester vermoord heeft, moge afloopen, wij houden ons intusschen te lang op, en zouden, zoo voort pratende, nooit te *Aruba* aan land komen. Nu! nu! hebt maar geduld! Wij zijn er weldra. Na nog een anderhalf uurtje voortgezeild te hebben langs het zoo evengemelde dorre, onbewoonde, bergachtige, met kreupelhout en Cactusplanten bewassen land, waarop zich echter later hier en daar eene kleine woning zien liet, gebouwd in den smaak van het

zoo even beschrevene, door een' moord merkwaardig geworden, huisje.

Waar die smalle met Mangelhout begroeide landtong, langs welke wij gezeild hebben, zich voor het laatst opent, of liever, waar dezelve eindigen zou, zoo zij niet op eenigen afstand zich nog eens even boven het water verhefte, draaiden wij, wierpen het roer naar stuurboord, zou de zeeman zeggen, en bevonden ons in de *Paardenbaai*, aan welker oever de *Oranjestad* ligt.

Naar de loffelijke gewoonte der reisbeschrijvers, om de namen der plaatsen, welke zij bezochten, te ontleden, gevoel ik de verpligting, om mij eenige oogenblikken bezig te houden met den naamsoorsprong van *Paardenbaai* en *Oranjestad*. Het zijn beide ronde en duidelijke Hollandsche namen: er komen dus, tot mijn geluk, geene vreemde talen, noch gevoelens van geleerde schrijvers bij te pas. De benaming *Paardenbaai* bestond reeds eene gansche eeuw, vóór zich stervelingen aan derzelver oevers hadden nedergezet; zij werd aan dezelve gegeven, wegens de gemakkelijke wijze, waarop men aldaar de paarden, welke men van de Spaansche en Indiaansche kusten verkreeg, en meestal weder naar de groote en met 300,000 (thans geëmancipeerde) slaven bevolkte Engelsche bezitting *Jamaica* vervoerde, kon lossen en laden. Vroeger woonde de kommandeur met zijne medemenschen aan de nog naar hem genoemd wordende *Kommandeursbaai*. Deze ligt een paar uren oostelijker, en wordt gevormd door eene monding der landtong, die langs den zoo even voorbij gezeilden zuidwal loopt, en die, zoo zij met hare baaijen en inhammen aan de kust van het voormalig *Spaansch-Amerika* lag, millioenen zou waard wezen. Ik ben eens door den sterken stroom verpligt geweest, in

deze baai ten anker te komen. Het eenige kenteeken, dat eenmaal aan derzelver oever de hoofdzetel des eilands gestaan had, vond ik in eenige nabij elkander staande rond gemetselde en met kalk bepleisterde grafplaatsen, welke, volgens het opschrift van namen en jaargetal, bleken omtrent eene eeuw oud te zijn. Dat deze in *West-Indië* zulk een' tijd konden heugen, en aan de alles vernielende tand der keerkringslucht onttrokken waren, was toe te schrijven aan twee majestueuse Mansanielje-boomen, die hunne lange, breede en altijd groene takken, in den vorm van een' zonnescherm, over dezelve getrokken hadden, om alzoo deze overblijfsels van het Arubiaansche voorgeslacht tegen wind en weer te beschutten. Ter voldoening mijner aangeborene zucht, om aan land te wezen, hing ik des avonds mijne hangmat in eene vervallene hut, welke aan deze baai voor wachtpost diende; doch ik kon er des nachts weinig of niet in slapen, want zoodra de slaap mij wilde omhelzen, kwamen er rotten of eene groote soort van muizen, ik weet zelf niet meer wat het geweest zijn — maar zeker geene spoken, hoe nabij ook een oud kerkhof hier gelegen was — langs de touwen in de hangmat loopen, die maar voor één' persoon ingerigt was. Ik stond dan telkens op, schudde ter deeg de hangmat, geeuwde eens, ging dan weder liggen, en ondervond telkens op nieuw hetzelfde verdriet. Ik geloof, dat er geen grooter straf den mensch kan gegeven worden dan hem te laten komen digt aan het oogenblik, waarin hij van waken tot slapen zal overgaan, en hem dan steeds wakker te houden. Mij dunkt, het zou wegens het voortdurend folterende daarvan nog erger wezen dan met het kale hoofd onder den drup te zitten, of aan de voetzolen eenige honderd knoetslagen te ontvangen. Het verwondert mij daarom, dat zulks nooit

in de gedachte gekomen is van een' der biechtvaders van de KARELS, PHILIPSEN en FERDINANDS van *Spanje*, anders zou deze straf zeker wel eens op de ketters toegepast zijn geworden, en deze zouden er meer smart door geleden hebben dan door verbrand te worden.

Zoo pijnigend het echter is uit dien toestand gebragt te worden, zoo genoegelijk is het, zich ongestoord daaraan te kunnen overgeven, hetwelk weder de diepe wijsheid doet opmerken, waarmede aan iedere natuurbehoefte zoo veel genot verbonden is. Een oud Doctor, die, voorgevende, dat, dewijl het den ouderdom aan inwendige warmte ontbrak, men moest trachten de uitwendige warmte op te zoeken, zijne laatste levensdagen bij zijne familie op *Curaçao* kwam doorbrengen, verhaalde mij, — en ik heb hem deswege ook voor den grootsten Epicurist gehouden, welken ik ooit in mijn leven heb aangetroffen, — dat hij zich door zijnen bediende iederen nacht eenige malen liet wekken, ten einde telkens het korte, maar genotvolle oogenblik te smaken, hetwelk den overgang van waken tot slapen daarstelt. Ik heb er ook toen eens op gelet, en, ja, het was zoo; er is niets bij te vergelijken, wat men ons dan in dien toestand aanbood: suiker, witte wijn, zoete koek, alles, alles, zouden wij er voor laten staan. Zie, als de slaap ook in dit opzigt eene beeldtenis des doods is, dan moet het aangenaam zijn te sterven; sommigen meenen ook, dat zulks werkelijk het geval is, en zijn er op eene toevallige wijze achter gekomen. Zeker misdadiger, namelijk, werd aan de galg gehangen, men weet niet meer, of het om schapendieverij of huisbraak met verzwarende omstandigheden geweest is, het doet er ook zoo veel niet toe; de man zou, daar het reeds langen tijd geleden is, nu toch dood geweest zijn, al-

ware hij niet aan de galg gestorven. Doch dit laatste is niet eens gebeurd; want het zij, dat de *gratie* wat laat aankwam, het zij, dat het zakuurwerk van HANS, den scherpregter, niet in orde was, het zij dat de misdadiger een zelfs de galg trotserend sterk ligchaamsgestel bezat, althans hij werd naar beneden gebragt, derhalve was de strop niet gebroken, en is weder bijgekomen. Ten einde dergelijke grapjes nooit meer zouden kunnen gebeuren, zoo wil men, dat van dien tijd af in elk vonnis, waarin voorkomt *om gestraft te worden met den koorde*, gevoegd is, *zoo dat er de dood op volgt*, en wel met eene streep onderhaald, zoo als ik thans doe, om aan den letterzetter te beduiden, dat deze woorden, opdat ze wel in het oog zouden vallen, met eene andere letter moeten gezet worden. Intusschen was men door deze onvolledigheid in den toenmaligen schrijfstijl in de gelegenheid gekomen iets naders te vernemen omtrent een gewigtig vraagstuk. Ieder, die den misdadiger sprak, vraagde met de grootste belangstelling, wat deze toch aan de g... (om dat onkiesche woord niet zoo dikwijls te herhalen) wel gevoeld had, en aan ieder verhaalde hij, dat zoodra hij met zijn hoofd aan de g... gekomen was, en bemerkte, dat de scherpregter iets aan zijne voeten verrigtte, hij zich verbeeldde, een tol te zijn, zoodanig draaide hij, hoewel de omstanders hem verzekerden, dat hij niet een' enkelen keer werkelijk gedraaid was; dat draaijen dan scheen naar beneden te gaan, even als zakte hij al draaijende in een' diepen put; hierna geraakte hij in eene soort van dommel, of liever in zoodanigen hoogst aangenamen toestand, in welken men zoo aanstonds in den slaap denkt te vallen; verder had hij niets meer ge-

voeld, maar was bewusteloos geworden en gebleven tot het oogenblik, waarop hij weder tot zich zelven kwam.

In de *Kommandeursbaai* zijnde, overtuigde ik mij, dat dezelve gunstiger en aangenamer gelegen was dan de *Paardenbaai*. Haar grond is van vruchtbare aarde, en zacht oploopend tegen het aan kreupelhout rijke gebergte, dat voor den noord-oostelijken wind eenige beschutting geeft. Zij ligt nader bij *Curaçao* en de bogt van *Coro*, en 2 uren verschil zegt op dit punt meer dan men gelooven zou; en wat aangaat de voorgegevene meerdere diepte der *Paardenbaai*, vond ik dat het zeer weinig of geen onderscheid maakte, met welk gevoelen de Kapitein, die honderdmalen hier ten anker kwam, geheel en al overeenstemde. Er bleef dus geene andere reden over, waarom hare mededingster, de *Paardenbaai*, de eer der bewoning verkreeg, dan de, zoo even vermelde, meerdere geschiktheid tot het lossen en laden van paarden en van derzelver halve broeders, de muilezels, en aanverwanten, de ezels. Deze reden is echter allezins gegrond, wegens de meerdere ruimte dier baai, en den op sommige gedeelten zacht oploopenden grond. Dikwijls heb ik mij overtuigd, dat er op de gansche wereld geene betere gelegenheid en gemakkelijker wijze bestaat om paarden te lossen dan hier. Er komt een vaartuig, zoo vol geladen met paarden als een slavenhaalder met Negers; de belanghebbende, die het vaartuig ziet aankomen, plaatst een paard aan dat gedeelte der baai, waar de grond zacht oploopende is; nu werpen twee mannen, met spieren zoo sterk als ik mij verbeeld, dat HERCULES gehad heeft, een paard over boord met eene gemak-

kelijkheid, als of het eene kat ware; men ziet het beest, met de pooten regt uitgestrekt in de hoogte, als wilde het zich aan de lucht vasthouden, in het water vallen, dáár eenige oogenblikken ploffen, en vervolgens het hoofd boven steken, al rond kijkende, waarheen het zich begeven moet; het ziet nu zijn' natuurgenoot aan land staan, en zwemt, zonder zich een oogenblik te bedenken, regelregt op denzelven aan, schudt, aan wal stappende, de nattigheid een weinig af, gaat bij het andere paard staan, en begint, zonder eenige ontsteltenis, over het zoo even doorgestane ongeval, te laten blijken, aan de struiken te eten, die uit de poriën des klipachtigen oevers groeijen. Intusschen is er een 2de, 3de, 4de paard, op gelijke wijze, in het water geworpen, voor welke het telkens gemakkelijker wordt, door den steeds in getal toenemenden paardenhoop, de plaats te herkennen, waar zij wezen moeten; en eer ik twee cigaren heb uitgerookt, staat eene lading van 30 of 40 paarden hoog en nat aan den wal.

Voor liefhebbers van paarden, die gaarne willen weten, hoe deze beesten er op andere plaatsen uitzien, voeg ik er bij, dat ze over het algemeen van middelmatige grootte, tusschen ligte en zware kavalleriepaarden, en met een gebrand merkteeken van derzelver eigenaar voorzien zijn; dat ze van alle paardenkleuren zijn, het minst zwart, het meest naar de lichtere kleuren heenloopende; dat ze van verschillende statuur en uitwendig karakter zijn, hetwelk daaraan toe te schrijven is, dat men die zorge niet voor dezelve draagt, welke de vroeger vermelde batterijwachter voor zijne duiven aanwendde, maar ze in het wilde laat rondloopen en zich vermenigvuldigen; dat ze dien *pas* of *schuif*, welken de paarden op *Curaçao* gaan, niet dan met veel moeite en

nog zeer gebrekkig leeren kunnen, maar dat sommigen hunner een' natuurlijken triepel of drieslag gaan; dat ze, vroeger aan meerdere vrijheid gewoon, later, hoewel mak zijnde, eene koppige geaardheid blijven behouden, en aan een' huiduitslag zijn blootgesteld, als zij in landen komen, drooger dan die, in welke zij plegden te grazen. Aan de paarden echter, welke van de meer benedenwaarts liggende Indiaansche kust worden aangebragt, merkt men deze eigenschappen van koppigheid en vatbaarheid voor huidziekte (schurft) niet op, dewijl zij dagelijks met de Indianen omgaan, even als de honden met de jongens, door en door mak zijn, en aan alle soort van kost gewennen. Hieruit ziet men al weêr wat de opvoeding doet! Als daarom iemand op *Curaçao* aan zijne vrienden op *Aruba* last geeft, om een paard te koopen, zal hij er altijd bij te kennen geven: »Laat het er s. v. p. een wezen van de Indiaansche kust."

Voor nieuwsgierigen, die gaarne van alles den prijs willen weten, voeg ik er bij, dat de paarden hier vrij wat goedkooper dan in Nederland zijn. Ik heb eens uit een' grooten, pas aangekomen paardenhoop, twee tamelijk groote en schoone beesten, jong en zonder gebreken, gezocht en gekocht, voor *f* 40 ieder; en niet op paardenkooperswijze, na lang dingen en handklappen, maar dadelijk gegeven op het vragen.

Voor mij zelven, voeg ik er tot herinnering bij, dat ik deze paarden kocht van don ESTEBAN EEOLA, een' inboorling van *Guipuscoa*, in *Spanje*, die, na op de vaste kust gewoond te hebben, zich ten tijde der revolutie van daar naar *Aruba* begeven heeft, waar hij tot heden toe is gebleven. Hij bezat niets van dat ruwe en onbeschaafde zijner landgenooten, uit de Baskische provinciën, die, even als de Hennekemaaijers

naar *Holland*, jaarlijks in groote getallen naar *Zuid-Amerika* pleegden te vertrekken, om te gaan werken, en, na dikwijls een' aanzienlijken schat bij elkander te hebben, nog voortgingen, zich als daghuurders te kleeden, en als ezels te werken. Hij was, even als de overige Baskiërs, welke ik gezien heb, van eene gezonde gesteldheid en van een' vierkanten ligchaamsbouw, hetwelk hij, toen ik zulks aanmerkte, toeschreef aan de gezonde berglucht zijns geboortelands, aan de sobere kost en harde opvoeding, welke men daar ontving; maar hij bezat zulk een vriendelijk en innemend voorkomen, dat het scheen, als of hij altijd lachte. In zijne denkwijze behoorde hij tot de *Moderados* en niet tot de *Exaltados*. Hij verkeerde in die jaren, waarin gewoonlijk de opperheerschappij in huis tusschen man en vrouw nog twijfelachtig is; want toen ik eens op een' avond, hetgeen ik meermalen deed, met den kommandeur bij signor BEOLA een cigaartje ging rooken, vraagde zijne vrouw mij, of het waar was, hetgeen hare man haar gezegd had, dat er in het formulier des huwelijks bij de Protestanten staat, »*dat de vrouwen de slavinnen hunner mannen zijn?*" Ik gaf haar daarop te kennen, dat dit juist het geval niet was; maar dat er toch uitdrukkingen in voorkwamen, die de vrouwen liefst niet hooren, en die in haar oog het kerkelijk formulier minder stichtelijk maken dan dat van den burgerlijken stand, of die zij beweren, dat oneigenlijk verstaan moeten worden, of toeschrijven aan het spraakgebruik dier minder kiesche tijden; dat, hoe dit ook zijn moge, de Bijbelsche vrouwen toch vrij wat meer onderdanigheid jegens hare mannen betoonden dan vele harer zusteren tegenwoordig.

De vrouw van signor BEOLA was niet zeer tevreden over dit aangevoerde, en maakte daartegen gewigtige en grondige

bedenkingen. Na van alle kanten de zaak bekeken te hebben, kwamen wij tot deze gevolgtrekking: dat zoo de vrouwen der beschaafde wereld al de opperheerschappij *de jure* niet konden bezitten, dezelve toch *de facto* in hare handen berustte; en dat het toch altijd beter is, iets te zijn dan iets te schijnen. Men denke echter niet, dat onder hen dit verschil van denkbeelden aanleiding tot eene vredebreuk gaf: niemand leefde er op *Aruba* vreedzamer en gelukkiger; niemand werd er, wegens goede hoedanigheden en uitwendige middelen, meer geacht dan BEOLA met zijne echtgenoot. Ik laat daarom ook nooit na, zoo dikwijls als ik een' brief naar *Aruba* schrijf, hem van mij te doen groeten, en voeg er dan altijd bij: *alsmede aan zijne vrouw's zuster signora JOZÈPHITA.*"

Doch dit zij genoeg gezegd, ter opheldering van den naamsoorsprong der *Paardenbaai*. Omtrent dien van *Oranjestad*, kan ik korter zijn, dewijl dezelve van latere dagteekening is, en wel eer 1820 veranderde in 1830. Eens deed de Gouverneur van *Curaçao* eene inspectie-reis naar *Aruba*, en gaf aldaar aan de hoofdambtenaren en verscheidene *Grandes* een groot gastmaal. Men zat vol eer en vrolijkheid aan tafel, at zoo smakelijk als men op *Aruba* eten kon, dronk zoo goed als men van *Curaçao* den wijn kon medebrengen. Bij zulk eene gelegenheid worden er, gelijk over bekend is, *toasten* gedronken en *conditien* ingesteld. Onze tijd heeft dit met den vroegeren gemeen, met dat onderscheid, dat men toen met bokalen deed, wat men thans met kelkjes verrigt. Wij Nederlanders zijn kort, als wij met een kloppend hart, aan een' grooten maaltijd, eene

conditie moeten instellen; maar de Engelschen verstaan zich hierop beter: de eenvoudigste *Gentlemen*, zoodra de beurt aan hem komt, staat op, en begint, na even gekucht en geschraapt te hebben, onder den aanhef van: »*Ladij's and Gentlemen!*" zóó lang zijne conditie uit te spreken, tot dat een daverend handgeklap en luide roep van *bravo! bravo!* er een einde aan maakt. Een Engelsche Lord echter van aanzien, die zich aan deze toejuichingen niet stoort, weet eene conditie zóó lang uit te rekken, dat men er verbaasd over staat, en niet begrijpt, hoe hij zulks zoo kan doen. Bij voorbeeld de Lords BROUGHAM en DURHAM stelden verleden jaar, bij een ceremaal, eene conditie in, welke, zonder stotteren of herhalen, ieder twee uren duurde, en aan welke men meer dan vier uren besteden moest, om ze na te lezen, toen dezelve door de *Times*, in derzelfver tafellakenachtige bladzijden, door een telkens herhaald »*het vervolg hierna*" aan de wereld werd medegedeeld.

De Gouverneur van *Curaçao*, die, als het er op aan kwam, om lange conditien in te stellen, voor een' Nederlander zulks anders zeer goed doen kon, was op het gastmaal te *Aruba* te dien opzigte kort, en stelde onder anderen in: »*Het welvaren der Paardenbaai!*" Hierdoor ontstond, in de, door den goeden wijn, verlevendigde denkbeelden der aanzittenden, eenige verwarring; men wist niet, of deze conditie zag op de baai met derzelver vaartuigen, of op de stad met hare inwoners. Deze duisterheid was niet zoo zeer veroorzaakt door de kortheid der conditie, als wel daardoor, dat de stad tot heden toe geen' naam droeg. De kommandeur des eilands, van wien zelven ik deze bijzonderheden heb, trok hierop de stoute schoenen aan, en gaf aan Zijne Excellentie te kennen, dat, daar het dorp of de

stad, aan de *Paardenbaai* gelegen, als nog zonder naam was, en wegens deszelfs toenemende grootheid wel verdiende een' naam te dragen, het den inwoneren van *Aruba* aangenaam zoude wezen, zoo het Zijner Excellentie behagen mogte, bij deze plegtige gelegenheid, aan de stad een' naam te geven. Het was een netelig oogenblik in het leven van den gouverneur, waaruit deze zich echter spoedig wist te redden. Niet tot de Roomsche kerk behoorende, zoo speelden hem ook geene namen van Heiligen voor den geest. Als een regtschapen Nederlander, dacht hij aan onzen geëerbiedigden Koning, en zou misschien gezegd hebben: *Willemstad!* maar zoo heette reeds, naar WILLEM III., de stad op *Curaçao*; — of: *Nassau!* maar zoo wordt het fort genaamd, dat aldaar de stad en haven bestrijkt. Er volgde derhalve het woord: *Oranjestad!* Naauwelijks was het door alle de aanwezenden verstaan, of men hoorde een driemaal herhaald *hoezee!* en het geroep van: »*Lang leve de Oranjestad! zij groeije en bloeije!*"

Dit nu is de naamsoorsprong van *Oranjestad.* Of deze naam niet al te schoon klinkt voor het dorp aan de *Paardenbaai*, moge de Lezer zelf beslissen, als ik zoo aanstonds eene *poligraphie* (*) van hetzelve mededeel. De inwoners van *Aruba* houden mij dit laatst aangevoerde omtrent hunne stad ten goede; ik heb er alleen maar mede willen te kennen geven, dat *Londen* en *Parijs*, zoo groot en schoon als ze zijn, maar

---

(*) Dit woord heb ik, zoo ver mij bewust is, nergens aangetroffen; doch ik heb het gebruikt naar aanleiding van *geographie*, *topographie* en vele dergelijken. Ik hoop maar, dat het goed zal gezegd zijn, en, wegens deszelfs schoonen klank, zal nagevolgd worden!

bedroefde namen dragen in vergelijking van den naam » *Oranjestad!*"

Na dus, zoo ik hoop, den naamsoorsprong der baai en stad in een duidelijk licht gesteld te hebben, ga ik aan wal. De godsdienst- en schoolonderwijzer, de twee kerk- en schoolopzieners, deftig in het zwart gekleed, benevens eene schare van menschen, wachtten mij op., en ik stap met deze langzaam voort, met een gevoel van bisschoppelijke waardigheid. Ik laat echter daarvan niets blijken, maar verdubbel de gewone mate van vriendelijkheid: dezen toeknikkende, genen de hand reikende, een' anderen aansprekende, hetwelk gansch niet gemakkelijk viel, dewijl ik telkens naar mijne voeten moest zien, om niet tegen den puntachtigen (*) en poreusen kalk-rots-grond te stooten, of wel te struikelen, hetwelk op dat tijdstip eene allerbelagchelijkste omstandigheid voor mij zoude geweest zijn. Gelukkig behoef ik slechts 50 of 60 schreden te doen, om aan de woning van den kommandeur te komen. Deze staat in de deur, in zijn' blaauwen rok, met een goud randje, en met een pookje, blinkend van koper, op zijde, welke alleen bij buitengewone gelegenheden worden aangedaan, mij af te wachten en te verwelkomen. Dat de kommandeur mij niet, even als een groot gedeelte der bevolking, van de *Oranjestad*, aan het strand kwam afwachten, moet ik voor diegenen,

---

(*) Deze puntachtige oppervlakte van het strand-rots is een gevolg van het vergaan en wegspoelen door stortregens van de schelpdieren, welke op de Curaçaosche eilanden in de kalkformatie opgesloten lagen, waardoor deze verbindingsmiddelen gemist wordende, dezelver vormen overig blijven.

die niet met de hoofsche gebruiken bekend zijn, ophelderen. Het is nooit stijl, dat een hoofd des lands een ander gaat opwachten, al is deze ook een aanzienlijk persoon; hij zendt tot dat einde zijne gecommitteerden af, en ontvangt den komende in zijne woning. Zulks te verzuimen zou ligtelijk hetzelfde gevolg kunnen hebben, als zeker schoolmeester tegen den Koning van *Pruissen* zeide, dat onder zijne scholieren zou gebeuren, wanneer hij, gelijk andere menschen deden, met een ongedekt hoofd tegen Zijne Majesteit stond te spreken: het zou, namelijk, den eerbied kunnen verminderen, welken ieder bij zijne onderhoorigen noodig heeft. En deze noodige eerbied is op *Aruba* voor den kommandeur te allen tijde geweest, en tot heden toe gebleven, echter gepaard met zekere vertrouwelijkheid. Daarvan had ik spoedig een bewijs. Iemand voor hem gebragt zijnde, als beschuldigd van zijn' medemensch voor een' *cabriet* (voor een haas, zou men in *Holland* zeggen) aangezien, en op denzelven geschoten te hebben; betoogde de onmogelijkheid daarvan, door te zeggen: »*Mijn lieve allerhoogste van het land! ik* KEES W........, *ik zou durven schieten op een' mensch!*"

Doch om met mijn verhaal, in den tegenwoordigen tijd sprekende, voort te gaan: de kommandeur ontvangt mij allervriendelijkst en minzaamst; hij spreekt in dienzelfden krachtigen stijl, — dien een burgemeester of een president zich zoo gemakkelijk aanwendt, door iets, namens de gemeente of namens het collegie te zeggen of te beweren, — en geeft te kennen, dat mijne komst voor de inwoners van *Aruba* zeer aangenaam is, te meer belangrijk, uit hoofde

de grond van *Aruba* nog nooit door een' Predikant betreden is. Hij zegt dat in tegenwoordigheid van eene menigte menschen, die, wegens boven vermelde vertrouwelijkheid, mede in het huis gedrongen zijn, en eindigt met de uitnoodiging, om in zijne woning mijn' intrek te nemen. Op het eerste antwoord ik: »Dat ik reeds lang eene begeerte had, om *Aruba* te bezoeken; dat ik zulks ook tot mijne ernstige verpligting heb geoordeeld; dat ik mij zeer getroffen gevoel over de hartelijke en vereerende wijze, waarop kommandeur en inwoners mij reeds ontvingen." Op het laatste zeg ik: »Dat de vriendelijkheid al te groot is; dat ik hem somtijds in zijne bezigheden zal storen; dat ik bevreesd ben, hem in het huishouden moeite te veroorzaken." Intusschen neem ik — en dit heeft de Lezer zeker wel vooruit begrepen — de uitnoodiging met vreugde en dankbaarheid aan, welke dankbaarheid, en ook vreugde, in zoo verre deze nog met de herinnering in betrekking staat, mij tot het oogenblik, dat ik dit schrijf, is bijgebleven.

Ik breng het overige gedeelte van den dag grootendeels door, met bezoeken te ontvangen. Van de lastigste weet ik mij echter te ontslaan, door aan te merken, dat alles mij nog zoo voor mijne oogen draait en slingert, even als ware ik nog aan boord van het kleine vaartuig, en dat ik geloof, dat zulks niet eerder zal overgaan, voor dat ik een uurtje rust genomen heb.

Nadat dit laatste gebeurd was, en ik de vermoeijenissen van de reis weg gegeten had, gingen wij uit, om de stad te bezien. Al spoedig vielen mij twee bijzonderheden in het oog: de eerste was, dat de huizen zoo vele onderscheidene soorten van daken bezaten. Sommige waren met gewone dakpannen — en deze zijn de duurste, dewijl ze uit *Holland*

aangebragt worden; — eenige met sjingels (*); andere van maïsstroo, — en deze zijn de minst kostbaarste, om dat men jaarlijks, bij een' goeden maïsoogst, eene groote hoeveelheid van dit stroo verkrijgt, — en sommige huizen weder hadden met kalk bepleisterde daken, die eene vertooning maakten als in Holland een boerenhuis, wanneer het des winters met sneeuw bedekt is. — Hier bij komen eenige bijzonderheden in aanmerking, waarom wij eenige oogenblikken bij de daken der huizen op *Aruba* moeten vertoeven.

Vroeger kende men hier geene andere daken dan van maïsstroo, of, hetgeen min of meer hetzelfde is, van zekere soort van riet, of ook wel met bosjes van gedroogde kokosbladen. Deze daken hebben in *West-Indië* een groot voordeel, door denzelfden invloed bij hitte over dag en in koelte bij nacht als in gematigde luchtstreek, in zomer en winter, onder dezelve gevoeld wordt, welke invloed des te belangrijker is, naarmate men van den koelen nacht de uitwerking van een Europeschen winter op het ligchaamsgestel eenigzins tracht te gemoet te komen. Doch hierover zijn de geleerden in *West-Indië* het gansch niet eens, daar sommige meenen, dat eene warme slaapwijze voor de gezondheid aldaar raadzaam is. Een jonge 2de Luitenant der Marine verhaalde mij eens, dat hij te *Curaçao* op een

(*) Sjingels zijn langwerpige vierkante plankjes, ongeveer eene span breed en anderhalve lang; zij worden op de latten der kap gespijkerd, en daarna geverwd of geteerd. Op de Bovenwinds-eilanden, waar ze uit *Noord-Amerika* aangebragt worden, vindt men, wegens de orkanen, anders niet dan dergelijke daken.

avondgezelschap door den Admiraal . . . . . op de schouders getikt werd, en toen hij zich in eene houding geplaatst had, als het onderscheid van zulk een' rang betamelijk maakt, ontving hij den korten, maar welmeenenden raad: »Gij moet hier 's nachts maar warm slapen, hoor!" Waarop de jonge Luitenant terstond de toppen zijner regterhands vingeren aan het voorhoofd bragt, en antwoordde: »Zeer wel, Uwe Excellentie!" Behoudens allen eerbied voor andersdenkenden, zoo ben ik geneigd, het gevoelen van hen te omhelzen, die vast stellen, dat eene koele nachtrust tot herstelling van de, door de hitte des daags, verlorene levenskrachten, verkieslijker is, mits men zulks niet te ver trekke, en de uitwaseming, die, zoo als deskundigen weten, des nachts het sterkste en regelmatigste is, hindere, hetwelk maar al te dikwijls gebeurt, als de aangekomene Europeër, na des avonds zich op een dans-, drink- of praatpartijtje verhit te hebben, des nachts, door het opene venster, den wind eens lekker over het lijf laat waaijen, maar er eene ziekte of den dood door veroorzaakt.

Hoe voordeelig een strooijen of rieten dak in warme landen, te dien opzigte, ook wezen moge, zoo verleent hetzelve echter aan de insecten eene al te veilige schuilplaats. Het staat, vooral op groote gebouwen, ook niet zeer sierlijk. Deswege zijn dezelve in *West-Indië* allengs door sjingels of pannen daken verdrongen, en worden slechts nog gevonden op de woningen der slaven en der vrije gekleurden, alsmede op een enkel huis van een' kleinen tuin. Maar er bestond op *Aruba* nog eene bijzondere reden, waarom men (even als in *België*, na den Tiendaagschen Veldtogt: *»weg met de blaauwe kielen!"*) riep: *»weg met de strooijen daken!"* Deze reden is te eenig in

hare soort, om met stilzwijgen voorbij te gaan. Toen, namelijk, de regterlijke mâgt hier hare tegenwoordige volkomenheid nog niet bereikt had, bestond de gewoonte, dat de eene buur het dak des anderen in brand stak, als de eerste zich over eene beleediging of een verwijt, dat de wereld niet weten mogt, aan den tweeden te wreken had. Men leide hier niet uit af eene meer gruwzame neiging des harten onder de Arubianen boven de bewoners van eenig ander land! Beschaafde en onbeschaafde buren, het zij levende in eene zondige maatschappij, het zij nog verkeerende in den onschuldigen natuurstaat, hebben diezelfde neiging met elkander gemeen, doch betoonen die alleen op eene verschillende wijze, naar mate de omstandigheden het medebrengen. Ook geloove men niet, dat dit in brand steken van het dak der woning van den eenen buur door den anderen zoo schrikkelijk is als zulks wel klinkt; voor zeer weinig geld heeft men weder een gansch nieuw dak. Het ergste en meest afschrikkende, om voortaan de buren niet meer uit te schelden, noch te beleedigen, noch iets te verwijten, dat de wereld niet hooren mag, is, dat men daardoor, op zijn minst, vier of vijf dagen in eene woning, van welke het dak weg gebrand of liever weg gerookt is, slapen moet, hetwelk niet slechts lastig, maar ook voor de gezondheid schadelijk is: want waar in de wereld is de nachtlucht gezond? Men zegt wel, als men bij de beschouwing van de voordeelige zijde der keerkringsluchtstreek stilstaat, dat men hier des nachts in de opene lucht gerustelijk kan slapen; zulks is ook betrekkelijk waar, en wordt wel door de Negers en, tegen wind en weer geharde, Blanken gedaan; doch wie der Curaçaosche inwoners weet niet, dat er als dan een *socubi* (een spook of geest) over iemands lijf kan gaan, en eene plotselijke

verstijving des ligchaams, somtijds vergezeld gaande van eene volkomene bewusteloosheid, veroorzaken, uit welke men met moeite gered wordt of wel in den dood overgaat. Om mij zelven gelijk te blijven, daar ik zoo even gezegd heb, dat er in *West-Indië* geene spoken zijn, moet ik hier noodzakelijk aanmerken, dat er eigenlijk geen *soenbi* of spook, bij zulke eene gelegenheid, over iemands lijf gaat, maar dat het slechts eene spreekwijze is, ontleend uit het spraakgebruik, vooral van eenvoudige lieden, om alles te willen *personifiëren*, dat is, om van zaken personen te maken, of om levenlooze dingen te verlevendigen, hoewel het bij mij nog niet eens bewezen is, hoe hier de geleerden ook over denken mogen, of spoken in de categorie van menschen of van zaken vallen. De zaak dan, welke men op de Curaçaosche eilanden personifieert is deze: als iemand zich in de opene lucht te slapen legt, en zich in eene gezonde uitwaseming bevindt, komt hem de wind over het lijf waaijen, en sluit, het zij door meer aangevoerde koude, het zij door sterkere drukking (het eerste komt mij echter waarschijnlijker voor) op eens de poriën (*) der huid, en stremt weder andere daarmede in verband staande werkingen in den kunstig zaamgestelden ligchaamsbouw. De stof die zich anders door de poriën ontlast, moet nu ergens anders heen, en plaatst zich misschien op de zoogenaamde *edele*

(*) Hoewel ik mij anders onthoude van alle vreemde woorden, aan welke onze rijke moedertaal slechts zoo weinig behoefte heeft, en ik alles, wat ik te zeggen heb, in het plat . . . neen! dat is hier het regte woord niet — in het rond of duidelijk Hollandsch, nederschrijf, zoo durf ik van het woord zweetgaten voor poriën echter geen gebruik maken.

deelen (neem het mij niet kwalijk, Doctor!), welke waarschijnlijk daarmede geen genoegen nemen (*), en *iets* veroorzaken, het zij in het hoofd, het zij in den buik, — ik geloof vooral in het eerste, dewijl ik de lijders, na eene aanvankelijke herstelling, hoorde klagen over zware hoofdpijn, — dat men, als ik mij niet vergis, gewoon is, met het kunstwoord *inflamatie* en *inflamatorisch* uit te drukken, en hetwelk den dood ten gevolge heeft, ten zij men spoedig dat voor mij duistere *iets* van de edele deelen weet af te leiden.

Zouden hier geene bloedzuigers goed van pas komen, Doctor? Ik zal u verhalen, waarom ik dit vraag. Ik had eens een' jongen schoonen braven Neger, genaamd FRANCISCO, over wiens lijf op zekeren voornacht een *soenbi* of spook gegaan was. Toen dit mij des morgens berigt werd, vond ik hem reeds gedeeltelijk uit zijne bewusteloosheid ontwaakt, want hij sprak en klaagde over zware hoofdpijn. Daar de Doctor een uur van mij afwoonde, was het reeds middag geworden, eer deze aankwam. Hij gaf echter den zieke iets in, zond naar de stad, om eene spaansche vlieg te halen, en bleef bij den zieke, ook wegens de belangstelling, welke ik in hem voor mijnen Neger had opgewekt; doch vóór er een uur verloopen was, kwam de Doctor bij mij, zeggende, dat FRANCISCO dood was. Tranen ontsprongen mijne oogen, bij deze tijding; niet omdat ik er *f* 600 bij verloor, want deze, geloof ik, zouden mij geene tranen in de oogen brengen, al ware ik ook zoo

(*) Daar personificeer ik waarlijk zelf, en gebruik de *zaak*, *edele deelen*, voor een' persoon, die ergens al of niet genoegen mede neemt; doch ik neem het mij zelven niet kwalijk, dewijl ik altijd in mij gevoeld heb het bewustzijn mijner eenvoudigheid.

arm als FOS in het tweede tijdperk zijns levens; maar omdat mij iemand ontviel, die mij, door zijn aangenaam en minzaam voorkomen, en vooral door zijne dienstvaardigheid en opregtheid, nooit anders dan vermaak veroorzaakt had, mij zelfs in eene aangename stemming bragt, als hij met zijn gezond en vrolijk gelaat voor mij stond. De andere slaven waren van het gewigt mijns verlies zoodanig overtuigd, dat een hunner, in tegenwoordigheid van den thans nog levenden Doctor, tot de gulle bekentenis kwam: »Meester heeft zijn' besten slaaf verloren!" — Zonder aaromtrent eenig verwijt aan den Doctor te doen, dewijl deze toch op een uur afstands den toestand van den zieke niet weten kon, ben ik altijd van gedachten geweest, dat FRANCISCO met bloedzuigers had kunnen gered worden. In dit gevoelen ben ik niet weinig versterkt, toen mij eenige jaren later een dergelijk geval voorkwam. Ik werd eens des nachts gewekt, met het berigt, dat KLAAS, mijn kok, door buiten de deur te slapen, van een *soenbi* bevangen en verstijfd was. Ik liet, daar zulks in de stad gebeurde, terstond den naastbijwonenden geneesheer opkloppen, dezen tevens berigtende, in welken toestand de zieke verkeerde. Ik geloof, dat de geneesheer met het mes in de hand aankwam, want er was oogenblikkelijk een gat in den arm van den zieke; welke aderlating dit gunstig gevolg had, dat de stijve en zieke KLAAS binnen een uur weder buigzaam en, behalve eenige overgeblevene hoofdpijn, gezond was. Voor KLAAS, het zij naar den mensch gesproken, was dit inzonderheid een groot geluk, want hij is daarna in eene voor hem aanzienlijk betrekking geraakt, en Hofmeester van den Gouverneur-Generaal van *Nederlands Oost-Indië* geworden, en hoewel däár mijn tegenvoeter zijnde, liet hij niet na, mij

telken jare een' brief te zenden, en mij den welstand te melden van zijnen nieuwen Meester, den Generaal VAN DEN BOSCH, in wiens voortdurende gezondheid ik, voor de welvaart van het Vaderland en deszelfs Overzeesche Bezittingen, het grootste belang stelde.

Wij zijn daar, al schrijvende, mooi van den weg geraakt; doch ik zal er den Lezer wel weder opbrengen, daar is geen gevaar bij. — Men ziet dus, dat in *West-Indië* het slapen in de open lucht niet raadzaam is, en zelfs voor inboorlingen nadeelige gevolgen hebben kan, en dat het derhalve niet prijzenswaardig is, als de eene buur het dak des anderen in brand steekt. Ondertusschen deden zij het op *Aruba* toch maar. Eens vond ik aldaar een Israëliet bezig, om dakpannen op zijne woning te laten leggen; hij zeide mij, dat zulks eene gedwongene fraaiheid was, dewijl men reeds tweemalen zijn rieten dak had in den brand gestoken, en eer het tot het getal 3 kwam, wilde hij zulks onmogelijk maken, door er pannen op te leggen. Welke de oorzaak dezer onwettige handeling omtrent zijn' eigendom was, kon hij zelf niet begrijpen, want hij schold zijne buren nooit uit, daartoe was hij te bedaard en te zachtzinnig; hij verweet hen niets, daar kende hij zijne eigene ware belangen te wel voor, — en toch had men twee malen het dak van zijn huis in den brand gestoken. Ik vermoed, dat er dezelfde reden voor bestond, als om welke, eenige jaren geleden in sommige Duitsche staten de Joden, gemakshalve op wagens geladen, over de grenzen gevoerd werden: men wilde, namelijk, bovengemelden Jood, hoe goed hij ook ware, liever weg hebben.

Daar nu stroo- en rietdaken op *Aruba* aan het gevaa van in brand gestoken te worden onderhevig waren, en niet elk aldaar het vermogen had, om zich pannen- of sjingeldaken aan te schaffen, was eene nieuwe soort van daken welkom, die door de Spanjaarden op de vaste kust uitgevonden, en, bij derzelver verhuizing naar *Aruba*, ten tijde des omwentelingskrijgs, ingevoerd was: dat zijn die daken, waarvan ik zoo even zeide, dat ze zoo wit waren als sneeuw. Men snijdt, om dezelve te maken, de cilindervormige *cactus* aan lange reepen. — De Lezer weet zeker wat *cactus* planten zijn? Niet! Nu dan zal ik het u naderhand wel zeggen. Men snijdt dan de bast dezer cilindervormige *cactus* aan lange reepen, welke, gedroogd zijnde, eene zelfstandigheid verkrijgen als zeer ligt en week hout. Deze bindt men naast elkander op het dak, en legt er eene laag klei op, welke met kalk bepleisterd en aangewit wordt. Deze worden *vuur- en waterproef daken* genoemd; doch zijn het, wat het laatste aangaat, niet; want ik heb dikwijls, bij een' zwaren regen, het water, gemengd met klei, langs de muren in het huis zien loopen.

Hoewel de daken hier zoo verschillend zijn, hebben de huizen dit met elkander gemeen, dat ze bijna allen wit gepleisterd, en zonder verdieping zijn, met uitzondering van een viertal, dat eene verhooging van het huis heeft met platte daken, op de wijze der Italiaansche. Het Gouvernementshuis, hetwelk tevens tot woning van den kommandeur dient, en, in de eerste rij huizen, het naast aan de baai ligt, onderscheidt zich van de overige niet dan door deszelfs meerdere grootte en eenen, langs den zijgevel opgetrokken, vierkanten koepel. Het valt, behalve dat, nog in het oog, door een' vlaggestok en een Hollandsch schilderhuis. In

het geheel zijn er in de *Oranjestad*, groot en klein, 191 huizen. Op een paar honderd schreden achterwaarts, staat de Roomsche kerk, en deze is het grootste en hoogste gebouw dezer plaats; het gemis van een' toren heeft men zooveel mogelijk trachten te vergoeden, door verscheidene kruisen op het steile pannen dak te zetten, dat met zulke reusachtige cijfers (1828), van anders gekleurde pannen, voorzien is, dat men dezelve gemakkelijk op de Spaansche kust zou kunnen lezen, als men van daar het gebouw slechts zien kon. De Protestantsche kerk is veel kleiner en slechts kenbaar door eene klok, welke in het venster van het dak hangt.

Het andere, wat mij zoo spoedig in het oog viel, bij de beschouwing der *Oranjestad*, was, dat er van de 191 huizen, misschien geen 6tal op eene lijn stonden, maar zoo verward door elkander lagen, dat men er gemakkelijk de 32 streken van het kompas zou kunnen uithalen. Ik heb er den kommandeur, onder wiens bestuur hier vele huizen opgerigt zijn, eens in het vriendelijke braaf over beknord, dat hij, in het bouwen der huizen, aan de burgers eene al te groote vrijheid verleend had. En ik zou er, in het vriendelijke wel elke regering van stad of dorp over willen beknord hebben, toen zij eene gelijke vergunning aan ingezetenen deden.

Van waar toch komen die kromme straten, in onze steden, somtijds nog gevuld met een aantal hoeken, dat te meer in het oog valt, naarmate men dezelve in langen tijd niet gezien heeft? Ik geloof, dat het maar praatjes zijn, als men verhaalt, dat zulks veroorzaakt is, uit de gewoonte dier tijden, dat de kunstenaars, om grooten naam te maken, tevens dronkaards moesten zijn; helwelk thans niet

meer behoeft te wezen, zoodat het rijmpje: » *Hoe grooter geest, hoe grooter beest*" al tamelijk verouderd en afgesleten begint te klinken. Wanneer dan, naar de gewoonte dier tijden, een architect van zulk een' grooten naam, met het bestek eener straat belast was, zou hij de rigting derzelve bepaald hebben naar den zwaai, vroeger op den weg gemaakt, als hij des avonds, na een' wel doorgebragten dag, uit de kroeg naar huis wandelde. Ook geloof ik niet, dat zulks daaraan toe te schrijven is (welk gevoelen echter algemeener is dan het vorige), dat deze kromme straten oorspronkelijk heerenbanen, of, om duidelijker te spreken, openbare wegen waren, gemaakt door de koeijen, als deze des avonds uit de weide naar huis gingen, om zich te laten melken, — want men was toen nog niet op het denkbeeld gekomen, dat het veel gemakkelijker voor de koeijen was, als deze in de weide bleven, en aldaar van zich lieten halen, wat men van dezelve verlangde, — en dat men oordeelde, dat de huizen langs den weg, dien deze nuttige beesten gemaakt hadden, moesten gebouwd worden. Ik geloof aan het eene noch aan het andere, maar ben van meening, dat zulks toe te schrijven is aan tweederlei gebreken, welke er oudtijds onder de menschen heerschende waren. Het eerste gebrek zat bij de burgers, van welke ieder zijn huis gaarne in die rigting wilde hebben, als zulks voor hem het gemakkelijkst was, en het beste uitzigt opleverde. Hij bekreunde er zich weinig over, in welke verhouding zijn huis met andere stond, en of het den weg, het dorp of de stad versierde of ontsierde. Het andere gebrek was bij de toenmalige stads- of dorpsbesturen, of liever in den geringen voorraad van duidelijk sprekende resolutien en publicatien. Men besefte niet genoeg, dat naarmate de geneigdheid van den burger zich openbaarde, om slechts te

zorgen voor het welstaan van zijn eigen huis, er een des te waakzamer oog vereischt werd, om naar het geheel (naar het *ensemble* zou men, en daardoor ook duidelijker, in den fatsoenlijken conversatie-toon zeggen) te zien. Het hoofdoogmerk van stads- of dorpsbestuur is toch, dat de al te groote zorg der ingezetenen voor zich zelven gematigd en binnen de behoorlijke grenzen gehouden worde, en dat de verschillende verlangens en belangen der buren, zoo veel mogelijk, met elkander in overeenstemming gebragt worden. Maar hoe kwamen dan nog die kromme straten in de wereld? Toen de behoefte aan meerdere buren grooter werd, bouwde men huizen tusschen de andere *kreutz und queer* staande in. En dan die hoeken, welke men nog aan de dwarsstraten en zelfs midden in de groote straten vindt? Dat waren de meest begunstigde woningen: die mogten met een zijvenster het vrije uitzigt in de lengte over de straat behouden. Welke de beweeggronden voor deze goedheid bij de toenmalige regeringen waren, kan men, wegens den grooten afstand des tijds, onmogelijk beslissen; maar wat daartoe de verschillende kommandeurs van *Aruba* bewoog, daaromtrent zou ik haast durven gissen, dat zij zulks deden, deels uit menschenliefde, deels uit verpligting jegens hun huisgezin: uit menschenliefde, om den ingezetenen in het algemeen, en den vrienden in het bijzonder, genoegen te geven; uit gevoel van pligt jegens hunne huisgezinnen, omdat er voor den opbouw zoo wel als voor elke verandering of vergrooting van een huis eene schriftelijke toestemming noodig was van 2 Pezos ($66\frac{2}{3}$ stuiver), hetwelk thans in 2 gulden veranderd is, en bij welks afgifte men zoo heel naauwziende niet wezen kon.

Hoe dit zij, de huizen liggen in de *Oranjestad* te *Aruba* zóó door elkander, dat als er eenmaal behoefte aan meerdere buren mogt komen, men geene andere dan zeer kromme en zwaaijende straten krijgen kan. Ik geloof echter niet, dat zulks ooit gebeuren zal; ik ben zelf verwonderd, dat er sedert het begin dezer eeuw behoefte gekomen is, om aan de *Paardenbaai* te *Aruba* eene *Oranjestad* van 191 huizen, bewoond met 1077 menschen, te bouwen. Verscheidene omstandigheden, welke thans reeds, voor een gedeelte, veranderd zijn, hebben daartoe veel bijgedragen. Vroeger, te weten, nadat de hoofdzetel des lands van de *Kommandeursbaai* reeds naar de *Paardenbaai* was overgebragt, mogt hier geen eigenlijk gezegde koophandel gedreven worden, om dien van *Curaçao* geene afbreuk te doen. Behalve een landsmagazijn en de woningen van 2 batterijwachters, welke hier eene kleine forteres, voorzien van 2 stukken geschut, bewaken moesten, stonden hier geene andere gebouwen: zelfs de kommandeur woonde een half uur van de baai, waar het land zich allengs opgehoogd heeft en een ruim uitzigt ten zuiden, westen en noorden oplevert, maar hetwelk ten oosten door het gebergte gestuit wordt; vele der andere inwoners hadden hunne woningen op een dergelijken afstand van de baai gebouwd, terwijl de Indianen de noordzijde des eilands bleven bewonen.

Eerst in het jaar 1796 veranderde het voorkomen der baai. De Gouverneur LAUFFER gaf toen toestemming, om aan de *Paardenbaai* te wonen, en in eenen meer uitgebreideren zin handel te drijven, mits de goederen, waarmede handel gedreven werd, van *Curaçao* gehaald werden. Men zag toen weder, al was het dan ook in het klein, hoe spoedig de koophandel eene plaats verheffen kan; want wel-

4 *

dra werden aan de baai vele woningen en pakhuizen gebouwd, behoorden een 10 of 12tal vaartuigen hier te huis, en vestigden zich er eenige Joden. Deze laatsten moeten toch overal wezen, waar koophandel gedreven wordt, en deswege is hier hun getal, volgens eene telling van 1829, reeds tot 31 geklommen, waaronder ik eenige beschaafde en wel beredeneerde menschen ken. Van deze omstandigheid wordt hier, in het bijzonder, melding gemaakt, om dat er in de berigten over de statistiek der Joodsche natie eene groote vergissing op te merken is. Uit het *Annual-Register*, *Londen 1827*, werd in onze dagbladen overgenomen eene specifieke opgave van de bevolking der Joden, waaruit bleek, dat deze aarde door 2,829,725 Joodsche zielen bewoond wordt, waarvan er slechts een 50tal in *West-Indië* zoude zijn. Hoe zeer dit laatste bezijden de waarheid is, zal men kunnen opmaken, als ik, op de best mogelijke gronden, verzeker, dat er alleen op *Curaçao* 1665 Joden leven, en dat er op het onbelangrijke, en deswege weinig bekende, *Aruba* 31 geteld worden. In Turkyë, in het oude bondgenootschappelijke rijk van *Engeland*, waar anders, volgens alle verhalen en anecdoten, zoo weinig kennis van andere landen en volken gevonden wordt, schijnt men op een grooter getal Joden in *West-Indië* te rekenen; want er komen telkens Turksche Joden, dat is, Joden uit het Turksche rijk, in *West-Indië*, om daar giften in te zamelen, ik weet niet meer tot welk einde, maar meen, dat het voor godsdienstige of kerkelijke inrigtingen geschiedt, in welk geval de Joden zich nooit laten kennen, maar gaarne van hun, met zoo veel vlijt gewonnen, goed milddadiglijk iets afstaan.

Deze reizende Joden, die behalve hunne Oostersche kleeding nog dit merkwaardige hebben, dat ze uit het oude vaderland *Palestina* of uit deszelfs omtrek komen, — althans zoo gelieft men te verzekeren, en het zou onregtvaardig zijn daaromtrent bedenkingen te maken, te meer, daar zij met papieren van Turksche en Hebreeuwsche handschriften voorzien zijn, — deze reizende Joden bezoeken ook wel eens *Aruba*. Kort vóór mijne aankomst, was er een geweest, voor welken men, in eene volksvergadering, geofferd had. De offeranden, bestaande in zilveren en gouden geldstukken, werden in een' zilveren kom of pot met twee ooren verzameld, ten einde aan de plegtigheid meer luister bij te zetten; doch het zij de Turksche Jood dit laatste niet begreep, het zij hij zich door grooten ijver voor zijnen hem opgedragenen last liet wegslepen, hij zag den zilveren kom ook voor eene offerande aan, en wilde dien bij zich steken. De vrouw des huizes echter verzette zich hiertegen met kracht van woorden en armen en met eene belangstelling, welke ons het behoud van een oud familiestuk kan inboezemen. Eene grootere vergissing had er, ten opzigte van den Turkschen Jood zelven, plaats te *Rio de la Hache*, eene stad op de vaste kust van het voormalig *Spaansch-Amerika*, waar de vaartuigen van *Aruba* gewoon zijn verwhout te halen. Aldaar ondèrging hij het lot van den Apostel PAULUS te *Lijstren*. Hij werd er vergood en verguisd. Het vaartuig, waarmede men hem, toen hij van *Palestina* en deszelfs ommestreken uitverteld had, naar *Jamaica* verzond, moest, tot zijn ongeluk, genoemde stad aandoen. Aan land komende, hield men hem, wegens zijn' deftigen, langen baard, zijn' eenvoudigen tulband, om den achtbaren Aziatischen schedel gerold, zijn ruim, blaauw overkleed met

wijde mouwen en een' gordel om den heup gebonden, en wegens zijne vuile voeten voor een' monnik van de H. orde der Franciscanen. Terstond was hij door eene menigte menschen omringd, die voor hem knielden, om de benedictie te ontvangen, of zijne kleederen aanraakten en kusten, om iets van zijne heiligheid over zich te laten komen. De groote verlegenheid van den Turkschen Jood, voor hetgene hem thans overkwam, en de ophelderingen van het scheepsvolk, bragten de inwoners van *Rio de la Hache* weldra uit de dwaling: en wie verbeeldt zich nu hunne ontzetting, als zij, in levenden lijve, voor zich zagen, een wezen, tegen wien zij, van hunne jongheid af, de priesters in zulk eene drift en met zooveel afschuw hadden hooren uitvaren; een wezen, hetwelk hun afgeschilderd was, als verstooten door God en menschen, als dragende hunne misdaden op het voorhoofd, als behoorende meer tot het geslacht der beesten, blijkens een' langen staart, welke zorgvuldig verborgen door hetzelve gedragen wordt. Of de inwoners van *Rio de la Hache*, bij het ontwaren hunner vergissing, nog lang voor den Turkschen Jood geknield bleven, om deszelfs benedictie te ontvangen, behoeft naauwelijks gezegd te worden. Neen! zij vergoodden hem niet langer, maar begonnen hem te steenigen; in den eigenlijken zin des woords, te steenigen. Die arme man! die misschien nooit een haar van zijn' evenmensch gekrenkt had; die misschien de geloovige bedevaartgangers in het Heilige land met opene armen ontvangen en hun, zelfs wel voor een matig prijsje, reliquien verkocht had; die man, welke zich in een dozijn onderscheidene talen kon uitdrukken, werd hier, zonder het minste kwaad gedaan, zonder een onbescheiden woord gesproken te hebben, gesteenigd! Moest hij daarom heinde en ver, over

water en land, uit *Azie*, langs *Afrika*, door *Europa*, naar *Amerika* trekken, om daar gesteenigd te worden? Ach! wat is toch dikwerf het lot van den mensch in dit ondermaansche! — Tot geruststelling van den Lezer, kan ik er echter bijvoegen, dat de Turksche Jood niet tot den dood toe gesteenigd is; want de kapitein en het scheepsvolk verhaalden, toen zij op *Aruba* terug kwamen, dat zij hem uit de handen der woedende menigte gered, aan boord gebragt, en naar *Jamaïca* overgevoerd hadden, waar hij bij hun vertrek zich gezond en wel bevond, en druk bezig was met liefdegiften in te zamelen.

Bij de opgave, dat het getal der bewoners aan de *Paardenbaai* 1077 bedroeg, waaronder zich 31 Joden bevinden, kan ik thans nog voegen, dat het gansche eiland in 1830 door 2420 menschen bewoond werd, van welke 369 blank, 1756 gekleurd (hieronder begrepen de Indianen en de vermengde afstammelingen van dezelve met blanken en zwarten) en 295 zwart zijn. Tot de Protestantsche kerk behooren daarvan 355, tot de Roomsche 2034 en tot de Joodsche 31. Zij hebben allen gelijke vrijheden en regten, met uitzondering van 365 hunner, welke nog slaven zijn.

Deze bevolking; — doch het komt mij daar in de gedachte, dat de *Oranjestad* en de *Paardenbaai* op eene aanmerkelijke wijze versierd zijn door eene, in de laatste jaren geheel nieuw gebouwde, forteres. Zij staat aan de oostzijde der baai, nabij de stad, heeft alle vereischten van eene forteres, als embrassures, esplanade, een' vlaggestok, enz., en sluit in zich eene kaserne, wachthuis, magazijnen, regenbak en eene, in beschaafde landen hoogst noodige

gevangenis. Het draagt den naam van fort *Zoutman.* De oorsprong van dezen naam, en de wijze waarop het denzelven verkregen heeft, zijn mij niet bekend; ik laat zulks ter onderzoeking over aan dengenen, die, na mij, zich met de aardrijks- en geschiedenisbeschrijving van *Aruba* zal bezig houden; ik twijfel echter geenszins, of die naam is gegeven, ter nagedachtenis van den Nederlandschen held, die den zeeslag leverde, welke HELMERS inspireerde, toen hij zong:

» Dit was de laatste straal van Hollands ouden luister, enz."

De zoo evengenoemde bevolking dan schijnt voor een land, dat 6 uren lang en 2 uren breed is, en waar oorspronkelijke Amerikanen, Afrikanen en Europeërs met elkander wedijveren, om ieder in hunne soort, maar nog meer door onderlinge vermenging, hun geslacht voort te planten, gering te zijn, vooral indien men zulks vergelijkt met andere West-Indische eilanden. Het Deensche eiland *St. Croix*, onder anderen, telt 32000 inwoners, hoewel niet uitgestrekter dan *Aruba* zijnde. Doch dezelve is inderdaad groot, als men de onvruchtbaarheid des eilands in aanmerking neemt. Het ontbreekt hier wel niet aan goeden bebouwbaren grond: de valleijen tusschen het gebergte, dat omtrent drie vierden des lands in eene oostelijke en noordoostelijke zuid-oostelijke rigting beslaat, kunnen vruchtbaar heeten. Zelfs het westelijke gedeelte, waaraan de *Paardenbaai* gevonden wordt, is wel in de droogte eene zandige, barre vlakte, waar de *cactus*, die onsierlijke plant der drooge keerkringslanden, naauwelijks groeijen wil; maar, in den regentijd, is het een uitgestrekt groen gras-

veld, met ontelbare gele bloemen versierd. Als men deze gedaanteverwisseling van den grond ziet, verbeeldt men zich in eene der Llanos (plateaux) van het Zuid-Amerikaansche vaste land te zijn, of aan de boorden van den *Nijl*, waar de dorre vlakte door water overstroomd wordt, om als een groen en vruchtbaar veld te verrijzen. Inzonderheid is de zandige vlakte te *Aruba* gebleken vruchtbaar te zijn, in het voortbrengen van verschillende soorten van boonen en van watermeloenen, welke laatste hier van eenen heerlijken smaak zijn, en dikwerf zoo overvloedig, dat men dezelve, voor een' zeer geringen prijs, bij eene lengte-maat, bij ellen, verkoopt. Het hoofdvoedsel, hetwelk men aankweekt, is eene der soorten van de kleine maïs (Indiaansch koren) met eene groote en witte korrel, in eene aar van twee palmen lang, los en pluimsgewijze uit elkander groeijende, welke maïs ook, op enkele tuinen, te *Curaçao* (*) aangekweekt wordt, en daar onder den naam van Arubasche of Zesweeksche maïs bekend is. Ook heeft men er in een vruchtbaar jaar overvloed van pompoenen, die wel, wegens de onderscheidene gedaanten en verschillende glanzende kleuren, de schoonste vruchten zijn, welke ik ken, doch wegens derzelver mindere smakelijkheid en korteren duur die belangrijkheid niet bezitten, welke het Indiaansche koren heeft. Maar gebrek aan regen, dat hier over het algemeen nog grooter is dan op *Curaçao*, doet hier menigen oogst geheel mislukken, of zoo gering worden, dat de inwoners er maar weinige maanden van leven kunnen. Deze onvruchtbaarheid nu is het, welke eene grootere bevolking

(*) Zie het 1ste deel mijner reizen, bladz. 188.

onmogelijk maakt, en zelfs de tegenwoordige niet zou kunnen in stand houden, indien de maatschappelijke betrekkingen daartoe niet de behulpzame hand boden.

Deze onvruchtbaarheid ook is het, welke verhinderd heeft, dat deze plaats niet tot eene grootere welvaart dan hare tegenwoordige gekomen is, in weerwil van vele gelukkige omstandigheden, welke in deze eeuw anderzins daartoe zamen liepen, met name: een betrekkelijk meerdere handel op de naburige kust, ten tijde des omwentelingsoorlogs; de aankomst van vele Spaansche emigranten, die, na hun leven gered te hebben, ook bedacht waren, hun geld mede te brengen; en vooral het vinden van gedegen goud, waarvan de hoeveelheid grooter was, dan zulks algemeen bekend is. Doch de overwinst *moest* gedeeltelijk besteed worden, om bij verscheidene op elkander volgende onvruchtbare jaren, het noodige levensonderhoud elders aan te koopen, en *werd* gedeeltelijk besteed om, ik schaam mij bijna het te zeggen, zich rum aan te schaffen. Als men het getal okshoofden rum, die jaarlijks van *Curaçao* hier aangevoerd en door de kleine bevolking, de aanzienlijkste lieden er nog van afgezonderd, verbruikt wordt, dan staat men verbaasd, en is men geneigd vast te stellen, dat hier, naar evenredigheid der kleine bevolking, meer sterke drank gebruikt wordt, dan op eenige andere plaats in de wereld.

Hoewel het hier aan geen zoet water ontbreekt, daar men thans op eenige meer landwaarts liggende tuinen, goede putten bezit, en er aan den zuid-oost kant des eilands, in de rotsen, van natuur bakken gegraven zijn, waar het water zich in den regentijd vergadert, en het geheele jaar door goed blijft, zoo kweekt men echter volstrekt geene groenten aan. Als men aan deze gewoon is, moet men dezelve van

Curaçao mede brengen, en bij iedere scheepsgelegenheid laten over komen. Aan niets had men, bij mijne eerste bezoeken op *Aruba*, meer overvloed dan aan fijne, en in vergelijking met de Curaçaosche, groote oesters. Deze groeiden aan de mangelboomen, welke aan het boven beschrevene kanaal stonden, dat door den zuidwal en eene daar langs loopende smalle landtong gevormd wordt. Men behoefde slechts eenige, in het water hangende, takken dier boomen te laten afkappen, om een' goeden voorraad oesters te verkrijgen. Vóór ik hier geweest was, duidde mij een Curaçaosche ambtenaar, die op *Aruba* een bezoek afgelegd had, het huis van den kommandeur af, met te zeggen, dat ik hetzelve, op een' afstand, zou herkennen, door eene daar naast staande piramide van oesterschelpen, welke boven het huis uitstak. Of deze piramide later weggeruimd is, of dat het, bij manier van spreken, door dien ambtenaar gezegd is, durf ik niet beslissen: wie bemoeit zich ook veel met de schulpen, als men de oesters maar krijgen kan? En deze heb ik, dit moet ik betuigen, in eene ruime mate gegeten. Jammer, dat voor dengenen, die na mij komt, in dit land van vele ontberingen, dit smakelijk geregt, zoo niet geheel verloren geraakt, althans moeijelijker te krijgen is, daar men, om den wille der fortificatiën op *Curaçao*, deze oesters grootendeels uitgeroeid heeft. Om, namelijk, die fortificatiën te bouwen, moest men kalk hebben; om kalk te verkrijgen, moest men dezelve op de naburige eilanden laten branden; voor dat branden was hout noodig; om dat hout te hebben, moest men de boomen omkappen; — en daar ongelukkiglijk de oesters hier verkozen hadden aan die boomen te groeijen, welke het best voor kalk branden geschikt waren, wegens de gunstiger

ligging tot vervoer, en het aanwezen van zeesteenen (coralen, madraporen, enz.), zoo gingen zij tevens met de boomen verloren. Door deze omschrijving zal men gemakkelijk het verband kunnen begrijpen, dat er is tusschen het groeijen der oesters op *Aruba*, en het bouwen der fortificatien te *Curaçao.*

Er blijft echter op *Aruba* genoeg over, waardoor de mensch in het leven kan blijven. Ondanks de tegenwoordige schaarschheid der oesters, vindt men er vele goede soorten van hare halve zusters, de visschen, vooral in sommige tijden, namelijk, als de visschers geld tot aankoop van maïs en rum noodig hebben; want welke visscher zal, in de warme gewesten, uit visschen gaan, zoo lang hij nog geld in huis heeft? Ook zijn, sedert men hier goud heeft beginnen te graven, de visschen, vooral de heerlijke koningsvisch, die in grootte en smakelijkheid voor den Hollandschen kabeljaauw niet behoeft onder te doen, veel schaarscher en daardoor duurder geworden dan vroeger; niet omdat de visschen zich aan het goud graven lieten gelegen liggen, maar omdat er aan derzelver bezit eene onvermijdelijke voorwaarde verbonden is, namelijk, om ze uit het water te halen; en dit stond in deszelfs belooning, naar de berekening der Arubasche visschers, niet gelijk met het graven van goud, en wat het zwaarste weegt, moet, zoo hier als elders, het zwaarste gelden.

Verder heeft men hier, om te slagten en te eten: koeijen, schapen en cabrieten. Vroeger werden er van deze, velen naar *Jamaica* vervoerd, maar het zij dat men daar thans minder vleesch eet, het zij dat dit vee daar meer aangekweekt wordt, men vindt er geene rekening meer bij, hetzelve derwaarts te voeren. Men moet het dus op *Aruba*

zelf trachten aan den man te brengen; hier door is het genoemde vee in prijs zoodanig gedaald, dat men, bij mijn laatste bezoek aldaar, een groot en vet schaap, dat in wezenlijke waarde boven een Hollansch schaap mag gesteld worden, voor twee of drie gulden verkocht.

Om toch ook eens eene bijdrage tot de natuurlijke historie te leveren, gevoel ik mij hier geroepen, cenige, door mij opgemerkte, bijzonderheden, aangaande de koeijen, schapen en cabrieten mede te deelen. Aangaande de koeijen heb ik eene voorname, zoo niet de eenige, reden bespeurd, waarom zij gewoon zijn te bulken. Verscheidene jaren had ik op *Curaçao* gewoond, waar vele koeijen zijn, doch nooit heb ik eene hooren bulken. Zoo mij te dier tijd eene natuurbeschrijving der koeijen was afgevorderd geworden, had ik misschien wel de gansche groote verpligting weten op te noemen, welke ik aan de koeijen heb, maar zou er dan waarschijnlijk ten slotte bijgevoegd hebben: » Zij verliezen echter in de heete gewesten hare bulkorganen." Ik zou er mogelijk mijn' naam onsterfelijk door gemaakt hebben, in dien zin als de naam van STEDMAN zulks te *Paramaribo* is; want zelden wordt men daar, des nachts, door het aanhoudend hondengeblaf uit den slaap gehouden, of men denkt aan STEDMAN, die, in zijne, in vele opzigten goed geschrevene, en vroeger zoo algemeen gelezene, reize naar *Suriname*, aan de wereld bekend gemaakt heeft, dat de honden, in de keerkringslanden, het vermogen verliezen van te blaffen, uit welke reize zulks door andere schrijvers ter goeder trouw werd overgenomen. Ik zou echter door zulks vermeld te hebben, als zijnde een gevolg der opmerking van vele jaren, mij niet schuldig gemaakt hebben, aan die voorbarigheid, welke men een Fransch reiziger ten

laste legt, die aan een Fransch kantoor aan de *Senegal* komende, waar hij toevallig slechts eenige zijner landslieden aantrof, den brief aan zijne moeder eindigde met een NB. » Er zijn geene Negers in *Afrika* meer."

Toen ik, voor het eerst op *Aruba* komende, bij het ondergaan der zon, eene wandeling deed, hoorde ik van verschillende zijden het bulken der koeijen. In het eerste oogenblik, dacht ik aan u, o Vaderland! en meende verplaatst te zijn in uwe welige weiden, waar ik in mijne jeugd zoo dikwijls onder het opschieten van den vlieger, of bij het slootjespringen met andere jongens, dit geluid gehoord had. In het tweede oogenblik, vraagde ik mij zelven, wat de oorzaak van dit geluid zijn kon, dat ik op *Curaçao*, zoo ver ik mij herinnerde, nooit gehoord had, en toen ik zulks voor mij voldoende opgelost zag, geraakte ik, in het derde oogenblik, in de verzoeking van te gelooven, dat het met de koeijen even schijnt te gaan, als met menschen, bij wie men onder dezelfde omstandigheden overal en altijd dezelfde verschijnselen ziet ontstaan.

In het tweede oogenblik, namelijk, had ik opgemerkt, dat de behandeling der koeijen hier geheel anders is als op *Curaçao*. Dáár laat men de kalven steeds bij de koeijen; de wachter gaat er mede uit, en komt er des avonds mede te huis; alsdan zondert hij de kalveren van de koeijen af, waartoe in het opene vierkant, met muren omringd, *koralen* genaamd, een bijzonder vak gemaakt is. Des morgens worden de koeijen gemolken, en daarna met hare kalveren uitgelaten, om te weiden. Deze eersten behoeven dus niet te bulken, om zich aan de laatsten bekend te maken, en uit te noodigen, haar van het overvloedige voedsel te verlossen. Het gebeurt wel eens, dat de koe, aldus

behandeld, de melk, zoo als men het zegt, niet wil loslaten, zonder het kalf bij zich te zien, alsdan laat men dit komen, en als het wil zuigen, bindt men het met den kop aan de achterste poot der koe vast, die dan, in de verbeelding zijnde van door haar jong gezogen te worden, het voedzame vocht afgeeft. In een enkel geval, gebeurt het, dat men, even als in *Holland* algemeen plaats heeft, het jong bij de geboorte aan het oog der moer ontneem; doch ook dan heb ik de koe, — misschien omdat zij het bulken reeds verleerd had, of omdat zij begreep, het minder overvloedige voedsel zelve tot eigene versterking en vetmaking wel weder te kunnen terug nemen, — geen geluid hooren maken.

Op *Aruba* echter heeft men geene koewachters, ook geene sloten of heggen, die aan het vee eene bepaalde plaats aanwijzen. Men houdt de koeijen met hare kalveren in de, meestal van *cactus* planten gemaakte, koralen, in de nabijheid der woningen, die op kleine afstanden buiten de *Paardenbaai* liggen. Als des morgens de koe eerst uitgemolken, daarna uitgezogen is, houdt men het kalf te huis, en laat de koe los, om te gaan grazen. Deze stoort zich dan aan het kalf niet, want de zucht om zich te voeden is in het dierenrijk nog grooter dan de liefde tot het kroost. Maar als zij des avonds, aan de volgeladen uijers, gewaar wordt, dat zij een jong te voeden heeft, spoedt zij zich naar de plaats, waar zij dit des morgens heeft gelaten, en geeft hare komst door bulken te kennen. Als de droogte lang aanhoudt, het gras aan het westelijk gedeelte des eilands verteerd is, en de *tenkies* of waterbakken droog zijn, laat men de kalveren met de koeijen te gelijk uitgaan; doch alsdan komen zij niet meer te rug, maar begeven zich

naar het gebergte, waar zij nog uitgedroogd gras of struiken, zelfs bladen van boomen vinden, om zich te voeden, doch groote afstanden moeten afleggen, om aan den zuidoostkant, in de van natuur gevormde rotsachtige waterbakken, of aan de noord-oostzijde bij de fontein, water te vinden. Als de regentijd terug keert, en het gras met eene groeikracht, eigen aan warme landen, ten voorschijn komt, laat ieder zijne koeijen opzoeken (van welke er zelden eene gemist wordt), en te huis brengen, om op dezelfde wijze, als ik boven beschreven heb, behandeld te worden.

De schapen echter vorderen eene grootere zorg; zij kunnen niet aan zich zelven overgelaten worden. Een schaap zal wel alleen niet afdwalen, maar zoodra er zich een tweede of derde bijgevoegd heeft, storen zij zich aan de overige kudde niet meer, en zouden misschien tot aan de polen voortgrazen, als zij niet door natuurlijke belemmeringen gestuit werden. Zij moeten daarom altijd van een' wachter voorzien zijn, om welke reden slechts de aanzienlijkste inwoners, die slaven bezitten, hier schapen kunnen houden.

Geheel anders is het met de cabrieten. Ik kan met zekerheid den Latijnschen naam dezer nuttige dieren niet opgeven, hoewel ik er dikwijls over heb hooren twisten; maar kan echter den Lezer eenig denkbeeld van het beest zelf geven. Men kent in *Holland* het dieren geslacht de bokken, van waar te regt of te onregt de zeer onvriendelijke en norsche menschen hunnen naam ontleend hebben, te weten, de mannen. De vrouwen zijn niet onvriendelijk noch norsch, en kunnen derhalve zoo niet heeten. »Dat spreekt van zelf," zegt men, » dewijl bokken dieren zijn van het mannelijke geslacht." — Doch de Lezer gelieve eens de natuurlijke historieboeken open te slaan, en

eenen twist te beslissen, welke onlangs te *Paramaribo* plaats had, tusschen een' hoofdambtenaar en een' hem ondergeschikte. Deze laatste had, in eene *annonce* van lands wege, in de Surinaamsche Courant, het woord *geiten* veranderd in *bokken*. Toen zijn chef hem hierover ernstig bestrafte, hield hij toch staande, gelijk te hebben, en beriep zich op het taalgebruik. Men zegt, bij voorbeeld, steenbokken, en verstaat er beide geslachten onder; men spreekt van ooijevaren, hoewel er ook ooijemoeren onder zijn. Hij haalde onzen landhuishoudkundigen schrijver VILKENS aan, die deze dieren tot beide geslachten brengt. Zelfs beriep hij zich, hetgeen naar mijne gedachten hier niet te pas kwam, op de uitspraken der Heilige Schriften: Matth. 25 vs. 32 en 33; Hebr. 9 vs. 12, 13 en 19.

Men kent dan de bokken, en men kent de herten en reeën, die in de, gewoonlijk doch niet juist genoemde, wildbanen loopen. Tusschen deze beide soorten nu behooren de cabrieten. Aan derzelver rijzige gestalte, dunne pooten, puntig afloopende gespletene hoeven; aan het eten van uitgedroogde kruiden en dorre bladen van boomen, ziet men, dat zij op bergen en rotsen te huis behooren, en nabij de steenbokken komen, zoo zij het zelfs in der daad niet zijn. In warme landen, die aan groote droogte blootgesteld zijn, en vooral die eenen rotsachtigen bodem bezitten, zijn zij tot sieraad, wegens hare vele kleuren, en derzelver schakeringen, zoo zelfs, dat, twee en drielingen uitgezonderd, bij na iedere cabriet eene bijzondere kleur of verschillende gedaante en plaatsing daarvan heeft. Niet minder aangenaam voor het oog, zijn zij wegens haren schilderachtigen stand, welken zij op de toppen en punten der rotsen nemen, en de zonderlinge sprongen of vechtpartijen, welke zij daar ten

uitvoer brengen, Maar inzonderheid zijn zij van de grootste nuttigheid, in welke zelfs *Europa* en *Noord-Amerika* deelen, wegens de honderd duizenden cabrieten-vellen, welke jaarlijks uit *Columbia*, *Brazilië*, *Buenos-Ayros*, enz, derwaarts worden overgebragt. De inwoners eten dezelve; doch voor ons, wier smaak aan het malsche kalfsvleesch gewoon is, zijn ze te sterk en te rank, met uitzondering van de cabrieten-lammeren, van welke ik wel eens met smaak gegeten heb. Dit vleesch wordt, vooral in den droogen tijd, dikwijls, voor schapenvleesch verkocht; maar de geoefende marktganger laat er zich niet door bedotten, en weet het te herkennen aan eene eenigzins donkerder kleur. Deze nuttige dieren geven ook melk. — Er zijn er dus onder van het mannelijke en van het vrouwelijke geslacht, waaruit men haast zou besluiten, dat die ondergeschikte ambtenaar te *Paramaribo* gelijk had, in hetgene hij van de bokken beweerde. — De cabrieten geven het geheele jaar door melk, zonder zich aan de ergste droogte te storen, dat vooral belangrijk wordt, als de koeijen hare krachten tot voeding der kalveren wel noodig hebben, of door de onverschilligheid, waarmede zij deze laatsten behandelen, niet onduidelijk te kennen geven, dat zij dezelve liever voor zich geheel alleen willen houden. In een ander opzigt, zijn genoemde dieren van groot nut: het is wegens de ongeloofelijke snelheid, waarmede zij, in korten tijd, voortteelen. Ik heb daarvan, uit den mond van een' Columbiaan, een sterk voorbeeld opgeteekend. Deze door de omwenteling op de kust te *Aruba* gekomen, en aldaar met eene inboorling gehuwd, verhaalde mij, dat hij, naar zijne geboorteplaats terug keerende, met zich van *Aruba* nam, 12 cabrieten, en dat hij daarvan, hoewel er nog van tijd tot tijd een geslacht te hebben, na

twee en een half jaar tijds 194 bezat. Zulks schijnt ongeloofelijk te zijn; maar niemand uit het gezelschap, waarin ik het hem hoorde verhalen, twijfelde daaraan; en ieder, die zelf cabrieten hield, wist daaromtrent bijna gelijkluidende opgaven mede te deelen. De voorname reden dezer spoedige vermenigvuldiging is daaraan toe te schrijven, dat zij altijd twee of drie jongen te gelijk werpen, en reeds vroeg zich onder elkander vermengen; van waar men, van iemand, die in *Nederland* een liefhebber bij uitnemendheid van het andere geslacht zou heeten, op de Curaçaosche eilanden wel eens zegt, dat hij een regte cabriet is. Eene voorname eigenschap, welke daarenboven deze dieren bezitten, maakt dezelve in deze streken zoo belangrijk: het is, dat hun instinct hen drijft, om, over het algemeen, uit zich zelven weder te huis te komen. Hierdoor kunnen de armste menschen een half dozijn cabrieten houden, die hun van melk voorzien, en in staat stellen, er van tijd tot tijd een te eten, waarvan dan nog de vellen kunnen verkocht worden. Menigmaal hebben deze beesten mij in eenen toestand van lagchen gebragt. Als mijn avondridje mij noordwaarts van de vlakte op *Aruba* bragt, vond ik daar eene groote menigte cabrieten, zich onder elkander vermakende met de kluchtigste sprongen, en met de hoornen te schermen en te trekken. Als zij de baai naderden, zonderden zij zich van elkander af, verdeelden zich in grootere of kleinere hoopjes, zelfs van 6 en 8, en stapten met meerdere bedaardheid, elk naar zijne woning, even als ik en andere jongens uit de stad — zonder vergelijking gesproken (*sans comparaison*), want dat moet men er altijd bij zeggen, als men van menschen en beesten spreekt — gewoon waren, als wij des avonds uit spelen gingen, en telkens luidruchtiger werden,

maar als wij dan de stad naderden, en ons verdeelden, naar gelang de straten, die wij inslaan moesten, meestal zwijgende, naar huis stapten.

Om echter zoo naauwkeurig mogelijk in mijn berigt aangaande de cabrieten te wezen, voeg ik er bij, dat de laatste bestelling van Noord-Amerikaansche kooplieden voor acht of negen guldens het dozijn cabrietenvellen was, van welke er in groote menigte van de vaste kust gehaald worden, waar dezelve wel eens door de Arubianen gekocht en betaald worden, vóór nog de cabrieten geslagt zijn.

In de vorige eeuw, hield de regering van *Curaçao* hier eene kudde van 16000 cabrieten, die geheel aan zich zelven overgelaten in bosschen en op rotsen ronddwaalden. Eens of tweemaal in het jaar werden dezelve verzameld, om geteld te worden. Tot dat einde werden de hier wonende Indianen en ook de vrije gekleurde lieden, onder het bestuur van den Kapitein en Luitenant der Indianen, welke laatste altijd een onverbasterde Caraïb en de eerste een blanke was, wiens titel thans in eersten opzigter veranderd is, ter algemeene jagt opgeroepen. De verpligting hiertoe bestaat uit eene wet, om eenige dagen in het jaar ten dienste des lands te staan, en maakt de eenige belasting uit, welke zij, ook voor het vruchtgebruik des gronds, aan den lande verschuldigd zijn. Bij deze algemeene cabrieten-telling, bleek het dan, hoeveel er van dezelve konden verkocht worden. De wet stelde een' prijs van twee gulden op elken cabriet, die doorgaans naar *St. Domingo*, toen dat eiland nog eene Fransche kolonie was, ten verkoop verzonden werden. Thans zijn de Gouvernements-cabrieten weg, en wel weg gegeten. De Lezer staat verwonderd, hoe zulks kan wezen met zoo vele en zich zoo snel voortplantende dieren; doch men is

met dat wegeten al begonnen omtrent eene halve eeuw geleden, toen men hier een meer vrijzinniger (liberaler) stelsel invoerde, en de bevolking hand over hand toenam. Onderscheidene monden zijn zeker daartoe noodig geweest, die zich dan ook hebben laten vinden: bij de Indianen, die na eenen mislukten maïsoogt, ingevolge het *nood breekt wet*, genoemde beesten in de bosschen wisten op te sporen; bij de Engelschen, die een' tijd lang hier eene kleine bezetting soldaten hielden, aan welke *rations* cabrieten werden uitgedeeld; bij de Columbianen, die ten tijde zij nog *revolusionairos* genaamd werden, tot tweemalen toe, na door de koningsgezinde Spanjaarden geslagen te zijn, heel vrijpostig van *Aruba* bezit namen, en daar zoo hongerig aankwamen, dat de Arubianen mij verzekerden, bevreesd geweest te zijn, van zelven door hen opgegeten te worden, vooral uit hoofde er in de gelederen van het Columbiaansche leger lieden waren van de wilde Indiaansche kust. Hun opperbevelhebber, de generaal MIRANDA, heeft echter aan den toenmaligen kommandeur van *Aruba* quittantien achtergelaten, in welke hij verklaart voor zijne soldaten een zeker getal cabrieten te hebben geslagt, welk getal zeker niet te hoog zal opgegeven zijn, uit aanmerking, dat de soldaten van den Generaal MIRANDA, met andere menschen, die geneigdheid gemeen hadden, waardoor men altijd meer eet dan men gelooft.

Hoe het zij, de Gouverments-cabrieten zijn weg; ze mogen in naam nog aanwezig zijn, maar in de daad hebben ze opgehouden te bestaan; onder welke benaming dezelve verantwoord zijn, weet ik niet, maar denk onder die van: » *weggestorven door droogte*", dat toch altijd vrij wat beter klinkt, dan de verantwoording van een' Magazijnmeester, die de onnaauwkeurigheid had van achter, » *zoo veel*

staven ijzer, te zetten: » *opgegeten door de wormen*" het-welk men beweert, dat toch ergens gebeurd is, ik meen in de fransche stad *Toulon*.

Het Gouvernement is echter hier in het bezit der ezels-kweek gebleven; tot dat einde moeten er altijd 200 ezels in wezen blijven. De boven dit getal gaande worden, op eene daartoe bij het bestuur te *Curaçao* gedane aanvrage, verkocht tegen 20 Gulden het stuk, en naar het Engelsche eiland *Jamaïca* vervoerd.

Te voren was het getal der uitgevoerde ezels grooter, waardoor er, alsmede van den verkoop der cabrieten, een *credit*-post in de Landsboeken te *Curaçao* kwam. Thans, nu het getal ambtenaren grooter is, en de Landsgebouwen eenig onderhoud vereischen, is dit het geval niet meer; evenwel wordt de lastpost, welke *Arúba* op het budget te *Curaçao* veroorzaakt, grootendeels weder goedgemaakt door eenige hoewel kleine uitgaven, welke de Arubiaansche vaartuigen op *Curaçao* te doen hebben.

Uit het bovengeschrevene ziet men, dat *Aruba* voor landbouw en veeteelt zeer weinig waarde bezit. Deszelfs ligging is echter gunstig voor den koophandel. Deze wordt in het klein gevoerd met *Paraguana* en op de meer westwaarts liggende Indiaansche kust; ook handelt men hier op het meer van *Maracaïbo* en op *Rio de la Hache*, van waar men het gele verwhout haalt, dat onder dien naam bekend is. Met *Maracaïbo* zijn de handelsbetrekkingen van dien aard, dat ze meestal wel noodzakelijk zijn, doch schade voor de hand opleveren: men haalt, namelijk, van daar turksche tarwe, om op *Aruba* bij eenen mislukten maïs-oogst, die maar al te

dikwerf plaats heeft, de inwoners te voeden, en brengt daarvoor Europesche voortbrengselen in de plaats.

Paraguana blijft altijd het vaste handelspunt voor *Aruba*. Dit is eene landengte, welke zich uit de Provincie *Coro* noordwaarts, regt over *Aruba*, uitstrekt, en aan de eene zijde de bogt van *Coro*, en aan den anderen kant de golf van *Maracaibo* vormt. *Aruba* schijnt eens aan hetzelve vastgehecht geweest zijn, hetwelk ook blijkt uit de overeenkomst van landsgesteldheid en voortbrengselen, en uit de ondiepte van het kanaal, gelegen tusschen beide plaatsen, terwijl men aan de andere zijde van *Aruba*, eene peilloos diepe zee aantreft. Deze gemeenschap, door de natuur verbroken, wordt hersteld door een gedurig af- en aanvaren, ook in opene booten, dewijl het kanaal slechts 6 mijlen breedte heeft. Men brengt er Europesche fabrijkgoederen, en ontvangt er voor runderhuiden, cabrietenvellen, en eenig verwhout, benevens paarden en muilezels.

Deze onbelangrijke handel werd vroeger meestal wegens de hooge inkomende regten, welke het Spaansche Gouvernement ingesteld had, smokkelender wijze gedreven, en ging met de altijd aan zoodanigen handel verbondene gevaren vergezeld. Ook ontbrak er bij de Spanjaarden een vereischte, om dezen handel op den duur voordeelig te voeren, namelijk, de goede trouw. Op *Curaçao* weet men nog, uit den tijd van deszelfs bloeijenden handel met het rijkere gedeelte van *Terra Firma*, van de groote verliezen te spreken, welke bijna ieder aanzienlijk handelhuis zich van tijd tot tijd getroosten moest, als de Spanjaard, met wien men vele jaren voordeelig gehandeld had, eindelijk ophield, het laatst ontvangene te betalen.

Verliezen, van dien aard, ontmoedigen ook menigmaal den

handel op *Aruba*. Op een mijner bezoeken aldaar, verhaalde men mij het volgende: Een Arubiaansch vaartuig lag in eene baai van genoemde landengte, en had, onder oogluiking van den *Alcade* van het dorp, bijna de gansche lading aan wal gezet, toen deze *Alcade* 200 piasters, misschien meer dan de helft van de gansche waarde der lading, voor zich eischte, dreigende anderzins het vaartuig in beslag te zullen nemen, dewijl het geene toestemming bezat, om hier te mogen handelen. Men was gedwongen aan deze hebzuchtige en trouwelooze vordering te voldoen. Op een ander dorp, bleef men lang met een Arubiaansch vaartuig onderhandelen; inmiddels zond men hiervan berigt aan een' *Guarda Costa* of kustbewaarder, die in eene andere baai lag, en weldra kwam opdagen, om zich van den Arubiaan meester te maken, en denzelven niet dan voor een' aanzienlijken prijs, weder los te laten.

Wegens de gesteldheid van *Paraguana*, als zijnde een onvruchtbaar land, met eenige armoedige dorpen, die slechts eene geringe hoeveelheid Europesche goederen noodig hebben, had ik altijd gedacht, dat *Aruba*, welke ook de staatkundige veranderingen op dit gedeelte van *Columbia* mogen zijn, in het uitsluitend bezit van dezen kleinen handel blijven zou. Doch een bezoek op genoemde landengte, hetwelk ik verpligt was, op eene der reizen naar *Aruba*, te doen, overtuigde mij, dat ik verkeerd gedacht en geschreven had (*); want ik vond op de hoofdplaats, genaamd *Pueblo nuevo*,

---

(*) » *Verkeerd geschreven had,*" namelijk, in het Mengelwerk der Letteroefeningen van 1823, onder den titel van: *Een bezoek op de eilanden Aruba en Bonaire, door een Nederlander van Curaçao.*

twee Joden, welke zich daar nedergezet hadden, om handel te drijven, en op een ander dorp, *Hato* of liever *de Hato* geheeten, iemand van *Jamaïca*, die twee vaartuigen onder Columbiaansche vlag bezat, waarmede hij op andere gedeelten der kust handelde, en van *Jamaïca* Engelsche fabrijkgoederen liet halen, welke hij voor zulk eenen lagen prijs afzette, dat men op *Curaçao* daarin niet met hem mededingen kon.

Het wordt dagelijks uit veler monden gehoord, dat eigenbelang de drijfveer van 's menschen doen en laten is, en zekerlijk kan men, over het algemeen, naar dezen maatstaf den gang der dingen op de wereld beoordeelen, en bij eene kennis der omstandigheden de uitkomst afmeten. Maar men vergeet er bij te voegen, dat zekere overgeplante denkbeelden, zekere neigingen en hartstogten menigmaal nog sterker werken, ja den mensch, als met eene verblinding, op den weg voeren, waarop hij niets dan teleurstelling en schade vindt.

Als men, ten tijde van den omwentelingsoorlog op *Terra Firma*, te *Curaçao* of *Aruba* geweest was, zou men verbaasd gestaan hebben over de geestdrift, welke men daar, — met eenige uitzonderingen echter, vooral bij de aanzienlijken, — voor eene zaak betoonde, die zoo zigtbaarlijk den ondergang dezer plaatsen na zich slepen moest. Nog herinner ik mij den in de geschiedenis der nieuwe wereld merkwaardigen dag, op welken het Spaansche smaldeel, onder den admiraal LA BORDE, het garnizoen van *Porto Cabello*, de laatste plaats, welke *Spanje* nog van deszelfs onafmetelijke bezittingen op het vaste land van *Amerika* was overgebleven, aan boord nam, en er des avonds mede voor de haven van *Curaçao* verscheen. Ik stond met mijn' vriend,

den heer PHOEL; aan het strand der zee, het smaldeel te aanschouwen, dat digt aan de haven bijlag, om eenige personen aan wal te zetten. Gevoelig was ik bij het denkbeeld, voor het laatst, althans in betrekking tot de vaste kust, hier de Spaansche vlag te zien, die de oorzaak was, dat aan *Curaçao*, en daardoor aan het Vaderland, in beide vorige eeuwen, zooveel welvaart en rijkdom toevloeide. Maar ook getroffen was ik, te zien, hoe zich thans de bekende gezindheid der lagere volksklasse in luidruchtige vreugde openbaarde, nu zij de, bij hen gehate, Spaansche vlag met dit smaldeel zagen verdwijnen, en zich voor altijd in het *viva Columbia!* konden verheugen. Hoe is het mogelijk, vraagde ik mijn' vriend, dat zulke gewaarwordingen bij zoodanige omstandigheden kunnen oprijzen? Zou het volk somtijds aan deze dwaasheid onschuldig zijn? Zouden er mogelijk in den dampkring zekere revolutie-gezinde *miasmata* aanwezig zijn, die, gelijk bij epidemiën, zich aan elk mededeelen, welke slechts outvangbaarheid bezit, en zoo hevig zijn, dat ze andere bestanddeelen der lucht overmeesteren, en aan elke andere ziekte, eene door hen gezochte rigting geven?

Dat met het verdwijnen der Spaansche vlag, de hoop op een' verbeterden handel tevens verdwijnen moest, kon men gemakkelijk en met zekerheid vooruit zien. Europesche en Noord-Amerikaansche vaartuigen zouden regelregt naar de havens en baaijen van *Zuid-Amerika* zeilen; de rijkere bovenkust van *Venezuëla* had geene behoefte meer aan *Curaçao*, noch de armere benedenkust aan *Aruba;* ook zouden zich weldra, bij eene onafhankelijkheid dier landen van de Spaansche kroon, overal vreemde kooplieden neêrzetten; die in ontvolkte en verarmde landen minder noodig zijn

dan landbouwers, maar er doorgaans eerder dan deze naar toe trekken.

Ook ten opzigte van den onbelangrijken handel, welken *Aruba* op de wilde Indiaansche kust dreef, was de staatkundige verandering van *Zuid-Amerika* niet gunstig. Het Spaansch bestuur had zich weinig aan het eigendomsregt, op genoemde Indiaansche kust, laten gelegen liggen; doch het Columbiaansche gouvernement maakte weldra aanspraak op dezelve, als liggende binnen deszelfs grondgebied: het verbood allen handel op deze kust, ten zij men voorzien was van eene vergunning, welke men, tegen betaling van daarop gestelde regten, in eene der zeesteden van de republiek verkrijgen moest.

Van deze kust en de wilde Indianen, die dezelve bewonen, moet ik nog iets zeggen. De vooruitstekende landpunt, op eene dagreis van *Aruba*, nog van den tijd, waarop COLUMBUS onderkoning op *Hispaniola* was, onder den naam van kaap *de la Vela* bekend, geeft aan de vaste kust eene geheel andere rigting, namelijk, zuid-westwaarts, tot in de golf van *Darien*. — Het is in *Europa* weinig bekend, dat zich op dit gedeelte der kust, van *Maracaïbo* tot *Rio de la Hache*, nog een oorspronkelijk Amerikaansch menschenras staande houdt, en van de tijden der eerste *Conquistadores* af tot heden toe, geheel onafhankelijk gebleven is. Als men op *Aruba* is, hoort men daar, even als op onze Hollandsche visschersdorpen van de rustende zeelieden over hunne avonturen en ontmoetingen, veel spreken over de gevaren en vechtpartijen, waarmede de handel met deze wilde naburen vergezeld gaat. Men meent dan in den tijd meer dan drie eeuwen terug geplaatst te zijn, toen de Spaansche landontdekkers hunne onderhandelingen met de

oorspronkelijke bewoners der kust van *Terra Firma* aanknoopten, zooveel overeenkomst hebben aldaar de tegenwoordige voorvallen met die van gindsche tijden. De Arubiaansche zeelieden, die op deze Indiaansche kust varen, om ijzerwerk, linnen en katoenen, voor ossenhuiden, verwhout en paarden te verruilen, hebben dit met de eerste Spaansche landontdekkers gemeen, dat zij sterk en moedig zijn, de zucht hebben, om winst te doen, en vuurwapenen bezitten. Doch in plaats van den ridderlijken geest, die verlangend naar gevaar en strijd, uit de acht eeuwen lange worsteling met de Arabieren, bij de Spanjaarden was overgebleven, en van de godsdienstige dweeperij, die dezen zoo geweldig deed woeden, hebben de Arubianen eene hoeveelheid rum aan boord, als het geschikste middel, om alles, wat er in den mensch zit, er voor korten tijd uit te halen. Zoo lang de rumkruik onaangeroerd blijft, gaat de handel rustig voort. De Indianen, de nuttigheid der Europesche goederen kennende, zien het Arubiaansche vaartuig gaarne komen, en stellen, uit eigene overtuiging, dat men zich op hunne eerlijkheid en goede trouw niet verlaten kan, een' hunner opperhoofden, of derzelver naaste aanverwanten, als gijzelaar aan boord. Doch zoodra heeft niet de rum de zenuwen der Arubianen gespannen, en hun het bloed naar het hoofd gejaagd, of de geringste twist of blijk van bedriegerij bij de Indianen, — die in deze streek, even als hunne beschaafde natuurgenooten, eene geneigdheid bezitten, om altijd meer te willen hebben dan hun toekomt, als zij het maar krijgen kunnen, — geeft aanleiding tot een gevecht, waarbij er dan op de Indianen ingehakt en geschoten wordt, met eene onverschilligheid en zonder eenig bezwaar voor het geweten, gelijk eertijds de Spanjaarden het deden, nadat zij vooraf

aan deze wilden een notarieel manifest hadden voorgelezen, waarin deze opgeroepen werden, zich onder de heerschappij van *Spanje* en de Roomsche kerk te komen onderwerpen.

Dikwijls was er niet eens een twist noodig: de Arubianen schoten wel eens uit eenig misverstand op de wilde Indianen, somtijds zelfs uit baldadigheid, als de rum eenige graden sterker was dan gewoonlijk. De zoodanigen werden echter altijd door de goede ingezetenen van *Aruba* veracht en gehaat, niet alleen wegens het strafbare der daad zelve, maar ook om dat de handel hierdoor voor eenigen tijd gestremd werd, en een later aan deze kust komende zeeman aan de wraakneming der Indianen blootgesteld was. Het is meer dan eens gebeurd, dat mij, op *Aruba* zijnde, iemand aangewezen werd, met bijvoeging: zijn zoon of haar man is op de Indiaansche kust vermoord uit wraakneming, dat deze of gene een' Indiaan had doodgeschoten, »Waarom had hij dit gedaan? — Uit baldadigheid of dronkenschap."

Geregtelijk kan zulk eene misdaad op *Aruba* wel niet behandeld worden, want waar zijn de aanklagers, de getuigen, de bewijzen? En zoo deze er al waren, zou het toch altijd heeten, dat zulks in een gevecht geschied was. De kommandeurs van *Aruba* zijn wel eens in onderhandelingen getreden met de opperhoofden der Indianen, om het eigendunkelijk doodslaan van beide zijden voor te komen, en de uitstaande twisten op eene meer geregtelijke wijze te behandelen; doch zulks is nooit van eenig gevolg geweest. Er komen ook in onderhandelingen van dien aard tusschen gevestigde maatschappijen en de menschenrassen, die in den woesten natuurstaat wonen, onoverkomelijke hinderpalen, inzonderheid voortspruitende uit de neiging tot

wraak, welke bij de eersten door opvoeding, godsdienst en zeden verzacht en gewijzigd, en door het strafwetboek geheel beperkt wordt; doch bij de laatsten een' onbeteugelden gang heeft, en zulk eene rigting neemt, welke wij in onzen toestand als onredelijk en onregtvaardig beoordeelen. De volgende twee voorvallen, van welke de eerste mij door den Kommandeur van *Aruba*, de tweede door een achtenswaardig koopman, als weinige jaren geleden gebeurd, verhaald werden, mogen getuigen van de zucht naar wraakneming bij deze Indianen en van de vreemde wijze, waarop zulks bij hen zich openbaart.

Een inboorling van *Aruba*, een groot en sterk mensch, — die zich onder de blanken en aanzienlijken aldaar rangschikte, doch in welker kringen ik hem nooit aangetroffen heb, om dat men hem, wegens zijne woestheid en zucht naar dronkenschap, overal vermeed, en die als een der voornaamste vechters bekend stond, — had, op de Indiaansche kust, den zoon van een' der opperhoofden doodgeschoten. — Men vond aldaar spoedig gelegenheid, om den dood te wreken aan een' onschuldigen en van den moord niets wetenden matroos. Men zou nu, naar het heerschend denkbeeld dezer Indianen, gemeend hebben, dat bij het vallen van dit zoenoffer de wraak voldaan was; doch het opperhoofd liet bij gelegenheid, dat een wilde Indiaan naar *Aruba* vertrok, aan den Kommandeur zeggen, dat de dood van zijn' zoon niet geheel vereffend was door het ombrengen van dien matroos, want dat er tusschen den eerste en den laatste een aanmerkelijk verschil van rang en waarde bestond.

Een Franschman, die sedert eenigen tijd op *Aruba* woonde, werd, op *Terra Firma* den sluikhandel drijven-

de, door een' Spaanschen *Guarda Costa* genomen. Men deed de Indiaansche kust aan, en de Franschman, de taal dezer wilden eenigzins kennende, ging mede aan wal, waar hij, om de hem dreigende gevangenis te ontgaan, de Indianen overhaalde, om hem in schijn gevangen te nemen, en landwaarts in te voeren. De Spanjaarden meenden, dat zulks in ernst geschiedde, gaven vuur op de Indianen, en doodden ongelukkiglijk drie derzelve. De Indianen, die intusschen den vermeenden gevangene met zich gevoerd hadden, zeiden, dat het bloed hunner medemakkers om zijnentwil gestroomd had, en dat hij derhalve dezen ten zoen sterven moest. Hoezeer de Franschman nu ook trachtte, zijne onschuld te bewijzen, en hoe hevig hij ook protesteerde, zij volbragten het vonnis, en sneden hem den hals af.

Deze Indiaansche kust is voor de zeelieden nog bovendien een voorwerp van angstvallige zorg. Strandt hier een vaartuig, het ondergaat een gelijk lot als dat, hetwelk op de ongastvrije kust van *Afrika* verongelukt: na alles geplunderd te hebben, vermoordt men de schepelingen, met uitzondering van een' enkelen, dien men, uit eigendunkelijke verkiezing, in het leven laat, als wilde men geen geheim van deze noodlottige gebeurtenis maken. Spanjaarden of Columbianen, hoewel de eersten vroeger meenden, dat deze kust hun eigendom was, en de laatsten tegenwoordig met nog meerderen ijver beweren, dat deze het hunne is, maken op deze onmenschelijke behandeling geene uitzondering; meer dan een treurig voorbeeld, ten tijde des onwentelingsoorlogs, weet men zich daarvan te herinneren.

De vaartuigen, die hier komen, om te handelen, of van beneden opwerkende, door den stroom, — welke dikwijls zeer

hevig langs de kaap *de la Vela*, in de golf van *Darien* loopt, — verpligt zijn te ankeren, nemen alle mogelijke voorzorgen, om niet door deze stoutmoedige en ondernemende Indianen afgeloopen te worden. Evenwel ondergaat van tijd tot tijd een vaartuig dit lot. Op *Curaçao* zijnde, zag ik eens eene Engelsche bark binnenkomen met 8 of 10 gevangene Indianen aan boord. Zij was op de kust geweest, waarvan thans gesproken wordt, en werd door deze wilden aangevallen en overmeesterd. Het geluk wilde, dat deze bark een' kapitein en zeelieden bezat, die de meerderheid der beschaving boven de woestheid der Indianen wisten te handhaven: zij maakten van eene gunstige gelegenheid gebruik, om allen, die op het dek stonden, neder te houwen of in het water te werpen, en de luiken te sluiten boven degenen, die beneden in het vaartuig waren. Oogenblikkelijk hierna kapten zij het ankertouw, en zetteden koers naar *Curaçao*.

Toen ik eens op *Aruba* was, hoorde ik het omstandig verhaal, wegens het afloopen van de Engelsche brik *Prins Saxen-Coburg*, hetwelk in der tijd door de Engelsche papieren bekend gemaakt is. — Deze brik had op *Aruba* een' loods voor de Indiaansche kust opgenomen, wiens herhaalde waarschuwingen, om niet zoo vele Indianen te gelijk aan boord te laten, in den wind geslagen werden. Toen deze het goed vertrouwen en de zorgeloosheid der Engelschen gewaar werden, maakten zij van de gunstige gelegenheid gebruik, om zich, op eene gemakkelijker wijze dan door ruilhandel, in het bezit te stellen van alles, wat de brik voor hen dienstig had, overvielen den kapitein en het bootsvolk, en bragten dezelve grootendeels om het leven. — Een paar jaren later, en wel in 1832, vernam ik op *Aruba*,

dat eene Noord-Amerikaansche schooner een gelijk lot ondergaan had.

Men vraagt hier waarschijnlijk, of bij het vernemen van zulke barbaarsche voorvallen, geene strenge strafoefening gehouden wordt van volken, die anders de geringste schending hunner vlag zoo bloedig wreken? — Maar op de westkust van *Afrika* tot op heden toe heeft altijd hetzelfde plaats gehad, en zelfs getuigen de afgeloopene eeuwen van de schande voor het beschaafde *Europa*, hetwelk in deszelfs nabuurschap, op de noordkust van *Afrika*, roofstaten duldde, die de koopvaarders, vooral der kleine Europesche staten, uitplunderden, en derzelver Christen-zeelieden tot slaven maakten, tot dat in 1830 een waaijerslag, door den Deij van *Algiers* in het aangezigt van den Franschen consul toegebragt, een einde maakte aan dezen menschonteerenden toestand.

Waren er op deze wilde Indiaansche kust, aan den oever der *Caraïbische zee*, waarin de vloten der groote zeemogendheden kruisen, steden of zelfs dorpen, men zou misschien de vlammen hebben zien oprijzen, uit de woningen dier Indianen; en de grond, reeds lang opgedroogd van het bloed, dat hier eens de Spanjaarden hebben vergoten, zou op nieuw, echter met meerdere regtvaardigheid dan toen, door menschenbloed bevochtigd geworden zijn. Men herinnere zich slechts uit de nieuwspapieren, wat er, een paar jaren geleden, in de naburige stad *Carthagena* gebeurd is, toen men den Franschen consul, broeder van den Jacobijn ODILLON BAROT, aldaar beleedigde, dewijl hij zich met stadsaangelegenheden bemoeide, wat hij niet vermogt te doen. Zelfs vaartuigen, die honderd mijlen van deze plaats, onder Columbiaansche vlag, voeren, werden

door Fransche oorlogsschepen met kogels beschoten, en de reizigers mishandeld: zoo ver trokken deze beschaafde Franschen hunne wraak, zoo lang er, naar hunne meening, geene genoegzame voldoening gegeven was.

Doch de kust, die zich van kaap *de la Vela* zuid-westwaarts uitstrekt, is eene vlakke en dorre streek, die eerst diep in het land bergwaarts oploopt, zonder havens, zonder steden of dorpen; waar de half naakte Indianen, over het land verspreid, in kleine, ellendige hutten, of onder boomtakken, op palen rustende, hun verblijf houden. Hier valt dus niets te verbranden of weg te nemen; hier is geen krijgsroem, door overwinning met wapenen, te behalen. De Indianen zouden, bij een' aanval van buiten, hunne paarden en runderen voor zich uitdrijvende, naar de onafmetelijke wildernissen van *Zuid-Amerika* trekken, en daar nog gevaarlijker voor de bewoonde kust kunnen worden. Het is, daarenboven, geene noodzakelijkheid, gelijk zulks bij de *straat van Gibraltar* was, dat aan deze kust koopvaarders verschijnen: de handelaar moet vóór alle dingen het land kennen, dat hij tot het voorwerp zijner handelsinzigten maken wil.

Moeijelijker is het te verklaren, hoe de Spanjaarden, — die om op de gemakkelijkste wijze van de nieuwe wereld eigenaars te worden, zooveel mogelijk de Indianen uitroeiden, gelijk deze bij kaap *de la Vela* de schepen afloopen, om een volkomen bezit van derzelver lading te erlangen, — op deze kust een' Indiaanschen stam, geheel onafhankelijk konden laten; hoe zelfs de Roomsche zendelingen denzelven niet onder de heerschappij der kerk gebragt hebben, daar de Monniken, welke in de laatste jaren, door de omwenteling op de kust, te *Aruba* woonden, met den grootsten

ijver bezield waren, om de aldaar van de wilde kust komende Indianen, te doopen.

Om de oorzaken daarvan in te zien, moet men even terug denken in de vroegere geschiedenis van *Amerika*. Men weet uit dezelve, dat de Spanjaarden, bij de ontdekking der nieuwe wereld, op die groote uitgestrektheid lands, welke tusschen de monden van den *Magdalena-stroom* en die der *Oronoque* ligt, door hen *Terra Firma* genoemd, meestal sterke, onbevreesde en hardnekkige Indiaansche stammen aantroffen. Dezen gelukten het ten uitvoer te brengen, wat de eersten poogden te doen; zij roeiden herhaalde malen de Spanjaarden uit, of verdreven hen van hunne kust, echter meer door uithongering en met behulp der luchtstreek, dan door hunne vergiftige pijlen.

Karel V. stond toen deze kust af tot eene volkplanting voor Duitschers, die het stelsel van uitroeijing der oorspronkelijke bewoners, hetwelk op de eilanden, helaas! gelukt was, met zulk eene woede uitoefenden, dat zij hierin de Spanjaarden overtroffen. De geschiedenis van *Amerika* beschuldigt hen, misschien in eene overdrevene taal, dat zij hier in den korten tijd van hun verblijf, een millioen Indianen omgebragt hebben. Het bloedbad echter eindigde in hunne volkomene nederlaag; en deze kust werd andermaal verlaten. De geestdrift der Spanjaarden, om de nieuwe wereld te veroveren, was nog te groot, om, in weerwil der onmetelijke landen, die zij bemeesterden, deze kust, zoo verscheiden in grond en voortbrengselen, aan haar lot over te laten. Zij vestigden er zich op nieuw, en de Spaansche volharding, benevens de kracht hunner vuurwapenen, deden hen van toen af vasten voet aan wal behouden. De overblijfsels der Indiaansche stammen, de

onmogelijkheid inziende, den vijand langer tegenstand te bieden, begaven zich naar de binnenlanden. Een dezer stammen, mag men veronderstellen, ontging de vervolging der Spanjaarden, en werd door omstandigheden gedrongen, zich op deze geheel onvruchtbare zeekust neder te zetten, en zich te voeden met visschen, schelpdieren, slangen en hagedissen. Zij wachtten zich toen wel de nieuwe naburen, die hier weldra steden bouwden (aan de eene zijde *Maracaïbo* en *Coro*, en aan de andere zijde *Rio de la Hache*, *St. Martha* en nog verder *Carthagena*), te verontrusten, vreëzende de uitwerking der vuurwapenen. Even afkeerig bleven zij, om in eenige verbindtenis met hen te komen, verachtende de banier, het kruis, waaronder dood en verderf in het land gebragt was.

Op hunne beurt, werden zij ongemoeid in hunne onbelangrijke verblijfplaats gelaten; want de geslachten, die op de ijzer sterke en met geestdrift bezielde overwinnaars van *Amerika* volgden, verloren weldra alle veerkracht. Onderneemzucht en krijgslust daalden af tot zulk een' trap van vreesachtigheid, zwakheid en zucht naar rust, dat zij op het gezigt van een vaartuig met Flibustiers beefden, en menigmaal hunne steden verlieten, als deze aan wal kwamen. Op dezen tijd van rust en eentoonige levenswijze, waarin de Spanjaarden het gewone dagwerk van eten, drinken en slapen, afwisselden met de mis bij te wonen en kaart te spelen, volgde, op het laatst der afgeloopene eeuw, weder eenige opwekking der menschelijke begeerten en hartstogten, toen de zaden der omwenteling, uit *Europa*, in het noordelijk gedeelte der nieuwe wereld, ontvangen, van daar naar *Zuid-Amerika* werden overgevoerd. Doch deze tijd van worsteling, tusschen koningsgezinden en onafhankelij-

ken, was het minst van alle tijden geschikt, om de weldaden der beschaving aan deze wilde Indianen mede te deelen. Men had veeleer gunsten van deze noodig, want beide strijdende partijen zochten hunne zwakke gelederen met deze Indianen te vullen, van welke velen zich lieten aanwerven, uit onverschilligheid jegens den grond, waarop zij gebrek leden, en door hunne opperhoofden onderdrukt werden.

Hoe weinig ontzag thans de naburige steden aan deze Indianen inboezemen, bleek weinige jaren geleden, toen eenigen derzelve zich te *Rio de la Hache*, waar zij dikwijls komen, om zekere benoodigheden op te koopen of in te ruilen, in hunne dronkenschap, aan grove buitensporigheden schuldig maakten. Men nam eenige hunner gevangen, om hen naar de wetten te straffen; doch weldra verscheen er voor de stad zulk een verbazend getal dezer Indianen, meestal gewapend met schietgeweren, hunne medemakkers opeischende, dat de bezetting en de ingezetenen dier stad in de uiterste verlegenheid geraakten. Men zond wel om hulp, naar *St. Martha*, doch eer deze opdaagde, oordeelde men het raadzaam, zich van deze woeste Indiaansche krijgsmagt te ontslaan, door derzelver begeerte in te willigen.

Nog een ander voorval verhaalde men mij: Een paar bekende aanzienlijke inwoners van *Maracaibo*, die men mij met naam en toenaam opnoemde, gingen naar deze kust, om vee, koeijen en paarden, op te koopen, welke in deze uitgestrekte landstreek zeer vermenigvuldigen, en de voornaamste weldaad is, die de Indianen aan de komst der Europeërs te danken hebben. Twee malen hadden zij eene voordeelige reis gedaan; doch den derden keer ontstond er twist, die tot een hevig gevecht oversloeg, waarbij een der

kooplieden het leven verloor, en de andere zich met de vlugt redde. Van de 20 manschappen, die zij om de reisbehoeften te dragen en het gekochte vee te drijven, mede genomen hadden, ontkwam er slechts een het gevaar.

Deze en dergelijke berigten mogen al of niet geheel naauwkeurig medegedeeld zijn, men kan er althans den toestand uit opmaken, waarin deze kust met betrekking tot andere landen staat. Op *Aruba* kan men de beste narigten omtrent deze kust verkrijgen, omdat hetzelve genoegzaam eene uitsluitende gemeenschap daarmede onderhoudt. De Arubasche zeelieden zijn zeer bekend met deze Indianen, en spreken derzelver taal; zij voeren sommigen met zich naar *Aruba*, en brengen hen later weder naar de kust terug. Nooit ben ik op *Aruba* gekomen, zonder een zeker getal dezer Indianen aldaar aan te treffen. Eenige hunner van beide geslachten verkiezen op dit eiland te blijven, en zijn zeer bereidwillig om, voor eenen soberen kost en een enkel kleedingstuk, de bezigheden van slaven te verrigten. Het zijn de leelijkste Indianen, welke ik op eenig ander gedeelte van *Amerika* gezien heb: zij zijn, met weinige uitzonderingen, kort, dik, donkerkleurig, met geene aangename gezigtsomtrekken en zonder eenige uitdrukking op het gelaat; het schijnen wandelende vleeschklompen te zijn, de Mongolen van *Amerika*.

Als zij niet tot andere Indiaansche stammen behooren dan die, welke AMERICUS VESPUCIUS in het jaar 1499 in de landstreek bij *Maracaïbo*, — waar deze landontdekker huizen, op palen gebouwd en met ophaalbruggen voorzien, aantrof, dat hem aanleiding gaf, deze landstreek *Venezuëla*, d. i. klein *Venetië*, te noemen, — ontmoette, dan weet ik het niet geheel te vereffenen, met hetgene hij van deze

Indianen zegt: »Dat zij uitmuntten in regelmatigen vorm en ligchaamsbouw, en dat inzonderheid de vrouwen in schoonheid en bevalligheid alle andere vrouwen overtroffen, welke de Spanjaarden tot dien tijd in de nieuwe wereld gezien hadden." Misschien had op deze gunstige oordeelvelling de omstandigheid veel invloed, »dat de mannen niet de minste jaloerschheid lieten blijken, zoo als op andere streken der kust; maar integendeel aan de Spanjaarden toestonden den vertrouwelijksten omgang met hunne vrouwen en dochters." Of misschien zag hij door de micros- en kaleidoscoop der nieuwheid: hoe anders is het te verklaren, dat deze reiziger, naar wien, gelijk elk weet, het westelijk halfrond ten onregte genoemd is, in zijnen brief aan PEDRO FRANCISCO DE MEDICIS, op denzelfden ontdekkingstogt schreef: »Dat het eiland *Curaçao* met reuzen bewoond was; dat iedere vrouw eene PENTHESILEA en ieder man een ANTAEUS scheen te zijn."

Later heeft niemand ooit op *Curaçao* andere Indianen gezien dan van een gewoon menschengeslacht; althans de volgende reizigers, even min als de Nederlanders, die zich hier nederzetteden, noch derzelver nakomelingen, die deze Indianen allengs zagen verdwijnen, hebben ooit van deze omstandigheid melding gemaakt. Zelfs zouden de Indianen, die nog op *Aruba* en *Bonaire* in wezen zijn, van het tegendeel kunnen getuigen, en doen vermoeden, of niet gebrek aan overvloedig en krachtig voedsel die zelfde uitwerking heeft op de menschen, in dezen toestand levende, als op de koeijen en paarden, namelijk, dat zij van eene kleinere gestalte worden. Negers, dit is in *West-Indië* bekend, worden groot en vet, als men ze weinig laat werken en sterk voedt. De planter of opzigter vertoont wel

eens zijne slaven, om het laatste voor de oogen aanschouwelijk te maken. Het Neger- of mulatten-meisje, dat het geluk heeft, haren meester te bekoren, begint eerst regt te groeijen, als zij hare goede dagen in huis krijgt, en wordt, op middelbare jaren komende, meest altijd van eenen grooten omvang. De Planter kan zulks voor zich zelven niet gedaan krijgen; hij wordt magerder, naarmate hij hetzelfde voedsel bij zijne schoone ziet gedijen. En is dit hetzelfde geval niet in *Europa?* Hoe menig een doet alle vergeefsche moeite, om schoonheidshalve de magere knokken met vleesch af te ronden, terwijl hij den bakker, den slager en den kok ziet glimmen van het vet. CHARLES DUPIN maakt, in zijne wetenschappelijke reis in *Engeland*, eene vergelijking van het zoo veel grooter getal koeijen en schapen, welke daar, in evenredigheid met de bevolking in *Frankrijk*, geslacht worden, en leidt er eene gevolgtrekking uit af, ten gunste der ligchamelijke gesteldheid der geringere volksklasse in hetzelve, boven die in *Frankrijk*.

Er zijn evenwel uitzonderingen op de wilde Indianen, van welke ik zoo even sprak. — Ik heb op *Curaçao* een van derzelver opperhoofden gezien; deze was van eene iets meer dan middelmatige grootte, maar breed geschouderd en met een gunstiger uitzigt. Hij reisde uit nieuwsgierigheid, op de nabij liggende eilanden, en leide, zijne waardigheid gevoelende, ambtsbezoeken af bij den Gouverneur en eenige aanzienlijke personaadjes. Ik vond hem bij den raad-fiscaal, waar hij zich met de onbedeesdheid en zwijgende deftigheid van een' os liet bekijken. Op de weinige vragen, die wij hem, door middel van den Arubaschen tolk deden, antwoordde hij kort af, en wierp zijne oogen, met de nieuwsgierigheid van een' aap, naar de voorwerpen in de

kamer. Hij had geene andere teekenen zijner waardigheid dan zijne breede schouders. Ongeschoren, verscheen hij voor zijns gelijken, de hoofdpersonen te *Curaçao*; want de Amerikanen hebben geen' baard: het zwart en grof haar hing, even als bij zijne geringere landgenooten, pitsgewijze over het koperkleurig voorhoofd. Zijne kleeding bestond in een buis en broek van grof linnen, over een Vriesch bont hemd; den groven strooijen hoed hield hij uit beleefdheid in de hand. Alles wat hij op *Curaçao* zag, was, volgens zijn zeggen, *goed*.

Ik zeide, zoo even, dat op *Aruba* vele dezer Indianen zich in dienst der inwoners bevinden; zelfs trof ik wel eens zoodanigen aan op vaartuigen, waarmede ik naar *Curaçao* terug keerde. Zij vallen terstond in het oog, door hunne donkerder kleur, onaangenamer voorkomen en langzamer ligchaamsbewegingen dan de Indianen, welke op *Aruba* te huis behooren. Als ik in de woning, waarin ik mijn verblijf hield, zoodanige vreemde bedienden aantrof, deed ik wel eens de vragen, welke men gewoon is, bij zulke gelegenheden te doen:

— Bevalt het u hier op *Aruba* goed? Wilt gij niet weder naar uw land terug keeren? — Zij beantwoordden zulks met eene hun eigenaardige stilzwijgendheid; een koud grimlachje toonde, dat zij het in de landstaal gesprokene verstonden. De heer of vrouw des huizes nam dan het woord en zeide:

— Zij hebben het hier beter dan in hun land; dáár moeten zij wormen, slangen en hagedissen eten.

— Ik meende, dat zij daar zoo vele koeijen hadden?

— Ja, die hebben zij er ook, maar die behooren alleen aan de rijken.

— Zoo, zijn er dan armen en rijken op die kust; men schijnt dus daar niet meer zoo geheel in den woesten natuurstaat te leven, waarin alle goederen gemeen zijn?

— Neen, er zijn velen, die talrijke koeijen en paarden bezitten, en die eene gewapende lijfwacht houden, waarmede zij de armen onderdrukken en mishandelen. Deze rijken vechten wel eens onder elkander, en dan worden er vele menschen doodgeslagen.

— Welke denkbeelden zouden zij hebben van God en godsdienst?

— Wat zouden die wilde Indianen van de godsdienst weten? Zij hebben in het geheel geene godsdienst; zij leven net als de varkens, en zijn zoo armoedig en morsig, dat het schande is.

— Maar steekt er nog al een goede aard in die menschen?

— Ja, dat gaat nog al: die hier zijn, gedragen zich wel, en zijn vreedzaam en gewillig; doch op de kust zijn het kwade menschen, evenwel niet allen, want er zijn verscheidene stammen, van welke sommigen veel minder wild, wreed en wraakzuchtig zijn dan de anderen.

Na hiermede iets gezegd te hebben van de Arubasche nabuuren, moet ik nog een woord spreken van de inwoners van dat eiland zelven. Het zou mij leed doen, als ik iets nadeeligs van hen moest melden. De blanken en aanzienlijken heb ik nooit anders dan van eene gunstige zijde leeren kennen. Zij zijn eenvoudig, gedienstig en eerlijk; de ondernemingen, welke zij in een of ander handelsvoorwerp gezamenlijk doen, geschieden mondelings, en worden getrouw nagekomen,

waarin de Joden geene uitzondering maken. In andere opzigten krakeelen zij wel eens met elkander, hetgeen natuurlijk te verwachten is, uit de dubbele wrijving, welke hier bestaat, eendeels voortkomende uit de kleinheid der zamenleving, binnen welke de aanzienlijken hier beperkt zijn; anderdeels uit famieliebetrekkingen. Dewijl zij onder elkander trouwen, bestaat het grootste gedeelte der aanzienlijke bevolking uit zwagers en neven. Evenwel merkte ik meestal tot mijne blijdschap op, dat eene famillieverwijdering, welke ik bij de eene reis op *Aruba* bespeurd had, bij de volgende weder verdwenen was. De levenswijze is hier hoogst eentoonig; de eenzelvigheid der luchtstreek, slechts door een' enkelen zwaren regen afgewisseld, draagt hiertoe veel bij. De tijd wordt er, op eene enkele uitzondering na, niet met lezen doorgebragt, ook omdat men eene spreuk uit de oudheid, verkeerdelijk uitgelegt, en van voorouders gehoord heeft: » *Dat men van lezen gek kan worden.*"

Een vaartuig, van de kust komende, wisselt het eentoonige leven voor een oogenblik af, en geeft aanleiding tot vragen en mededeelingen. Eene aankomst van *Curaçao* echter veroorzaakt grooter opschudding, want deze brengt mondelingsche tijding, zoowel als brieven en de Curaçaosche Courant mede. Is iemand zelf mede naar *Curaçao* opgegaan, hij weet, terug komende, veel te vertellen, van de groote gebouwen, van de vele rijtuigen, van de pracht in kleeding en huissieraad; hij vergeet ook niet te spreken, van zijne opwachting bij den Gouverneur en vooral van de gunstige ontvangst, welke hij bij den secretaris gehad heeft. Hij of zij zou wel eens meer naar *Curaçao* gaan; maar dat moeijelijke opwerken tegen wind en

stroom, in een klein vaartuig, maakt dat men angstig voor de zee wordt.

De Kommandeur was hier, van oude tijden af, het orakel en de man, in wien alle magt en gezag vereenigd waren. Hij had ter zijner beschikking, behalve twee fortwachters, den zoo genaamden Kapitein der Indianen, een' blanken inboorling, die de uitvoerder zijner bevelen was. Hij besliste alle geschillen, dikwijls ook die, welke in een huisgezin voorvielen. Bij mijne eerste bezoeken op *Aruba* heb ik verscheidene regtsgedingen bijgewoond, die mij hartelijk deden lagchen, en die getuigden van de eenvoudigheid der geringere inwoners. Eene vrouw klaagde bij den Kommandeur eenige harer buren aan, die haar huis met steenen gegooid hadden. Zij bragt het *corpus delicti* met zich, bestaande in eene mand vol groote steenen, zoo als er in de omstreken van de baai vele duizenden gevonden worden. — Een groote hoop volks kwam voor het huis van den Kommandeur. Een man droeg een' 12 of 13jarigen jongen, leide dien in het huis neder, en zeide, dat die jongen door vrouw N. N. geslagen was. De Kommandeur vroeg den jongen, of hem wat scheelde? »Neen", antwoordde deze. »Wel nu, sta dan op!" De jongen stond op, en ging wel tevreden heen. De omstanders, echter, hielden staande, dat vrouw N. N. dien jongen toch geslagen had. Om hun genoegen te geven, werd de vrouw ontboden. Zij kwam ook terstond, en bragt met zich een' grooten steen, waarmede die jongen (dit begrepen wij reeds, toen wij haar zagen aankomen) haar het eerst gegooid had. — Op een' anderen tijd hoorde ik den Kommandeur tegen iemand knorren, en zeggen, dat er in de geboden stond, dat een kind zijne ouders eeren moet. Ik begreep

het niet regt, en dacht, dat deze man de vader was, want hij was ruim 50 jaren oud; maar er werd iemand anders gehaald, een man van 70 jaren of daar boven, die echter vlug en sterk was. Deze was eigenlijk de vader, en had zijnen 52 of 53jarigen zoon, die nog wel Kapitein van een vaartuig was, bij den Kommandeur aangeklaagd van slechte woorden tegen hem gesproken te hebben. Nadat partijen over en weer gehoord waren, werden ze beiden met eene vermaning weggezonden. De vader, namelijk, had ook schuld: hij was bij dien twist met zijn' zoon beschonken geweest, hetgeen hem dikwijls overkwam, daar de zucht naar rum, met het klimmen zijner jaren, eer vermeerderde dan verminderde.

Evenwel had in den laatsten tijd *Aruba*, ook te dezen opzigte, eene groote verandering ondergaan. Alles verrees uit dien eenvoudigen toestand, welken ik bij den aartsvaderlijken zou vergeleken hebben, als men hier rondzwervend geweest ware. Er werd eene soort van regtbank ingesteld, onder den naam van vrederegt, bestaande uit den Kommandeur, als president, en twee aanzienlijken, als leden, benevens plaatsvervangende regters, aan welke men hier meerdere behoefte en grootere moeite ter verkrijging van dezelve had, dan ergens elders, uit hoofde van het bovengemelde zwager- of neefschap. Gelukkig waren er eenige geschikte Joden, die men tot dat einde zeer goed gebruiken kon. Alle geschillen en overtredingen der wet worden nu op eene deftige en formele wijze behandeld. Een deurwaarder doet behoorlijk de dagvaardingen; een secretaris, onder den naam van kolonialen schrijver, houdt de notulen van den raad, en schrijft de vonnissen; er is appel bij het hof te *Curaçao*; met één woord, er ontbreekt niets aan

deze inrigtingen dan, hetgeen wel eens veel grootere ligchamen missen, met name de Pairskamer in *Frankrijk*, als deze tot een geregtshof geconstitueerd is, te weten, eenige meerdere eerbied voor hetzelve bij de inwoners. Ik hoorde althans wel eens klagen, dat de gedagvaarden, als zij voor het vredegeregt kwamen, uit zich zelven gingen zitten, en het dikwijls zeer kwalijk namen, als men hun onder het oog bragt, dat de achting en het gebruik vorderden, om voor de regtbank te *staan*. Ook spreken de gedagvaarden nog op zulk eenen vertrouwelijken toon tegen de regters, als of zij in het bijzonder leven met deze iets te doen hebben.

Ook moet ik, naar mijn inzien, het verblijf der Spaansche emigranten van de vaste kust, vermelden, als bijgedragen hebbende tot eenige verheffing uit den eenvoudigen toestand, waarin de inwoners op dit eiland, afgescheiden van de overige wereld, leefden. Deze emigranten, zoo wel mannen als vrouwen, verlevendigden het eenzame *Aruba*, door hunnen aangenamen en gezelligen omgang. Hunne ongekunstelde en bevallige manieren, hunne opgeruimdheid en spraakzaamheid zijn niet zonder invloed geweest op de inwoners van *Aruba*, inzonderheid op het schoone geslacht. Gedurende 6 weken, welke ik eens, wegens den sterken stroom, aldaar vertoeven moest, heb ik menigen aangenamen avond in hun gezelschap doorgebragt. Zij waren in eene gunstige stemming, door de gerustheid en veiligheid, waarin zij zich op *Aruba* bevonden, na de gevaren van een' verdelgenden omwentelingsoorlog ontvlugt te zijn, en door een goed onthaal en spoedige kennismaking bij de in-

gezetenen, die eene taal spraken, welke aan de hunne verwant was. Zij waren, over het algemeen, onbeschroomd, zonder vrijpostig te wezen, spraakzaam, zonder zich het regt aan te matigen van alleen het woord te voeren. Zij lieten zich nooit lang bidden, om een' zang te geven, de guitarre te bespelen, of om, hetgeen zij nog liever deden, op de maat, door een klarinet of een paar guitarren aangegeven, te dansen. Nog meen ik BENITA CAMACHO, welke door den Gouverneur van *Curaçao*, toen deze *Aruba* bezocht, tot koningin van het bal benoemd werd, hare kleine voetjes in beweging te zien zetten, zoo kunstig en zoo vlug, dat ik er over verwonderd was, en moest betuigen, dat, hoewel vele *signoritta's* zeer goed dansten, door hiervan in hun land eene avonduitspanning te maken en er dat eentoonig leven mede af te wisselen, zij echter allen overtrof. Nog verbeeld ik mij *signora* SOCORO te hooren zingen: »*El que qiere ser libre quea prenda, que in Espana haij un pueblo ij un Reij.*" Ik zong het ten laatste mede, en neurie het somtijds nog wel, vooral het referein: »*Avanzad, avanzad companeros.*" Door de menigte schoone volksliederen, welke deze emigranten van een afgelegen en onvruchtbaar gedeelte van *Zuid-Amerika* met zuiverheid en verscheidenheid van stem gewoon waren te zingen, was ik dikwijls genoodzaakt bij mij zelven te erkennen, dat zij te dien opzigte in de zangkunst een' hoogeren trap bereikt hadden dan over het algemeen in *Nederland*.

Verder weet ik, omtrent de vlugtelingen van de Spaansche kust, weinige bijzonderheden mede te deelen. Zij kwamen van de landengte *Paraguana* en van de kusten, welke de golf en het meer van *Maracaïbo* vormen. De afwisselende oorlogskans van koningsgezinden en onafhankelijken,

dikwijls het gerucht van de nadering eener gewapende troep, deed hen de wijk naar *Aruba* nemen. — » Is het u niet zwaar gevallen uw land te verlaten?" vroeg ik aan eene der dames. — » *O Signor*!" was het antwoord, » *het is verschrikkelijk. Ik ben reeds vier malen verpligt geweest te emigreren.*" De kommandeur, die naast mij stond, zeide: » Ja! deze menschen emigreren ook bij iedere beuzeling. Onlangs hebben wij hier eene volksverhuizing gehad, welke veroorzaakt was door het zien van den ezel des Spaanschen generaals MORALES. Deze ezel was, met zadel en van goud geborduurd kleed, zijn' meester ontvlugt, en langs de smalle zandstreek, die *Paraguana* van *Coro* scheidt, al zoekende naar voedsel, hetwelk hij in die barre zandstreek niet vond, eindelijk in *Paraguana* aangekomen, waar ieder, die niet tot de koningsgezinde partij behoorde, zijn boel zamen pakte, en hier heen vlugtte."

Daar het een burgeroorlog op de kust was, had iedere partij zijnen aanhang. — Een' tijd lang zelfs, is in de provincie *Coro* het getal der blanke inboorlingen, die tot de koningsgezinden behoorden, grooter geweest dan die der onafhankelijken. Bij afwisseling waren de emigranten te *Arabu* zamengesteld, nu eens uit koningsgezinden, dan weder uit onafhankelijken, en een' enkelen keer uit beide de staatkundige partijschappen. Maar in het laatste geval, deed men hulde aan de onzijdigheid van *Aruba*, en erkende men de gasvtrijheid, welke hier genoten werd. De vlugtelingen schenen hier hunne vijandschap vergeten te hebben, en leefden in vrede en verdraagzaamheid met elkander; zelfs namen de koningsgezinde vrouwen geene kennis van de driekleurige linten en doeken, welke de Columbiaansche onafhankelijken, als het teeken harer partij, gewoon waren te

dragen. Eenmaal echter werd de rust gestoord, en trok er een onweder boven *Aruba* zamen, waarvan de eerste losbarsting werkelijk plaats had. Zulks geschiedde tijdens mijn verblijf aldaar, en ik had de zelfsvoldoening van, door mijne tusschenkomst, een gevaar af te wenden, hetwelk anders onvermijdelijk de noodlottigste gevolgen zou na zich gesleept hebben. De lust bevangt mij, om het voorval hier neder te schrijven en wel om de drie volgende redenen:

1°. Om een klein tafereeltje — zeer klein in vergelijking van de grootere *chicititissimo*, zou de Spanjaard zeggen, met het vermogen zijner taal, om iets zeer *minutieus* uit te drukken — uit den Columbiaanschen omwentelingsoorlog mede te deelen;

2°. Omdat ik weet, dat de Lezer, van zijne jeugd af, zeer opmerkzaam geweest is bij het lezen of hooren verhalen van vechtpartijen; en

3°. Omdat ik van die gelegenheid gebruik kan maken, om mijn' persoon heel welvoegelijk op den voorgrond te brengen. Doch ter zake:

Op zekeren morgen, was er een klein vaartuig, bekend onder den naam van *Faluche*, in de baai gekomen met vier Officieren van het Spaansche leger. Deze, hoewel gekleed met witte buizen en broeken, waren van hoogen rang: een hunner was Kolonel; een ander behoorde tot het wapen der genie, en was Kommandant van *Porto Cavello* geweest, — de laatste vesting, die de Spanjaarden op *Terra Firma* in bezit hadden, en wier verdediging hij met weinige manschappen op zich nam, schoon niemand anders het durfde te wagen, toen de Generaal MORALES, met de meeste troepen op eene onderneming naar elders, uitging; — een derde was Adjudant van zoo even genoemden

Generaal; en de vierde Kapitein der kavallerie. Zij wilden naar *Maracaïbo*, waar zich toen het geringe overblijfsel dier geduchte krijgsmagt bevond, waarmede MORILLO uit *Spanje* vertrokken was. Deze plaats werd door de Columbiaansche vloot, onder PADILLA, streng geblokkeerd, en is kort daarna ingenomen. De Spaansche Officieren moesten, om bij hunnen Generaal te komen, het *Faluche* er aan wagen, door hetzelve ergens op de kust aan wal te laten loopen, en dan, over land, naar *Maracaïbo* te gaan. Vooraf echter deden zij *Aruba* aan, om eenige narigten omtrent de vijandelijke scheepsmagt in te winnen. Ongelukkig lag hier in de baai een Columbiaansche kaper, onder bevel van een' Curaçaoschen gekleurden inboorling, genaamd GEORGE DE L...., die den rang van Kolonel in Columbiaansche dienst bezat. De dag ging rustig voorbij; men koesterde geene de minste bezorgdheid voor eenige stoorenis; want men had zoo vele voorbeelden, vooral op *Curaçao*, dat oorlogsvaartuigen van beide partijen, te gelijker tijd, in de haven lagen, zelfs dat er troepen aan land waren, zonder dat het ooit tusschen hen tot eenen twist gekomen was. Tegen het vallen van den avond, ging de Kommandeur uit, om, een kwartier buiten het dorp, een bezoek af te leggen; ik zou hem derwaarts volgen, en was reeds naar boven gegaan, om mij te kleeden. Door het venster ziende, werd mijne aandacht gevestigd op twee der Spaansche officieren, die langs het strand der baai wandelden, en op genoemden kaperkapitein, een breed geschouderd sterk man, doch anders bedaard en ordelijk, die met groote drift naar de eersten toestapte, op eenigen afstand gevolgd wordende, door een anderen gekleurden inwoner van *Curaçao*, die zich bij hem aan boord bevond. Op weinige

woorden, volgden vele oorvijgen, en weldra ontstond er een handgevecht tusschen de 4 bovengenoemde personen. Ik dacht aan den moeijelijken toestand, waarin men bij zulk eene omstandigheid op *Aruba* is, zonder politie of gewapende magt; aan den haat, dien de geringere inwoners den koningsgezinden Spanjaarden toedroegen, en aan derzelver geestdrift voor de zaak van *Columbia*, en wilde mij spoedig aankleeden, om door mijne tusschenkomst den verderen voortgang van het gevecht te verhinderen. Doch naauwelijks had ik eenige kleedingstukken aan, of ik zag door het venster, dat in weinige oogenblikken het tooneel geheel veranderd was; want de bewegingen der menschen zijn bij drift en plotseling gevaar snel als het licht. De vier Spaansche officieren, want de twee andere hadden zich, zijdgeweren aanbrengende, bij hunne makkers gevoegd, stonden met kavaleriesabels rondom zich heen te zwaaijen, ten einde de op hen indringende menigte menschen zich van het lijf te houden, terwijl er van alle kanten klipsteenen op hen geworpen werden. Mijn besluit was, op het zien van dit tooneel, waarbij het leven van menschen gemoeid was, dadelijk genomen. Steunende op mijne bisschoppelijke waardigheid en den eerbied, dien mij ook de geringere volksklasse op *Aruba* toedroeg, vloog ik naar de plaats des gevechts, drong met drift door de menigte, al roepende, dat men moest ophouden, dat men op *Aruba* niet vechten, geen bloed storten mogt. Het volk hield, van dat oogenblik, terstond op met steenen te werpen, en scheen nieuwsgierig te luisteren, naar hetgeen ik tegen den kaperkapitein GEORGE DE L.... sprak, voor wien ik mij geplaatst had, de Spaansche officieren achter mij houdende. Onder dit gesprek, — waarin ik hem zijne misdadige handelwijze verweet, en de

gevaren onder het oog bragt, die zulks na zich slepen kon, en waarin hij zich met een toornig gelaat en vonkelende oogen verdedigde, met te zeggen, dat men hem beleedigd en het eerst aangevallen had, — drong ik de Spaansche officieren achter mij terug, naar het huis van den Kommandeur. Zoodra ik deze behouden in huis had gebragt, deed ik de deur achter hen digt, en zette zoo lang mogelijk het gesprek voort met GEORGE DE L.... en het volk, dat ons tot voor het huis gevolgd was; want tijd gewonnen is vooral dán veel gewonnen, als de driften der menschen ontwaakt, en reeds tot eenige spanning gekomen zijn. Ik vreesde nog steeds, dat op deze gelukkige demping van het gevecht, en bij de aanvankelijke bedaring der gemoederen, een nieuwe storm zou losbarsten. Intusschen kwam de Kommandeur, de heer JACOB THIELEN, naar wien ik verlangend uit zag, te huis, onder weg reeds onderrigt zijnde, omtrent alles, wat er voorgevallen was. Hij zette eene borst op tegen den leider des volks, zoo hoog als hij kon, en sprak met zoo veel gezag en waardigheid als hem zijn tegenwoordig en voormalig ambt, dat hij op *Curaçao* bekleed had, benevens zijn gunstig voorkomen en hooge jaren, vooral ook het belang van het oogenblik, slechts gedoogden. GEORGE echter grimlachte, toen de Kommandeur beweerde, de magt te bezitten, om hem te laten arresteren, en gevangen naar *Curaçao* te zenden, en zeide: »*Nu dan zal ik maar terstond in zee gaan.*" »GEORGE!" — antwoordde de Kommandeur, die zijn vijandig oogmerk omtrent het Spaansche *Faluche* inzag, — »ik laat uw' schooner waarachtig in den grond schieten, als gij de geringste beweging maakt, om uit te zeilen!"

Na nogmaals eene vermaning ontvangen te hebben, om stil naar huis te gaan, en geene beweging op *Aruba* te

maken, trok GEORGE af, en de Kommandeur begaf zich bij de Spaansche officieren, die nog gloeiden van kwaadheid over de beleediging, welke zij ondergaan hadden, zonder zich te kunnen wreken, en eischten van den Kommandeur, in naam van den Koning van Spanje, voldoening. Deze beduidde hun, dat het hem aan alle magt ontbrak, om hun iets van dien aard te geven; maar dat hij van het gebeurde zijne klagt zou inleveren bij het Gouvernement te *Curaçao*; dat hij, op grond van het aanwezen des Columbiaanschen kapers, en van de bekende gezindheid der geringere volksklasse te *Aruba*, hun vriendelijk verzocht, zich dadelijk in te schepen, belovende te zullen zorgen, dat de Columbiaansche kaper in de baai bleef liggen. De Spaansche officieren, overtuigd van het gevaar, waarin de omstandigheden hen gebragt hadden, namen afscheid, mij hartelijk de hand schuddende, onder betuiging van dank en verpligting, en gingen regelregt op hun vaartuig aan, waarmede wij hen tot onze geruststelling zagen in zee zeilen, toen de schemering van de ondergaande zon reeds begon te verdwijnen. Ik was dien avond, vooral na dat ik vernomen had, dat er tijdens het gevecht eene sloep met wapenen van den Columbiaanschen kaper, naar wal werd gezonden, in zulk een' staat van opgewektheid en blijmoedigheid, als waarin een Generaal zal wezen, na een' gewonnen veldslag, of liever als waarin men doorgaans is, wanneer men iets heldhaftigs meent verrigt te hebben, of een groot gevaar ontkomen is. In het gezelschap, waarheen ik mij begaf, hield ik mij, als of het gebeurde niet den minsten indruk gemaakt had op iemand, die in der tijd BUONAPARTE mede had helpen wegjagen; zelfs sprak ik er zoo weinig over als mogelijk was; maar aan den Lezer kan ik wel, in het ver-

trouwen zeggen, dat ik aan het voorgevallene den ganschen avond dacht, en den volgenden dag ook; ja, dat ik nog lang in de stille hoop of liever wensch verkeerd heb, dat deze officieren mijner indachtig zouden geweest zijn bij hun Gouvernement, en mij, wegens het levensgevaar, waaraan ik mij blootgesteld had, om hun te redden, voorgedragen zouden hebben, voor de Amerikaansche orde van ISABELLE DE KATHOLIJKE. Hoogst gaarne zou ik gezien hebben, dat zulks gebeurd was, niet zoo zeer uit overtuiging van zulk eene schitterende onderscheiding verdiend te hebben, als wel wegens in mijn gevoel het aardige en vreemde, dat een Protestantsch leeraar eene orde zou dragen van ISABELLE DE KATHOLIJKE.

Ten slotte voeg ik hierbij, dat de Kommandeur woord gehouden heeft, door aan den Gouverneur te *Curaçao*, een omstandig berigt in te zenden van het bovenstaande voorval; welk proces-verbaal, eigenhandig door den kolonialen secretaris geschreven, ik voor mij gehad heb, om de vechtpartij, zoo naauwkeurig mogelijk, mede te deelen.

Ik ben hier weder in eenige verlegenheid gebragt: hoe, namelijk, op de gemakkelijkste wijze, van het verhaal dezes gevechts op mijn vorig onderwerp terug te keeren. Goede overgangen te maken van uitweidingen en invallen, die men aan de vergetelheid ontrukken wil; ongemerkt op de zaak, die behandeld wordt, neder te komen, is menigmaal een moeijelijk werk, zoo als elk schrijver kan getuigen. Wel ingezien, had mijn boekdrukker zoo geheel ongelijk niet, toen hij beweerde, dat het de eisch van een goed gedrukt boek was, om in hoofdstukken afgedeeld te

worden, dewijl men dan in elke netelige omstandigheid, — als men aan de pen een' al te vrijen teugel gelaten heeft, — een punt zetten, en met een nieuw hoofdstuk de zaak, van welke men afgedwaald was, weder hervatten kan. Ook meende hij, dat dit laatste insgelijks zeer goed kon bereikt worden, door een reisverhaal in brieven mede te deelen. Ik gaf hem in dezen niet alleen volkomen gelijk, maar beloofde hem zelfs, dat zoo er ooit een derde deel, van mij, in het licht kwam, dit geheel of gedeeltelijk briefsgewijze zoude geschieden. Maar ten opzigte der verdeeling in hoofdstukken, bleef ik bij mijne weigering, en had daarvoor twee redenen. — Twee, zeg ik, anders tracht ik doorgaans mijne gronden ergens voor tot drie te brengen, in navolging van meester MAARTEN VROEG, — wiens voornaamste lotgevallen, zoo onpartijdig, beschreven zijn, door wijlen Prof. v......, — die deze gaaf echter van natuur niet bezat, maar zulks weder afgezien had van den schoolmeester. In een ding vergist zich echter de waardige man: hij scheen, namelijk, in het denkbeeld te verkeeren, dat het den schoolmeester zoo gemakkelijk afging, deszelfs stukken in drieën te verdeelen, daar deze hem toch nooit zal gezegd hebben, hoe veel zweets het hem gekost heeft, dit altijd zoo te doen.

Mijne eerste reden dan, waarom ik standvastig weigerde, mijn boek in hoofdstukken af te deelen, was, omdat ik dan, boven ieder derzelve, een' korten inhoud moest plaatsen, en dit was, naar mijn begrip, geheel overbodig. Ik beschouwde het menschelijk geslacht, in betrekking tot dit boek, als tweederlei, waarvan het eene, en verre weg het grootste, gedeelte mijn boek niet leest, en het andere, en verre weg het kleinste, hetzelve wel leest. Voor hen,

die het niet lezen, is 't natuurlijk geheel onnoodig, den korten inhoud boven elk hoofdstuk te plaatsen; en zij, die het wel lezen, hebben er ook geene behoefte aan, dewijl zij immers van zelf vinden, wat er geschreven is. Ik weet wel, dat er boeken zijn, waarbij zulks te doen nuttig en zelfs noodzakelijk is; doch bij die van een' aard als het onderhavige is het doelloos, zou niet dan onnaauwkeurig kunnen geschieden, en den schijn verkrijgen, als of men bladzijden wilde vullen.

De andere reden, waarom ik mijn geschrijf, naar 's boekdrukkers wensch, niet in hoofdstukken afdeelen wilde, was omdat er dan welstaanshalve, naar eene gewoonte, welke ik heb hooren zeggen, dat door WALTER SCOTT ingevoerd is, eene spreuk in proza of poëzij, boven ieder derzelve diende te komen, welk werk mijne krachten zoo verre te boven gaat, dat deze reden alleen genoeg was, om mijn eens genomen besluit onherroepelijk te maken. Ik schrijf dan maar voort zonder verdeeling in hoofdstukken, en zonder verzen en spreuken, zoo als mij het gebeurde en geziene voor den geest komt, en het gemakkelijkste valt op te teekenen; want ik verzoek hier den Lezer zich te herinneren, wat ik, in de voorrede van het 1ste deel, gezegd heb, namelijk, dat ik wel voor den vaderlandschen Lezer, maar ook inzonderheid voor mij zelven schrijf, welke gezindheid ik stellig geloof, met vele andere menschen gemeen te hebben. Niemand toch, dan die het zelf bij ondervinding heeft, weet, hoe aangenaam en uitlokkend het is, zijne eigene opgeschrevene denkbeelden weder gedrukt voor zich te krijgen. De Lezer verpligt mij dus, met het een of ander toegevend omtrent mij te wezen, bij het afhandelen van een onderwerp zich een hoofdstuk voor te stellen,

en zich eenige uitweidingen te getroosten, welke ik mij menigmaal veroorloof, echter niet zonder voorbeelden in anderen te bezitten, die zulks nog wel driemaal zoo erg deden.

Het onderwerp dan, waarbij wij het laatst gebleven zijn, was, dat het eiland *Aruba* in deze eeuw, door verschillende omstandigheden, uit deszelfs geringen tot een' iets minder geringen toestand verheven is, zoo zelfs, dat als iemand der voorvaderen, wier stof hier op onderscheidene plaatsen, in wit bepleisterde graven, rust, kon herrijzen, hij in de vele en grootere huizen, met derzelver sieraden, en in de menigte menschen, van welke de aanzienlijksten naar de Parijsche mode gekleed gaan, dat *Aruba* niet meer zoude herkennen, waar hij zijn aartsvaderlijk leven geleid had, in eene strooijen hut, te midden van koeijen en schapen.

Onder al hetgene *Aruba* een groot aanzien gegeven en veel bijgedragen heeft tot deszelfs burgerlijke en godsdienstige beschaving, moet ik vooral melding maken van het oprigten van twee Roomsche kerken, — de ééne aan de baai, de andere aan den noordkant, waar de Arubasche Indianen wonen, — van eene Protestantsche kerk en eene school. Ter oprigting van de eersten, heeft de Pastoor te *Curaçao* een' prijzenswaardigen ijver betoond. De onkosten, welke tot derzelver opbouw vereischt werden, vond hij gedeeltelijk uit eene kollecte, tot dat einde bij de ingezetenen gedaan, aan welke de Protestanten zich geenszins onttrokken, gedeeltelijk uit de opbrengst te *Curaçao* van den verkoop der H. Scapulier en der broederschap van den goeden dood, gedeeltelijk ook uit bijdragen uit *Nederland*

ontvangen, ter ondersteuning der Roomsche kerk te *Curaçao*. Van een en ander maakte de Pastoor wel eens melding, in zijne, aan eene pilaar der kerk vastgehechte, verantwoording van inkomsten en uitgaven. De dienst wordt hier door een' der Kapellanen van *Curaçao* waargenomen, somtijds echter, bij afwisseling, door Spaansche monniken, die, aan eene sobere levenswijze op de kust gewoon, hier een karig onderhoud vinden in kleine bijdragen der ingezetenen, in het doopen van kinderen en het lezen van zielmissen.

Van de oprigting der Protestantsche kerk en school, kan ik geene melding maken, zonder een handvol lofs over mij zelven uit te strooijen.

In het 1ste deel, heb ik een staaltje bijgebragt van de verdraagzaamheid der, vroeger op *Curaçao* in dienst zijnde, R. C. Pastoors, daarin bestaande, dat deze op *Aruba* den H. Doop bedienden, zonder de ceremoniën hunner kerk, aan kinderen van Protestantsche ouders, en daarvan bij hunne terugkomst te *Curaçao*, eene naamlijst afgaven aan de kerkeraden der Hervormde en Luthersche gemeente. Niemand der Roomsch Katholijken, welke dit leest, beschuldige deze waardige christenleeraars — van welke de namen van BRANDS, SCHENCK en PIRAVANO nog lang op deze eilanden in eene eervolle nagedachtenis blijven zullen — van onverschilligheid en van buiten den geest hunner kerk gehandeld te hebben: zij bevoordeelden, door hunne verdraagzame gezindheid, niet slechts het algemeen belang des christendoms, maar zelfs het bijzondere van hun kerkgenootschap. De wrijving en naijver toch, welke er tusschen de Protestantsche en Roomsche kerkgenootschappen in landen, waar het christendom sedert lang gevestigd

is, gevonden worden, kan, wanneer zulks binnen de grenzen der christelijke liefde blijft, nuttig zijn, tot wederzijdsche opwekking en krachtinspanning; maar in landen buiten *Europa* dient het slechts, om de zaak van het Evangelie van CHRISTUS in een ongunstig licht te brengen, en de leer, die men planten of verspreiden wil, door onderlingen strijd tegen te werken. Het gedrag der Engelsche Methodisten en der zendelingen van de Propaganda te *Rome* deed, door de hinderpalen, welke deze elkander legden in de uitbreiding des christendoms in *Azië*, menigwerf zien, hoe verderfelijk die strijd was voor de zaak van hunnen Heer.

Doch ook het belang van hun kerkgenootschap in het bijzonder, bevorderden de vorige Roomsche geestelijken te *Curaçao*, door hunnen verlichten en verdraagzamen geest. De handelwijze der menschen rust te dien opzigte, even als bij dienstbetooningen, op het beginsel van wederkeerigheid. De Protestanten, op deze eilanden, beschouwden de Roomsche Priesters, als medearbeiders in den wijngaard des Heeren, begunstigden derzelver werk onder slaven en vrijen, in tijden, waarin de omstandigheden, zoo niet ongunstig, althans ook niet gunstig waren voor het Roomsche kerkgenootschap, voedden hunne kinderen, buiten het huwelijk verkregen, dikwijls met groote belangstelling in de leer der Roomsche kerk op, en dachten in hun testament nooit aan een legaat voor de Hervormde kerk, zonder er ook een voor de Roomsche bij te voegen. Zouden zij nu dit alles gedaan hebben, als de Roomsche geestelijken zich liefdeloos en onverdraagzaam betoond, en den weg naar den hemel *alleen* opengesteld hadden voor die christenen, welke, behalve de hoofdwaarheden des Evangelies, ook de plegtigheden der Roomsche kerk waarnamen?

Hoewel ik ook eene naamlijst ontving der kinderen van Protestantsche ouders, welke door den eerwaardigen PIRAVANO te *Aruba* gedoopt waren, verwonderde het mij echter, dat niemand mijner voorgangers, vooral bij het aanwezen van twee Predikanten bij de Hervormde gemeente, ooit een bezoek aan *Aruba* gegeven had, hetwelk ik echter inzonderheid daaraan moet toeschrijven, dat dit eiland in de vorige eeuw nog niet die bevolking als thans bezat. Mijn besluit, om zelf naar *Aruba* te gaan, was weldra genomen, en daaruit werd, door zekere bijkomende omstandigheden, het plan geboren, om een kerkgebouw op te rigten, en eene Nederduitsche school te vestigen. Ik opende tot dat einde eene briefwisseling met den toenmaligen Kommandeur des eilands, JAN VAN DER BIEST, en vond de inwoners aldaar genegen, om bijdragen te doen in geld en materialen, ten einde een gebouw op te trekken voor eene kerk en school, en dat tevens dienen kon, tot eene woning voor den schoolonderwijzer. Twee der aanzienlijkste ingezetenen, van welke de eene lid der Hervormde en de andere van de Luthersche gemeente was, wilden zich wel belasten met het opzigt over het Protestantsche kerk- en schoolwezen aldaar, van welke ik inzonderheid den heer EMAN moet noemen, die bestendig met den grootsten ijver daaromtrent bezield was, en ook hierdoor de achting verdiende, welke de inwoners hem toedroegen. Voor de betrekking van leermeester bij deze oprigting, was er op *Curaçao* iemand, die vroeger als zendeling naar de kaap *de Goede Hoop* vertrokken was, doch door den oorlog met de Engelschen verhinderd, de plaats zijner bestemming te bereiken, na veel rondzwervens, zich te *Curaçao* als huisonderwijzer had nedergezet. Het kerk- en schoolgebouw kwam tot stand,

en de genoemde persoon vertrok, in hoedanigheid van godsdienst- en schoolonderwijzer, derwaarts, nadat ik vooraf het genoegen ondervonden had, dat de voordragten, welke ik in mijne betrekking als President van den kerkeraad en als schoolopziener, gedaan had, op eene voor mij vereerende wijze werden goedgekeurd, door Zijne Excellentie den Minister van Kolonien, en de hoogeerwaarde commissie voor de kerkelijke zaken der Protestantsche gemeenten in *Nederlands Oost-* en *West-Indië*.

Men vraagt mij misschien, welke uitkomst deze inrigting heeft opgeleverd, en ik antwoord: »Geene andere, dan welke men vooraf uit de gesteldheid der menschen, en uit de omstandigheden, waarin deze verkeeren, kon opmaken." De genoemde zendeling, die voorzeker zijne denkbeeldige verwachtingen van den opgang, welke zijne prediking onder de menschen maken zou, waarmede hij uit het Vaderland vertrokken was, door een veeljarig verblijf in *West-Indië* gematigd had, nam nog altijd zijne eigene godsdienstige gezindheid tot maatstaf van hetgene hij in anderen veronderstelde. Het ging hem, gelijk het elken zendeling gaat, die om den wille van het Evangelie naar vreemde landen vertrekt: honger en dorst, koude en hette, vervolging en lijden, heeft men zich voorgesteld te zullen ondergaan, en zich te getroosten voor de heerlijke zaak, waaraan men zijn leven heeft toegewijd; maar tegen eene koude onverschilligheid, tegen gebrek aan belangstelling, althans uit beginselen voortkomende, uit welke men het niet verwachtte, — daartegen was men niet genoegzaam gewapend, omdat men niet alle omstandigheden, in welke andere menschen verkeeren, kende of in aanmerking nam; van welke omstandigheden ik er hier slechts eene behoef te noemen, daarin bestaande, dat

het een groot onderscheid is, en verschillende uitwerking moet voortbrengen, of men met zekere godsdienstige begrippen opgevoed is, en die zich tot eigendom gemaakt heeft, welke wij deswege ook gaarne bij anderen, als het zijn kan, op een haar af, zouden zien, dan of men zeer weinig of zelfs nooit iets daarvan gehoord heeft.

De godsdienst- en schoolonderwijzer te *Aruba* beklaagde zich dikwijls aan mij, over het groot gebrek aan belangstelling voor het godsdienst- en schoolonderwijs aldaar, en voegde er bij, dat de inwoners zich zoo lang ijverig betoonden als ik op *Aruba* was, maar na mijn vertrek, weder tot hunne vorige onverschilligheid terug keerden; hetwelk hij aan geheel andere oorzaken toeschreef, dan waarin zulks, naar mijne meening, te zoeken was. Hij vertrok, na een tienjarig verblijf aldaar, weder naar *Curaçao*, waartoe ook vooral medewerkten huiselijke zaken, die op zulk eene betrekking geen' invloed behoorden te hebben. Hij heeft door zijne leer, en inzonderheid door zijne godsdienstig en zedelijk voorbeeld, een' gunstiger indruk te *Aruba* achtergelaten dan hij zich mogelijk zelven voorstelt; en ondanks de inwoners aldaar wel eens ontevreden zijn, dat hij hun onverschilligheid in meer dan een opzigt ten laste legt, spreken zij echter steeds met veel achting van hem en zijn dienstwerk.

Zijn opvolger mist het voorkomen en het gezag, beiden voorname vereischten om invloed bij de menschen te maken, welke zijn voorganger bezat. Hij houdt dagelijks school en des Zondags eene godsdienstoefening, waartoe ik hem van het noodige voorzag. Bij mijn laatste bezoek op *Aruba*, was echter de godsdienstoefening geheel in de war: de schoolonderwijzer had van het regt, om in de kerk alleen

en wel uit de hoogte te spreken, gebruik gemaakt, om, in eene zijner voorlezingen, een lid der gemeente, een' man van veel invloed, wegens een' bijzonderen twist met dezen, eens, zoo als men het noemt, geducht door te halen, en zelfs een' Psalm, tot het gemeenschappelijk gezang, uit te zoeken, die op dezen man zinspelen moest, althans zoo meende men, en er was veel schijn, om te gelooven, dat de bedoeling alzoo geweest was. Door aan den schoolonderwijzer het onbehoorlijke en schadelijke, zoo wel voor zijn bijzonder belang, als voor dat van zijne ambtsbediening, van deze handelwijze te doen zien, en na hem bij den in het openbaar beleedigden man gebragt te hebben, met de verzekering, dat de opgevatte beleediging buiten zijne bedoeling lag, heelde ik de breuk, en bragt de wekelijksche openbare godsvereering weder in den vorigen toestand; een jaar later echter werd dezelve geheel gestaakt, door eene borstziekte van den schoolonderwijzer.

De uitkomst van mijn dienstwerk op *Aruba* heeft mijne verwachting niet onbevredigd gelaten. In de harten der menschen kan ik niet zien, evenmin als mijne ambtsbroeders in het vaderland, maar in het uitwendig gedrag, betoonde men op *Aruba* vooral geene mindere belangstelling voor de heerlijke zaak der godsdienst dan elders; sommigen zelfs waren met grooten ijver daarvoor bezield, en maakten er zich een waar genoegen van, als zij iets ten nutte der godsdienst verrigten konden.

Het getal dergenen, die tot de Protestantsche gemeente behoorden, was, gelijk ik vroeger gemeld heb, 355 zielen, bestaande uit de voornaamsten des eilands, gedeeltelijk uit de blanken, en gedeeltelijk uit afstammelingen van deze en de Arubasche Indianen. Mijne laatste Avondmaalsbediening

geschiedde voor een dertigtal leden, die grootendeels door den eerstgenoemden godsdienst- en schoolonderwijzer waren aangenomen, en bij mijne komst op *Aruba* van tijd tot tijd bevestigd.

Daar het gevoel van pligtsbetrachting en van pogingen om nut te stichten, zoo veel men naar de omstandigheden kan, altijd deszelfs eigene belooning aanbrengt, zoo denk ik steeds met zelfsvoldoening, in zoo verre men zulks doen mag, aan mijne verrigtingen aldaar terug. De inwoners daarenboven erkenden en beloonden door hunne hartelijke dienstvaardigheid, opregte hoogachting en welmeenende belangstelling in alles, ook wat mij persoonlijk betrof, de opofferingen van vermoeijenissen en kosten, welke ik mij, echter uit eigene keuze, voor *Aruba* getroosten moest. De groote belangstelling, welke de Arubianen, te allen tijde, omtrent mij betoonden, en die mijne eigenliefde, welke ik als een gewoon kind van ADAM van mijne voorouders geërfd heb, streelde, moge ook uit het volgende blijken. Toen ik in vroegere jaren, na eene langdurige ziekte, tot herstelling mijner gezondheid, over het eiland *St. Thomas* naar *Europa* vertrok, stierf, op dat eiland, een Deensch Predikant, of een zendeling der Moravische broeders, dit weet ik niet regt meer. De tijding kwam nu op *Curaçao*, dat *ik* aldaar overleden was, en ging vervolgens naar *Aruba*, waar men zeer bedroefd was over mijn vroegtijdig afsterven, en openbaar rouw bedreef, door de vlaggen, aan boord der vaartuigen, en aan stokken bij de woningen der ambtenaren op te hijschen en half steng te laten waaijen, hetwelk men alleen gewoon is te doen, als de afwezend zijnde overledene een Gouverneur of zoo iets geweest is. Hiervan gaven mij verscheidene berigten uit *Curaçao* kennis, en

toen ik later op *Aruba* terug kwam, liet men niet na, hierover te spreken. Zij, die het verband inzagen tusschen het rouw-bedrijven over iemands vermeenden dood en zijne levensduurzaamheid, merkten deze omstandigheid aan, als een voorteeken van een lang leven; ik was echter van een tegenovergesteld gevoelen, en geloofde, dat als dit rouw-bedrijven geschiedt op grond van eene voorafgaande ziekte, men er veeleer een korter leven uit kan afleiden, daar toch ziekten het ligchaam volstrekt niet versterken, maar wel eene mindere kracht van het inwendige gestel aanduiden, dat ziektestof in zich kan doen ontstaan en besloten houden, en dat telkens meerder moet verzwakt worden, naarmate de natuur, met of zonder hulpmiddelen, pogingen ter harer redding in het werk stelt. Van de *Methusalems* der vorige eeuw staat meestal aangeteekend, dat zij nooit ernstig ziek geweest waren.

Ik zeide zoo even, dat mijne reizen naar *Aruba* opofferingen waren, die ik mij, ter bevordering eener goede zaak, getroosten moest, en wel opofferingen van uitgaven en moeijelijkheden: van uitgaven, omdat mijne huishouding op *Curaçao* voortging, als ik mij voor de reis naar, en verblijf op *Aruba* uitrusten moest, bij een toenmalig, vooral in vergelijking van burgerlijke ambtenaren, gering inkomen, en zonder vergoeding van reiskosten, welke aan anderen, die wegens ambtsbezigheden de eilanden bezochten, werd toegestaan. Ik heb er trouwens ook nooit om gevraagd, omdat ik dit werk met geene bijoogmerken wilde doen vergezeld gaan, en mij, voor volgende jaren, door bestaande verordeningen van hooger hand, een gunstig vooruitzigt geopend bleef.

Maar groote moeijelijkheden hebben mij de bezoeken naar

Aruba opgeleverd, veroorzaakt door de terugreizen van daar naar *Curaçao*, van welke de laatsten telkens nadeeliger op mijne gezondheid werkten, en de allerlaatste reis, die tevens onvoorspoedig was, mij, te huis komende, eenige weken lang aan den rand van het graf deed zijn.

Het is de stroom — welke, gelijk vroeger aangemerkt is, reeds met veel hevigheid in de bogt van *Coro* valt, van hier langs kaap *St. Roman* gedrongen wordt, en door dezen tegenstand met zooveel te meer kracht, zich in het kanaal tusschen *Aruba* en de langengte van *Paraguana* stort, die het terug komen van *Aruba* zoo moeijelijk maakt, den reiziger dikwijls verpligt, vele dagen hier te blijven, als reeds alles tot zijn vertrek gereed was, ja zelfs, op reis zijnde, herhaalde malen terug te keeren, en die terugtogt wel eens zoovele dagen doet duren, als men uren noodig heeft, om er te komen. Niemand, dan die het ondervonden heeft, weet hoe verdrietig het is, en geschikt, om alle geduld te verliezen, verscheidene dagen te zeilen, hard te zeilen, met een' sterken wind, en echter op dezelfde plaats te blijven, of wel nog achteruit te gaan. Toen daarom zeker reiziger voor de eerste maal nederschreef, dat niets zoo vervelend, zoo afmattend is als windstilte op zee, heeft hij zeker niet gedacht aan een' sterken stroom. Ik ben dikwijls in de gelegenheid geweest, de eerste met den laatste te vergelijken, doch ik moet bekennen, dat ik aan stilte de voorkeur geef; men raakt daarbij ten minste op de reis niet achteruit, men zit en ligt, men eet en drinkt op zijn gemak, en dat heeft toch altijd wat te beduiden, al is op ons de naam van Epicurist niet van volle toepassing. Als de zon bij windstilte te sterk brandt, dan beschut men zich door eene zonnetent, en men geniet de heerlijke avonden, die doorgaans op

een' warmen dag volgen ; maar wat kan men verrigten, als het schip op de zelfde plaats blijft slingeren en stampen, en wind en water den reiziger van het dek naar beneden jagen, omdaar de vervelende uren te tellen. Voor den zeeman, die gewoon is, het eten in alle rigtingen naar binnen te brengen, en om vast te liggen en goed te slapen, rug aan stuurboord en knieën aan bakboord tegen het beschot der kooi te drukken, voor dien moge het opwerken tegen den stroom minder hard vallen, voor dengenen echter, die van beroep geen zeeman is, valt het allerpijnlijkst. Hoe dikwijls heb ik, op mijne zeven terugreizen van *Aruba* naar *Curaçao*, bij zulke gelegenheden geklaagd, dat het korte leven nog met zoovele moeijelijke dagen vermengd is. Hoe dikwijls heb ik toen het gelukkig lot benijd, niet eens van mijne medenatuurgenooten, die aan land, in de koele gaanderijen hunner woning, met een gedrukt boek in de hand, rustig hun cigaartje zaten te rooken, zonder er naauwelijks de waarde van te weten, maar dat van een' medepassagier op de reis van *Nederland* naar *Suriname*, waar hij als adsistent-doctor zou werken, die zich nooit verveelde, nooit met zijn' tijd verlegen was, maar denzelven, wanneer hij slechts wilde, immer wist door te brengen met .... slapen. Deze benijdenswaardige man bragt, zonder overdrijving te spreken, de helft der zeereis, de gewone nachtelijke slaapuren niet eens medegerekend, in dezen niet ongelukkigen en toch onzondigen toestand door. Of hij zelf in zijne hoedanigheid als doctor er wel ooit over nagedacht heeft, dat de slaap zijn' toestel in het hoofd bezit, en ziek of gezond, zwak of sterk kan zijn, min of meer als onze eetorganen in den buik, maar veel fijner, zou ik niet durven beweren: doch wat doet de theorie van zoo iets er ook toe, als men de

practijk maar heeft? Hij had — en dit moet ik hier thans maar bijvoegen, anders vergeet ik, om het ergens elders te boeken — hij had, als gevolg zijner sterke slaaporganen, zulk eene geduldige geaardheid verkregen, dat hij, hoe ook door kapitein, stuurman en medepassagiers geplaagd, nooit zijne bedaardheid en goed humeur verloor. Eens (om hier mijne loftuiging met daadzaken te bewijzen) — eens was onze melkgeit, door het misbruik, dat zij van hare vrijheid gemaakt had, om des nachts aan de haverkist te komen, zwaar ziek geworden. Onze kapitein, voordeel willende trekken van de gunstige gelegenheid van het aanwezen eens geneesheers aan boord, verzocht hem, adsistent-doktor, het benaauwde beest, dat ons in dien opgeblazenen toestand onmogelijk melk kon geven, een lavement te zetten. Nu moest men gezien hebben, hoe de geduldvolle man, meer dan een uur lang, met de klisteer in de hand, het zieke beest, dat zich volstrekt niet wilde laten vasthouden, over het dek naliep, ten einde een gunstig oogenblik af te wachten, om de kunstbewerking te volbrengen, zonder in het minste gestoord te worden door het schaterend gelach der aanschouwers; ja zelfs verdubbelde hij zijne aandacht op zijne voorgenomene kunstbewerking, als hij zich hoorde toeroepen: »Nu! Nu is het eene goede gelegenheid! Pas nu op, de geit zal stil staan!"

Ook had hij, door het voorregt eener sterke slaaporganisatie, waarvan VOLTAIRE in zijne *Henriade* den lof zoo schoon bezingt, zulk een goed vertrouwen op zijne medemenschen gekregen, dat toen men zeide, dat zijn dik en zwaar gekruld hoofdhaar groot gevaar liep, om in *Suriname* door de verschrikkelijke hitte in brand te vliegen, hij nog dien zelfden dag, om het gevaar reeds op eenigen afstand te vermijden, door een' matroos zijn' schoonen krullebol liet afscheren.

Eens slechts heb ik hem de kalmte op zijn gelaat, de getuige der rust, welke in zijn gemoed heerschte, zien verliezen, door een misbruik, hetwelk er van de geloofwaardigheid, die hij in anderen stelde, gemaakt werd. De stuurman, namelijk, had hem overgehaald, om het den medepassagiers betaald te zetten, dat deze hem wel eens plaagden; hij zou daarom des avonds in het koelzeil (*) kruipen, en als de kapitein met de passagiers op het dek kwamen, onverwachts door de opening van hetzelve verschijnen, en allen een' schrik op het lijf jagen. Dit diep doordacht plan echter liet de trouwelooze stuurman niet tot rijpheid komen, want zoodra de kajuitsgasten op het dek kwamen, haalde hij het koelzeil naar beneden, en dáár hing de adsistent-doktor, goed voorzien van touwen onder de armen en om het lijf, tusschen den hemel en het dek, en eer hij nog geheel van zijne verbijstering bekwam, en regt begreep, wat er met hem gebeurd was, trok de stuurman weder aan een ander touw, en de doktor rees statig in de hoogte. Hij hield zich in zoo verre goed, dat hij geen woord sprak, en geene zucht loosde; maar de zenuwen en spieren zijns aangezigts kon hij niet bij die diepe rust bewaren, waarin dezelve zoo lang getoefd hadden. Wij bespeurden, ondanks de avondschemering, bij hem verwondering, teleurstelling, vooral groote verlegenheid, toenemende naar mate de op het dek staanden meer lachten; ja ook waren die zenuwen, welke gewoon zijn toorn en verontwaardiging op het gelaat uit te drukken, bij hem in wer-

(*) Een koelzeil heet aan boord een groote ronde koker van zeildoek, waarvan het bovenste gedeelte met eene wijde opening voorzien is, om den wind op te vangen, en door den koker naar beneden in het vaartuig te leiden.

king: naauwelijks liet de stuurman hem zakken, of hij rukte de touwen los, ging met drift naar zijne legerstede, en sliep, uit verlegenheid, bijna 2 maal 24 uren achter elkander.

Doch, om hier van den adsistent-doctor — die zeker, ten gevolge van 's menschen geneigdheid, om datgene aan te bevelen, wat men zelf het meeste bemint, aan zijne patienten eene goede hoeveelheid slaaps zal voorschrijven, — tot de stroomen in de zee terug te keeren, zoo moet ik mijne klagten, over de ontzettende verveling, die den reiziger, onder een' sterken stroom, overvalt, daarmede verontschuldigen, dat meest alle mijne terugreizen, van *Aruba* naar *Curaçao*, door hevige stroomen langdurig gemaakt werden, zoo dat bij mij het gezegde der zeelieden: »*geestelijken aan boord geven lange reizen*," hetwelk waarschijnlijk van den rampspoedigen togt des Apostels PAULUS ontleend is, zijne toepassing vond.

Mijne eerste terugreis staat mij nog voor den geest, zoowel als in mijn dagboek: een' dag en nacht waren wij, bij een' stijven wind, met eene middelmatig bezeilde schooner, op weg geweest naar *Curaçao*, toen ik des morgens aan den kapitein vroeg, want ik was te zeer zeeziek, om het zelf te gaan zien, waar wij waren. »*Op de hoogte van den Hooiberg!*" was het antwoord.

De *Hooiberg* is een der hoogste bergen op *Aruba*; hij staat, even als de *Rigni* in *Zwitserland*, van zijne medemakkers afgezonderd, meer westwaarts dan deze, en is op zee het gemakkelijkst verkenbaar. Den volgenden dag zeilden wij weêr frisch door; het vaartuig stampte geweldig tegen de zee, en het water stortte verscheidene malen over

het dek, waarvan ik in de kajuit nu en dan een aardig schepje kreeg. Des nachts werd zelfs de wind gunstig; want hij blies uit het noorden. Ik had ook den Kapitein aan zijnen neef, die als passagier medevoer, op het dek hooren zeggen, *dat het nu heel goed ging*. Verblijd over deze boodschap, vroeg ik terstond bij het aanbreken van den dag: » Waar zijn wij al, Kapitein?" — » *Op de hoogte van den Hooiberg*, » *Mijnheer!*" — » Gaat dan de *Hooiberg* met ons mede?" — » *Neen, Mijnheer! maar de stroom loopt zoo sterk.*"

De volgende dag en nacht liepen wederom even zoo ten einde, en bij het aanbreken van den morgen bevonden wij ons weder .... *op de hoogte van den Hooiberg!* —

Dat waren vier regt pleizierige dagen! Die weet, wat het is, zeer zeeziek te zijn, kan er reeds eenigzins over oordeelen. Doch dit was het ergste niet. Het vaartuig, waarop ik mij bevond, kwam van *Rio de la Hache*, ging naar *Curaçao*, en was grootendeels geladen met ossenhuiden. Op mijn verzoek, had deszelfs eigenaar te *Aruba* het binnen geseind. Ik was dus verpligt, mij te behelpen, en in de kajuit boven op de ossenhuiden mijne matras te leggen. Spoedig werd ik de onaangename lucht daarvan gewaar, en moest geduldig toelaten, dat duizendbeenen, schorpioenen en andere afschuwelijke insecten, die ik liever in een kabinet van Naturalia in *Nederland* dan hier gezien had, mij over het lijf kropen. Op het dek kon ik niet komen wegens mijne zeeziekte; ook stroomde het water telkens over hetzelve heen. Ik had niemand, met wien ik een woord wisselen konde; want de Kapitien en acht scheepslieden waren allen afstammelingen van Indianen en Zwarten, en schenen het spraakvermogen te missen; ik hoorde hen in die vier dagen en

nachten, zelfs tegen elkander, naauwelijks geluid gaven. De neef van den kapitein was iets spraakzamer, en scheen tot het verbond der Carbonari of tot de gemeente der St. Simonisten te behooren. Ik was verwonderd, van dezen man te vernemen, hoe zeer de geest der Fransche propaganda, wat de vrijheid en gelijkheid betreft, ook tot in de minst bekende gedeelten van *West-Indië* is overgewaaid. Deze man had, onder anderen, de geestigheid van aan de gezamenlijke manschap, toen dezelve een *soupé*, bestaande uit witte boonen, gebruikte, te vragen: » of het niet hetzelfde was, een wit paard, een bruin paard, een zwart paard: zijn ze niet allen paarden?" — » *Wel zeker!*" was het antwoord van allen. — » Nu," vervolgde hij: » zoo is het ook zelfde, een blank mensch, een zwart mensch, een geel mensch, een bruin mensch: ze zijn altemaal menschen!" — En het gansche koor zeide, dat hij gelijk had. Hoezeer echter zijn sijstema lijnregt strijdig is met de denkbeelden van den echten, zuiver blanken *creool* in *West-Indië*, van eenige der veelvermogende menschen in *Europa*, ja zelfs van *Nederlandsche* Geleerden en Dichters (!), behoef ik niet te zeggen. Intusschen had ik het aan dezen bruinen *Carbonari* te danken, dat ik niet nog langer dan vier dagen in mijnen ellendigen toestand bleef; want op den avond van den vierden dag, raadde hij den kapitein aan, daar de wind al te sterk was, en de stroom te hevig liep, maar weder naar *Aruba* terug te keeren. De Kapitein, die het meerdere verstand van zijnen neef boven het zijne kende, gaf aan diens raad gehoor, hield af, en liet het anker, bij zonsondergang, weder in de *Paardenbaai* vallen. — De blijdschap van weder aan wal te zijn, al was het dan ook op hetzelfde land, van waar ik, vier dagen geleden, vertrokken was,

werd vermengd met de ergernis van te zien, dat eene kleine kaper-goëlet in de baai lag, die ons een paar dagen vroeger ingehaald, voorbij gegaan, en de oostpunt van *Aruba*, die wij te vergeefs getracht hadden te bereiken, omgezeild had, welken omweg dezelve waarschijnlijk gemaakt had, om, zoo eene sterkere wederpartij in de baai lag, deze bovenswinds te zijn. En, gelijk ik zoo even zeide, het vaartuig, waarop ik mij bevond, behoorde niet tot de slechtste zeilers, wij hadden zelfs eene Curaçaosche schooner ingehaald. Deze kwam van *Maracaibo*, — waar dezelve aan het Columbiaansche blokkade eskader leeftogt aangebragt, en, op den koop toe, eene terug lading zout, voor het slechts aan boord te nemen, gekregen had, — en de oostpunt niet kunnende omzeilen, was gelijktijdig met ons verpligt, in de *Paardenbaai* te komen ankeren, waar hij het bijzonder geluk had, vaartuig en lading, voor eenen goeden prijs, aan een' Spanjaard van *Portorico* te verkoopen; maar zôo ergens dan geldt het spreekwoord: » *Er zijn altijd bazen boven bazen*", ten opzigte der vaartuigen. De kleine kapergoelet, van welke ik melding maakte, moge daarvan een staaltje geven: dezelve behoorde aan Zijne Catholijke Majesteit den Koning van Spanje, heette *Especuladora*, en had, wegens haar snel zeilen, eene vermaardheid gekregen; derzelver Kapitein verhaalde, hetgeen door ooggetuigen bevestigd was, dat hij, vertrouwende op het snel zeilen van zijn vaartuig, tusschen het Columbiaansche smaldeel, dat het *Lagoen* of meer van *Maracaïbo* blokkeerde, en uit de eerste zeilers bestond, ging liggen, de zeilen neerhaalde, en als dan de Columbianen op hem jagt maakten, onder zeil ging, en .... het hazenpad, had ik daar haast gezegd — het vliegende vischpad koos.

Van mijn tweede bezoek op *Aruba*, hetwelk anderhalf jaar later geschiedde, keerde ik terug met Z. M. oorlogsbrik *de Mercuur*, onder bevel van den Overste MULLER. Ik had toen *acht* volle dagen reis, waarvan wij er *vier* doorbragten met oplaveren en telkens op dezelfde plaats te regt te komen, en wel onder den *St. Anna-berg*, den eenigen, maar ook een' zeer aanzienlijken berg, welke zich van de landengte van *Paraguana* doet zien. Hij ligt eenige uren landwaarts in, maar vertoont zich door deszelfs hoogte en afgezonderde ligging als nabij het zeestrand (*). Deze terugreis had dus vele overeenkomst met mijne vorige; doch de omstandigheden, die zoo dikwijls eene en dezelfde zaak aangenaam of treurig maken, waren hier geheel anders: ik was op een schoon, ruim en gemakkelijk vaartuig, voorzien van al het noodige, en onder vriendelijke en beschaafde menschen, onder welke vooral de Overste MULLER op een' der hoogste trappen stond. Aan dezen man denkende, komt mij in de gedachte het oude spreekwoord: *Nihil mortalibus arduum;* » Niets is onder stervelingen duurzaam." Hij zelf is kort daarna in de haven van *Curaçao* overleden, en de oorlogsbrik, die hij gekommandeerd had, werd bevonden onbruikbaar voor de dienst te zijn, en vervolgens gesloopt.

Mijne langste terugreis was, met Z. M. oorlogsbrik *de Panter*, in den jare 1827, bij een' hevigen stroom en ster-

(*) Deze *St. Anna-berg*, van welken ik later spreken zal, is op de meest volmaakte kaarten, welke wij bezitten, op de kaarten van LAPIE, verkeerdelijk geplaatst: men vindt daar denzelven op den uithoek bij kaap *de la Vela*.

ken wind; wij hadden toen *elf* dagen reis, welke nog wel met andere elf dagen zouden vermeerderd geworden zijn, had men niet het vaartuig noordwaarts laten loopen tot onder de kust van *St. Domingo*, waar het opwerken gemakkelijker ging. Doch niet minder dan de laatstgemelde, werd mij deze reis veraangenaamd door het gul onthaal en den vrolijken omgang van mijnen vriend, den Kolonel BUIJS, die den genoemden bodem kommandeerde, en wien ik nog wel, daar deze letteren hem zeker onder de oogen zullen komen, mijn' openlijken dank toebreng, zoowel voor de mij betoonde aandacht en diensten op deze reis als op eene andere, 8 jaren vroeger met Zijn Ed. gedaan, naar de vaste kust van *Columbia.*

Het zal den Lezer mogelijk verwonderen, dat er op de zee menigmaal zulk een hevige stroom bestaat, dat een vaartuig, tegen denzelven opzeilende, wordt terug gedreven. Op rivieren en binnenwaters is zulks te begrijpen, omdat daar het water van een' hoogeren grond naar beneden loopt, dat te sterker moet wezen, naar mate de bodem der rivier meerdere afhelling heeft, de beide oevers het water meer zamen persen en de hoeveelheid van het aandringende water grooter is. Maar op de zee — die overal waterpas is, naar welkers oppervlakte men de hoogte van het land en de bergen bepaalt — zoodanig eenen sterken stroom te vinden, is zeker opmerkelijk, en maakt ons begeerig de oorzaak daarvan te weten, en te onderzoeken, waartoe de wijze Schepper van hemel en aarde, van zee en land het aldus bevolen heeft.

Vóór ik de redenen daarvan vermeld, moet ik twee aanmerkingen maken: de eerste is, dat men dezen stroom op de oppervlakte der zee niet zien kan, gelijk zulks op de rivieren het geval is. De visschers, die even als de jagers vele bijzonderheden ontdekken (en nog meer vertellen), welke een gewoon mensch maar volstrekt niet zien kan, meenen echter in de korte en als afgebrokene golving der zee den sterken stroom te kunnen ontwaren; doch buiten visschers, heb ik niemand gesproken, die denzelven opgemerkt heeft, en ik heb zelf zeker honderd malen, op zee zijnde of langs het strand wandelende, bij windstilte en beweging n de lucht, te vergeefs naar eenige verandering in de beweging van het water, welke door strooming zoude ontstaan zijn, uitgezien. Eens stond ik op reis aan boord van een oorlogsvaartuig in de zee te kijken, en zeide aan den bij mij zijnden Overste, dat ik thans geloofde aan de zee den sterken stroom te kunnen bespeuren, alzoo het mij nu toescheen, dat de golving kort en kabbelend was, even zoo als de visschers het beschrijven, als naar hunne meening de stroom zigtbaar is. De Overste staarde nu eenige oogenblikken in het water, haalde zijne schouders op, en betuigde niet te gelooven, dat men dens troom op de zee zien kon.

Eene andere aanmerking is, dat de stroom zeer onbestendig loopt: nu eens zoo hevig, dat zelfs het snelst bezeilde vaartuig er door terug gestuwd wordt, dan weder zoo zacht, dat onze Nederlandsche beurtschepen er tegen zouden kunnen opwerken; nu eens stil staat, dan zelfs, althans in sommige streken, in eene tegenovergestelde rigting, namelijk, van het westen naar het oosten gaat; nu eens langzaam vermindert, dan weder onverwachts op-

houdt, in welk laatste geval men dan zegt, dat de stroom gekenteld is.

De Lezer zal wel vermoeden, dat, even als men in *Nederland* des winters spreekt over vriezen of dooijen, en des zomers over regen of droogte, in landen, waarlangs deze stroom loopt, veel over dit onderwerp gesproken wordt, te meer daar handel en zeevaart er zoo afhankelijk van zijn. Somtijds ziet men in de havens dier landen de vaartuigen weken achter elkander zeilrée liggen, wachtende op eene vermindering des strooms, en als dit door de met cano's buiten geweest zijnde visschers aangekondigd wordt, in zee steken, maar niet zelden spoedig terug keeren, de getuigenis der visschers beschaamd makende. In de baai van *Aruba* komen, als de laatste schuilplaats der in het zuidelijk gedeelte van de Caraïbische zee naar beneden winds drijvende vaartuigen, wel eens gansche vloten van 15 en 20 zeilen van verschillende volken bij elkander, gaan herhaalde malen gezamenlijk in zee; maar zijn verpligt even zoo dikwijls weder terug te keeren, met uitzondering echter, en dit behoef ik er naauwelijks bij te voegen, van de laatste maal.

Ik kan mij herinneren, eens eene Nederlandsche oorlogsbrik met 8 kleinere vaartuigen, welke door deze naar *Porto Cabello* en *La Guaijra* zouden geconvoijeerd worden, de haven van *Curaçao* te hebben zien uitzeilen, doch weldra met een' zuid-oostwaarts gerigten boeg zoodanig westwaarts afdrijven, dat zij beneden de haven geraakten, en meer dan eene maand noodig hadden, om dezelve weder binnen te geraken. Ik ben vergeten, hoe vele duizenden zeemijlen de officieren der oorlogsbrik mij zeiden, in dien tusschentijd gezeild te hebben, zonder eene mijl oostelijker te kunnen komen.

Als het den reiziger onverschillig is, wanneer hij zijn' togt onderneemt, dan kiest hij natuurlijk dien tijd, waarin er gewoonlijk geen of weinig stroom verwacht wordt; maar het gaat met de berekeningen en voorzeggingen daaromtrent als met die van wind en weder in *Europa*: de verwachtingen worden veelal te leur gesteld, omdat ver verwijderde oorzaken op natuurverschijnselen van dien aard invloed hebben, en krachten, die men ieder afzonderlijk kennen moge, zamenwerken, om een verschijnsel daar te stellen, hetwelk men in zijn geheel niet overzien kan.

Het is een schoon werk, eene vrucht van vele nasporingen, een toonbeeld van menschelijk vernuft, om op de wereldkaart met den vinger aan te wijzen, waar de stroom, die de vaartuigen, van *Aruba* naar *Curaçao* willende, terug stuwt, zijn' aanvang neemt; waar hij in kracht toe- of weder afneemt, en naar deszelfs geboorte plaats te rug keert; hoe hij van de westkust van *Afrika* van de *Senegal*, over den grooten waterkom, die tusschen *Guinea* en *Guyana* gedolven is, onder den naam van *Nachteveningsstroom*, naar de *Antilles* gaat, met eene gemiddelde snelheid van 9 of 10 mijlen in het etmaal, gelijk staande aan de drift van het water, dat, onder de zelfde hemelsbreedte, langs de andere zijde van het nieuwe vaste land in de Zuidzee loopt; hoe de stroom, het water van den *Atlantischen Oceaan*, in de *Caraïbische zee*, naar de landengte van *Panama* en de kust van *Honduras* voerende, daar zich eenen dijk gesteld vindt, die hem verpligt zijne rigting van het oosten naar het westen te veranderen, en noord-westwaarts in de golf van *Mexico* te vallen, van waar hij, de bogten en uithoeken der Mexicaansche kust volgende, langs de monden der *Missisippi* met heviger snelheid, in eene wending, eerst naar het oosten, vervolgens

naar het zuiden, de kusten van *Florida* omspoelt. Hoe hij hier, zich op nieuw noordelijk rigtende, onder den naam van *Golfstroom*, in het kanaal der *Bahamma's* valt, met eene drift, die aan eene overstrooming gelijkt, en gemiddeld tachtig mijlen in het etmaal, maar somtijds vijf mijlen in het uur bedraagt, en kleur, zoutheid en temperatuur van het water op eene ontzettende wijze verandert; allengs in eene grootere ruimte en daardoor verminderde snelheid noord-oostwaarts langs de Vereenigde Staten van *Noord-Amerika* loopende, zijnen weg neemt naar de banken van *New-Foundland;* hoe hij op deze hoogte afscheid neemt van de nieuwe wereld, om naar de oude terug te keeren, daartoe oost en zuid-oost voortloopende, in de rigting der Azorische of Vlaamsche eilanden, naar de staat van *Gibraltar*, het eiland *Madera* en de groep der *Canarische* eilanden, om daarna meer zuidelijk zich naar de kust van *Afrika* te begeven, ten einde daar zijnen loop van het oosten naar het westen op nieuw te beginnen.

Verschillende wetten der natuur werken te zamen, om dezen stroom deszelfs altijddurende reis te doen voortzetten. De omwenteling der aarde om hare as van het westen naar het oosten, vroeger als eene hoofdoorzaak van den nachteveningstroom aangemerkt, is later bevonden waarschijnlijk met dezen laatste in geen verband te staan, dan in zoo verre dezelve, de koudere lucht in den dampkring naar de warmere gewesten heenvoerende, de geregelde winden doet ontstaan. Deze *passaat*-winden, bestendig op eene vloeistof het water, drukkende, veroorzaken eene verplaatsende beweging, die zich aan lagere beddingen van waterdeeltjes moet mededeelen.

Doch deze oorzaak zoude alleen niet voldoende wezen, om het verschijnsel der stroomen op te lossen: er komen

natuurkrachten van verschillenden aard bij, die den stroom zijnen weg aanwijzen. Het zijn: de ongelijkheid der zoutdeelen in het zeewater, die deszelfs specifieke zwaarte verandert; de uitdamping des waters, die in eene hoogere temperatuur sterker is, en daardoor eene herstelling des evenwigts doet ontstaan; het smelten van het ijs aan de polen, waardoor het water naar de keerkringen gevoerd en de stroom gewijzigd wordt, of daar, waar deszelfs kracht door eene grootere overwonnen wordt, in de lagere beddingen van het zeewater een' tegenstroom veroorzaakt; de groote hoeveelheid waters, die de rivieren de *Amazone*, de *Oronoque* en andere in zee ontlasten en derzelver invloed op den stroom uitoefenen. Alle deze werkingen mogen als zoovele bekende oorzaken beschouwd worden, die den voortgang des strooms bepalen; zij werken nu eens in volle kracht gezamenlijk tot hetzelfde einde, dan weder oefenen zij haar vermogen in ongelijke werkingen uit, en brengen alzoo verschillende uitkomsten voort. Uit deze verscheidenheid van oorzaken, die weder van andere natuurverschijnselen afhankelijk zijn, en uit den invloed, welken de eene op de andere uitoefent, om een zamengesteld geheel te veroorzaken, volgt, dat de meerdere of mindere kracht dezes strooms nooit naauwkeurig kan bepaald worden. Hoe vele waarnemingen ook daaromtrent gedaan, en hoe vele afgetrokkene berekeningen er ook gemaakt zijn, blijft de kennis daarvan zeer onvolkomen. Een der grootste waarnemers en berekenaars van den boven beschrevenen stroom, A. VAN HUMBOLDT, — die zooveel kennis en licht over onderscheidene natuurverschijnselen verspreid heeft, deswege de hulde der beschaafde wereld in de ruimste mate verdient, en die onlangs aan de stad van zooveel goeds en kwaads,

Parijs, gelegenheid gaf, zich weder van eene gunstige zijde te laten zien, toen bij zijne aankomst aldaar de naam van dien grooten man op aller tongen zweefde — A. VAN HUMBOLDT, zeide ik, geeft tot eene naauwkeurigere kennis des strooms, inzonderheid waar dezelve het sterkst is, en het meest dient gekend te worden, in de golf van *Mexico* en langs de kusten van *Noord-Ameika* als eene wenschenswaardige zaak op, dat er schepen, met de meest volmaakte tijdmeters voorzien, tot dat einde uitgezonden werden. »Daar de kennis der stroomen" — om hier de woorden van dien uitstekend geleerden en beroemden reiziger te gebruiken — »van het uiterst belang is ter verkorting der zeereizen, zou zulks even zoo nuttig voor de beoefening der stuurmanskunst als gewigtig voor de natuurkunde zijn." »De ontdekking" — dus vervolgt hij later — »eener groep onbewoonde eilanden is van veel minder gewigt dan de kennis der wetten, die een groot aantal afzonderlijk en op zich zelven staande zaken verbinden, en aan elkander schakelen."

Welk een bezwaar deze stroom, door deszelfs afwisselende kracht, voor zeevarenden in deze streken is, zal men ligtelijk kunnen opmaken. Er ging gedurende mijn verblijf op *Curaçao* geen jaar voorbij, waarin niet in de nabijheid eenige ongelukken daardoor veroorzaakt werden. Het is we waar, dat vele rampen, welke de vaartuigen in de *Caraïbische zee* overkomen — waar de kusten zoo schoon zijn, de golving der zee zoo bestendig is, en de winden zoo geregeld waaijen, zonder ooit tot een' storm over te slaan — en door zorgeloosheid of onvoorzigtigheid veroorzaakt worden, op rekening des strooms gesteld worden, zoo dat de gezagvoerder van het gestrande vaartuig bij deszelfs eigenaar

altijd zijne korte verantwoording gereed heeft met het woord: de stroom! Doch het is evenwel zeker, dat hierdoor eene oorzaak tot misleiding der afstanden op zee gegeven wordt. Zelfs oorlogsschepen, uitgerust met tijdmeters, en voorzien van geregelde en naauwkeurige waarnemingen, kunnen deze misleidingen niet geheel ontgaan. In het jaar 1828, bij voorbeeld, strandde op een der eilanden, oostelijk van *Curaçao*, het Engelsche gerazeerde linieschip *the Barham*; het werd met veel moeite vlot gebragt, en onderging te *Curaçao* eene zware herstelling (*); doch een paar jaren vroeger ging er eene Noord-Amerikaansch oorlogskorvet geheel verloren, in weerwil hetzelve den vorigen avond uit de hier nabij gelegene haven van *Porto Cabello* gezeild was.

Zou bij de gedachte, dat door dezen stroom zulk eene moeijelijkheid in het reizen, zoo vele gevaren, zulk een gebrek aan gemeenschap tusschen landen, die in hemelsbreedte nabij elkander liggen, veroorzaakt worden, de vraag kun-

(*) Naar ik vernam, liet de Admiraal FLEMMING, die zich, als kommandant van het Engelsche station in *West-Indië*, aan boord van dit vlaggeschip, *the Barham*, bevond, eene Engelsche overzetting maken van het verhaal van het stranden der geheele Fransche vloot, onder den Graaf D'ESTRÉES, op *Isle des Aves*, voorkomende in het 1ste deel mijner reizen, bladz. 272 en vervolgens, ten einde dit bij de verantwoording te voegen, welke hij aan zijn Gouvernement schuldig was.

nen ontstaan: Waarom dan deze stroom aanwezig moest zijn? Het antwoord behoeft niet lang gezocht te worden. Reeds bij wijze van gevolgtrekking, zou men kunnen zeggen, dat zulks daarom wijs en goed moet zijn, omdat de hoogste wijsheid en goedheid het alzoo heeft verordend. Ook kan men aanvoeren, dat deze stroom een noodzakelijk gevolg is van natuurwetten, die, hoe verschillend in hare werkingen, door eene hoofdoorzaak bestaan, en die ieder op zich zelve weder als goed en wijs kunnen opgemerkt worden. Doch behalve dit, zoo verminderen reeds de ongelegenheden, welke deze stroom den mensch veroorzaakt, als men bedenkt, dat deze met het vermogen uitgerust is, om oplettend en behoedzaam te zijn, waar de werkingen der natuur hem, tot de uitvoering zijner plannen, gevaren in den weg leggen; dat de voortgaande tijd hem in het bezit van werktuigen stelt, die hem vele hinderpalen daaromtrent doen overwinnen; en dat hij dezen stroom in vele opzigten tot zijn voordeel weet aan te wenden.

Daarenboven is deze stroom op zich zelven hoogst nuttig en heilzaam: door denzelven wordt het zeewater — dat terstond eene verandering ondergaat, zoodra men het uit de woelige zee schept, en in een' staat van rust houdt — in eene gestadige beweging gebragt en daardoor voor bederf bewaard; door denzelven worden mede de tegenstroomen bewerkt, die, in de lagere beddingen der zee vloeijende, het water in evenwigt brengen, en het oogmerk dier beweging bevorderen; door den stroom wordt de zee, de groote werkplaats der natuur, om alle schepselen uit het planten- en dierenrijk, die in dezelve sterven of door de rivieren aangebragt worden, weg te spoelen, en de schadelijke uitwerkingen der verrotting en besmetting te verhinderen; door denzel-

ven wordt de uitdamping der zee bevorderd, en daardoor de lucht gezuiverd, en van waterdeelen verzadigd.

Bij alle deze nuttigheden, die reeds in het oog der menschen vallen, mogen wij niet nalaten te voegen, dat deze stroom de meer dan waarschijnlijke oorzaak van de ontdekking der nieuwe wereld was.

Niemand heeft ooit meer met de hinderpalen, die deze stroom den reizigers legt, te worstelen gehad dan COLUMBUS en zijne togtgenooten. Op slecht gebouwde schepen, met hoogst gebrekkige werktuigen bij den toenmaals nog lagen trap der zeevaartkunde; onbekend met den sterrenhemel, dien zij boven zich hadden, en het land, dat zij ontdekten; vreemd aan wind en water, waarvan niemand hun eenig berigt gegeven had, stonden zij met verbaasdheid de uitwerkselen van een' stroom te aanschouwen, die hun nu eens geheel misleidde, en op eene plaats bragt, van waar zij meenden nog verre verwijderd te zijn, dan weder in eene baai hield opgesloten, waar zij geloofden in draaikolken te zullen verslonden worden; nu eens eenige weken werk verschafte, om eene kaap om te zeilen, die zij in éénen dag waren voorbij gekomen, dan weder hen onvoorziens aan een' onbekenden bodem op strand wierp. Maar het was ook aan dienzelfden stroom, die hun zooveel honger en ellende deed lijden, en hun geduld en hunne volharding op zulk eene sterke proef stelde, dat zij de ontdekking te danken hadden zoo wel als hunnen roem, die den nagedachtenis door het telkens toenemend belang, dat *Amerika* in de wereld verkrijgt, bij vernieuwing ten deel valt.

COLUMBUS mogt voor de *Junta* van geestelijken en geleerden te *Salamanca*, op aardrijkskundige gronden, de waarschijnlijkheid betoogen van het aanwezen van land, tusschen

de oostkust van *Azië* en het westelijk uiteinde van *Europa*, op een' tijd, waarin COPERNICUS wel reeds leefde, maar zijn wereldstelsel nog niet had aan het licht gebragt; bewijzen kon hij zulks niet, want er bestond geene noodzakelijkheid, dat er in den oceaan land moest aanwezig zijn: het kon ook een waterruim wezen, dat zich tot aan *Azië* uitstrekte, waarin — gelijk een geleerde te *Salamanca*, de verstandigste van alle bedenkingen, welke er door dien *Junta* gemaakt werden, aanvoerde — de zeeman al voortzeilende eindelijk van honger en gebrek zijn graf moest vinden. Een' hoogeren graad van waarschijnlijkheid voor het bestaan van land in het westen, zoo niet eene volle zekerheid daarvoor, verkreeg hij,. boven alle geographische bewijsgronden, door den boven vermelden stroom.

Nog heden ten dage, zamelt men op de stranden der Hebridische eilanden, ten westen van *Schotland*, zaden van planten en boomen, die in *Zuid-Amerika* te huis behooren; op de westelijke kusten van *Ierland* en *Noorwegen* komen vruchten aandrijven, die niet op Europischen bodem gekweekt zijn; en op de Kanarische eilanden spoelt de zee planten en boomen aan, die de kenteekenen van vreemden oorsprong en langdurige reis met zich voeren. Dit alles gebeurde ook in vroegeren tijd, maar het oog der middeleeuwen was niet gewoon, de waarheid te zien, en tot het wezen der dingen door te dringen. Zoo men al in dien tijd de oogen voor zekere verschijnselen niet sluiten kon, dan was men liever geneigd, dezelve aan wonderdadige oorzaken toe te schrijven. Zoo bestond er in de hersenschimmen der menschen, in het ruim des waters, het fabelachtig *Antilla*, waarvan PLATO gesproken had, of het betooverend eiland *St. Borondon*, dat zich telkens aan de kim-

men liet zien en weder verdween, of het eiland der *Zeven steden*, waarheen, ten tijde der overmeestering van *Spanje* door de Mooren, zeven bisschoppen gevlugt waren, en ieder eene stad gebouwd hadden. Van daar, meende men, kwamen die vruchten en boomen, en zelfs voorwerpen, aan welke 's menschen hand niet te ontkennen was. Deze eilanden waren dikwijls het doel van vergeefsche reistogten, ofschoon er zeelieden genoeg waren, die dezelve voorgaven bezocht te hebben, en die er de allervreemdste en zotste berigten van rond verspreidden; want het ontbreekt nooit aan menschen, die of uit neiging, of uit vermaak, of uit voordeel, de ligtgeloovigheid en zucht naar het wonderbare in anderen voeden en versterken.

Columbus echter, hoewel zijn geheele leven blijken droeg van den tijdgeest, waarvan hij doordrongen was, had echter eene te groote mate van gezond verstand, van fijn oordeel en scherpzinnig vernuft, om zijn' geest door volks-verhalen en bijgeloovigheden van dien aard te laten benevelen. Al hadden wij geene andere bewijzen daarvoor, dan zouden wij volstaan kunnen met zijne verantwoording voor de *Junta* van *Salamanca*, waarin hij de plaatsen der heilige schriften en de gezegden der kerkvaders, welke hem als bezwaren tegen zijne aardrijkskundige gevoelens werden voorgehouden, wederlegt en opheldert met zulk eene voorzigtigheid en vrijmoedigheid, met zoo veel kennis en zuiver oordeel, dat zulks nog in dezen tijd aan een kandidaat in de Theologie, als deze door het Provinciaal Kerkbestuur onderzocht wordt, geene oneer zou aandoen.

In de levensbeschrijving van dezen grooten wereldontdekker, vinden wij gemeld, dat tijdens hij van zijn stoutmoedig plan zwanger ging, er op de oevers der Azorische eilanden

twee lijken aandreven, blijkbaar van eene geheel bijzondere menschensoort, en dat zijn schoonbroeder, die Gouverneur van *Porto-Santo* was, hem eenige stukken Bamboes van eene verbazende dikte zien liet, welke door een westelijken wind waren aangespoeld. Ofschoon nu COLUMBUS, bij al zijne meer dan toenmaals gewone kennis van de zeevaartkunde, — ook blijkbaar aan de zeekaarten, welke hij tot zijn levensonderhoud een' tijd lang vervaardigde, — den loop des strooms niet kon weten, die deze voorwerpen van het onbekende land naar het westen van *Europa* voerde, zag hij evenwel daarin de bevestiging van zijn vermoeden, dat er in het ruim der zee, in zooveel raadzels en geheimzinnigheid gehuld, land bestaan moest. (*)

(*) Het schijnt, na het welgelukken der onderneming van COLUMBUS, nog lang een voorwerp van gissingen geweest te zijn, welke eigenlijk de gronden waren, waarop het ontdekkingsplan gebouwd was. Dit bewoog FERDINANDO COLUMBUS, om uit de nagelatene papieren zijns vaders de beweeggronden op te sporen, welke dezen tot deszelfs groote onderneming geleid hebben. Hij (FERDINANDO) zegt, zulks te doen, om te beantwoorden aan het verlangen van hen, die onderscheidenlijk wenschen te weten, uit welke beginselen zijns vaders onderneming voortsproot. Hij brengt deze redenen tot drie: 1°. de aard der dingen; 2°. het gezag van geleerde schrijvers; 3°. de berigten der zeevarenden. — Onder deze laatsten echter konden geene anderen met zekerheid aangegeven worden dan die, welke bernstten op de verschijning des strooms, bijv. MARTIN VICENTI, stuurman in dienst des Konings van *Portugal*, verhaalde aan COLUMBUS, dat hij, op 450 uren ten westen van kaap *St. Vincent* zeilende, een stuk besneden hout uit het water opvischte, dat

Wij mogen derhalve gelooven, dat op de verschijnselen, door den stroom veroorzaakt — welke daadzaken waren, terwijl zijne andere gronden slechts op redeneringen steunden — die stellige zekerheid, die vaste overtuiging voor het welgelukken zijner voorgestelde onderneming rustten, welke hem wel eens aan bespotting blootstelden, en hem, te midden van armoede ja gebrek, geen haar breed deden afgaan van zijne schijnbaar buitensporige eischen, die hij tot loon zijner ontdekking had vastgesteld. Ook is het denkelijk, dat hetgene men, om dit zijn gedrag te verklaren, op rekening heeft gesteld van het verzonnen verhaal van dien zeeman, die van het onbekende land komende, daarvan aan COLUMBUS berigt gaf, toen hij in het huis van dezen verpleegd en daarna gestorven is, moet toegeschreven worden, aan de werking des strooms, die wel levenlooze voorwerpen aanbragt, maar welke voor COLUMBUS duidelijk genoeg spraken.

klaarblijkelijk met geen ijzeren werktuig bearbeid was geworden. Daar de winden hetzelve van den westkant naar hem toe hadden doen drijven, moest het van een land komen, dat in die rigting gelegen was.

GESCHIEDENIS

VAN

ARUBA.

Misschien zal de Lezer, mij hebbende hooren spreken van de terugreizen naar *Curaçao*, nu hopen, dat ik *Aruba* zal loslaten; doch ik kan zulks nog niet doen, zonder mij aan onvolledigheid schuldig te maken. Want bij nadenken, zou de eene mij kunnen vragen, of er dan niets geschiedkundigs van *Aruba* te melden is; de andere zou aanvoeren, dat ik buiten de *Kommandeursbaai* nog niets van het inwendige des eilands heb laten zien; en een derde zou misschien zeggen: waar blijft het berigt aangaande het goud, dat in der tijd zooveel geruchts gemaakt, en den naam van *Aruba* ter ooren gebragt heeft van sommigen, die denzelven te voren nooit gehoord hadden, van dat goud, hetwelk het *Muzeum* te *Leiden* met zulk een aanzienlijk stuk versierd heeft, dat het beroemde kabinet van *Naturalia* te *Parijs* er over beschaamd staat.

Ik zal dus, als een getrouw aardrijks- en geschiedenisbeschrijver van *Aruba*, eerst onderzoeken, of er in vroegeren tijd iets, ter vermelding waardig, op dat eiland is voorgevallen; daarna zal ik de onderscheidene uitstapjes mededeelen, welke ik ten oosten en ten noorden des eilands gedaan heb; en eindelijk op een derzelve de mijn bezoeken, die eene aanzienlijke hoeveelheid van het kostbaarste metaal heeft opgeleverd. Dat ik het een en ander doen zal met eene waarheidsliefde, die, zoo ver ik weet, tot heden toe mijne pen bestuurd heeft, behoef ik naauwelijks te zeggen, want de reiziger, die zijne avonturen mededeelt, of die de binnenlanden van *Afrika* bezoekt, of de minst bekende eilanden in de zuidzee aandoet, moge zich aan het oude gezegde: »een reiziger liegt altijd wat," schuldig maken, — hij, die een land beschrijft, welks inwoners het geschrevene voor oogen krijgen, maakt zich, — gelijk met zoo menigen Duitscher of Franschman, die eene reis door de *Nederlanden* in het licht gaf, het geval was — bij anderen bespottelijk, en doet zijn werk, ook in zijn eigen oog, deszelfs grootste waarde verliezen.

Sedert de bezitneming van *Curaçao* door de *Nederlanders* ten jare 1634, verliep er omtrent eene eeuw, waarin deze zich niets aan *Aruba* lieten gelegen liggen. Zeker dat zij hetzelve door de nabijheid der ligging en hunne vele kruistogten in deze wateren kenden, en waarschijnlijk dat zij het bezocht hebben; doch dewijl de verovering van *Curaçao* op de Spanjaarden, indien het alzoo heeten mag, met geheel andere oogmerken geschiedde dan waarmede in het algemeen de *Europeërs* gewoon waren de West-Indische eilanden te bezetten, met oogmerk, namelijk, om in tijd van vrede, te kunnen handel drijven, en in dien van oorlog, eene

veilige wijkplaats voor de schepen te hebben, zoo bleef *Aruba* van alle waarde ontbloot. Ook het gevaar, dat hetzelve door een ander volk zou bezet worden, was niet groot, want het eiland zelf leverde niets op, had geene goede haven, en lag wel zeer nabij het vaste land, doch hetwelk in die rigting, wegens onvruchtbaarheid weinig belang inboezemde.

Het was intusschen bewoond, en wel door Indianen, waarschijnlijk tot het geslacht der Caraïben behoorende, van welke de afstammelingen, eenige, zoo als men gelooft, geheel onverbasterd, andere vermengd met Negers, thans nog op hetzelve gevonden worden.

Aruba heeft daarom bij de laatste geschiedschrijvers van *West-Indië* de aandacht tot zich getrokken, dewijl hetzelve een dier weinige eilanden is uit den grooten *Archipel* van *Zuid-Amerika*, waarop zich het oorspronkelijk geslacht der Amerikanen nog zou hebben staande gehouden (*).

Terwijl op de noordelijke eilanden, als: *Cuba*, *Jamaïca* en *Haïti* (thans *St. Domingo*), de zachte, zwakke en goedaardige, maar talrijke volksstammen door den last des zwaren arbeids en het juk der onderdrukking, hun door de Spanjaarden opgelegd, wegkwijnden, en nog meer door de allerontzettendste wreedheid en meer dan duivelen-vermaak om

---

(1) Dr. C. E. MEINICKE zegt, in zijn *Versuch einer Geschichte der Europaischen Colonien in West Indie*, *Weimar* 1831 bl. 615, »dat het bij de afschildering der bevolking in *West-Indie* naauwelijks noodig is, den oorspronkelijken inwoners indachtig te zijn, dewijl dezelve, als een bijzonder gedeelte der bevolking, reeds lang opgehouden heeft te bestaan, en dat alleen op *Trinidad* (en ook op *Guadaloupe* eenige enkele huisgezinnen) eene aanzienlijke Indiaansche bevolking aan-

in menschenvleesch tę hakken, geheel uitgeroeid werden; terwijl de onbuigzame, dappere en sterke Caraïben, bewoners der oostelijke eilanden, na eene langdurige en hardnekkige worsteling, eindelijk door het telkens aangroeijend getal Europeërs met derzelver vreeselijke wapenen, zwichtten, en, om eene geheele vernietiging voor te komen, naar de vaste kust weken, of op de hooge bergen der eilanden zich verschuilen moesten, bleven echter de Indianen op *Aruba* langen tijd in een ongestoord bezit van hun eiland, dat de opmerkzaamheid der vreemdelingen niet tot zich trok.

---

wezig is." »Even zoo," vervolgt hij, »hebben zich op de kleine tot *Curaçao* behoorende eilanden *Aruba* en *Bonaire*, mogelijk ook op *Curaçao* zelf (doch in deze veronderstelling dwaalt de schrijver, alzoo er op *Curaçao* sedert eene eeuw geen enkele oorspronkelijke Indiaan meer leeft), nog Indiaansche huisgezinnen van de oude spaansche tijden af staande gehouden."

Van dit werk van DR. MEINICKE sprekende, kan ik niet nalaten te betuigen, dat dit van alle geschriften over de geschiedenis, bevolking, staatkunde en handel van *West-Indie* het naauwkeurigste en volledigste is, welke mij ooit ter hand gekomen zijn. De schrijver heeft van alle berigten desaangaande, van de vroegste tijden af, gebruik gemaakt, met eenen ijver, met eene naauwkeurigheid en oordeelkunde, welke aan dit werk eene classieke waarde geven, waardoor het, zoo ver zulks *West-Indie* betreft, ter vervanging kan dienen van de bekende werken van ROBERTSON en RAYNAL, welke, hoe voortreffelijk ook geschreven, echter de kenmerken dragen van de gebrekkige kennis hunnes tijds en van een verschillend standpunt, waarop zij minder ruim en helder vele zaken beschouwden.

Evenwel schijnen zij hunne onvruchtbare woonplaats tegen aanvallen van buiten te hebben verdedigd. Aan de zuidoostzijde des eilands eindigt aan het zeestrand eene vallei, van het noordelijk gebergte komende, welke genaamd wordt de Fransche rooi. Als men aan de ingezetenen vraagt, van waar die naam *Fransche* oorspronkelijk is, ontvangt men ten antwoord: dat, volgens het verhaal der oudste Indianen, aldaar in vroegeren tijd een gevecht is voorgevallen tusschen de Franschen en de hier wonende Indianen. Ook is er aan dezelfde zijde des lands, op ruim een uur afstands dier vallei, eene grot, waarin vele beenderen en hoofdschedels van Indianen gevonden worden; deze zouden, volgens het verhaal der ingezetenen, in die grot gevlugt, doch door middel van een' hond ontdekt wordende, vermoord zijn, en wel door beneden hetzelve groote vuren aan te leggen; door welker rook men de vlugtelingen deed stikken, dewijl men ze op geene andere wijze kon magtig worden. De nieuwsgierigheid dreef mij, om die grot te gaan zien, waartoe de tegenwoordige ontvanger, de heer CROES, wel de goedheid had mij te vergezellen, met zich nemende eene ladder om in die grot te klimmen.

De moeijelijkheid om in dezelve te komen, scheen mij toe reeds een grond te wezen, om aan het verhaal geloof te slaan; want de rots is onder den ingang der grot uitgehold, waardoor men zonder hulp van ladder of touwwerk niet in dezelve komen kan, en waarin dus de vlugteling eene geschikte wijkplaats had, om zich voor den vervolgenden vijand te verbergen. De ingang der grot viel niet zeer in het oog, en was langwerpig en smal, ter grootte van eene gewone deur, in eene horizontale rigting gelegd. Men kwam door dezelve in een middelmatig groot, doch plat en verwulfd

vertrek, op welks bodem de stof en de beenderen van menschen verspreid lagen.

De heer CROES verhaalde mij, dat hij in zijne jeugd, naar aanleiding van het gemelde berigt aangaande het ombrengen der Indianen, naar deze grot gezocht, en die eindelijk gevonden had; dat toen nog de geraamten ongeschonden in hun geheel lagen, maar dat hij een twintig jaren geleden den Pastoor van *Curaçao*, den heer SCHENCK, in deze grot bragt, die eene zonderlinge belangstelling had, om de tanden uit de kakebeenen te breken en in een' zak met zich te nemen. Wat er met die tanden gedaan is, of waar dezelve gebleven zijn, wist niemand; intusschen waren hierdoor de geraamten van hunne plaats gekomen, door elkander geroerd, en meer aan de lucht blootgesteld geworden, zoodat dezelve in de daarop volgende 20 jaren meer geleden hadden, dan gedurende de twee eeuwen, die zij onaangeroerd gelegen hadden.

Daar nu deze grot tot geene woning voor de Indianen heeft kunnen dienen, ook niet geschikt was voor eene begraafplaats, te meer niet, dewijl de Indianen aan eene andere zijde des eilands woonden, — waar een altijd stroomend beekje is, waar groote diep ingaande grotten zijn, aan welker wanden de figuren, door de oorspronkelijke Indianen daarop geschreven, zigtbaar zijn, — zoo verkrijgt het vroeger medegedeelde verhaal groote geloofwaardigheid. Doch wie waren de aanvallers en ombrengers der in deze grot gevlugte Indianen? Die met de geschiedenis van *Amerika* bekend is, zal hier geneigd zijn te denken aan de *Flibustiers*, welke, voor een groot gedeelte ook uit Franschen bestaande, zich veiligheidshalve ook op de minst bekende eilanden in den Amerikaanschen *Archipel* zullen begeven hebben, en op *Aruba* komende, daar zoo al

minder vechtlievende, echter niet minder dappere en weerstand-biedende menschen dan zij zelven waren aantroffen, met welke zij zich gemakkelijk in een' strijd wikkelen konden. Doch in eene oude reisbeschrijving (*) vindt men, dat in den jare 1601 Kapitein MIDDLETON, een Engelsch oorlogsschip kommanderende, door den stroom voor bij *Curaçao* gedreven werd, en te *Aruba* ten anker kwam; dat hij hier volk aan wal zond, om versch water te zoeken, doch dat de Indianen hetzelve verraderlijk overvielen en zeven van dit bootsvolk vermoordden. Het is daarom ook mogelijk, dat de Indianen in de grot den dood gevonden hebben, ten gevolge eener wraakoefening, welke de manschappen van dit Engelsche oorlogsschip waarschijnlijk zullen genomen hebben.

Hoe het zij, de moord der Indianen in de grot heeft eene ware gebeurtenis tot grond, waarvan de aanleiding door overlevering van het eene geslacht tot het andere is verduisterd geworden. Men kan echter hieruit iets opmaken om de geaardheid der oorspronkelijke bewoners van *Aruba* te leeren kennen, die zich ook schuldig maakten aan de vermoording des eersten Kommandeurs, welke door de regering van *Curaçao* alhier gezonden was. Zelfs nog weinige jaren geleden, hebben de tegenwoordige Indianen doen zien, dat de geaardheid hunner voorvaderen niet geheel uit hen verdwenen is. Toen de goudmijn te *Aruba* voor een onvrij oord verklaard, en ter hunner kennis gebragt werd, dat de jagers van de bezetting des eilands bevel hadden, om met scherp te schieten op degenen, die zich daar begaven, verstoutten de Indianen zich echter, om dit gebod te overtreden, tot eindelijk een jager op een' Indiaan aanleide, en dezen dood schoot. Nu verzamelden

(*) J. L. GOTTFRIED, Voyagien naar Oost- en West-Indie.

en begaven zij zich bij den Kommandeur, om voldoening te vragen, wegens het doodschieten van hunnen medemakker. De Kommandeur liet twee der voornaamste oproerigen vatten, en naar *Curaçao* zenden, waar zij, na eenigen tijd in hechtenis gezeten te hebben, met eene vermaning ontslagen werden. Ook bleek diezelfde geest van weerspannigheid, weinig tijds later, toen de Kommandant PLATS de Indianen opriep, om aan de straten te arbeiden, en de landingsplaats te verbeteren: zij weigerden niet slechts aan eene verpligting te voldoen, die hun door de wet was opgelegd ter vervanging van landsbelasting, maar begaven zich weder gezamenlijk bij den Kommandeur, om hunnen onwil te kennen te geven. Door hunne daarop gevolgde onderwerping en betoonden arbeid, heeft echter de zaak geen' geregtelijken voortgang gehad; doch op de reeds wankelende gezondheid van den Kommandeur is, volgens het getuigenis zijner betrekkingen, deze openlijke verzetting tegen bestaande verordeningen niet zonder nadeeligen invloed geweest: de kundige en ijverige man, die door een koninklijk besluit van Kapitein kwartiermeester tot Majoor titulair benoemd werd, is kort daarna overleden. Wanneer men nu bij deze daadzaken nog een vroeger voorval voegt, namelijk, in het laatste gedeelte der vorige eeuw, onder het Kommandeurschap van BORCHARD SPECHT, verzette zich zeker Indiaan, den Hollandschen naam voerende van ANDRIES TROMP, aan het hoofd zijner zonen en bloedverwanten, tegen de regering. De Kommandeur verzamelde alle degenen, welke hij tot zijne beschikking had, en trok naar het huis van genoemden Indiaan, om zich van hem meester te maken; doch deze verdedigde zich zoodanig, dat hij de aanvallers dwong, na 3 of 4 van hen gekwetst te hebben, zich te verwijderen, waarna hij terstond

zich met der vlugt naar de vaste kust begaf. Doch de zucht tot zijn geboorteland deed hem, door tusschenkomst van anderen, bij de regering te *Curaçao* vergiffenis vragen, welke hij ook verkreeg, waarna hij weder naar *Aruba* terug keerde.

Wanneer wij nu, zeide ik, deze voorvallen bij elkander voegen, dan zien wij er een bewijs in, dat de oorspronkelijke bewoners van *Aruba* niet behoord hebben tot die vredelievende en gastvrije menschen, welke men op de groote en noordelijke eilanden aantrof; van wie COLUMBUS aan den Koning van *Spanje* schreef, dat zij hunne medemenschen beminden als zich zelven; en wier toestand door LAS CASAS en MARTIJR vergeleken wordt bij de onschuld en het geluk van het eerste menschenpaar; maar dat zij meer geleken op die woeste en ontembare Caraïben, die, eene zachter menschensoort verdrongen hebbende, de oostelijke eilanden bewoonden, de Spanjaarden deden verbaasd staan over hunne onverschrokkenheid en hunnen moed, en die noch door gunstbewijzen misleid, noch door overmagt van manschappen en wapenen gedwongen konden worden, zich aan de veroveraars te onderwerpen.

Het aanwezen op de Curaçaosche eilanden van Indianen, die gerekend worden tot het geslacht der Caraïben te behooren, mag wel in aanmerking komen, om een dier vraagstukken op te lossen, welke de nieuwe wereld tot een weetgierig onderzoek zoo rijkelijk aanbiedt. Dit vraagstuk is: van waar de Caraïben, die niet de oorspronkelijke bewoners der door hen bezette eilanden waren, zijn afgestamd? Sedert lang heeft men gemeend, hunnen oorsprong te moeten zoeken in de valleijen van het Apalachische gebergte, in

Noord-Amerika, waaruit zij langs *Florida* naar de *Bahamma*-eilanden zouden zijn overgestoken; van hier laat men hen op de Bovenwinds-eilanden aankomen, de oorspronkelijke bewoners uitroeijen, en zich vervolgens verspreiden naar de kust van *Paria*, *Guijana* tot in *Brazilie*.

A. VON HUMBOLDT, wiens oordeel, ook ten opzigte der geschied- en volkenkennis van *Amerika*, anderzins zulk eene uitsluitende waarde bezit, neigt tot dit gevoelen, doch stelt hetzelve nog eenigzins problematisch voor. Ook W. IRVING, in zijne uitmuntende levensbeschrijving van COLUMBUS, verhaalt wel hetzelfde aangaande den oorsprong van dit in vele opzigten merkwaardige volk, het Antropophagische der nieuwe wereld, doch voegt er bij, dat het op losse gronden steunt, en een nader onderzoek ten volle waardig zou zijn.

Indien nu deze veronderstelde oorsprong waar is, dan zou men verwacht hebben, op de Curaçaosche eilanden menschen aan te treffen, die van de volken afstamden, welke *Cuba*, *Haïti* en *Jamaïca* bewoonden; want aan deze zijn de eerstgenoemden het naast gelegen, niet slechts in hemelsbreedte, maar ook wegens stroom en wind. Ook heeft men, om de voetstappen der Caraïben te volgen, niet genoeg gedacht aan de hinderpaal van den Oostelijken wind en van den nachtevening-stroom, die hunne togten van het oosten naar het westen zoo bezwaarlijk maken moesten. Daarenboven, als men den vermoedelijken gang nagaat, dan verliest men hen bij de noordelijke eilanden, op welke zij hunne aanvallen deden, en schrik en angst verspreidden, maar komende van de oostelijke eilanden.

Waarschijnlijker is daarom de veronderstelling, dat zij niet uit *Noord-Amerika*, maar van het zuidelijk vaste land afkomstig zijn, hetwelk men ook op de Curaçaosche

eilanden zou opmaken, die op de vaste kust volken van gelijke geaardheid tot naburen hebben.

Een Duitsch Criticus dezer dagen, Dr. MEINECKE (*), die in zijn boekvertrek alle bescheiden daaromtrent verzamelde en oordeelkundig onderzocht, toont aan, dat de gronden, op welke de eerstgemelde oorsprong dezer *Nomaden* der nieuwe wereld rust, zeer zwak zijn. ROCHEFORT toch, die het eerst deze veronderstelling aanneemt, spoort niet oordeelkundig genoeg de bronnen daarvoor op, gelooft de onnaauwkeurige en fabelachtige berigten uit de eerste helft der zeventiende eeuw van BRIGSTOCK en DE LA VEGA omtrent de Indianen in het Apalachische gebergte, stelt als zeker, dat de bewoners der *Bahamma*-eilanden tot het Caraïbische ras behoord hebben, terwijl een der beste geschiedschrijvers van *Amerika*, met name HERRERA, dezelve als overeenkomstig beschouwt met de bewoners van *Cuba*, *Haïti* en *Jamaïca*. Verder doet genoemde Dr. MEINECKE zien, dat de oudste Spaansche schrijvers, onder welke er zijn, die met de Caraïben omgegaan hebben, den oorsprong en uitwandeling dezer tot *Zuid-Amerika* brengen, en eindigt met deze laatste veronderstelling als de zekerste aan te nemen. (†) Indien deze de ware is, dan zouden wij wel mogen aannemen, dat als de komst der Europeërs in deze streken geene gansche omkeering van zaken had te weeg gebragt, de Caraïben de noordelijke eilanden, met derzelver onkrijgshaftige en zwakke bewoners, zouden overweldigd

(*) In zijn vroeger aangehaalde *Versuch einer Geschichte der West-Indie*. pag. 779.

(†) Welk gevoelen ook een ander kundig geschiedschrijver der *West-Indië* omhelst, met name EDWARDS. Deel I. bladz. 42. (Holl. vert.)

hebben, gelijk zij, kort voor de komst der Spanjaarden, reeds de oostelijke *Antilles* vermeesterd en derzelver bewoners verdelgd hadden, van welke slechts nog de grafheuvels overig zijn, die op eenige dezer eilanden gevonden worden.

Uit mondelingsche berigten weet men, dat in het begin der vorige eeuw de Hollanders hunne vlag op *Aruba* geplant en onderofficiers van de bezetting te *Curaçao* aldaar als posthouders gezet hebben; want hoe weinig aantrekkelijkheid *Aruba* ook had, men zou er de aanspraak op kunnen verloren en kans geloopen hebben, vroeg of laat een' onwelkomenden nabuur te verkrijgen. Het schijnt niet, dat de Indianen de posthouders, van welke een naam, FLAKS, aan de vergetelheid onthouden is, gestoord hebben; deze woonden aan de andere zijde des eilands, en lieten de eersten ongemoeid. Doch omstreeks het jaar 1740 werd er, zoo ver ik kon opmaken, de eerste met den rang van burgerlijken Kommandeur heen gezonden; hij heette PIETER BOER of DE BOER. De veeteelt was toen reeds begonnen, en een enkele blanke inwoner van *Curaçao* had er zich nedergezet. De kunst om menschen te regeren, om, namelijk, hen te behandelen overeenkomstig hunne vatbaarheden en neigingen en naar plaatselijke gesteldheid en levenswijze, kende de eerste Kommandeur niet. Misschien van het denkbeeld uitgaande, dat onbeschaafde menschen altijd naar die wijze behooren bestuurd te worden, waarop de beschaafde Franschen onder NAPOLEON wilden geregeerd wezen, namelijk, met hardheid en onverzettelijke kracht van wil, zocht hij de Caraïbische Indianen geheel aan zich te onderwerpen, behandelde hen hard, en dwong hen tot zwaren arbeid. De overlevering voegt er

bij, dat hij hen wilde dwingen, om de stekelplanten, de *cactus*, van welke ondoordringbare heggen gemaakt worden, op den blooten rug te dragen. Het gevolg hiervan was, dat vele der Indianen, om het juk te ontgaan, zich naar de vaste kust begaven. Om zich echter te wreken aan dengenen, die hen tot dezen stap gedwongen had, keerden eenige hunner op zekeren dag naar *Aruba* terug, en landden met hunne kano aan de *Kommandeursbaai*. Toen men hen zag aankomen, vermoedde men hun kwaad opzet, en waarschuwde den Kommandeur; doch deze deelde in het gevoelen der eerste Spanjaarden in *Amerika*, die het zich tot de grootste schande rekenden, voor wilde *Indianen* te vlugten: hij laadde zijn geweer en pistolen, en wachtte de aanvallers af. Toen deze zijn huis bestormden, en hij den aanval wilde afslaan, ondervond hij het gebrek, waaraan het schietgeweer in de keerkringslanden is blootgesteld, waar het ijzer door de gesteldheid des dampkrings terstond aangedaan wordt, zoodat de haan van het geweer bijna altijd hare werking weigert, als dezelve eenigen tijd in rust gestaan heeft, en niet kort voor het gebruik behoorlijk afgeschuurd is. De Kommandeur wilde het eene geweer na het andere lossen, doch deze allen weigerden, waardoor de Indianen tijd kregen, om zich van hem meester te maken: zij beroofden hem op de gruwzaamste wijze van het leven, en keerden daarna in hunne kano naar de vaste kust terug.

Zijn opvolger, DANIEL NIEUKERK, sloeg een' geheel anderen weg in dan de eerste bewandeld had. Op zijne nagedachtenis rust de roem van menschenliefde en hulpvaardigheid. Van hem wordt verhaald, dat hij in tijden van gebrek aan levensonderhoud, door misgewas ontstaan, op eigene kosten voorraad van elders deed komen, en dien on-

der de ingezetenen uitdeelde. Doch het schijnt, dat de eerste bladzijden der geschiedenis van elk gedeelte der nieuwe wereld, even als bij de geschiedenis van het eerste menschen geslacht, moordtooneelen behelzen moeten. Het was ten jare 1752, dat er te *Curaçao* een opstand plaats had onder de Negers van den stam der *Aminas*. De smetstof dezes opstands was ook naar *Aruba* overgewaaid, waar de blanken eenige Negers van dien stam met zich genomen hadden. Toen de Kommandeur NIEUKERK zich eens buiten 's huis bij zijn werk bevond, werd hem berigt, dat zijne zuster, andere voegen er bij, en zijne kinderen, door de Aminasche Negers vermoord waren. Hij trok terstond met eenige manschappen tegen hen op, nam hen gevangen, en zond hen naar *Curaçao*, waar zij met vele hunner stamgenooten ter dood gebragt werden

Na hem hebben, tot aan het einde der 18. eeuw, het land bestuurd de Kommandeurs LOURENS EROES, GILLES POPPE, HARMEN VAN DER BIEST, PORRIERE (die hier slechts een jaar geleefd heeft), QUANT, BORCHARD SPECHT (van eene Utrechtsche familie) en deszelfs zoon PIETER SPECHT, van welke allen nog de afstammelingen op dit eiland wonen.

Met uitzondering van de vroeger vermelde openlijke verzetting van eenige Indianen tegen het bestuur, was het eene halve eeuw van rust en voorspoed, zonder nogtans aan de laatsten het denkbeeld van rijk worden te verbinden. Evenwel de veeteelt nam gestadig toe; de meeste jaren leverden een' goeden voorraad koren en veldvruchten op; de vischvangst gaf eene aangename en nuttige tijdkorting; en de aankomst van vreemdelingen, die zich hier van tijd tot tijd nederzetteden, vermeerderde den gezelligen omgang.

Men leefde in gezondheid, eenvoudigheid en weltevreden-

heid, gelijk oudtijds de Aartsvaderen, en bereikte door matigheid meestal een' zeer hoogen ouderdom.

De Indianen bleven in zooverre afgezonderd leven, dat zij de noordzijde des eilands bewoonden, terwijl de Blanken met derzelver Negerslaven zich op de zuid- en zuidoost-zijde hadden nedergezet. Men onderhield echter eene goede buurschap, zelfs trouwde men onder elkander, doch altijd bij de maand of bij het jaar, hoewel er voorbeelden zijn, dat de onderlinge huwelijksverbindtenis het geheele leven door is in stand gebleven. Hierdoor verleerden zij allengs hunne oorspronkelijke taal, en namen die aan van de blanke inwoners, welke de Curaçaosche landtaal spraken. In één geval hoorden de tegenwoordige blanke inwoners de Indianen nog wel eens derzelver oude taal spreken, en dat was . . . . . als zij dronken waren. De neiging tot sterken drank hadden de Indianen van *Aruba* gemeen met die van alle deelen in *Amerika*. Zij werden in de vorige eeuw door de Pastoors van *Curaçao* door den doop in de Christelijke kerk opgenomen, maar de zucht naar sterken drank bleek altijd bij hen grooter te zijn dan de liefde voor de Godsdienst. De eerste Roomsche kerk op *Aruba* werd bij de Indianen aan den noordkant gebouwd, doch was weinig meer dan eene hut. Men deed eene *collecte* ter oprigting van een beter gebouw, en had reeds houtwaren en andere stoffen aangekocht. De Pastoor kwam terug, en wilde het werk beginnen — weg waren echter de houtwaren en de andere stoffen: het was alles weder verkocht en verbruikt aan — rum. Later waren zij op het denkbeeld gekomen, om een paard te koopen ter eere van *la Vierga* (de H. Maagd); de *collecte* werd gedaan en het paard aangekocht. De andere ingezetenen wisten eerst niet, wat er met dat paard moest verrigt worden; doch weldra zag men het des Zondags met

een' Indiaan aan de baai komen — om rum te halen, kort daarna andermaal terug keeren — om rum te halen, en telkens zag men het paard sneller komen aanloopen in evenredigheid van het getal geledigde fleschen, die aan de baai moesten gevuld worden.

Welk een lot een geestelijke zou hebben, die door hen moest bezoldigd worden, bleek uit het voorbeeld van een' Spaanschen monnik, die hier eenigen tijd geleden de dienst in de kerk waarnam, doch wegens gebrek aan onderhoud weder vertrekken moest. Indien, zeide hij, ieder, die de mis kwam aanhooren, hem slechts een' halven stuiver geven wilde, zoude hij hier kunnen leven; doch dit wilden zij niet, voorgevende geen geld te hebben.

Overigens werden de Arubiaansche Indianen beschreven als dienstvaardig omtrent de blanken, wanneer de hulpbetooning als vrijwillige daad gevraagd werd. Zij lagen bij de laatsten onder verdenking van tooverij te plegen: zij gingen, bijvoorbeeld, in het water, en na langen tijd onder gebleven te zijn, kwamen zij boven met een groot getal levende visschen aan een touw gebonden. Zij sloegen met een riet op het water, aan het strand der zee, waardoor de branding ophield, en zij schelpdieren vingen. Als de andere inwoners, door veel visch te eten, graten in de keel kregen, die er op geenerlei wijze uit wilden, dan liet men een' Indiaan komen, die met weinig strijkens aan den hals de graat terstond uit de keel deed gaan. Even zoo ging het, als iemand tusschen de *cactus* planten gevallen was, van welke de stekels in het lijf afbreken, inzuigen, en vee pijn, ja zelfs koorts, veroorzaken, dan wisten de Indianen in een oogenblik het ligchaam van deze stekels te bevrijden. Zoo men de tegenwoordige aanzienlijke inwoners deze zaken hoort verhalen, zou men

meenen, dat zij zulks in de geschiedenis der eerste Spaansche landontdekkers gelezen hadden, die dergelijke verrigtingen bij sommige Indiaansche stammen opmerkten; doch dit is het geval niet, zij zagen in hunne jeugd sommige dezer dingen verrigten, zeggen aan geene tooverij te gelooven, doch stellen vast, dat de Indianen eene wetenschap bezeten hebben, welke boven het begrip hunner voorvaderen ging. Thans verstaan de Indianen deze wetenschap niet meer, dezelve is met hunne oorspronkelijkheid in taal en zeden, en grootelijks ook in hun bijzonder menschengeslacht, tevens verloren geraakt.

Op een vorig blad, zeide ik, dat, ten gevolge der terugwerking van de onwenteling in *Nederland*, de toestand van *Aruba* aanmerkelijk veranderd werd; want ten jare 1796 gaf de Gouverneur van *Curaçao*, de heer LAUFFER, vergunning, dat de inwoners zich aan de *Paardenbaai* nederzetten, en onder zekere bepalingen, handel drijven mogten. Doch hiermede ging ook die stille, onbezorgde en geruste levenswijze, welke de Arubianen in eenvoudigheid des harten en met vergenoegheid geleid hadden, voor een gedeelte verloren. Er werd aan de oostzijde der baai eene kleine forteres gebouwd en met 4 stukken geschut voorzien, om de in de baai liggende vaartuigen te beschermen. De inwoners zagen zich nu verpligt bij dit fort wacht te houden, op hunne hoede te zijn tegen vijandelijke aanvallen, en moesten zich vele jaren lang getroosten, dat de meesters der zee, de Engelschen, nu eens de baai blokkeerden, dan weder de vaartuigen uit dezelve zochten te halen; nu eens hun een bezoek aan wal gaven, dan weder het gansche eiland voor

eenigen tijd in bezit namen. Van ieder dier gebeurtenissen zal ik een voorbeeld aanhalen. Het eerste moet ik, zonder een voetstap van de waarheid af te gaan, een weinig uitbreiden, omdat het doet zien, dat niet altijd de sterkste vesten het best verdedigd worden, en in den oorlog eene enkele omstandigheid somtijds veel uitwerkt, hetgene mij tevens gelegenheid geeft, in de geschiedenis van *Aruba*, eene gebeurtenis in te lasschen, welke eene, in alle omstandigheden, weinig bekende dappere daad behelst, aan welke niemand zijne hulde weigeren zal.

Omstreeks de maand Augustus van het jaar 1799, verscheen voor *Aruba*, van *Jamaica* komende, een Engelsch fregat, onder het bevel van kapitein EDWARD HAMELTON. De Kommandeur des eilands, SPECHT, vermoedende, dat er weder eene poging zou gedaan worden, om de vaartuigen uit de baai weg te nemen, zoo als hij weinig tijds vroeger er eene had afgeweerd, bleef zelf in het fort, en beval den zeelieden voor het behoud huns eigendoms te waken. Hetgene men verwacht had, gebeurde: om middernacht, vernam mende aankomst van eenige sloepen, en zoodra dezelve binnen het bereik van het geschut waren, werden zij herhaalde keeren door schroot begroet, met dat gevolg, dat er verscheidene Engelschen gedood werden, onder welke ook, hetgeen in deze zaak belangrijk werd, de eerste officier van het fregat behoorde, die de onderneming bestuurde, zoodat men het raadzaam vond, zoo spoedig mogelijk de baai te verlaten. Dat zelfde fregat, dat bij zulke zwakke verdedigingsmiddelen als *Aruba* bezat, het hoofd gestooten had, volbragt 4 dagen later en wel op de sterkst bevestigde plaats van *Z.-Amerika*, behalve *Carthagena*, eene onderneming, die in de geschiedenis van *Engelands* wapenroem ter zee met gulden letteren staat aangeteekend.

Porto-Cabello is eene stad op de noord-westkust van *Venezuela*, op eene halve dagreis van *Curaçao*, wanneer men van het oosten naar het westen vaart. De ingang der haven wordt gevormd door eene noord-westwaarts loopende landtong, op welke eene lage kustbatterij gebouwd is, die het sterkste verdedigingsmiddel der haven is. Naar de stadzijde echter ligt een fort van vijf *bastions*, terwijl op het gebergte, dat zich zuidwaarts der stad verheft, twee bevestigde punten, de *Vigia* en de *Mirador*, gevonden worden. Toen v. HUMBOLDT ten jare 1800 (*) deze plaats bezocht, waren er op deze onderscheidene sterkten zestig vuurmonden.

Hier lag het engelsche fregat de *Hermione*, dat door deszelfs bootsvolk was afgeloopen en te *Porto-Cabello* opgebragt. Er was reeds tusschen den Kapitein Generaal van *Venuzuela* en den Gouverneur van *Curaçao*, den Heer LAUFFER (van wien ik deze bijzonderheden heb), eene overeenkomst getroffen, om dit fregat, waarvan het scheepsvolk vertrokken was, grootendeels naar *Noord-Amerika*, door Nederlandsche zeelieden te bemannen, en het bevel aan kapitein A. KIKKERT op te dragen, ten einde de vijanden van *Nederland* en *Spanje*, de Engelschen, te bevechten, toen de aankomst van 400 matrozen uit *Spanje* dit plan verijdelde, en den Spaanschen Kapitein Generaal te *Caraccas* in staat stelde, de *Hermione* met eigene manschappen, bij welke eenige soldaten gevoegd werden, ten oorlog uit te rusten.

Met het voornemen, om dit fregat uit de haven van *Porto-Cabello* te nemen, er de geschondene eer der Engelsche vlag door te wreken, en de daarop gestelde premie te behalen,

(*) Zie zijne *Reise in die Aequinoctiaal Gegenden des neuen Continents*. Th. 3. pag. 178.

was kapitein HAMELTON van *Jamaïca* vertrokken. Het ongeval, dat hem op den weg daarheen te *Aruba* bejegend was, schrikte hem van zijne stoutmoedige onderneming niet af. Hij vervolgde zijne reis, en kwam tegen wind en stroom opwerkende, op den avond van den vierden dag, na zijn vertrek van *Aruba*, op de hoogte van *Porto-Cabello*. Hij verliet zijn schip, en begaf zich in persoon met vier sloepen naar de haven. Zoo hij tot de Roomsche kerk behoord had, zou hij wel eerst gebiecht hebben, maar als Protestant zal hij zeker zijne ziel Gode hebben aanbevolen. Door de duisternis begunstigd, kwam hij in de haven, en naderde de *Hermione*, waar juist de gansche equipagie zich op het dek bevond, bezig zijnde, om met luider stemmen de rozenkrans te bidden, waardoor zij de aankomst der Engelsche sloepen niet bemerkten. *Sir* EDWARD HAMELTON was de eerste, die hen in hunne vrome aandacht stoorde; achter hem volgden de uitgezochtste zeelieden van zijn schip, met ontbloote zijdgeweeren; zij vielen met den moed en de wanhoop van zich ter dood wijdende menschen op de Spanjaarden aan; deze, eerder denkende aan mirakelen dan aan een avondbezoek van Engelschen, vlogen van het dek, om de sabelhouwen der woedende vreemdelingen te ontgaan; eenige sprongen in het water, andere bergden zich in het scheepsruim, en sommige namen de vlugt naar de bramra's en bovenbramra's. De luiken van het scheepsruim te sluiten, eenige zeilen te ontrollen, het roer te klaren, het ankertouw te kappen, was het werk van een oogenblik, en dáár zeilde de *Hermione* van 36 stukken geschut en met 400 Spanjaarden statig in zee; het kielwater van het fregat werd vreeselijk beschoten door de 60 vuurmonden, die de haven bestrijken, van welke het vuur nog een' geruimen tijd voortduurde.

Zoo menschen van gewone krachten of daar beneden zich niet kunnen voorstellen, wat anderen vol kracht en leven uitlokt, gevaren te trotseren, en onberedeneerde waagstukken te ondernemen, mij dunkt dan kunnen wij het ons verbeelden, als wij reeds aan het oogenblik denken, waarop HAMELTON met de *Hermione* bij zijn eigen schip komt; daar de *hoera's* en gelukwenschingen zijner officieren ontvangt; lagchend uitziet naar het geweldig vuur, dat de vestingen van *Porto-Cabello* maken; onder het uitdeelen van brandewijn aan de van vreugde schreeuwende matrozen, zelf eene flesch Portwijn ledigt, om de nachtelijke koude te verdrijven; en, na de koers van het schip den *Master* opgegeven en de gevangene Spanjaarden aan den dienstdoenden Officier aanbevolen te hebben, zich in de armen des slaaps werpt, met de gedachte: »dat grapje kan mijnen kinderen nog eens te pas komen!" (*)

Den volgenden dag verscheen HAMELTON voor de haven van *Curaçao*, om met zijn' prijs, waarop hij de Spaansche vlag waaijen liet, te pronken en zijne heldendaad te toonen; maar hiermede vermeldde hij tevens iets tot roem der Nederlandsche vlag: want hetgeen hem bij de Spanjaarden in het sterke *Porto-Cabello* zoo wel gelukte, was hem op het onversterkte *Aruba* zoo ongelukkig tegengeloopen; daarenboven diende die vertooning, om herinnerd te worden aan den heldenroem ter zee van onze voorouderen, die eenmaal zelfs

(*) v. HUMBOLDT, die kort na dit voorval te *Porto-Cabello* kwam, waar hij juist niet aan het regte kantoor was, om het naauwkeurig te vernemen, zegt op de zoo even aangehaalde bladzijde alleen, dat een koninktijk fregat in deze haven door sloepen van een Engelsch oorlogsschip aangegrepen en genomen was.

de Engelsche oorlogsschepen uit de *Theems* haalden, en dezelve in zegepraal naar de Hollandsche kusten voerden.

Toen HAMELTON voor de haven van *Curaçao* kwam, zond hij een' zijner officieren met een vredevlag aan wal, en liet den Gouverneur uitnoodigen, zoo er manschappen van het het afgeloopene fregat op *Curaçao* mogten zijn, deze aan hem uit te leveren, op grond van het gemeene belang, dat alle zeemogendheden hebben, bij het afloopen van oorlogsschepen. De Heer LAUFFER antwoordde, dat hij van het aanwezen der zoodanigen geene kennis droeg. Er waren er van op *Curaçao* of althans geweest: maar wie zou deze menschen in oorlogstijd hebben uitgeleverd, en wel bij de overtuiging, dat de Engelschen, in dien tijd, op de zee handelden gelijk de Franschen op het land, daar zij van de vaartuigen, die het ongeluk hadden hen op zee te ontmoeten, de matrozen afroofden, en deze door de gruwzaamste straffen dwongen onder hen te dienen.

Vele der bovengemelde bijzonderheden zouden onbekend gebleven zijn; want het berigt van den Kommandeur van *Aruba*, den heer SPECHT, behelsde niets anders, dan dat er een Engelsch oorlogsvaartuig voor de baai geweest was, dat des nachts 8 vaartuigen, waarvan eenige met eene goede lading van *St. Domingo* gekomen waren, wilde wegnemen; doch dat hij, door een aanhoudend vuur, de sloepen genoodzaakt had, met onverrigter zake af te deinzen; en dewijl er vroeger meer dergelijke berigten waren ingekomen, gaf men daarop verder geene acht.

Doch er kwamen twee omstandigheden, die het voorgevallene tot in het kleinste toe aan het licht bragten. Een Curaçaosche zeeman, met name BOLWIG, keerde van *Jamaica* naar zijne woning terug; hij was bij de Engelschen in krijgs-

gevangenschap geweest, en had het voorstel, om tot loods te dienen bij de onderneming te *Porto-Cabello*, op belofte van hem zijne vrijheid te zullen geven, aangenomen. Hij was ook, als een gevangen man, genoodzaakt geweest, de Engelschen binnen de baai te *Aruba* te loodsen, en had in dezelfde sloep gezeten, waarin de eerste officier van het fregat doorschoten werd. Aan hem waren wel door de kogels geene stukken uit het lijf weg genomen; maar zijne kleeding was op eene zonderlinge wijze door een' kogel aangerand, ik weet niet meer hoe, maar wel, dat zijne vrouw, vele jaren daarna, nog dat kleed aan de menschen vertoonde, om te laten zien, in welk een groot levensgevaar haar man verkeerd had.

Bolwig verhaalde het gebeurde aan de Heeren lauffer en kikkert, met verzoek, dat aan hetzelve geene ruchtbaarheid mogt gegeven worden, alzoo hij als zeevaarder het onderhoud voor zijn huisgezin moest verdienen, en op de vaste kust komende, zoo het bekend werd, dat hij de loods bij bovengemelde onderneming geweest was, aan de wraakneming der Spanjaarden zou blootstaan. Hij is daarna aan boord van het Nederlandsche fregat *de Ceres*, onder kapitein a. kikkert, als schipper aangenomen, en vervolgens tot scheepsluitenant bevorderd.

De andere omstandigheid, die iets naders omtrent dit voorval mededeelde, was een proces, waarin kapitein hamelton gewikkeld werd, toen hij met zijn' prijs op *Jamaïca* terug keerde. Het verwondert ons, dat zulk eene onverschrokkene daad, als hamelton volvoerde, een proces kon ten gevolge hebben; doch de krijgswetten der Engelschen zijn gestreng; daarenboven wordt bij hen, even als bij de Joden in derzelver burgerlijke wetten, meer op de letter dan op den geest en de bedoeling der wetten gezien.

Sir E. HAMELTON verkreeg de belooning, welke op het hernemen van het fregat *de Hermione* uitgeloofd was; maar hij werd voor een' krijgsraad geroepen, omdat hij de wet overtreden had, door in oorlogstijd zijn schip te verlaten, om op eene onderneming uit te gaan. In de verdediging van HAMELTON, welke in de Jamaïcasche nieuwsbladen, die den Gouverneur van *Curaçao* ter hand kwamen, openbaar gemaakt werd, kwam voor, als de voornaamste grond, op welken hij vrij gesproken werd, dat zijn eerste officier, die anders met de onderneming te *Porto-Cabello* zonde belast geworden zijn, bij een' aanval in de baai te *Aruba* het leven verloren had.

Van de onderscheidene bezoeken der Engelschen, waarmede de Arubianen gekweld werden, verhaal ik alleen deze eene, omdat de andere nog van veel minder belang zijn. Een Engelsch oorlogsschip had troepen aan wal gezet, welke het dorp en fortje gemakkelijk overmeesterden. Zij maakten echter in geen ding eenige verandering; zij zetteden den Kommandeur niet eens van zijn' post af, hetwelk bij vorige bezoeken wel eens gebeurde, maar lieten hem ongestoord in zijn ambt, alleen hem bevelende, de Engelsche vlag te laten waaijen. Doch zoodra de vijanden weg waren, haalde de Kommandeur de Engelsche vlag neder, en hijschte de Nederlandsche weder op. De Engelschen intusschen waren niet voor goed vertrokken, maar op een' korten kruistogt uitgegaan. Zij keerden weldra terug, en kwamen aan land. Nu moest men gezien hebben, verhaalden mij de inwoners, die er bij tegenwoordig waren, hoe driftig zich de jeugdige kapitein van het schip maakte: hij zou, zoo hij een man

van jaren geweest was, er zeker eene beroerte van gekregen hebben. Nu was hij ook een *Lord* of ten minste een zoon van een' *Lord*: hij mogt ook wel eens driftig worden. Hij wilde volstrekt den Kommandeur opgehangen hebben; doch het is ligt te begrijpen, dat deze daar niet op wachtte, maar zich bij tijds op de vlugt begaf. » Dan moet," zeide de jonge scheepskapitein, » terstond het huis van den Kommandeur in brand gestoken worden!" Doch de inwoners, mannen en vrouwen, baden hem, zulks niet te doen, want dat *Aruba* een land was, waar de brand van het eene huis tot het andere kan overslaan, zoodat daardoor de onschuldigen met den schuldige zouden gestraft worden. De Engelsche *Lord*, van zijne voorouderen eene zekere vlugheid van begrip overgeërfd hebbende, vond deze bedenking allezins gegrond; hij zou misschien, door zijne natuurlijke scherpzinnigheid geholpen, van zelven wel op dat denkbeeld gekomen zijn, doch zijne drift had hem voor een oogenblik vervoerd; hij zag dus van zijn voornemen af, en besloot, om het huis van den Kommandeur omver te trekken: hij liet zwaar touwwerk van het schip komen, maakte gaten in den muur, en de matrozen, gewoon aan touwen te trekken, haalden in een oogenblik het Kommandeurshuis naar beneden, tot groote verbazing van de inwoners, die met belangstelling dit vreemde schouwspel aanstaarden.

Na deze wraakneming, stelde de Kapitein een' anderen Kommandeur aan, en begaf zich weder op reis.

Doch kort daarop, en wel omstreeks het jaar 1806, besloten de Engelschen het eiland in bezit te houden; een oor-

logsschip plaatste 19 zeesoldaten in het fort, en liet een' Tenter (*) in de baai.

De Bataven op *Curaçao* konden zulks niet toelaten, en zonden, om de Engelschen te verdrijven, het oorlogsvaartuig *de Suriname*, die een' aanval te water zou doen, terwijl 30 of 40 mannen aan land gezet werden, om het fort te bestormen. Deze manschappen, die voor een gedeelte uit Curaçaosche burgers bestonden, welke onder aanvoering van den heer BRION waren, gedroegen zich, volgens ooggetuigen, zoo slecht, dat zij niet alleen door het fort terstond afgeslagen, maar ook door de zwakke Engelsche bezetting vervolgd en verstrooid werden. Ik gaf aan den verhaler daarvan mijne verwondering te kennen, dat zulks kon geschieden met een' man als BRION, die vroeger, toen hij nog op eene kostschool in *Nederland* was, zich reeds door zijn' moed had onderscheiden bij de landing der Engelschen in *Noord-Holland*; die later op *Curaçao* de Engelschen van een' door hen bezetten berg verdreven had (†), en vervolgens als Admiraal der Columbiaansche zeemagt zooveel roems verworven heeft; wiens lust was vechten. Doch ik kreeg ten antwoord, dat de Bataven bij dien aanval dronken waren geweest, en dat BRION hen met geene mogelijkheid had bij elkander kunnen houden. Hoe het zij,

(*) Een tenter is een kleiner vaartuig, dat door een groot oorlogsschip bemand en gewapend wordt, gemakshalve om in plaats van dit te gaan kruisen. Men zegt, dat de Engelsche Admiraliteit echter zulks afkeurt, doch de oorlogsschepen op het *West-Indische* station doen het intusschen toch maar.

(†) Zie I^ste deel, bladz. 99.

men trok onverrigter zake weder naar *Curaçao* terug. Doch de Engelschen, de zwakke verdedigingsmiddelen van *Aruba* kennende, en gehoord hebbende, dat de Hollanders hen met de Indianen van den noordkant wilden aanvallen, scheepten zich in, en begaven zich naar *Jamaïca.*

Het was nog in hetzelfde jaar, dat de bezitneming van *Aruba*, door de Spaansche independentsche troepen, onder den Generaal MIRANDA, plaats had, waarvan ik op bladzijde 69 gewaagde. Van alle schrifturen, welke ik aangaande de lotgevallen van dit eiland heb kunnen ter hand krijgen, — en dat ik dit niet kon, had de eenvoudige reden, dat zij er niet zijn, — bestaat het eenigste in eene oorspronkelijke *proclamatie* van dien Generaal aan de inwoners van *Aruba*, door hem eigenhandig onderteekend, en door diens secretaris gecontrasigneerd.

Dit stuk is in dien gezwollen stijl en op dien aanmatigenden toon gesteld, welke MIRANDA als een kind der Fransche omwenteling doet kennen. Hij verklaart daarin, dat hij bezit van *Aruba* genomen heeft, met oogmerk, om de vaste kust te bevrijden van het juk der overheersching, gelijk eenmaal geschied is door WILLEM *van Oranje* in *Nederland*, door WASHINGTON in *Noord-Amerika*, en door PELOPIDAS en DION in *Griekenland.* Hij beroept zich op zijn, voor de menschheid, zoo roemvol werk, om de Spaansche overheden te verjagen, die in dezen tijd gelijke wreedheden uitoefenen als, onder FILIPS II., ALBA in *Nederland* bedreef. Hij belooft op *Aruba* vrijheid van personen en goederen, en eindigt met te zeggen, dat hij het burgerlijk bestuur aldaar in handen zal laten van de Hollandsche ambtenaren.

Men zegt, dat BUONAPARTE in zijn' droefgeestigen toestand op *St. Helena* stof tot lagchen vond, toen men over de *proclamatien* sprak, welke hij, in *Egypte* zijnde, had uitgegeven: indien MIRANDA niet spoedig van het tooneel zijner woelingen, in *Europa* en *Amerika*, door den dood was afgetreden, zou hij zeker in later tijd, even als zijn *frère compagnon* B., gelagchen hebben, om eene *proclamatie*, die in een' verhevenen stijl met de namen van PELOPIDAS en DION en van ALBA en PHILIPS pronkt voor de eenvoudige bewoners van *Aruba*, aan wie dezelve, althans de eersten, even zoo vreemd waren als voor de boeren in *Nederland* de namen zijn der Regenten in *China;* en in welke *proclamatie* hij zich het regt aanmatigt, om bezit te nemen van een eiland, toebehoorende aan eene erkende mogendheid, en als eene gunst belooft vrijheid van personen en goederen, en het burgerlijk bestuur in handen der Hollandsche ambtenaren te laten.

Nadat hij zich met zijn kakelbont legertje, door het eten van 's lands cabrieten op *Aruba*, versterkt had, vertrok hij naar de stad *Coro*, welke door hem aangevallen en genomen werd. Hij zond de blijde tijding daarvan terstond naar *Aruba*, en noodigde de inwoners uit, met hem handel te komen drijven. Doch naauwelijks was het door hem afgezondene vaartuig op dat eiland gekomen, of daar verscheen de Generaal MIRANDA met zijn leger in een' desolaten toestand weder terug. Hij was op zijne beurt door de koningsgezinde Spanjaarden aangevallen, en van *Coro* verdreven. Door zijne vorige bezitneming reeds meerder regt op het eiland meenende verkregen te hebben, voer hij voort, met de cabrieten aldaar op te eten. Hij was evenwel toen niet meer zoo op zijn gemak als bij de eerste bezitneming; want de Spaansche regering had een' aanzienlijken prijs op zijn hoofd

gesteld, en een Neger van de vaste kust, dezen willende verdienen, was hem naar *Aruba* gevolgd. Dagelijks gingen patrouilles uit, om dien Neger op te zoeken; doch de bergen, grotten en *seijeniet*-blokken leverden te goede schuilplaatsen op, om een' vlugteling spoedig te vinden.

Miranda (*) vertrok kort hierop naar het *rendez-vous* der Columbiaansche omwenteling, het eiland *Margarita*. Dit geschiedde onder geleide van een oorlogsschip der Engelschen,

(*) Ik heb dien Generaal nooit gezien, maar wel zijnen zoon: dezen heb ik op *Curaçao* en te *Aruba* ontmoet. Hij liet lich op twee dingen veel voorstaan: 1o. dat hij was de zoon van den veel geruchts gemaakt hebbenden Generaal; en 2o. dat hij te *Bogota* den Nederlandschen Consul Generaal, den heer de Steurs, in een duël had doodgeschoten. Hij was mij door zijn' hoogmoed te *Aruba* dikwijls tot ergenis; wanneer de postman, die des avonds voor het huis van den Kommandeur, waarin ik toen, bij afwezigheid van dezen, mijn verblijf hield, schilderen moest, op zijn herhaald geroep geen antwoord ontving, dan begreep ik wel, dat miranda er kwam aanstappen; de postman had wel de kracht in zijne armen, maar niet den moed in het hart, om het woord *Amigo* met het geweer er uit te halen.

Deze miranda was Kommandant, zoo als alle officieren in Columbiaansche dienst schenen te zijn. Wanneer er te *Aruba* of *Curaçao* te dier tijd een vaartuig aankwam, hetgeen dikwijls gebeurde, met personen, die militaire petjes op hadden, dan kon men als zeker veronderstellen, dat het ook vol was met Columbiaansche kommandanten. Daar nu in de militaire dienst het kommando tot op den vice-korporaal afklimt, zoo kon men de verzekering der Columbiaansche officieren, dat zij alle kommandanten waren, voor geloofwaardig aannemen.

die alle ondernemingen der omwentelingsgezinden op de Spaansche kust met meer dan blooten raad ondersteunden.

Het verwondert misschien menig Lezer, dat het Gouvernement te *Curaçao* de vrijpostigheid van den Generaal MIRANDA maar zoo toeliet; doch men gelieve in aanmerking te nemen, dat het geschiedde in het laatste der dagen van de Bataafsche Republiek: de onwentelings-ziekte had wel bij de Nederlanders uitgewoed, maar eene verzwakking achter gelaten; de rekeningen der Doctoren, de Franschen, die hen genezen hadden, waren verbaasd hoog geweest, en hadden eene zekere neerslagtigheid veroorzaakt, welke zoo veel te meer trof, daar men in den aanvang der omwentelingskoorts ijlhoofdiglijk geloofde, dat de Fransche Doktoren *gratis practiseren* zouden; en wat het ergste van alles was, zij moesten nog zóó lang onder geneeskundige behandeling blijven, tot dat de Fransche Doctoren door geweld genoodzaakt werden los te laten. Dit had den heldenmoed der voorvaderen doen insluimeren, en de armen slap laten hangen; het middelpunt, waarop de kracht steunt, was geweken; de beweeggronden tot moed en krachtsinspanning waren verzwakt; zelfs de hoop wekte niet sterk op, want dezelve lag buiten den gezigtseinder der menschen: de uitkomst kon alleen van den hemel komen.

Dit wisten de Engelschen ook zeer goed, anders zouden zij geen einde hebben durven maken aan de onrust en nadeelen, die zij vele jaren op *Curaçao* en *Aruba* veroorzaakt hadden, door een dol waagstuk (*), om met vier fregatten op

(*) Naar deze kloeke daad, is thans aan een Engelsch fregat den naam *Curaçao* gegeven. Zoo de oorsprong van dien naam den wapenroem der Engelschen ter zee vermeldde, dit

den 1. Januarij 1807 binnen de sterke haven van *Curaçao* te zeilen, de forteressen te beklimmen, en zich meester te maken van de bezetting en de oorlogsvaartuigen.

---

fregat echter is in de geschiedenis van Engeland tot schande geworden, omdat het de onregtvaardige blokkade der Nederlandsche havens in 1832 hielp volbrengen. Mogt het toen eens den Engelschen bij den rol, dien zij speelden, als handlangers der Franschen, gelust hebben, hunne voorgewende zucht, om den vrede te bewaren, nog verder te trekken, en een' aanval te land te doen, hoe geheel anders dan toen bij de Bataven op *Curaçao* zouden zij ontvangen geworden zijn!

Jammer is het, dat de geschiedenis van Engeland, zoo rijk aan heldendaden, ook telkens gesehandvlekt is met onregtvaardige en barbaarsche stukken. Ook de roemvolle verovering van *Curaçao*, — bij welker vermelding ik het spreekwoord gevolgd heb: « *eere wien eere toekomt*," — is voorafgegaan door eene reeks van eerlooze en gruwelijke plunderingen en brandstichtingen. Boven vele anderen, heeft daarin uitgemunt de Engelsche scheepsbevelhebber MURRAY, die tijdens hij, als een verderfengel, van de oost- naar de westzijde des eilands vloog, door den dood overvallen werd. Zijn lijk werd op het eiland *Klein Curaçao* ter aarde besteld, en een der inwoners van *Curaçao* maakte op hem een grafschrift, dat later in de Curaçaosche Courant geplaatst is en waaruit ik hier vier regels overneem:

. . . .

Lord Murray, Britsch kaptein ter zee,
Verwees de dood deez' plaats ter rêe.
Vorst Pluto zag 's mans kunst met vuur en vlam te razen;
Hij nam hem in zijn dienst den helgloed aan te blazen.

. . . .
. . . .

Door deze stoutmoedige overmeestering van *Curaçao* (*), viel *Aruba* van zelf in handen der Engelschen, die er een Officier en eenige soldaten in bezetting legden, en het aan zich hielden tot het begin van 1816, waarin het aan de

(*) Van dit voorval sprekende, hetwelk in het 1ste deel bladzijden 107 en 360 en vervolgens verhaald is, kan de schrijver niet nalaten, van eene omstandigheid melding te maken, die weinig tijds geleden aanleiding gaf, dat deze gebeurtenis op nieuw en uitvoerig werd aan het licht gebragt, en wel vergezeld van een paar bijzonderheden, welke bij de inwoners van *Curaçao* waren onbekend gebleven.

In 1830 of 31 verscheen er in *Engeland* een deel van de *Biographien* der nog in leven zijnde Engelsche zeehelden, waarin ook de levensbijzonderheden van den Rear- Admiraal WOOD beschreven werden, die bij den aanval op *Curaçao* een der fregatten bestuurd had. Om zich zelven en zijn fregat zoo sterk mogelijk te doen uitkomen, had deze, in de door hem geleverde berigten, de gebeurtenis zoodanig geschikt, dat dezelve niet meer naar de waarheid geleek. Dit werk kwam in handen van sommige officieren en inzonderheid in die van den held zelven dier onderneming, Sir CHARLES BRISBANE, wonende op het West-Indische eiland *St. Vincent.* Deze laatste, voorzien van getuigenissen van officieren, doctoren en betaalmeesters, welke bij genoemde gebeurtenis waren tegenwoordig geweest, weersprak het verhaal van WOOD, met dat gevolg, dat hij aan de vroeger hem daarvoor toegekende eer bleef, en dat het berigt des eersten bleek geheel onnaauwkeurig te zijn. De stukken van beide partijen werden in het nieuwspapier te *St. Vincent* geplaatst, en in de courant te *Curaçao* overgenomen, als betreffende eene zaak, welke op dit laatste eiland gebeurd was.

De twee op *Curaçao* onbekende bijzonderheden, welke uit

Nederlanders werd teruggegven. De Gouverneur Generaal, de vice-Admiraal KIKKERT, zond, tot eene formele overname, een oorlogsvaartuig derwaarts met 2 Commissarissen, deed den Heer BOYÉ, een' gewezen Adjudant van den laatsten

---

dezen pennestrijd voor den dag kwamen, waren de volgende. De *masters*, de schippers der Engelsche fregatten, hadden order ontvangen, om, zoodra zij zagen, dat de gelande troepen in de onderneming niet slaagden, de lont in de kruidkamer te zetten, en met de overgeblevene manschappen aan wal te gaan, ten einde de fregatten niet in handen der vijanden te doen vallen. Dit was een onmenschelijk besluit, dat in de enge Curaçaosche haven, aan beider zijden bebouwd met huizen, de ontzettendste gevolgen zou na zich gesleept hebben, zoo zulks niet door het pligtsverzuim der Bataafsche officieren voorgekomen was.

De andere bijzonderheid was deze: men wist wel dat Sir CHARLES BRISBANE de eerste geweest was, die, aan het hoofd drr Engelsche pikbroeken, de forteres beklommen had, en de verklaringen der officieren in bovengemelden pennestrijd bevestigden het op nieuw; doch daar de officieren der bezetting sliepen, en de soldaten, hunne wapenen weg werpende, verward door elkander liepen, meende men, dat de forteren zonder slag of stoot, zoo als men het noemt, was ingenomen. Sir CHARLES echter verhaalt, dat hij op de forteres komende, van een' Neger, welke achter eene geschutpoort stond, een schot ontving, waarvan de kogel de pand zijns roks weg nam. Hij zegt, dat hij, den Neger onder zijn bereik hebbende, dezen dadelijk met zijn zijdgeweer kon afgemaakt hebben, doch dat hij hem wilde sparen, toen er ongelukkig van het fregat, dat voor de forteres lag, een schot viel, waardoor de Neger dood nederstortte. Sir CHARLES betuigt, — en wij willen hem gaarne gelooven, omdat

Bataafschen Gouverneur, als Kommandeur installeren, en . . . . hiermede eindigt de bij mij bekende geschiedenis van *Aruba.*

---

in het hart eens overwinnaars meestal edelmoediger gewaarwordingen oprijzen dan in dat des overwonnenen, — dat het hem nog lang leed gedaan heeft, dezen dapperen Neger niet te hebben kunnen behouden.

Wie deze Neger was, en waar zijn lijk gebleven is, weet niemand op *Curaçao.* Hoogst waarschijnlijk was hij een der Gouvernements-slaven, die gewoonlijk zich in de forteressen ophouden, wiens gemis niet is opgemerkt geworden door den kort daarop gevolgden verkoop van vele der Landsslaven, van wege het Engelsche bestuur; en daar de overwinnaars de batterij bezetten moesten, zullen zij zeker terstond het lijk, of in de zee geworpen, of op het nabijgelegene kerkhof in de aarde gelegd hebben, zonder dat iemand, door de ontsteltenis en verwarring van dien morgen, daarvan kennis genomen heeft. Hoe het zij, men weet het graf van den Neger niet, anderzins zou hetzelve een gedenkteeken verdienen, als eene hulde, die men behoort toe te brengen aan trouw en moed, bij wien en waar deze deugd ook moge gevonden worden.

UITSTAPJES IN HET LAND

EN

BEZOEK BIJ DE GOUDMIJN

VAN

ARUBA.

Van de aanbieding der goede ingezetenen, waarbij zij paarden ter mijner beschikking stelden, maakte ik zulk een goed gebruik, dat er, bij mijne eerste bezoeken op *Aruba*, weinige dagen voorbij gingen, waarop ik niet een ridje te paard deed.

Mijn eerste gang bragt mij daarheen, waartoe mijne nieuwsgierigheid het meest opgewekt was. Toen ik, namelijk, op den morgen na mijne eerste nachtrust het venster van mijne bovenslaapkamer, aan de landzijde, opende, werd mijne opmerkzaamheid getrokken naar eene vertooning, welke mij voor den geest bragt de afteekeningen der overblijfsels van groote steden, als *Babylon* en *Palmire*,

welker ingestorte muren en brokken van paleizen en tempels slechts den reiziger de plaatsen aanwijzen, waar zij eens in derzelver volle pracht en grootheid stonden. Toen ik er heen reed, vond ik, op eén half uur afstands ten noord-oosten van het dorp, op eene vlakte van donkerkleurig grofkorrelig zand, eene massa van *Seyeniet*-blokken, van verschillende grootte, sommige als huizen; van onderscheidene gedaante, als rond, piramidaalvormig, veelkantig, platvormig, maar allen, let wel! afgerond, en zoo door elkander verspreid liggende, als of de inwoners der *Oranjestad* deze groepering van *Seyeniet*-blokken tot model in het bouwen hunner woonplaats genomen hadden.

Toen ik dat alles zoo zag, dacht ik bij mij zelven: het moet er dan toch verschrikkelijk toegegaan zijn, toen deze vervaarlijke rotsklompen in deze zandvlakte zijn neergeworpen of aangerold; wat moet de grond gegolfd en de lucht getrild hebben, wie weet of het geheele eiland er niet van gebeefd heeft als een blad van een populier! En bij het oprijzen dezer gedachten, kwam mij eene schilderij voor den geest, welke ik in mijn huis had hangen, verbeeldende een gezigt op de *Alpen*, waar alles ook zoo door elkander gesmeten scheen, en waaronder stond; »*Si totus illabatur orbis tum impavidum ferient ruinae.*» (HORATIUS.) Maar ik had mis gedacht: geen steen is van zijne plaats geweest; de aarde heeft niet gebeefd onder het gewigt der *Seyeniet*-blokken; het is stil en rustig toegegaan, want het is 't langzame werk van vele eeuwen; het is een gevolg van den invloed der dampkringslucht op den steen, waaruit de korst van onzen aardbol bestaat, hetgeen men de verwering noemt. Deze *Seyeniet*-blokken zijn de overblijfsels van voormalige hoogten of heuvels, die, aan de lucht blootgesteld zijnde, langzaam ont-

bonden werden, en tot aarde overgingen; de eigenschap der *Seyeniet* om te scheuren en te barsten bevorderde deze verwering, terwijl de lucht meerder ruimte kreeg, en de regen in deze kloven drong, waardoor de slooping verhaast werd.

Waarom dacht ik alzoo niet vroeger? Waarom was ik, met zoo velen mijner medemenschen, geneigd, het langzame werk des tijds toe te schrijven aan gevolgen van groote gebeurtenissen en uitwerkselen van onbekende krachten?

Het gaat hiermede als met vele zaken, die voor ons in het duistere lagen en voorwerpen van gissingen waren: zoodra ons een hoofddenkbeeld is aangegeven, gaat er een licht in ons op; wij verklaren aan ons zelven gemakkelijker derzelver omstandigheden en gevolgen, en staan niet zelden verwonderd, dat wij ons in sommige verschijnselen zoo vergissen konden. De man, aan wien de inwoners der Curaçaosche eilanden het denkbeeld van den ontzettenden invloed der dampkringslucht op de rotssoorten, op de eene meerder op de andere minder, te danken hadden, was de heer opperbergraad STIFT, die door Z. M. onzen Koning uitgezonden was ter onderzoeking van de goudmijn te *Aruba*. Hij was echter zelf verbaasd over den grooteren invloed, welke de lucht der keerkringen op den steen uitoefent, en betuigde, dat hij dikwijls diep in den grond moest dringen, om met zekerheid de eigenlijke rotssoort te onderkennen. Door deze verkregene kennis verklaarden wij het ons nu, hoe op de ruggen der bergen en aan het strand der zee de daar liggende stukken *seijeniet*, biksteen en kalksteen — naarmate de bodem uit verschillende formatien bestaat — gekomen zijn; waardoor die holen en gaten veroorzaakt werden, die wij aan dezelve opmerkten; en hoe alle steenen, groote en kleine, het zij op de oppervlakte

der aarde, het zij in den grond met zand of klei overdekt liggende, allen, in welke verschillende gedaanten ook, min of meer afgerond voorkomen. Maar de nadenkende werd hierdoor tevens gevoelig en nadrukkelijk herinnerd aan de vergankelijkheid van alles op deze aarde: de tijd, die de werktuigen van het menschelijk ligchaam afslijt, en ons gansche kunstig zamengesteld gebouw tot ontbinding brengt, de tijd, die de magtigste hoofdsteden met derzelver reusachtige paleizen en tempels van de aarde verdelgt, sloopt ook de bergen, die eens met veelsoortige boomen en bloemen pronkten.

Bij deze gedachte, kan ik niet nalaten, den indruk te betuigen, welken het gezegde op mij maakte van twee Negers, die in 1833 te *Paramaribo* ter dood gebragt werden, omdat zij een huis in brand gestoken hadden, waardoor een groot gedeelte dier stad in de asch gelegd werd. Een getuige (*) verhaalt, dat hij, tegenwoordig zijnde bij een bezoek, hetwelk de R. C. Pastoor aan de ter dood veroordeelde Negers gaf, en ziende, dat de omstandigheden geen' den minsten invloed op deze misdadigers maakten, zelfs de zachte en regelmatige buiksbeweging niet stoorden, hun vraagde: hoe zij zich gevoelden? Een der misdadige Negers, genaamd PRESENT, gaf hem tot antwoord: »*O! alla bakkra moesoe dédé toe*" (o! alle blanken moeten ook eens sterven), waarop een ander Neger, CONJO geheeten, zeide, tevens met de geboeide handen op de steenen vensterbank slaande: »*Da ston srefi moesoe broko*", (zelfs deze steenen moeten vergaan).

(*) De schrijver der *Bijzonderheden betrekkelijk den brand te Paramaribo op den* 4. *September* 1832, gedrukt te *Paramaribo* bij J. J. ENGELBRECHT.

Zijn dat zulke domme menschen, de Negers? Zoo West-Indische planters hen daarvoor hielden, zou zulks te begrijpen zijn; want men is geneigd te gelooven, wat men gaarne wenscht, of, om minder algemeen te spreken, de eene mensch ziet meestal den anderen, van wien hij voordeelen of diensten zoekt te trekken, voor dommer aan dan deze wezenlijk is: maar hoe kan men in Europa, hoe kunnen zelfs geleerden in ons vaderland, veronderstellen, dat de hoogste goedheid aan de eene kleur der menschen van natuur edele gaven en voorregten geschonken, en aan de andere kleur onthouden heeft; en wie bepaalt de kleur der huid, welke de meest bevoorregte mensch moet dragen? In de meerdere of mindere beschaving, in welke de eene menschenkleur boven de andere deelt, zal men het toch niet wel kunnen zoeken; want de mensch komt niet met wijsheid en kennis ter wereld, even min als met bevallige manieren en fijne zeden, maar wel met een' aanleg en vatbaarheid daartoe, welker ontwikkeling afhangt van den trap der beschaving, waarop de maatschappij staat, in welke men het geluk heeft geboren te worden; van de opvoeding en den kring, waarin men verkeert; van de prikkels, die men verkrijgt ter inspanning der krachten en van andere omstandigheden.

Wil men meerdere voorregten afleiden van die huidkleur, welke de oorspronkelijke menschen droegen, dan kan noch de bleeke Europeër, noch de zwarte Afrikaan daarop aanspraak maken: de oorspronkelijke kleur zal in het midden liggen, de beide genoemden de uitersten uitmaken eener verscheidenheid, welke bij alles in de natuur wordt daargesteld. Maar daarom behoefde de geestelijke gesteldheid van den mensch, zijn verhevene aanleg, zijne groote vatbaarheid geene verandering te ondergaan. Wilde men zoo

iets veronderstellen, welk een' slag zou men dan toebrengen aan de hooge waarde der menschelijke natuur, waarmede zou men dan den stedehouder Gods op aarde gelijk stellen? Hoe treurig is het dan, dat wij in de laatste jaren op den vaderlandschen bodem *zeloten* voor de Dordrechtsche Sijnode hebben zien opstaan, die niet slechts den roem van het voorgeslacht roofden, maar ook de waarde der menschelijke natuur aanrandden; daar zij echter, naar het gunstigste oordeel, dat wij over hen vellen kunnen, de beginselen niet schijnen te kennen, welke vaak den mensch besturen, en al te dikwijls door verstand en geleerdheid ondersteund worden, zoo mogen wij voor hen bidden: » Heere! vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen;" en er bij voegen. » Bewaar ons bij het licht des Evangelies, en bij den zegen van het Protestantisme!"

Bij het boven aangevoerde kan men mij zekerlijk vragende tegenwerpen: Is dan het menschelijk denkvermogen niet bewerktuigd? Is deze organisatie bij het eene volk niet volkomener dan bij het andere? En zou dan het mindere of meerdere voortreffelijke daarvan zonder invloed op het verstand zijn?

De groote en waardige priester van HIPPOCRATES, de Nestor der geneeskundigen in *Duitschland*, HUFELAND, waarschuwt, in zijne aanmerkingen op het einde der *Therapie* van *Reil*, zijne ambtsbroeders, vooral de jongere onder hen, voor het *Materialisme*, waartoe zij in de uitoefening hunner kunst zoo dikwijls gevaar loopen over te hellen, en herinnert hun, dat de werkingen des geestes wel georganiseerd zijn, maar niet het geestelijk beginsel zelf, waardoor de mensch denkt, gevoelt en wil. En zou nu dit geestelijk beginsel van den mensch uitgebreid of beperkt worden; zouden derzelver wer-

kingen edel of onedel worden, door eene verschillende huidkleur, door eene meerdere of mindere regelmatige gezigtsomtrek, of zelfs door eene onderscheidene ligging der hoofdschedeldeelen, welke allen toch slechts uitwendige verscheidenheden zijn, welke door natuurlijke oorzaken ontstaan. Als ieder zijne eigene ondervinding raadpleegt, wat men aangaande eene uitwendig verhevene en edele organisatie van gelaat, oog en voorhoofd bij zijne land- of stadgenooten opgemerkt heeft: welk een besluit zal hij omtrent een noodzakelijk verband tusschen het *organisme* en de *intellectueliteit* der menschen maken? Ik heb niet het oog op den gunstigen indruk, welken de gelukkige menschen, die daarmede begiftigd zijn, op ons maken en altijd nog blijven maken, al zijn onze verwachtingen honderd malen te leur gesteld, maar ik bedoel den meerderen of minderen grootschen aanleg en de edeler gaven des geestes.

Zouden wij hier niet op het standpunt komen, waar alle vergelijking van den mensch met het dier of de plant moet ophouden, en waar wij besluiten kunnen, dat de verscheidenheid, en, als men het zoo noemen wil, de ontaarding en verbastering, welke in de natuur bij het dier en de plant gevonden wordt, ook wel met den mensch plaats heeft, maar alleen in betrekking tot deszelfs ligchamelijke gesteldheid, niet ten opzigte van het geestelijk beginsel, dat den mensch tot mensch vormt, en dat op elk gedeelte des aardbols tot verdere ontwikkeling, toenemende verbetering en eindelooze volmaking vatbaar is. *Caelum non animum mutant, qui trans mare currunt*, zeide reeds HORATIUS.

Maar te dezen opzigte nog eene vraag: waar vindt men dit edeler en volmaakter organisme bij den mensch, uit welke men eenen voordeeliger aanleg voor geestes gaven zou

afleiden? op welk gedeelte der aarde? onder welke hemelstreek? Zou het wezen aan den noordpool? bij de keerkringen? onder de linie? Indien wij hieruit een besluit moesten opmaken, zou men dan de NEWTONS, de BOERHAAVES, de LINNEUSSEN, in *Engeland*, in *Nederland* en *Denemarken* verwachten?

De waarheid van het onderhavige gevoelde onze HELMERS, toen hij, hoewel als dichter hooggestemd, zeide:

. . . .
Dáár, waar 't Atlantisch zout Virginia bespat,
Verheft zich stad bij stad; de Franklins doen zich hooren,
Waar de ever omknorde en de boschmensch werd geboren.
. . . .
Ras denken Plato's aan den Niger! ja, geen gloed
Van 't kreeftgesternt' schroeit dáár de veerkracht van 't gemoed.
. . . .
Dan kweekt het maangebergt', wiens kruin door d'ether dringt
Een' HUMBOLDT, die het meet, een' HALLER, die het zingt.

Doch de lezer vergeve mij deze uitweiding, welke er als met de haren bijgesleept schijnt te zijn, maar die mij in waarheid onvoorbedachtelijk uit de pen vloeide. Wij keeren tot de *Syeniet*-blokken terug. Met opmerkzaamheid wandelde ik door deze groepen, en zag uit hoe vele verschillende gedaanten deze steenklompen bestonden, en hoe sommige dun en plat waren met ronde gaten, waardoor de wind floot, en andere dik en breed met uitgeholde bekken, waarin het regenwater zich verzamelde. Zij hadden eene graauwe kleur, omtrent zoo als de keisteenen, waarmede de straten in *Nederland* belegd zijn, een gevolg der hoofdbestanddeelen, waaruit de

Seyeniet is zaamgesteld, namelijk, uit *Veldspath* en *Hornblende*, waarvan de eerste eene witachtige en bleek gele en de andere eene zwartachtige en groene kleur heeft. Tusschen deze steenblokken had eene Joodsche familie haar eenzaam, somber en akelig verblijf, en wel sedert 36 jaren, in hetwelke *sjon* (*) MIENTJE HENRIQUEZ en zijne huisvrouw *sjon* SAARTJE de som van 40,000 *Pesos* hadden overgewonnen door landbouw en veeteelt, maar vooral door handel te drijven; tot welk laatste einde, zij een pakhuis aan de baai bezaten, waar *sjon* MIENTJE iederen dag, behalve den *Sabbath*, na zijn ontbijt heen ging, en vóór zijn middagmaal terug keerde. Zij waren nu te rijk geworden, om langer tusschen de *Seyeniet*-blokken te *Aruba* te blijven wonen; *sjon* MIENTJE, die ons allervriendelijkst ontving, en taarten en malaga-wijn toediende, zeide mij, dat ik hem spoedig op *Curaçao* zou zien, waar hij eene der voornaamste plantagien gekocht had.

De ontmoeting op eene andere plaats dan men zelf bewoont haalt altijd den band van kennismaking naauwer aan;

(*) *Sjon* is in de landtaal eene verkorting van het Spaansche *Signor*. Het is doorgaans het eerste woord, dat iemand, op de Curaçaosche eilanden komende, van de landtaal leert, omdat de Negers het in hunne gesprekken aanhoudend gebruiken, beleefdheidshalve ook in plaats der voornaamwoorden *Gij* en *U*; zoo zij gemeenzamer met iemand bekend zijn, zullen zij deszelfs doopnaam of tijtel er bijvoegen, bijvoorbeeld: mijn' naam en voornaam kenden zij niet; maar zij kenden allen *Sjon Dominie*, of bij verkorting *Sjon Doommie*. Als zij wilden zeggen, dat zij tot mijne dienst waren, en alles voor mij zouden doen, drukten zij zich uit: » *Mi ta Sjon Doommie soe katibo*" (ik ben den heer Dominie zijn slaaf).

de vriendelijke man kon mij daarna te *Curaçao* nooit op een' afstand zien, of hij kwam naar mij toeloopen, om naar mijne gezondheid te vernemen; en als ik daar, onder den digten lommer der *mango* boomen in den hof zijner plantagie een *Maroen* partijtje bijwoonde, kon ik nooit nalaten, het gezelschap te verlaten, en te gaan zien, hoe de goede *sjon* MIENTJE en *sjon* SAARTJE het maakten.

Een ander middagtoertje bragt mij naar de noordwestzijde des lands, waar de Indianen wonen. De weg is hier zoo breed, hard en gelijk, dat er gemakkelijk een stoomrijtuig over zou kunnen vliegen. Hij loopt, hoewel zeer onmerkbaar, in de hoogte, tot op een klein half uur van de baai, waar de overblijfsels der woning lagen, in welke, in de vorige eeuw, de Kommandeur zijn verblijf hield, en waar nog de gemetselde voet der vlaggestok doet zien, dat eens van hier de magt en het gezag uitgingen. Van deze hoogte heeft men een ongehinderd, ruim en bekoorlijk uitzigt over de zuid-west- en noord-west-zijde des eilands; ten oosten en noord-oosten stuit het oog op het blaauwachtige gebergte. Verder voortrijdende, ontmoet men vele op korte afstanden van elkander liggende woningen, in den smaak der Vaderlandsche boerderijen, maar niet met die welige en groene grasvelden omgeven als deze: en waar vindt men die ook buiten Nederland? Heggen van cactus-planten toonden de perken aan, waar in den regentijd *maïs* geplant wordt. Iedere woning had zijne troep cabrieten, somtijds ook koeijen. Groote waterkommen op de oppervlakte des gronds, hier *tenkies* genaamd, dienden om menschen en beesten te drenken; derzelver water wordt, vooral in den droogen tijd, geel en troebel,

men drinkt het echter bij gebrek aan beter; maar zoo deze *tenkies* geheel opdroogen, dan is, in dit meest bewoonde gedeelte des lands, de nood aan den man.

Aan den grooten weg, staat de Roomsche kerk, welke ik vroeger zeide, dat kortelings geheel nieuw was opgebouwd. Ik had een bijzonder verlangen in dezelve te gaan, omdat het lijk van mijn' vriend, den Pastoor PIRAVANO, aldaar onder het altaar begraven lag. Deze waardige oude geestelijke gaf op zijn 74. jaar nog een bezoek aan *Aruba*, maar vertoefde er langer dan hij gewoon was, omdat hij zijn' onrustigen en onverdraagzamen ambtgenoot, of liever zijn' ondergeschikten geestelijke, wilde ontvlugten, en hij geene kracht noch lust had, om zich als *praefectus missionis* te laten gelden. Het uurglas was hier voor hem afgeloopen; hij stierf, na eene halve eeuw op *Curaçao* met eere zijne bediening te hebben waargenomen. Het kerkgebouw, dat in niets uitmuntte dan in groote eenvoudigheid, was met eenen hoogen steenen muur omgeven, dat een kerkhof bevatte, hetwelk met eene groote deur aan den weg uitkwam. Een jonge Indiaan, die zoo hij onder de dusgenaamde verbasterde Indianen behoorde, echter zoo weinig verbasterd moet geweest zijn, dat men het volstrekt niet aan hem zien kon, was bezig, om de maïs in dezen hof te bewerken. » Voor wien werkt deze jongen?" vraagde ik. — » Voor de kerk," antwoordde een uit het gezelschap. — » He! dat verwondert mij: zulke menschen, die zoo traag zijn, en zoo koud als ijs, of om naauwkeuriger te spreken, zoo koud als doove kolen, willen nog voor de kerk arbeiden!" — » Ja! maar gij begrijpt wel, dat hij het naderhand grootendeels weer weg steelt!" — » Dat zal hij niet rekenen," voegde ik er lagchende bij, » hij zal waarschijnlijk alleen den besteden ar-

beid in aanmerking nemen, en als een goed werk, aan de kerk betoond, in rekening brengen."

De Indianen doen op *Aruba* in dieverij voor de Negers niet onder, omdat beiden min of meer alhier in dezelfde omstandigheden verkeeren. Van hunne vele diefstallen, wil ik alleen den volgenden verhalen. — Ik bewoonde, zoo als ik vroeger verhaalde, het huis van den Kommandeur bij diens afwezigheid. Eens als ik des morgens opstond, was het touw gestolen, waarmede de vlag voor het Gouvernementshuis moest opgeheschen worden, en daar er, van dat ik de deur gesloten had, tot dat ik dezelve weder opende, bestendig eene schildwacht voor het huis gestaan had, kon geen ander dan deze zelf het gedaan hebben. Toen de koloniale schrijver kwam, om het kantoor te openen, wees ik hem op de paal, waaraan de vlaggelijn ontbrak; »O! antwoordde deze, »die heeft zeker weder een Indiaan gestolen, welke dezen nacht hier op schildwacht gestaan heeft!"

In de anecdoten van zekeren almanak heb ik eens gelezen, dat een Predikant of een Pastoor, dat ben ik vergeten, en dat komt er hier ook niet op aan, bij de boeren aandrong op het geloof aan spoken, en dat hij, naar de reden hiervoor gevraagd zijnde, tot antwoord gaf, dat zulks moest dienen ter bewaring van hof en boomgaard; maar ik waag niet te veel met te zeggen, dat zulks op de Curaçaosche eilanden niet het allerminste helpen zou, bij Indianen even zoo min als bij Negers. Noch 's lands goed, noch kerkelijke eigendom, het zij gewijd, het zij ongewijd, maken eenige uitzondering op de zondige zucht dezer menschen, om iets naar zich te halen.

Terwijl mijne pen nu toch eenmaal aan het loopen is, wil ik van het laatste wel een paar staaltjes aanhalen, die mij op

dit oogenblik in de gedachte komen. Er werd op eene bemuurde binnenplaats buiten de Roomsche kerk te *Curaçao* op zekeren hoogen feestdag een stellaadje opgerigt voor een altaar, versierd met kanten; doch des morgens waren de kanten gestolen met alles, wat verder bruikbaar was. Op een' der grootste tuinen, bij het westelijk gedeelte van het laatst genoemde eiland, toebehoorende aan een gekleurd man van de Roomsche gemeente, werd eene kerk gebouwd. Lang verzetteden zich de andere planters tegen het dienst doen in dat kerkgebouw, voorgevende, dat zulks zou strekken tot eene verzameling der Vrij-negers, om zich ten koste hunner kippen en schapen vrolijk te maken. Doch het Gouvernement stond eindelijk het verzoek van den Pastoor toe, en, naar mijne gedachte, op billijke gronden; want men moet geene nuttige inrigting hinderen om het misbruik, dat er van kan gemaakt worden. Nu kwam de eigenaar dier plantagie of tuin, zoo als men het noemen wil, kort daarna te sterven, en het was te voorzien, dat een nieuwe eigenaar deze inrigting op zijnen grond niet dulden zou; de Pastoor was derhalve verpligt, de gansche plantagie te koopen, en daar zulks geschiedde, om de kerk te behouden, noodigde hij de Vrij-negers uit, om voor hem te komen werken. Deze betoonden zich daartoe ook zeer bereidwillig, en geen andere tuin telde zooveel Negers aan het werk dan die van den Pastoor. Doch toen de nieuwheid van deze zaak begon te slijten, werd de voorspelling der Ingezetenen vervuld, en er was weldra geen tuin, waar meer op gestolen werd, dan die van den Pastoor. Later werd er door de Justitie een Neger openlijk afgestraft, omdat hij een' ezel van den Pastoor gestolen had.

Voor mijn' persoon hadden de Negers veel achting. Zij

wisten, dat een *Doommie di kerkie* hetzelfde was als een *Padre di Missa*, en wel van die groote kerk, welke in het fort staat, en waar de blanke *sjons* in gaan; maar dit beveiligde mijn' eigendom niet voor hunne aanranding. Ik moest op mijnen tuin dezelfde waakzaamheid en voorzorgen in acht nemen als ieder der naburen. In het huis kwamen zij wel niet, ik kon veilig des nachts deuren en vensters open laten; maar mijne schapen, hoenders en boom- of veldvruchten waren de geliefkoosde voorwerpen, naar welke zich, zonder aanzien des persoons, hunne nachtelijke avonturen uitstrekten.

Meer om een heerlijk middernacht-uur in het opene veld te genieten, — als de maan zoo helder schijnt gelijk somtijds bij dag de zon in het noorden, en aan alle voorwerpen zulk eene andere gedaante schenkt, dat men naauwelijks de plaats kan herkennen, waar men gewoon is des daags te verkeeren; — meer om de aangename koelte des nachts, als een liefelijke wind over het veld blaast, en de stilte door zijn zacht gesuis afbreekt, met een' middagslaap bij het branden der zon te verwisselen; — meer daarom dan om dieven op te vangen, ging ik wel eens rondwandelen, gewapend met een geweer, hetwelk ik, om geen ongeluk te veroorzaken, met los kruid geladen had, en dat ik afschoot, ten einde aan te toonen, dat hier wel geene voetangels en klemmen liggen, maar dat er schietgeweer is. Evenwel is het komen te gebeuren, dat ik des nachts, langs de boomen van den schaduwrijken hof wandelende, menschenstemmen vernam. Ik naderde voorzigtig, en vond een' Neger onder een' *Mangoboom* de vruchten oprapen, en in een' zak steken, die zijn medemakker hem uit den boom toewierp. De vrees van dood geschoten te worden

was bij hen veel grooter dan de zorg voor hunne rugspieren, die, met welk eene dikke huid ook overdekt zijnde, echter volgens eigene uitrekening gevoelig moesten aangedaan worden. Zij lieten zich gewillig door mij gevankelijk wegvoeren, waarna ik hen aan den *Bomba* ter hand stelde, die hen onder eene gemeenzame toespraak van: *O! jelui canailles! zijt gij het?* in het magazijn opsloot, ten einde daarna de strafoefening in een' behoorlijken vorm en ten voorbeelde van anderen daar te stellen. Doch des morgens bevond men, dat zij een gat in het dak gemaakt hadden, en ontvlugt waren. »Dat is niets," zeide de *Bomba*, »ik zal hen van daag wel weder terug brengen." — Kent gij ze dan, *Bomba?*" — Wel ja, *Sjon!* de eene is mijn eigen zoon." De *Bomba* hield woord; hij bragt ze beiden ter plaatse, waar zij gestolen hadden, om aldaar loon naar werk te verkrijgen.

Hoewel de noodzakelijkheid inziende, dat het kwaad gestraft werd, woonde ik echter dergelijke strafoefeningen, hoe onbeduidend dezelve ook waren, liever niet bij; in mijne jeugd, toen ik met velen, zeer velen mijner medemenschen, de neigingen van ons hart niet kende, vond ik daar grooter behagen in. Ik zeide daarom aan den *Bomba*, in onze taal woordelijk overgebragt: »Geef zoo veel gij denkt, dat regt is." Nadat de eene eene vaderlijke en de andere eene vriendschappelijke kastijding ontvangen had, kwamen zij beiden bij mij terug, met de belofte van niet meer te zullen stelen. Ik gaf hun nog op een' zachtmoedigen toon eenige vermaning, waarin zij zoo volkomen en in gemoede overeenstemden, dat men oppervlakkig zou meenen, dat zij nooit meer op den roof zouden uitgaan, terwijl men intusschen verzekerd kon zijn, dat het voorgevallene

slechts leergeld voor hen was, om in het vervolg bij hunne ondernemingen omzigtiger te zijn.

Bij het lezen hiervan, zou iemand mij kunnen doen opmerken, dat indien ik zoo even geneigd scheen, om de Negers van de zijde huns verstands in mijne bescherming te nemen, ik dan toch door het later aangemerkte geene gunstige gesteldheid des harten bij hen laat zien.

Heeft de Lezer ook dienstboden, meiden of knechts? En hebt gij nooit bij deze opgemerkt, als de gelegenheden zich aanboden, en er goede voorwendsels bestonden, eene neiging om iets, dat hun niet toekwam, echter naar zich te halen? Zoo neen! houd hen dan in waarde, en zie daarvoor andere gebreken over het hoofd; want gij zoudt er in hunne plaats kunnen krijgen, bij wie zich deze neiging maar al te duidelijk vertoonde, in weerwil der magtige drijfveren, welke zij bezitten, om binnen de behoorlijke grenzen te blijven, als daar zijn: opvoeding, godsdienstige beginselen, overtuiging van al het noodige, ja zelfs overvloed te bezitten, bezorgdheid voor het behoud eens goeden naams, buiten welken zij geene andere dienst verkrijgen kunnen, en vooral vrees voor het geregt. Doch alle deze beweeggronden tot eerlijkheid bestaan bij de Negers in het geheel niet, of werken zeer flaauw. In de eerste levensjaren openbaren zich bij hen met een niet minder intellectueel vermogen dezelfde neigingen als bij blanke kinderen, hetwelk men genoeg kan opmerken, als zij met elkander spelen. Maar als nu de regte tijd tot verdere ontwikkeling van verstand en hart aankomt, gaan de blanke kinderen naar den leermeester, terwijl de zwarte achter de schapen

gezet worden; eer of schande kunnen in den slavenstaat geene groote indrukken maken; daarenboven ondergaan goed en kwaad zelden eene behoorlijke behandeling, het laatste wordt altijd wel gestraft, maar het eerste schaars beloond; eindelijk is hun het vooruitzigt op verbetering van hunnen toestand, waarmede de mensch in de maatschappij bestendig voortwandelt, met enkele uitzonderingen, ten eenemaal ontnomen. En zou men nu, bij geheel andere omstandigheden, dezelfde verschijnselen verwachten willen? Zou men in het menschelijk ligchaam, dat door natuurlijke oorzaken van lands- en luchtsgesteldheid met eene zwarte huid overtrokken is, eene andere en slechtere gesteldheid des harten mogen vermoeden dan zij bezitten, wier huid in eene koudere luchtstreek, door den loop der eeuwen, opgebleekt is? Zou men een ongunstiger oordeel over den geheelen toestand eener menschensoort willen vellen, om dat eene neiging des harten, door vele omstandigheden, een' vrijer loop verkreeg, eene neiging, welke in de beschaafdste en godsdienstigste landen, door ontelbare middelen, hare beperking krijgt, en toch nog maar al te zeer voor den dag komt?

Als ik in *West-Indië* het gezegde hoorde: » Indien de Negers niet stelen, dan hebben zij er ook geene gelegenheid toe," vraagde ik mij zelven wel eens, of deze dan geen inwendig gevoel van goed en kwaad met zich omdragen? En ik moest het toestemmend beantwoorden; zij spreken inderdaad van een geweten, en doen er een beroep op, even als menig Europeër, wanneer er een pleister op de wond moet gelegd worden; maar het ontbreekt hun, even min als dezen, aan uitvlugten en verschooningen, waarmede het verstand gewoon is, de bedorvene neigingen des harten

te gemoet te komen. Om hiervan een voorbeeld aan te halen: het gebeurde wel eens, dat zij op de vraag, waarom zij de vruchten van dien boom gestolen hadden, tot antwoord gaven: »Ik dacht dat die boom aan God toebehoorde." Zij geven daarmede wel te kennen, dat die boom, naar hunne meening, in het vrije veld stond, geen' bijzondere eigenaar bezat, en ten dienste van ieder was; maar deze uitdrukking is voor veel breedere uitlegging vatbaar, en waarschijnlijk zullen zij aan dezelve andere denkbeelden verbinden, die zij, om geruster het kwaad te bedrijven, noodig hebben.

Ik geloof dan, dat er onder de Negers niet meerder en niet minder dan onder ieder ander volk gevonden worden, met dieven-organen; — foei! wat zeg ik: dieven-organen! Hij, de Almagtige, die op ieder zijner wijze werken den stempel zijner liefde gedrukt heeft, dien ik eene reeks van jaren, uit het *Evangelie* van CHRISTUS, als de hoogste liefde gepredikt heb, zou sommige zijner redelijke schepselen door derzelver organen veroordeeld hebben tot dieverij! Welk eene ongodsdienstige en onzedelijke leer is die des hoofdschedels! — Zoo zij waarheid bevatte, waarom straft dan de regter het werk des Scheppers? Waarom wordt de straatroover, die zijn hongerig huisgezin voor een oogenblik verlaat, om den reiziger deszelfs beurs af te zetten, meestal bevonden een dieven-orgaan te bezitten, als het zwaard des Geregts zijn hoofd treft, terwijl de veroveraar, die gansche landstreken zich toeeigent, die geheele volken uitplundert, en den roof naar zijn verblijf sleept, een voortreffelijken hoofdschedel heeft, dat afgeteekend wordt, om tot een voorwerp van bewondering voor het nageslacht te dienen. Het kan wel waar zijn, dat er onder de misdadigers gevonden worden, met afzigtelijke gelaatstrekken, maar onder de zee-

roovers, die in de laatste twintig jaren, op de Engelsche eilanden in *West-Indië*, ter dood veroordeeld zijn, waren er eenige, naar welke PHIDIAS zijn' APOLLO zou gebeiteld hebben, en die de gansche regtbank verbaasd deden staan, toen de getuigen optraden, en zeiden: deze, met dat open voorhoofd, met dat zachtmoedig oog, met die verhevene houding en edele gelaatstrekken, heeft lagehende den Kapitein aan den mast gebonden en den buik opengesneden; die, met dat vriendelijk uitzigt, met dat gul, rond en gezond voorkomen, heeft onzen stuurman, die op de knieën lag, en om het behoud zijns levens smeekte, den strop om den hals gedaan, hem opgehesehen, en weder neergelaten, en dat zoo dikwijls herhaald, tot dat de goede stuurman dood was.

Ik zal dus liever met andere woorden zeggen, dat ik geloof, dat de Negers het hart van den mensch bezitten, dat, aan zich zelven overgelaten, *te allen dage alleenlijk boos is van zijne jeugd af aan;* dat zonder heerschappij over zich zelf, zonder aanwending van alle hulpmiddelen om naar den wil des Scheppers goed te zijn en steeds beter te worden, tot allerlei kwaad geneigd is; een hart, welks neigingen beter of slechter worden, naar mate dezelve van der jeugd af aan geleid en door vele omstandigheden gewijzigd worden. Men kan derhalve van den toestand der Negerslaven in *West-Indië* niet verwachten, dat die neigingen des harten zich op dezelfde wijze zullen vertoonen als bij den meer beschaafden Europeër in deszelfs maatschappelijke betrekking.

Hetgene ik ten opzigte der dieverij bij de Negers gezegd heb, geldt wel in het algemeen, maar niet bij allen; er zijn ook vele uitzonderingen: onder de huisslaven, welke ik op *Curaçao* achtergelaten heb, is eene Negerin, welke ik ge-

durende 18 jaren, die zij in mijn huis gediend heeft, zoo ver ik mij herinneren kan, niet op een' enkelen diefstal betrapt heb. Wat bewoog deze Negerin, eerlijk te zijn? Het was op grond der bekende eerlijkheid harer moeder, dat zij mij overhaalde haar te koopen, — waartoe ik in den aanvang een' natuurlijken afkeer gevoelde, welke echter overwonnen werd door de noodzakelijkheid van bedienden te hebben; — de behandeling, welke zij onderging, maakte haar over het algemeen vergenoegd; de vrees om een' anderen en harderen meester te krijgen, bewaarde haar voor onverschilligheid, en deed haar bedachtzaam zijn; en de hoop van eens geheel vrij te zijn, waarin zij zich ook niet zal bedrogen hebben, was mede een sterke beweeggrond. Doch bij duizenden harer natuurgenooten bestaan deze omstandigheden niet; zij leven in onverschilligheid voort, en hebben niets te verliezen, noch te hopen: wat zal de neiging breidelen, om iets naar zich te halen? Wat hun van het genoegen afhouden, dat hun een welgelukt avontuur schenkt? Zekerlijk de vrees voor straf; maar daarom spannen zij ook te dien opzigte sterk hun denkvermogen in, dat toch ergens op moet gerigt zijn. En wat maakt de Negers op de Curaçaosche eilanden nog diefachtiger dan op andere plaatsen in *West-Indie?* Het is, omdat zij, wel in eene gezonde luchtstreek verkeeren en weinig arbeid te verrigten hebben, maar waarlijk niet dien overvloed bezitten, welke vruchtbaarder landen den slaven aanbieden.

Menig blanke bewoner der *West-Indië*, die dit geschrijf leest, zal mij mogelijk met eene zekere ontevredenheid tegenwerpen: waarom zijn dan de Indianen te *Suriname* zoo stipt eerlijk? Ik heb zoo even verhaald, dat de Indianen op *Aruba* zulks niet zijn; maar deze zijn eenigzins verbasterd, en le-

ven met Negers en gekleurden op gelijken voet; — nu, dan wordt het boven aangevoerde reeds duidelijker. En wat zal men dan zeggen van de Indianen, die in hunnen oorspronkelijken toestand de kust bewonen bij kaap *de la Vela*, van welke ik vroeger sprak? Doch als ik met den Lezer op *Suriname* kom, zullen wij het verschijnsel der Indianen aldaar wel kunnen verklaren, want ik moet thans van dit onderwerp afstappen, anders zou dit de uitgerektheid van een verhandelingetje kunnen verkrijgen, en mijn oogmerk is slechts, om tusschen de beschrijving mijner reizen hier en daar opmerkingen te maken, welke de menschen en de wereld betreffen, en dikwijls van een geheel verschillend standpunt beschouwd zijn; weshalve ik hiermede tot een ander uitstapje op *Aruba* terugkeer. — Dit gaat naar den *Hooiberg*. Ik heb van dezen berg vroeger gesproken, en gezegd, dat hij afgezonderd ligt van het oostelijk en noord-oostelijk gebergte, waar de westelijke vlakte eindigt; dat hij mijn medgezel was op eene tegenspoedige terugreis, die mij, na eene vierdaagsche ellende, weder op dezelfde plaats aan wal bragt, van waar ik vertrokken was.

Deze berg heeft, naar het oordeel van een' kundigen *Geologist*, daarom eenige hoogte behouden, — ik denk tusschen de 3 en 400 voeten, — om dat in de *Seyeniet*, waaruit hij bestaat, de *Hornblende* de overhand heeft, welke de verwering beter weerstand biedt; evenwel liggen er, op den rug en aan den voet des bergs, genoeg stukken van *Seyeniet*, om te veronderstellen, dat hij eenmaal eene aanzienlijke hoogte gehad heeft. In deze stukken steen loopen, in onderscheidene rigtingen, aderen van witte of bleek gele kwarts, waardoor mogelijk de naam van *Hooiberg* ontstaan is. Ik vond stukken, welke zoo schoon met ade-

ren doorkruist waren, dat ik, wanneer ik steenhouwer geweest ware, terstond zou beproefd hebben, of er ook vloersteenen van konden gezaagd worden. Naderhand heb ik gemerkt, dat zulks toch niet zou gelukt zijn, dewijl de *Seyeniet* de eigenschap heeft van af te brokkelen.

Dezen berg rondrijdende, bezochten wij een' Spaansch heer, die van de vaste kust geëmigreerd was, en met zijne twee jeugdige dochters en een' nog jongeren zoon, aan den voet dezes bergs in een eenzaam gelegen huis woonde. Als ik deze beide jonge dames onder honderd andere gezien had, zou ik ze niet voor Spaansche *Signoritta's* gehouden hebben, eerder voor mijne landsmeisjes; want zij hadden ronde gezigtjes met blosjes op de dikke wangen; ook bezaten zij niets van die levendige en vrolijke geaardheid, welke anders Spaansche en Columbiaansche vrouwen eigen is, en waarin deze, ondanks de ongunstige omstandigheden, waarin zij als vlugtelingen verkeerden, de meisjes te *Curaçao* en *Aruba* zoo in het oog loopend overtroffen. Er lagen echter op het gezond gelaat dezer beide *signoritta's* de trekken van treurigheid en zwaarmoedigheid, — de waarschijnlijke gevolgen van den tegenspoed des tijds, — die aan haar voorkomen veel belangrijkheid bijzetteden. *Don* PEDRO, zoo noemde men den huisvader, verhaalde ons, dat hij een' zoon had in dienst van de vijanden. Deze waren voor hem, als koningsgezinden Spanjaard, de Columbianen. Dit gaf aanleiding, dat de beide dames hunnen jongeren en driftigen broeder, een' knaap van 11 of 12 jaren, begonnen te plagen, met zijne staatkundige gevoelens, welke schenen te verschillen van de haren, en te behooren tot die partij,

welke zijn ondere broeder was toegedaan. Zij deden zulks met eene bevalligheid, eigen aan het schoone geslacht, zoowel onder het lagchen als onder het weenen, zoowel onder de uitgillende vrolijkheid als onder het vallen in flaauwte. Het geschiedde met bedaardheid, doch gevoeligheid, en op een' toon, die tusschen ernst en boert in lag. Als ik de verliefde geaardheid van een' schilder, dichter of toonkunstenaar bezeten had, dan zou zeker de..... *liefdegloed, die zijne vlam verspreidt door 't bloed, en verstand kent noch geweten, en de wereld doet vergeten, en gevaar en lot veracht*, in volle vuur geraakt zijn; dan ware ik aan het portretteren gegaan, of hadde minnedichten vervaardigd, of onder de vensters van de kamers der kwijnende schoonen muzijk gemaakt. Nu echter bleef het met mijne prozaïsche gesteldheid bij de opmerking: wat waren dat twee belangrijke gezigtjes! Nu stonden hare beeldtenissen mij nog verscheidene dagen voor den geest, gingen met mij uit, en lagen op de bladzijden van het boek, dat ik toen ter tijd las: en dat alles mag immers wel bij een jong mensch?

Nu moet ik dan toch ook zeggen, tot mijne verontschuldiging, dat AMOR eene bijzondere geneigdheid heeft, om het hart te treffen bij iets vreemds: de trekken van een' anderen landaard vallen ons spoediger in het oog, en maken grooteren indruk; en zoo deze niet op te merken zijn, dan behoeft het slechts gezegd te worden, dat het eene Duitsche of Française is, en de aandacht wordt reeds gespannen; zelfs de schoone, die wij dagelijks zien, wordt belangrijker als wij haar in een vreemd land aantreffen. Ik zou daarom, als iemand, die sommige dingen gezien heeft, welke niet onder het oog konden vallen van hen, die slechts binnen den omtrek bleven, waarin de rook van den vaderlijken schoorsteen verdwijnt, aan alle

degenen durven aanraden, die reikhalzend uitzien naar HYMEN's fluweele banden, — banden? nu ja, immers alle maatschappelijke betrekkingen zijn in een' zekeren zin banden, vooral die, welke ten overstaan van Notaris en getuigen of van Secretaris en Wethouderen gelegd zijn — om in een ander land te beproeven, of zij niet tot hunne bestemming kunnen geraken; en ik houd mij verzekerd, dat zij daar, wanneer alle omstandigheden slechts eenigermate gelijk staan, altijd de voorkeur zullen hebben.

Het huisgezin van DON PEDRO, dat, door de omwenteling in Spaansch *Amerika*, naar *Aruba* verdreven was, en daar aan den dorren voet des *Hooibergs* eene treurige en eenzame maar veilige en geruste wijkplaats gevonden had, herinnerde mij, dat onder alle ijselijkheden, die een burgeroorlog met zich voert, de ijselijkste is, dat menigmaal kinderen tegen ouders, broeders tegen broeders, voormalige vrienden tegen elkander vijandig staan, en met de wapenen in de hand elkander ontmoeten. Uit den Noord-Amerikaanschen omwentelingskrijg zijn vele treffende verhalen van dien aard beschreven; in mijne jeugd maakte diepen indruk op mij, de lezing van een, toen ter tijd meer bekend, tooneelstuk, *Emma Cobbett*, waarin de hoofdgebeurtenissen voorkwamen van eene door de omwenteling fel geteisterde Engelsch Noord-Amerikaansche familie, en die genomen waren uit een breedvoerig geschreven werk onder dienzelfden naam. Uit de worsteling van onafhankelijkheid in *Zuid-Amerika*, die vooral niet minder hartstogtelijk gevoerd is dan in de Vereenigde Staten van *Noord-Amerika*, zijn dergelijke verhalen, zoo ver mij bekend is, niet in derzelver omstandigheden in het licht gesteld. Ik schrijf zulks voornamelijk daaraan toe, dat het aan bekwame pennen ontbrak, en dat hetgene ons om-

standigs van die moorddadige omwenteling verhaald is, meestal kwam uit de berigten van Europesche officieren, die met de huiselijke en familie-betrekkingen der beide strijdvoerende partijen minder gemeenzaam bekend waren.

Doch om tot de uitstapjes op *Aruba* terug te keeren: naar dien *Hooiberg* ging in later tijd mijne gewone middagrid, niet meer uit nieuwsgierigheid, maar gezondsheidshalve; om het zitten op den stoel en het liggen in de hangmat met rijden af te wisselen, en een uur aangenaam door te brengen, dat nog verloopen moest, om te gelegener tijd een avondbezoek af te leggen. Dat ik juist altijd, wanneer de hevige wind mij den lust om uit te rijden niet benam, den weg naar den *Hooiberg* insloeg, had eene eenvoudige reden. De dichter, die een' onbewolkten hemel en een' helderen zonneschijn tot zinnebeelden van voorspoed en genot op aarde maakt, zou niet verstaan worden in streken, waar de zon iederen dag 12 uren lang haar volle licht en warmte van zich afstraalt. Weinige dagen in het jaar maken hierop eene uitzondering; de zon niet te zien gedurende een' ganschen dag, is eene zeldzaamheid; van hare opkomst tot haren ondergang schijnt zij met onafgebroken kracht aan den helderen hemel; de korte wolken, die haar met de snelheid des winds, door welken ze voortgestuurd worden, voorbij varen, ontnemen weinig van haren gloed. Wij zoeken derhalve de groote warmte te matigen, en trachten ons tegen dezelve te beschutten. Om die reden ging mijn middagrid langs den weg naar den *Hooiberg*. Dezelve ligt oostelijk: ik merkte van de ter wester kim dalende zon niets dan hare zachte en aangename warmte, nog afgekoeld en verfrischt

door de zeebries, die over het land suist. Hoe dikwijls reed ik langzaam over dezen eenzamen weg, wel tevreden en gelukkig, niets gevoelende dan de levensvreugde van het oogenblik! Als het gebergte, dat voor mij lag, donker blaauw werd, en, door 't afnemen der lichtstralen, naar mij toegetrokken scheen te worden, had ik het teeken, dat de zon in den blaauwen waterplas zich ging verschuilen. Dan keerde ik mij om, en welk een' aanblik had ik dan op een eiland, zoo dor en onvruchtbaar, zoo stiefmoederlijk bedeeld als eenig ander land, dat tusschen de keerkringen ligt. De weg heeft zich, van dat ik uit gegaan ben, ongemerkt opgehoogd, en naar het gebergte verheven; waar ik mij wend, heb ik een ruim gezigt over het dorp, de baai en de noordzijde des lands tot in de zee; alles krijgt bij de naderende avondschemering eene andere gedaante: het land verliest zijn bar en onvriendelijk voorkomen; de stad de verwarde ligging harer huizen en het onoogelijke harer hutten; het kleine vaartuig, dat gewoon is te dier tijd uit de baai te zeilen, spiegelt zich op de stralen der ondergaande zon, en schijnt een groot schip te wezen. De zee, zegt men, geeft aan elk natuurtooneel kleur, leven en afwisseling. Ik heb mij er dikwijls van overtuigd, niet als ik te *Scheveningen* en te *Katwijk* de *Noordzee* aanschouwde, maar wel op de West-Indische eilanden. Het schijnt eene andere hoofdstof te wezen, die deze omspoelt, een andere dampkring te zijn, die op dezelve rust; zelfs op *Aruba* vertoonen zich daardoor de voorwerpen, waar het oog zich vestigt, helder, lagchend en vrolijk; men kan zich niet verbeelden op een land te wezen, zoo uitgedroogd door de zon, zoo onvruchtbaar, dat het deszelfs weinige bewoners niet voeden kan. Intusschen men wordt opgewekt zich te verheffen tot den Algoeden Schepper, en

te erkennen, dat er geen land op de aarde is, waar Hij, de heer der natuur, zich onbetuigd gelaten heeft.

De zon is onder gegaan, hare stralen nog afspiegelende in de zee, op het land en aan den hemel, met zoo veel kleur en pracht als zij ergens in de wereld vertoont: maar wie ziet er hier naar? Wie slaat dit natuurtooneel ooit opmerkzaam gade? Het allerminst de Europeër, die aan afwisseling in natuur en levenswijze gewoon is; hij zucht als de zon ondergaat; hij zucht bij hare opkomst, en ontboezemt slechts eene klagt — die, welke hem de zelfsverveling afperst. Ook in zijne koele woning, waar warmte noch koude hem hindert; waar een zachte wind door het vertrek stroomt; waar hij de gewaarwordingen eener verhoogde levensvertering geniet; waar niets hem ontbreekt — wordt hij door den boozen geest der zelfsverveling gekweld. De mensch moet afwisselend vermaak hebben, hij hijgt naar verandering, al brengt hem zulks ook geene verbetering aan. Hij moet zijne noodzakelijke bezigheden hebben, zijne zorgen en moeiten, zijne inspanningen en worstelingen, om andere voorwerpen te verkrijgen dan die hij reeds bezit. Hij moet vooral den langzamen loop des tijds niet gevoelen; het moet altijd later wezen dan hij verwacht had — dan eerst geniet hij het leven. Maar bij voldoening zijner wenschen, niets anders te begeeren, te verwachten, te hopen te hebben, maakt hem ongelukkig, en doet hem den mond openen, niet om te danken, maar om te zuchten en te klagen. Zoodanig is de toestand van den mensch, althans van den beschaafden, op deze aarde.

Vertoeven wij nog een oogenblik bij de ondergegane zon.

De avondschemering is kort; men ziet alle voorwerpen zoo spoedig verkleuren als of op een tooneel de overgang van

den dag tot den avond gemaakt werd; de duisternis bedekt den omtrek, maar er blijft eene zekere helderheid aanwezig; met het sombere van den avond is eene vrolijkheid vermengd, die ons laat begrijpen, waarom er geene spoken tusschen de keerkringen zijn. Er doet zich weldra een ander natuurverschijnsel op, het is het *Zodiakaal*-licht. Eeuwen gingen er voorbij, zonder dat het waargenomen werd; duizenden menschen vestigen er nog hunne oogen op, zonder het te zien: zoo onopmerkzaam wandelt de mensch in de schepping. Vooral tusschen de keerkringen, en inzonderheid daar, waar de dampkring de grootste zuiverheid bezit, wordt dit licht opgemerkt, als de stralen der zon niet meer zigtbaar zijn, zelfs in het middernachtelijk uur. Het vertoont zich aan het hemelgewelf piramidaalvormig, als een zacht, helder en witachtig licht, gelijk aan den melkweg, als deze zich op het duidelijkst aan den hemel doet zien. Het vermeerdert of vermindert bij afwisseling in kracht, zelfs op den eenen dag schijnt het helder, als verwachtte men de opkomst der volle maan, terwijl het op den anderen dag, bij dezelfde omstandigheden, geheel weg blijft. Op de Curaçaosche eilanden ziet men dit *Zodiakaal*-licht menigvuldiger en duidelijker dan op vele andere plaatsen tusschen de keerkringen, omdat zij, in vele maanden des jaars, eene geheel zuivere en onbenevelde lucht boven zich hebben. Men houdt het daar voor een teeken, dat de regen nog lang niet nabij is. Ook V. HUMBOLDT heeft aangemerkt, dat hij hetzelve waarnam, als de *Hygrometer* groote droogte aankondigde. De zekere oorzaak van dit verschijnsel is onbekend; half geleerden weten het op natuurkundige gronden te verklaren, heel geleerden echter, als LA PLACE en VAN HUMBOLDT, toonen aan, dat die gronden niet bestaanbaar zijn, en betuigen de oorzaak

van dit verschijnsel niet te weten. Deze zal misschien dan tot het menschdom komen, als men eenmaal met zekerheid weet de oorzaak van het noorderlicht — dat tusschen de keerkringen niet gezien wordt, althans VAN HUMBOLDT ver- verklaart, dat hij, vijf jaren lang, dagelijks met alle opmerkzaamheid den hemel waargenomen heeft, maar nooit eenigen zweem van hetzelve bespeurd heeft — en men het stelliger dan door *hijpothesen* weet te verklaren, van waar de staartster haar licht ontleent, als deze op hare wandeling door het oneindig ruim voor een' korten tijd zich aan het oog der menschen op aarde vertoont.

Het belangrijkste uitstapje, dat men op dit eiland doen kan, is naar de noord-oostzijde, waar een altijddurend stroomend watertje uit de rotsen vloeit, en diep inloopende grotten der bezigtiging waardig zijn. Het is drie uren van het dorp gelegen; om het in een' dag heen en terug te doen, is te vermoeijend in eene landstreek, waar de middaguren uitmuntend geschikt zijn, om in eene hangmat te liggen wiegelen, en daar ik nu tijd en gelegenheid had, om er twee dagen mede door te brengen, moet niemand het mij kwalijk nemen, dat ik dit laatste verkoos.

De weg daarheen gaat eerst naar den *Hooiberg;* men laat dezen regts liggen, en komt in een dal, dat gevormd wordt door den *Hooiberg* en de groep bergen of liever heuvels van 500 voeten hoogte, die het oostelijk en noord-oostelijk gedeelte des eilands bedekken. Dit dal is naar mijne gissing ruim een half uur breed, bestaat uit goede bouwaarde, en kan voor het vruchtbaarste gedeelte des eilands gehouden worden. Het kreupelhout is er weg gehakt, en heeft plaats gemaakt voor

maïsvelden; eenige hutten met den rang van huizen zijn op korte afstanden van den weg gebouwd, en met heggen van cactusplanten omgeven. Een der eigenaars had onlangs bij zijne woning een' put gegraven, en op weinige vademen diepte zoet en helder water gevonden. Hij had, gelijk vele zijner natuurgenooten in andere opzigten gewoon zijn te doen, langen tijd het water van verre gehaald, zonder te beproeven, of hij het ook digt bij kon vinden.

De soorten der vooroordeelen onder de menschen zijn nog verschillender als de kleur hunner huid. Op de eilanden *Aruba* en *Bonaire* bestond een vooroordeel, dat men, putten gravende, geen water in dezelve zou vinden, zoo als op *Curaçao*, waar iedere tuin zijne waterputten heeft. Dit denkbeeld steunde op niets dan op den slender der gewoonte, dat men liever met zekerheid het water een weinig ver wilde gaan halen, en in langdurige droogte zich behelpen, dan de moeite met een' onzekeren uitslag te doen, om een' put te graven op het land, dat altijd nog aan het Gouvernement bleef behooren. Bij mijne eerste bezoeken op deze eilanden, hoorde ik meermalen de klagt over den jammer, dat men hier even als op *Curaçao* geene waterputten kon hebben. Mijn antwoord was altijd terstond gereed: » Waarom beproeft men niet dezelve te graven, want te dien opzigte maken onze eilanden geen verschil; het water valt op dezelfde wijze uit den hemel, trekt in de aarde, zakt langs het oorsponkelijke gebergte, loopt rusteloos voort, om zich waterpas te maken, tot dat het zich met de zee vereenigt. Een put is eene *fontenel* op de aarde, om de vochten af te leiden, en een' uitgang te geven; men behoeft dus slechts in de keuze der plaats, waar men een' put graven zal, met overleg en opmerkzaamheid te handelen." Ja, ik wees zelfs wel eens de

plaats aan, waar men, naar mijne inzigten en bij mijne ondervinding, — want ik had in mijn' tuin te *Curaçao* meer dan eenen put met goed gevolg doen graven, — meer dan waarschijnlijk water aantreffen zou. Ook in deze vallei, waarvan ik nu spreek, was, toen ik er voor de eerste maal inkwam, geen put, en ik zeide aan mijn' leidsman, den heer CROES, dat ik mij stellig verzekerd hield, dat hier water te vinden was. Thans is die put rijk in goed water, en in den omtrek van veel dienst, vooral in den droogen tijd, zelfs voor hoornvee en paarden.

Uit deze vallei komende, bestijgt men een' berg, genaamd *Arie Kok*. De weg is als bezaaid met gebrokkelden biksteen (*Grünstein*), die, doorgeslagen wordende, van binnen nog zijne oorspronkelijke groene kleur doet zien, maar van buiten door de verwering donker graauw is. De weg wordt hierdoor hoogst moeijelijk te berijden. Het wegruimen dier steenen zou weinig helpen, want de biksteenbergen, waaruit hier het terrein begint te bestaan, brokkelen gestadig af, en de regen spoelt de stukken van de hoogte naar beneden. Van den rug des bergs afdalende, komt men in een bekken, door hoogten omgeven, uit hetwelk verscheidene sleuven of regengeulen noordwaarts afzakken. Deze, in het Hoogduitsch *rachlen*, worden hier *rooijen* genoemd, waarschijnlijk naar het Spaansche woord *arroyos*, eene kleine beek of goot. Het water, dat bij zware regens door de sleuven van het gebergte stroomt, baant zich door deze rooijen een' uitweg naar de zee, zoodat zij al het voorkomen van uitgedroogde rivierbeddingen hebben. De streek is hier alles behalve lagchend; de donkere kleur der biksteenbergen, de onvoordeelige staat van den plantengroei, de verwarde ligging der vele grootere en kleinere steenblok-

ken geven een' somberen aanblik op dezen omtrek. Geen sterveling heeft er zijne woning neêrgeslagen. Men zou er het wolvenhol in de *Freischutz* verwachten. Het is 't veilig en ongestoord verblijf der hagedissen, der scorpioenen en der ratelslangen — ratelslangen? foei, mensch! wat zegt gij daar? Houden die zich er op, en durfdet gij daar maar zoo heen rijden? Ratelslangen! waar wij van onze jeugd af zoo veel ijselijks van gehoord hebben? — Er wordt wel eens gezegd, dat de duivel al te zwart kan afgeschilderd worden, en zoo geloof ik ook, dat de ratelslang in de boeken al te verschrikkelijk beschreven is. Men hoore slechts wat LA CEPÈDE in een' sierlijken franschen stijl zegt:

» *Un Voyageur égaré au milieu des solitudes brûlantes de l'Afrique, accablé sous la chaleur du midi, entendant de loin le rugissement du tigre en fureur qui cherche une proie, & ne sachant comment éviter sa dent meurtrière, ne doit pas éprouver un frémissement plus grand que ceux qui parcourant les immenses forêts des contrées chaudes & humides du nouveau Monde, séduits par la beauté des feuillages & des fleurs, entraînés, comme par une espèce d'enchantement au milieu de ces retraites riantes, mais perfides, sentent, tout-à-coup, l'odeur fétide qu'exhale le Boiquira* (*), *reconnoissent le bruit de la sonnette qui termine sa queue, & le voient prêt à s'élancer sur eux.*"

(*) »*L'odeur des Serpens à sonnette est très-mauvaise, sur-tout* »*lorsqu'ils se chauffent au soleil ou qu'ils sont en colère; on les* »*sent quelquefois avant de les entendre: les chevaux & les bœufs* »*les découvrent par l'odorat, & s'enfuient très-loin: mais lorsque* »*le vent emporte l'exhalaison du Serpent vers le côté opposé à la* »*route que tient le cheval ou le bœuf, celui-ci va quelquefois*

Hoewel ik op geen ander deel van *Amerika*, behalve op *Aruba*, de ratelslang ontmoet heb, zoo hoorde ik echter nergens van hare verschrikkelijkheid. Ik zou er onkundig van gebleven zijn, als de boeken er niet veel van mededeelden. Nog onlangs kwam mij in een onzer tijdschriften voor de oogen, een overgezet verhaal van eene gebeurtenis met de ratelslang. Een Noord-Amerikaansche kolonist, gaat met zijne jeugdige echtgenoot, vol van het aardsch geluk, dat zij smaakten, want zij waren pas getrouwd, in het bosch wandelen. Een angstig voorgevoel van het nabijzijnde einde van den gelukstaat overvalt de vrouw, en zij wordt geheel onpasselijk. De man verlaat haar voor een oogenblik, ik meen, om water te scheppen, en terugkeerende, vindt hij haar, op den grond liggende, doodelijk gewond door de beten der ratelslang. Zij komt weder bij, om te verhalen, dat dit afschuwelijk monster de oorzaak van haar angstig voorgevoel was, daarna van eene volkomene bedwelming, en eindelijk van die wonden, waardoor zij nu den dood voelt naderen. De wanhopende man zweert wraak tegen dit verschrikkelijk slangensoort, hij vervolgt en dood ze, tot dat hij als het slagtoffer zijner eigene wraakneming sterft. Zoodanige verhalen mogen door derzelver vinding, door het schoone des stijls en de treffende uitwerking den Lezer behagen, maar door het opofferen der waarheid aan de schijnbare belangrijkheid des verhaals, komen er geheel verkeerde denkbeelden in de wereld omtrent zaken, die men zelf niet in de gelegenheid is te onderzoeken.

„jusques sur le Serpent même, sans en avoir connaissance." Kalm. Mém. de Suède, Collect. académ. part. étrangère, Tom. II, pag. 94.

De ratelslang is voor den mensch, in een' zekeren zin, een onschadelijk dier. Men zou nabij dezelve zich te slapen kunnen nederleggen, zonder gevaar te loopen van door haar gewond te worden; zelfs aangevallen wordende, vlugt zij voor den gezaghebber dezer aarde, den mensch, en kan van haar verdedigingsmiddel, het venijn, door zekere eigenschap veel minder gebruik maken dan menig ander giftig dier. Deze eigenschap zal ik in het volgende voorval mededeelen. Ik reed eens, om een' vriend te bezoeken, die voor eenigen tijd op zijnen tuin was gaan wonen, op een uurtje afstands van het dorp, in gezelschap van twee jonge menschen, wier uiterlijk gunstig, gezond en sterk voorkomen niets scheen verloren te hebben van hunne blanke afstamming in het vierde gelid van Europesche Hollanders; zij heetten FREDERIK VAN DER BIEST en JAN CROES. Er schoof eene ratelslang vlak bij ons over den weg, van iets meer dan gewone middelmatige grootte, ik denk van 4 of 5 voeten lengte (de grootste soort zal 6 of 7 voeten zijn). Zoodra het beest opgemerkt werd, riep FREDERIK VAN DER BIEST — in de landstaal, hoewel wij in het Nederduitsch bezig waren te spreken, als een bewijs, dat hij in de eerste 'dacht — driftig uit: »JAN! JAN! daar is eene ratelslang! maak dood! maak dood!"

JAN was reeds van het paard af, toen de klank der laatste woorden nog niet geheel verdwenen was. Hij nam een paar steenen, en wierp dezelve naar de slang. Deze keerde zich om, siste, en vonkelde met de oogen tegen JAN. Ik haalde op dit gezigt mijn paard achteruit, en riep: »JAN! zijt gij gek? Laat haar loopen!" JAN zag mij met zijne groote blaauwe oogen lagchende aan, raapte snel maar gerust weder andere steenen op, en wierp ze

naar de slang, die weder willende wegvlugten, door de steenen getroffen werd, en dood bleef liggen. JAN draaide de ratel van vijf hoornachtige gelederen of ringen van de staart, gaf die aan mij, en klom weder even zoo gerust te paard, als hadde hij iets van den weg opgeraapt, dat hem ontvallen was. Voortrijdende, vraagde ik hem, hoe hij zoo bedaard die ratelslang met steenen kon dood gooijen, en of hij niet bevreesd was, door dezelve gebeten te worden? » Zij *kon* mij niet bijten." — » He! waarom niet?" — » Omdat zij eerst in een' kring moest gaan liggen, met den staart in het midden, om den aanval te kunnen doen; doch hiertoe is zoo veel tijds noodig, dat men gerust kan voortwandelen, zonder door haar vervolgd te worden." JAN had zulks niet uit de boeken, dit kan ik verzekeren, maar door eigene ondervinding, en nog vroeger door het verhalen van anderen.

Intusschen is men gewoon deze slangen dood te maken, als men ze ziet, want, behalve dat zij gevaarlijk zijn voor de lammeren der schapen, zoo zijn zij in allen gevalle venijnige beesten, buiten welke men zeer wel op een land wonen kan; en hoewel zij, als men over haar henen stapt, niemand kwaad zullen doen, zoo moet men het evenwel deze slangen niet kwalijk nemen, als zij bijten, wanneer zij getrapt worden, vooral zoo zulks gebeurt, als zij in haar nest bij hare jongen liggen. Van dit laatste geval is hier een voorbeeld bij een' nog levenden Indiaan, die daarbij zoo deerlijk gebeten is, dat hij ondanks uitsnijdingen en aanwending van andere middelen steeds ziek en gebrekkelijk blijft.

Het is wel opmerkelijk, dat van alle de zuidelijke *Antilles*, *Aruba* het eenigste eiland is, waarop ratelslangen en wel in groofen getalle gevonden worden, en dat men op zoo nabij

elkander liggende eilanden, nog verschillende soorten van deze dieren aantreft. Indien de veronderstelling van VON HUMBOLDT waar is, dat de zuidelijke *Antilles* de overgeblevene toppen zouden zijn eener vierde keten der *Andes* uit *Venezuela*, dan zal misschien eene toevallige omstandigheid van het aanwezen van een dierensoort op, of deszelfs vlugt naar de kruinen der bergen, aanleiding gegeven hebben tot deszelfs latere vermenigvuldiging aldaar. Te *Curaçao*, bijvoorbeeld, treft men, met uitzondering der andere eilanden, herten en reeën in het wild aan, welke ondanks het eiland van oost- tot westeind bewoond is, en er door de ledigloopende vrijnegers, vooral in tijden van langdurige droogte, eene verdelgingsjagt gemaakt wordt, zich tot heden toe hebben staande gehouden.

Op *Aruba* vindt men nog een ander dier, dat op de naburige eilanden niet bestaat, namelijk, den *kikvorsch.* Ik stond niet weinig verwonderd, toen ik hier voor het eerst een' zwaren, een' regten keerkringsregen bijwoonde, die nederstortte, als of het water met bakken uit den hemel viel, en zich onder een geweldig gedruisch, aarde, steenen, zelfs boomen, mede spoelende, in de zee zocht te ontlasten. Bij al het vreemde, dat hierdoor in eene streek, waar zware regens onder de zeldzaamheden behooren, op het gehoor en gezigt veroorzaakt werd, kwam inzonderheid dit, dat zich bij den ondergang der zon plotselings, uit het in plassen staan geblevene water, over het gansche land een algemeen kikvorschen-geluid hooren deed. Op mij maakte zulks geen' anderen dan een' tot verwondering en lagchen gestemden indruk; maar er had zich alhier te dier tijd een geneesheer met zijne Curaçaosche vrouw nedergezet, welke laatste,

nooit van kikvorschen gehoord hebbende, door dat buitengewoon geluid van den slaap beroofd en zoo angstig gemaakt werd, dat zij betuigde berouw te hebben van op *Aruba* gekomen te zijn, en deswege maar wenschte, naar *Curaçao* terug te keeren.

Deze kikvorschen steken, bij het aanheffen van hun avondlied, de koppen boven de waterplassen, even als in *Nederland* uit de sloten. Ik ving er eenige, en zag, dat zij van eene kleiner soort en van eene donkerder kleur waren dan die in het Vaderland, welke onschuldige beestjes aldaar zoo tot ergenis van vreemde reizigers zijn als die van *Aruba* voor de echtgenoot des dokters, en nog daarenboven eene gunstige gelegenheid voor het vernuft aanbieden, tot het maken van geestige vergelijkingen. De kikvorschen te *Aruba* geven ook een verschillend geluid van dat in *Nederland; goeri, goeri*, heeten zij hier, waardoor tevens het geluid wordt uitgedrukt, dat zij maken. Ik vind dezen naam even goed, als eigenaardig, en gemakkelijk voor het geheugen; maar om een beest, dat *kooäk! kooäk!* roept, kikvorsch te noemen, kan ik niet zeggen, dat, in het eigenlijke vaderland der kikvorschen, zoo gelukkig gekozen is. Ik herlas daar in de laatste zinsnede de woorden: »Het eigenlijke vaderland der kikvorschen", om te zien, of zulks wel gaan kon, en ja, het kan; want ik spreek van iets, dat de natuurlijke historie betreft, en wel bij gelegenheid, dat ik doe zien, hoe verschillend dezelve is op nabij elkander gelegene landen. Ik had boven reeds geschreven de *Arubiaansche kikvorschen* of *Arubiaansche goeri, goeri's*, maar ik haalde het bijvoegelijke naamwoord weder door, want men kan nooit duidelijk genoeg zijn, om alle vergelijkingen tusschen menschen en dieren uit elkander te houden. De reden, waarom ik ten deze zoo

omzigtig te werk ging, vinde in het volgende voorval hare verschooning: op zekeren dag was er bij monsieur SOULAGNIER, een Franschman, hier vele jaren gewoond hebbende, getrouwd zijnde, en bij zijne wettige blanke echtgenoot vele kinderen verwekt hebbende, een luisterrijk middagmaal, waarop alle de *Magnaten* van *Aruba* tegenwoordig waren. Zoodra het nageregt, — dat bij gebrek aan veel vruchten uit zooveel te meer taarten en pasteijen bestond, — was opgedischt, liet zich van uit de omliggende waterplassen allerwege het kikvorschengeluid hooren. Men moet niet gelooven, dat dit alzoo besteld werd, het was een bloot toeval, om dat te dier ure de zon onderging. Het *goeri*, *goeri's* geluid bleef intusschen niet zonder opmerking, maar gaf aanleiding, dat er veel over gesproken werd. Toen had de Kommandeur de onvoorzigtigheid, om de ambtenaren van *Aruba* te vergelijken met de *goeri*, *goeri's*. Dit veroorzaakte aanstonds, onder de daarin betrokkenen, een groot gemor. Bij het opstaan van tafel, gaf ik mij alle moeite, om de uitdrukking te verklaren, te verzachten, te verbloemen, te verdraaijen (hetwelk ik op goede gronden doen kon, dewijl de toenmalige Kommandeur die vergelijking zoo erg niet kon gemeend hebben, als zijnde zelf een ambtenaar te *Aruba*) doch niets mogt helpen, de eendragt en vrolijkheid van het gezelschap bleven voor den ganschen avond gestoord. Nu werd ook mijne poging ter bevrediging, van de zijde des Kommandeurs, volstrekt niet ondersteund, alzoo deze bleef bij het: »Wat ik gezegd heb, dat heb ik gezegd," eene uitdrukking, bij welke wij allen, wegens onze aangeborene nederigheid des harten! gaarne zouden blijven, al zijn wij zelven overtuigd van iets verkeerd gezegd te hebben, zoo er geene talrijke omstandigheden zijn, die het menigmaal wel-

voegelijker en raadzamer maken, eene uitdrukking toe te lichten en te verklaren.

Om nu nog iets van de *goeri*, *goeri's* te zeggen: zoo lang de waterplassen staan blijven, hoort men geregeld des avonds en des nachts het eentoonig geluid; nu eens zachter, dan weder sterker, naarmate weinige afzonderlijk of vele te gelijk met den toon instemmen; doch zoodra droogen de plassen op, hetgeen somtijds na 4 of 5 dagen plaats heeft, of er blijft geen spoor dezer *goeri goeri's* meer over. Gebeurt het wel eens, dat er 3 of 4 zware regens in eene maand vallen, dan hoort men telkens op denzelfden avond over het geheele land deze *goeri goeri's harmonie*; maar somtijds vallen er in geene 6 of 8 maanden zulke regens: waar blijven dan in dien tusschentijd de *goeri goeri's*, om zich op den eersten avond na den regen weder te laten hooren? »Zij trekken in den grond," zeide ik aan den vrager, »en blijven, even als in den winter in *Nederland*, in een' staat van slaap of gevoelloosheid, totdat een gevallene regen, hen weder tot de vreugde des levens opwekt." — »Maar men heeft ze overal te vergeefs in den grond gezocht?" — »Men moest dieper graven." — »Men heeft zoo diep gegraven als men kon, zelfs door kalk- en zandsteen heen, maar geen bewijs van hun aanwezen kunnen ontdekken." — »Nu, dan weet ik niet, waar de *goeri goeri's* blijven.

Om den sprong van de *goeri goeri's* tot het uitstapje naar de fontein niet al te groot te doen zijn, moet ik nog eerst op de ratelslangen terug komen. Van de verzachtende wijze, waarop ik boven van dezelve gesproken heb, zou men geneigd zijn af te leiden, dat die te *Aruba* van eene minder kwaadaardige soort zijn dan ergens elders. Buiten hare ver-

schillende kleur echter en die omstandigheid, dat zij in de bosschen van het nieuwe vaste land, op sommige plaatsen, misschien nog menigvuldiger zijn, en, onder de bladeren verborgen liggende, daar eerder kunnen getrapt worden, heb ik geene redenen, eenige andere geaardheid bij die op *Aruba* te veronderstellen. Zij zijn daar listig, als hare natuurgenooten zonder ratel, en haar gift is zoo hevig als eenig ander schepsel bezit. Bij dien vriend komende, naar wien ik reed, toen ik bovengemelde ontmoeting met die ratelslang had, en hem het gebeurde verhalende, zeide deze: » Gij kunt u niet begrijpen, welke canailles die ratelslangen zijn, en hoe ik door haar hier geplaagd wordt; ik heb wel eens uit mijn huis opgemerkt, dat zij in een' boom kropen, zich met den staart aan eenen tak vast hielden, om zoo veilig het onder den boom liggende lam of schaap te kunnen bijten."

Het is vele jaren geleden, dat ik twee dezer dieren heb doen vangen. Men verrast dezelve tot dat einde in den slaap, en steekt haar eene klem op den nek. Ik zond ze in een met blik beslagen kastje, naar een' mijner kennissen te *Utrecht*, een' liefhebber van slangen, ratten en muizen. Deze schreef mij, dat de aardigheid van die ratelslangen af was, als zijnde hare gifttanden haar ontnomen. Ik liet toen twee andere vangen, met den uitdrukkelijken last, om dezelve in haar geheel te laten. Deze heb ik, op eene geschikte scheepsgelegenheid ter verzending wachtende, langen tijd als *logés* bij mij in huis gehad, haar voedende met vliegen en andere insecten en ook met stukjes vleesch; ik gaf ten minste haar zulks, of zij het opgegeten hebben weet ik niet, want ik durfde niet met den neus op het hok te gaan liggen, om zulks te onderzoeken. Uit dankbaarheid voor de verzorging, ratelden zij somtijds vóor mij; zulks begon zacht, verhefte zich

en nam ongemerkt af, eenige overeenkomst hebbende met het afloopen van eene veer in een uurwerk. Als ik vrienden bij mij kreeg, zeide ik: »geef acht op het ratelen van de ratelslang!" schudde aan het hok, en slechts zelden stelden zij mijne verwachting te leur. Zij zijn beiden, even als de vroeger gezondene, levend overgekomen, en aan mijn' kennis vrachtvrij ter hand gesteld. Deze gaf ze eene beter geschikte woning, maakte ten overstaan van allen, die op het gerucht der komst van levende ratelslangen op vaderlandschen bodem, kwamen toeloopen, allerlei grapjes, bij de natuurkundigen bekend onder den naam van *proeven;* menige vogel, menige rot en muis moesten tot getuigen verstrekken, hoe geweldig het gift der ratelslangen is. Zij begonnen echter weldra te treuren; het gezelschap van andere slangen, — die men haar toevoegde, om te doen zien, dat zij niet moesten denken, op een land te zijn, waar geene slangen waren, — beurde haar slechts flaauwelijk op; zij gingen spoedig daarna den weg van alle ratelslangen op, zij stierven en waren nog na haren dood nuttig voor den eigenaar: deze maakte, met eene bewonderenswaardige handigheid, een loffelijk gebruik van ieder deel dezer slangen, en stelde inzonderheid de gift-organen duidelijk ten toon.

Ik was nu juist van voornemens geweest, tot het uitstapje naar de fontein terug te keeren, indien mij niet in de gedachte gekomen was, dat op *Aruba* zich nog eene andere dierensoort bevindt, voor het oog veel afschuwelijker dan de ratelslang: het is de duizendbeen (*scalopendra morsitans - Linn.*) van een' voet lang. Ik jok niet, natuurkundige lezer! Zoo gij mij niet wildt gelooven, gij zoudt het aan de menschen te *Aruba*

kunnen gaan vragen ; ik heb ze met eigene oogen gezien, anders zou ik het zoo stellig niet zeggen. In eene ruime woning, welke een fatsoenlijk joodsch koopman, de heer PARDO, bij zijne reis naar de vaste kust, mij beleefdelijk had afgestaan, wilde ik mij des avonds in de slaapkamer ter rust begeven, en was bezig, mij uit te kleeden. Ik maakte met dat laatste geen' grooten haast, want ik had den tijd, en ging meer uit gewoonte naar bed dan uit grooten slaaplust, alzoo ik des middags nog een' goeden dut in de hangmat genomen had. Ook is het uit- en aankleeden in warme landen een lastig werk, dat meer geschiedt uit welvoegelijkheid en zindelijkheid dan wel uit geneigdheid of noodzakelijkheid; men zou even zoo goed nacht en dag gekleed of ongekleed, naar dat men het verkoos, blijven kunnen, en naauw bezien, zou men tegenovergesteld van hetgene men thans gewoon is, handelen moeten, dewijl de temperatuur der lucht meestal bij dag of nacht weinige graden verschil op den thermometer makende, toch altijd des nachts koeler is. De geringere volksklasse en de bedienden hebben het te deze opzigten gemakkelijker: zij leggen zich neder zoo als zij gekleed waren, en zijn, opstaande, dadelijk weder gereed. Mijn jongen, reeds verlangend gewacht hebbende, dat ik de kamer zou intreden, had zich bij de deur op den grond, zonder eenigen toestel, te slapen gelegd: hij snorkte reeds terwijl ik nog bezig was, mij te ontkleeden; ik stond nog even op, klopte aan de deur en zeide den jongen, dat hij zoo niet snorken moest. — Hij kon het niet helpen. Ik antwoordde, dat hij dan des avonds zoo veel niet eten moest. Verder mijne kousen uittrekkende of mijn zakuurwerk opwindende, dit weet ik nu niet regt meer, vielen mijne oogen op den muur, langs welken de afzigtelijke duizendpoot kroop. Van de

twee gedachten, welke mij te gelijk invielen, om of het beest in een' pot of flesch te doen, of het oogenblikkelijk te dooden, koos ik de laatste ter uitvoering: ik drukte hetzelve met mijn' wandelstok door midden, en toen de twee helften op den grond vielen, en wilden wegloopen, kliefde ik dezelve in meerdere deelen. Om dien nacht geene algemeene vergadering van mieren in mijne kamer te hebben, riep ik den jongen, om de stukken weg te werpen; deze deed zijn' gewonen uitroep van verwondering: *ai dioos!* op het gezigt der overblijfsels van een' duim dikken en een' voet langen duizendbeen, van wiens aanwezen hij op *Curaçao* nooit gehoord had, en dien ik bij geen ander insekt beter kan vergelijken dan bij een' oorworm, maar van eene reusachtige grootte.

De spoed, waarmede ik dit dier doodde, was toe te schrijven aan den indruk, welken, eenige jaren vroeger, op *Curaçao*, de beet van een' kleinen duizendbeen, die naauwelijks de lengte van een' vinger kon halen, op mij gemaakt had, het was toen, als of ik met eene gloeijende naald doorstoken werd; ik gevoelde mij daardoor geheel van de streek, en had den ganschen dag eene onaangename gewaarwording in den mond, inzonderheid op de tong. Ik meende nu, dat, naar evenredigheid der grootte, de beet van dezen monsterachtigen duizendbeen zoo wat half doodelijk zou zijn, doch ik had mij hierin geheel vergist; toen ik er den volgenden dag van sprak, verzekerde men mij, dat deze groote duizendbeen met zijne knijpers wel eene geduchte beet geeft, maar geen venijn aan de wonde mededeelt, zoo als met de kleine soort het geval schijnt te zijn. Evenwel om het gansche huis te doorzoeken, des avonds naar bed gaande, goed rond te kijken, de matras nog eens om te keeren, vond ik toch raadzaam, en zou ieder in mijn geval ook gedaan hebben. Dat ik mijne eene gedachte, om

het voorwerp in eene wijden monds-flesch te doen, niet nagekomen ben, heeft mij dikwijls gespeten, niet uit die zonderlinge soort van hebzucht, om eene heele kamer vol fleschjes met voorwerpen op sterk water te hebben, maar tot eene duidelijke herinnering, in welk een gezelschap van afschuwelijke dieren ik al geweest ben.

Er komt mij nu niets meer in de gedachte, dat mij hindert, waarom ik het uitstapje naar de fontein niet vervolgen zou.

Uit dat donkere en barre dal komende, gaat de weg weder over eene hoogte, daalt en verheft zich weder, overal met steenbrokken als bezaaid, overal het kreupelhout en de *cactus*planten in een' staat van tragen en onderdrukten groei. Zoo over hoogten en door laagten rijdende, en links en regts, voor en achter zekere uitgestrektheid lands ziende, zou men gelooven op eene grootere plaats te wezen, dan welke 6 uren lang en 2 breed is; maar men moet bedenken, dat deze uren hemelsbreedte zijn, en dat de slangenloop der wegen en de oneffenheid des gronds van heuvels en dalen, vooral wanneer men te paard rijdt, en echter nog langzamer voortkomt, dan wanneer men te voet gaat, de afstanden grooter doen schijnen dan deze inderdaad zijn.

Eindelijk dalen wij nog eens af, en zijn aan den noordkant, juist daar, waar de fontein is. Het woord kant heeft hier eene dubbele beteekenis, als zijde des eilands en als eene smalle streek van zand of mergel, welke gelegen is tusschen een' lageren muur van kalkrots, waartegen bestendig de zeegolven breken, en eene hoogere kalkrotslaag, welke aan deze zijde steil afloopt, zich landwaarts spoedig in het bik-

steengebergte verliest, en slechts op eene enkele plaats tot op den top eens heuvels uitstrekt. De noordzijden der Curaçaosche eilanden zijn te dezen volkomen gelijk. De zee, die thans met hevige kracht tegen de steile kust slaat, schuimend in de hoogte spat, en van de bekken en uit holen der rotsen terugkeerend, duizend kleine watervallen vormt, en het landen aan deze zijde onmogelijk maakt, heeft oogenschijnlijk eens over dezen kant of smalle zandstreek heengespoeld, en tegen de hooger liggende steile kalkrots dezelfde eeuwen lange werking uitgeoefend als thans tegen het strand. Deze hoogere kalkrotslaag, van welke het onderste gedeelte door het inspoelen der zee uitgehold is, strekt zich op eene hoogte van, naar mijne gissing, 40 voeten, als een muur oost- en westwaarts uit, en is vol met gaten, holen en scherpe punten, even als de oppervlakte dezer nieuwe vlotbergen, de kalksteen. Dit laatste wordt, gelijk ik vroeger aangemerkt heb, veroorzaakt door het water, dat de zeedieren wegspoelt, welke in de kalkformering opgesloten liggen, en in het binnenste van dien steen, welke uiterlijk eene donkerder, maar inwendig eene lichtere en aschgraauwe kleur bezit, in groote menigte aangetroffen worden. Als de regen, wegens de steilte dier rotsen, niet naar de zee kan afloopen, blijft dezelve op het gebergte staan, en vormt daar vergaderbakken; is er nu in den wand der rotsen een doorloopend kanaal, dat met de vergaderbakken op het gebergte gemeenschap heeft, dan stroomt het water door hetzelve langzaam, maar bestendig voort, om zich in de zee te ontlasten. Dit is het geval op de eilanden *Curaçao* en *Bonaire*, en even zoo met de fontein te *Aruba*; zij stroomt het geheele jaar door, ook als het in geene 6 of 8 maanden geregend heeft, in welk geval echter het water eenigzins

hard van smaak wordt door den rif- of kalksteen, welke zich in hetzelve heeft opgelost. Zij bevochtigt overvloediglijk eene lange streek lands, en doet hier zien, dat er in de keerkringslanden slechts zoet water noodig is, om een' weligen plantengroei te aanschouwen. Zelfs op *Suriname* zag ik geen grooter en schooner suikerriet en pisangboomen dan hier.

Het maakte een' vreemdsoortigen indruk op mij, — op een bar en zandig zeestrand te wezen, waar naauwelijks leven in het plantenrijk gevonden wordt; waar de aanrollende golven, door den onverwachten tegenstand, woedend tegen de steile rotsen breken, en een gedruisch en gerommel veroorzaken, als of het onder de aarde donderde; waar het oog, dat zich naar elders wil wenden, onvriendelijk ontvangen wordt, door de kale kalkrotsen; — in dit wilde en woeste oord aangenaam verrast te worden, door den aanblik van een' prachtvollen, weligen en immer frisschen plantengroei, door de geurige uitwaseming der planten en der limoen- en oranjeboomen, en door het liefelijk gekweel der vogelen, die gaarne de naakte rotsen verlaten, om aan de fontein frischheid, schaduw en voedsel te vinden. Zoo iemand zich geheel van de wereld onttrekken, en deze afzondering sterk gevoelen wilde; indien iemand zich gaarne beurtelings door wilde en sterke en zachte en liefelijke aandoeningen geslingerd zag, bijvoorbeeld, een dichter of romanschrijver, hij zou in dezen oord een allergeschikst verblijf aantreffen.

Deze fontein is ten voordeele van den Kommandeur des lands, die echter het gebruik daarvan aan een ander afstaat, mits wekelijks ontvangende een paar trossen bananen of pisang (*Musa paradijsiaca*), eene mand met limoenen, wat suikerriet en eenige andere kleinigheden. Ware de afstand

van het dorp niet zoo groot, en de weg niet zoo slecht en schier onberijdbaar, dan zoude er meer voordeel van dit water kunnen getrokken worden.

Tusschen het zeestrand en den groenen hof stonden twee woningen, welke tot de orde der hutten behooren. In eene derzelve woonde de opziener, die hier tevens eene kudde schapen hield, welke op de naburige heuvels graasde, en zelfs op de poreuze oppervlakte der kalkrots vele kruiden vindt. In de andere hingen wij onze hangmatten op, en maakten ons te huis.

Onder de groote voordeelen, welke hangmatten boven de gewone legersteden vooruit hebben, behoort ook, dat men, in dezelve zijnde, daarom nog niet behoeft te slapen; men ontsteekt een' cigaar, en rookende zit men te praten; men laat zich achter over daarin neder vallen, daarna wordt de cigaar weggeworpen, waarop een stilzwijgen volgt; en zoo dit laatste somtijds door den ander' nog niet begrepen wordt, dan komt het finale: »*ik wensch U een' gerusten nacht!*" — Hoe lang ik toen in de hangmat, met mijn' geleider, den Heer CROES, heb liggen of zitten praten, weet ik niet meer, maar wel, dat mijne lever schudde van het lagchen over het koddige voorval, hetwelk deze mij mededeelde. — Hij bragt hier, een jaar geleden, zeker Curaçaosch ambtenaar, den Heer A . . . . .; de opziener der fontein afwezig zijnde, nam hij in diens woning zijn' intrek, en liet zijn' reisgenoot in de andere hut slapen, hem zijn' Negerjongen achterlatende, om hem, naar lands gebruik, in het een of ander te helpen. Bezig zijnde met zich uit te kleeden, komt de Negerjongen driftig en ontsteld de hut

binnen loopen, en zegt: »Meester! dat is verschrikkelijk! daar is die vreemde Heer op eens krankzinnig geworden: hij rukte met beide handen al de haren uit zijn hoofd!" Hij begaf zich terstond naar zijn' reisgenoot, in de andere hut, om te zien, wat er van het verhaalde waar was, gevolgd wordende door den Negerjongen, die niet minder nieuwsgierig aan de deur bleef staan, om den afloop der zamenkomst te vernemen. De zaak helderde zich spoedig op: de Heer A. droeg op zijn haarloos hoofd eene kleine pruik of *naturel*, van welke hij gewoon was zich des avonds te ontdoen, en dit had de Negerjongen, die niet wist, dat men zich ergens in de wereld met eens anders haren versierde, voor het uitrukken van het hoofdhaar gehouden, waardoor zijne hevige ontsteltenis veroorzaakt was.

Den volgenden dag, gingen wij, voorzien van fakkels, in eene der grotten of onderaardsche holen, welker ingang aan den steilen rotswand is, die eens tot eene zeewering gediend heeft, en zich als een muur langs het noordelijk strand uitstrekt.

Die nooit zulk eene grot bezocht heeft, staat verwonderd op het zien van eene hooge en groote zaal, aan welker einde nog niemand geweest is, vol van onregelmatige zuilen, onderscheidenlijk gekleurd, grijs, graauw, aschklenrig, somtijds ook doorschijnend als kristal, vol van verschillende op gelijke wijze gekleurde figuren, die men, door de verbeelding een weinig geholpen, gewoon is te vergelijken bij een kanonstuk op zijn rolpaard, bij een' predikstoel met een voorlezersbankje, bij een' slapenden leeuw, bij eene draak, enz.

Natuurkundigen, die zoo als den Lezer bekend is, alles

onderzoeken om het fijne van de dingen te weten, schrijven aan eene vroegere werking der zee het ontstaan dezer grotten toe, wier ingang hier, even als op de andere eilanden, aan den kant der zee is; het losgaan en verzakken van minder harde kalklagen zal waarschijnlijk daartoe behulpzaam geweest zijn. Hoe de zuilen en *grotesque* vormen in deze holen ontstaan zijn, ziet men aan eene nog dagelijks voortdurende werking. Het water, dat van de oppervlakte dier rotsen geen' uitweg vinden kan, trekt door de bovenste laag kalk heen; het blijft aan de zoldering der grot hangen, en, uitdampende, laat het de in zich opgeloste kalk achter, die, afdruipende aan den zolder en op den vloer, kegels vormt, welke zich ten laatste met elkander vereenigen, en de gedaante van kolommen verkrijgen. Eene minder regelmatige doorzijpeling doet verseheidenheid van vormen ontstaan, die somtijds, even als de vermelde leksteen-zuilen, eene doorschijnende kristal kleur bezitten, zoo het doordruipende water de kleurstof in zich houdt opgelost.

Thans zijn deze grotten de verblijven van nachtvogels, van uilen en vledermuizen, die zich hierin voor het daglicht verbergen, om met den avond buiten dezelve hun voedsel te gaan zoeken; maar voormaals schijnen deze onderaardsche verblijven, zoo nabij een altijd stroomend watertje gelegen, tot woningen der Indianen gediend te hebben. Aan de wanden der grot, die ik bezocht heb, zijn talrijke figuren in den vorm van hanepooten, waarmede de kinderen oudtijds op de school het schrijven pleegden aan te vangen. De hand, die ze hier neêrschreef, was die van een' geoefende; de regte lijnen en hoeken en de zuivere omtrekken dier figuren doen zien, dat zij niet gemaakt zijn op de wijze, waarmede iemand, die niet schrijven kan, gewoon

is een merk te maken, dat voor zijne naamteekening moet dienen; zij schijnen door hare eenzelvigheid de aanteekeningen geweest te zijn van het verloop des tijds, of van gebeurtenissen, welke in het huiselijk of openbaar leven der oude Indianen plaats vonden. Derzelver kleur is van eene donker roode of bruine verfstof, waarschijnlijk den oker, die, volgens de mededeeling der ingezetenen, geene de minste verandering heeft ondergaan, van dat de eerste Europesche bezoekers dezelve opmerkten. Later heb ik vernomen, dat er in andere hier nabij gelegene en insgelijks zoo diep inloopende grotten, dat men derzelver einde nog niet bereikt heeft, en misschien ook in de grot, waarin ik geweest ben, een volkomen beeldschrift (*Hieroglyphen*) gevonden wordt, bestaande uit de teekenen van het uitspansel, uit gedaanten van dieren en andere voorwerpen. Er zijn daarvan verscheidene naauwkeurige afteekeningen gemaakt, welke ik echter niet kon ter hand krijgen, toen ik dezelve noodig had. Intusschen is het aanwezen van dit beeldschrift, — dat veel overeenkomst schijnt te hebben met dat, hetwelk in *Peru* en *Mexico* aangetroffen wordt, en insgelijks met oker geschreven is, waarin de *Archaeologen* de sporen van de *Hieroglyphen* der Phoeniciërs meenen te herkennen, — in de grotten van *Aruba* zeer opmerkelijk, dewijl het verscheidene denkbeelden en vragen ons voor den geest brengt, en doet zien, dat de eens hier wonende Indianen eene hoogere mate van beschaving bezaten dan wij, zonder het aanwezen dier *Hieroglyphen*, zouden vermoed hebben.

Ik kan deze fontein en grotten, en de telkens bij mij flaauwer wordende herinnering aan dezelve, niet verlaten,

zonder eens te zuchten over de broosheid van 's menschen leven op aarde, en zonder hier de woorden af te schrijven van een uitstekend geleerde, die zeide: »Deze wereld is »een groot doodenhuis; op de graven van het voorgeslacht »bloeit het tegenwoordige als een parasite-plant; bij iederen »polsslag, bij elken ademtogt, waarmede ik spreek, sterft »er een mensch op den wijden aardkloot onder een angstig »gekerm: waartoe dat narrenspel van eeuwige verwisseling »en voortbrengen van vergankelijke wezens? Ligt er niet »iets op den achtergrond, zoo maakt het de natuur als »een kind, dat zandkoeken bakt, en deze weder zamen- »drukt om nieuwe te bakken."

Wat meent de schrijver hiermede? Wil hij ter afwisseling van den stijl tusschen zijne reisverhalen een hand vol van die sierlijke uitdrukkingen of beelden strooijen, over de vergankelijkheid en onbestendigheid des levens, waaraan ieder redenaar zoo rijk is, welke deze zoo gevoelvol uitspreekt, en waardoor hij, wegens de meerdere stilte en aandacht, gewaar wordt, dat ditmaal zijne woorden weêrklank gevonden hebben in de harten zijner toehoorders? Of wil de schrijver een dier denkbeelden mededeelen, welke hem op het gezigt der *Hieroglyphen* voor den geest kwamen, en hem deden zien, dat hier menschen geleefd hebben en verdwenen zijn, zonder eenig ander spoor van hun aanwezen achter te laten dan de merkteekenen van eene duurzame kleurstof aan de wanden der grotten? Neen! het is het eene noch het andere; het is iets, dat er niet zoo ongepast is bij gehaald, noch zoo ver, bij voorgeslachten, gezocht, het is dit: ik was bij die fontein in het gezelschap van twee Arubasche meisjes, MOSA en JOHANNA LAMPEN, beiden sterk, jong en gezond; haar broeder was opziener der fontein, en hield daar

eene groote kudde schapen. Toen ik haar verhaalde, dat ik naar de fontein zou rijden, lieten zij er terstond opvolgen, dat zij dan bij haren broeder zouden gaan, om voor al hetgene mijn geleider en ik daar noodig zouden hebben, te zorgen. Zulks was zoo welkom als verpligtend, en werd met dat gevoel en die dankbaarheid aangenomen, welke zulk een gelukkig gekozen, zulk een gulhartig en vooral zulk een eenvoudig en onschuldig aanbod verdiende. Zij hielden woord, en aan hare zorgvuldigheid en haar gezelschap dank ik het mede, dat ik twee aangename levensdagen hier sleet. Doch toen ik bij eene latere reis op *Aruba* terug kwam, rustten zij beiden reeds in den schoot der aarde. Mosa, de oudste der twee, was de *Phenix* van *Aruba*, — want zij schreef Nederduitsche brieven, en maakte zelfs verzen, — daalde het eerst in het graf. Zij was eens, op het heetste van den dag, met groote drift naar het dorp geloopen, dat een klein half uur van de ouderlijke woning aflag, om bij den Kommandeur haren voormaligen huisonderwijzer aan te klagen, — die, om met den naderenden ouderdom zich een goed te huis komen te bezorgen, rond verspreidde, dat hij met haar ging trouwen. In dezelfde drift keerde zij terug, ten uiterste verontwaardigd over het listig uitgedacht plan des huisonderwijzers. Tot rust komende, gevoelt zij zich verkouden, en begint sterk te hoesten; de long is aangestoken, maar er is geen geneesheer op het land, om eene aderlating te doen; de tering neemt hare levenskrachten weg met die snelheid, waarmede zij gewoon is, jonge menschen naar het graf te voeren. Bij haren dood leefde hare zuster nog; deze trouwde met een' Columbiaan; zij begint ook te hoesten, teert uit, — en eer men het vermoed had, is zij hare zuster gevolgd in het graf.

Men zeide, dat zij, onwetend van het gevaar, dat er in zat, de kleederen van hare zuster had aangetrokken, — en of het werkelijk zoo is, dat eene bij toeval aangestokene long zich door kleederen van den eenen persoon tot den anderen kan overplanten, moet de doctor weten.

Hetgene gij daar zegt, zal mogelijk iemand aanmerken, is zeer ongelukkig; doch zulke voorvallen hebben zoo menigvuldig plaats in de wereld; zie eens onze zoo gretig gelezene Haarlemsche courant........, vertel ons daarom liever iets van de goudmijn, waar die op *Aruba* is, en hoe zij er uitziet. De goudmijn?..... Deze zijn wij al lang voorbij- en doorgereden, vóór wij aan de fontein kwamen; daar, waar wij den berg, genaamd *Arie Kok*, overstegen, en in eene streek kwamen, waar de grond als bezaaid was met grootere en kleinere biksteenbrokken, waar de plantengroei zoo onderdrukt scheen, en alles zoo donker en somber uitzag, als of men er het wolvenhol van de *Freischutz* zou aantreffen, daar en verder ten noorden, noord-oosten, noord-westen en ten oosten, zoo ver het biksteen-gebergte zich uitstrekt, en naar de berekening ruim een derde gedeelte des eilands beslaat. »Waarom gewaagdet gij er niet van, toen gij over den grond reedt, om naar de fontein te komen?" — Omdat ik het toen zelf nog niet wist, evenmin als eenig ander sterveling. O! had ik toenmaals geweten, dat ik over en langs klompen zuiver gouds reed van 21 karaten gehalte en tot $32\frac{1}{2}$ ponden in gewigt, ik zou eene *gemagnetiseerde* slaapmuts hebben laten komen uit onze groote handelsteden, waar toch alle belangrijke dingen te koop zijn; ik zou dan die *gemagnetiseerde* slaapmuts een' vertrouwden vriend opgezet, en aan dezen gezegd hebben: vertel gij mij nu eens in uwe clairvoyance, waar hier ergens de grootste

stukken gouds liggen; gij zult er, dat beloof ik u, uw deel van hebben, mits gij het mij maar naauwkeurig aanwijst, want veel spitten en graven lijkt mij in deze warmte niet.

Het zou echter misschien niet goed voor mij geweest zijn, dat ik de juiste ligging der goudklompen geweten had; want al had ik er maar zooveel van weggenomen als in mijne secretaire geborgen kon worden, het zou mij geene meerdere gezondheid, geene meerdere tevredenheid of levensvreugde aangebragt hebben; misschien zelfs zou het van een' nadeeligen invloed geweest zijn op mijne thans reeds zoo onvolmaakte zedelijke gesteldheid. Nu, bijvoorbeeld, ben ik, zoo ik hope, niemand tot ergenis, en ga nederig voor elk een uit den weg; dan zou ik mogelijk mijnen medemenschen tot aanstoot geweest zijn, ieder tegen het lijf geloopen, en bij die gelegenheid oorvijgen opgedaan hebben. Ik kon immers, in dezen tijd van verlichting, niet hopen, er altijd zoo goed af te komen, als menigeen, wien men het aanzien kan, dat hem de rijkdom van nature is aangeboren. Nu houd ik eene dienstmeid, en word volkomen naar mijn genoegen bediend; dan zou ik mogelijk vier meiden moeten gehouden hebben, slecht bediend geworden zijn, en een huis vol twist en afgunst gehad hebben. Nu durf ik zeggen, dat ik mij zelven met mijne neigingen, begeerten en hartstogten tamelijk in mijne magt heb, althans mij bevlijtig dit te hebben, en zelfs van tijd tot tijd, — hetgene ik opgemerkt heb, dat zeer vele mijner medemenschen nooit in hun leven doen, — in mijn eigen hart kijk; dan misschien zou ik mij zelven geheel losgelaten en blootgestaan hebben voor alle die gevaren en verleidingen des rijkdoms, welke hier op te noemen overbodig is, dewijl men dezelve in de wereld genoeg aanschouwen kan.

Niet slechts ik was toenmaals onbewust, dat er klompen gouds in den grond te *Aruba* verborgen waren, maar alle mijne land- en natuurgenooten waren zulks: en dit bewijs ik daarmede, dat men anders reeds vroeger, het zij met of zonder eene *gemagnetiseerde* slaapmuts, dit voor den grond geheel nutteloos en voor den handel zoo hoogst belangrijk metaal zou weggenomen hebben.

De wijze, waarop de ontdekking zich heeft toegedragen, is de volgende. — In de maand Maart des jaars 1824, werd een Indiaansche jongen uitgezonden, om afgedwaalde koeijen op te zoeken. Hij komt in de rooi, genaamd *Rooifluit*, — welke wij, van den berg *Arie Kok* afdalende, ter linkerzijde voorbijreden, — en krijgt een' stekel van eene *Cactus*-plant in zijn' voet. Zich op den groud zettende, om dezen er uit te halen, ziet hij naast zich op de donkere aarde iets glinsteren. Hij neemt het op, en laat het, te huis komende, aan zijn' vader zien. Deze gaat er mede naar de baai, en verkoopt het voor 3 of 4 Patienjes (Piasters) aan den Heer s., die den Indiaan aanraadt van meer te zoeken. Men zoekt, en vindt weder een paar zeer kleine stukjes. De Heer s. raadt, om in den grond te graven. Men graaft, en vindt meerdere stukjes. Nu gaat de Heer s. naar den Kommandeur — om te verhalen, dat hij voor weinig gelds mooije klompjes goud gekocht had? neen! daar was hij te oud voor; maar om te zeggen, dat hij gebruik wenschte te maken van een in het vorige jaar genomen besluit, waarbij aan de Ingezetenen te *Aruba* grond werd toegestaan, om tot vast eigendom te bezitten. Dit besluit was hoofdzakelijk genomen, om het voorwendsel te vernietigen, dat men geene vruchtboomen planten en geene putten graven kon, omdat men dezelve aan hunne erven moest nalaten

15

zonder bewijs van eigendom. Op grond hiervan, verzocht de heer s. de *Rooifluit* te mogen aankoopen.

De Kommandeur, niet vermoedende, dat men in het algemeen aanzoek zou doen om land te koopen, daar een *permis* van hem (van een' *Piaster*) toereikende was, om een huis te bouwen met zooveel gronds als men wil afperken, en dit aan de kinderen na te laten, — stond niet weinig verwonderd over het verzoek om de *Rooifluit*, het onvruchtbaarste, het onsierlijkste en afgelegenste gedeelte des eilands, te koopen, en zeide, hierover eens te zullen denken. De heer s. meende het zeer goed met zich zelven, doch had die bijzondere eigenschap, welke zoo zeer eigen is aan het eigenlijke menschengeslacht, met uitzondering van den Lezer en den schrijver, dat men liever een geheel wil bezitten dan een gedeelte, liever alles alleen wil hebben dan het met anderen te deelen. — De Lezer en de schrijver echter bezitten die eigenschap volstrekt niet; ons eigengevoel overtuigt ons, dat er op den wijden aardbol geene twee andere menschen zijn zoo als de Lezer en de schrijver: wij maken derhalve eene uitzondering, en zijn niet zoo als de heer s. en de overige menschen, die alles wel alleen zouden willen hebben, als zij het maar krijgen konden. — De heer s. dan kon niet krijgen, wat hij alleen wilde hebben; hij vond eene hinderpaal daartoe in het doorzigt van den Kommandeur, die hem, toen hij reeds den volgenden dag terug kwam, om zijn verzoek door te dringen, zulks voor als nog weigerde.

Intusschen verspreidde zich het gerucht, dat de grond van de *Rooifluit* vol met goud lag, door het geheele land met de snelheid der seinmachine, die de tijding uit *Spanje* van *Baijonne* naar *Parijs* voert. Van alle kanten gaan de menschen, zonder onderscheid van kleur, geslacht of jaren, naar

de *Rooifluit.* Het dorp aan de baai schijnt uitgestorven. Komt er een vaartuig binnen, men laat het anker vallen, en spoedt zich naar de goudmijn. De school staat ledig, want de kinderen onderzoeken de aardkluiten, of er ook goudkorrels in gebleven zijn. Men berekent, dat er 600 menschen aan het goud graven zijn, van de eerste schemering des daags tot dat de duisternis invalt. Men slaapt op den grond; de meer aanzienlijken, die bij al de drift naar het goud, nog aan de gezondheid denken, spannen tenten uit; men kookt den eenvoudigsten kost op den grond nabij de goudgraverij. De kooplieden van het dorp bevinden zich daar, met schaal en gewigt, en klinkende muntspecie, alleen tot dienst en gemak der geringere lieden, die het goud niet kunnen bewaren. Tot leedwezen dier kooplieden, komen er speculanten van *Curaçao*, en zelfs van het Deensche eiland *St. Thomas*, waar reeds eene aanzienlijke hoeveelheid van dit goud aangebragt was. Hierdoor rijst het ons van *f* 10 tot *f* 32.

De Kommandeur is nooit op een land geweest, waar toevallig goud ontdekt wordt. Hij weet niet zoo spoedig, hoe in deze omstandigheden te handelen. Hij is daarenboven aan huis gebonden, lijdende aan eene oogziekte, en moet alles weten door de onzekere berigten van anderen. Hij geeft aan den Gouverneur van *Curaçao* kennis van hetgene verhaald wordt, en verzoekt te mogen weten, wat hij in deze zaak doen moet. Het antwoord is, dat hij alle verdere goudgravingen moet verbieden, gelijk hij zulks reeds vroeger had behooren te doen. Hij, Kommandeur, *publiceert* ter plaatse, waar men gewoon is *publicatien* te doen, dat op bevel van hooger hand alle goudgravingen moeten gestaakt worden; maar de eene *kan* niet lezen, de andere *wil* niet lezen, en allen zijn Oost-Indisch doof.

Intusschen zijn er sedert de ontdekking drie maanden verloopen, waarin de gansche bevolking van *Aruba* goud gegraven heeft, met eene drift en krachtsinspanning, als waarmede de eerste Spanjaarden in *Amerika* op dat metaal aanvielen. Nu komt de Adjudant van den Gouverneur te *Curaçao* met eenige jagers van de bezetting; alle menschen verlaten in overhaasting de goudmijn, en keeren tot hunne respectieve woningen terug. De *Rooifluit* is weder eenzaam en doodsch gelijk vroeger. De Adjudant, de heer VAN RADERS, neemt, in hoedanigheid van Directeur der vermoedelijke goudmijn, bezit van dezen barren en onbevalligen grond, maar die het edelste metaal in zijnen schoot verbergt. Hij doet den omtrek voor een onvrij oord verklaren, stelt een' onder directeur, 3 opzigters en 30 werklieden aan, en zet de goudgravingen voort op rekening van het Gouvernement.

Ieder couranten en tijdschriften lezende Nederlander weet, welk een overdreven gerucht de vermelde ontdekking in der tijd gemaakt heeft; zelfs waaide het over tot andere landen, waar men waarschijnlijk reeds den rijken en dommen Hollander benijdde, nu deze weder het stomme geluk moest hebben, van eene goudmijn op eene der overzeesche bezittingen te vinden. Voor de geologische kennis der zuidelijke *Antilles*, was evenwel deze ontdekking al terstond eene kleine bijdrage. Men had vroeger vastgesteld, dat deze eilanden tot de latere formatie, den kalksteen, behoorden, terwijl de ontdekking van goud doet zien, dat derzelver grondslagen uit eene oorspronkelijke bergsoort bestaan (*). Welk eene opschudding zulks op *Curaçao* veroorzaakte, kan men ligte-

---

(*) V. HUMBOLDT, die, tijdens hij aan het laatste gedeelte zijner reizen in de keerkringslanden schrijvende was, het

lijk denken. Eerst kon men het evenwel niet gelooven. Men hield het lang voor een dier praatjes, welke in een land van zoo veel zelfsverveling uitgedacht en rond verspreid worden, om het gebrek aan wezenlijke voorvallen eenigzins te vergoeden. Maar toen men de aanzienlijke stukken goud met oogen zag, en aan de waarheid niet meer kon twijfelen, begon men te twisten en te onderzoeken, hoe dat goud daar toch wel in den grond gekomen was. Sommigen meenden, dat het daar reeds zou gelegen hebben vóór de schepping der wereld. Eenigen waren van een tegenovergesteld gevoelen, en bewezen uit de heldere, frissche en glinsterende kleur van bijna alle de goudklompjes, dat dezelve daar kortelings moesten ingelegd zijn, en dat zulks zekerlijk zou geschied wezen, door de Spaansche vlugtelingen, die, hun goud gesmolten hebbende, het hier in den grond wilden bewaren, om het er naderhand weder te kunnen uitnemen. Anderen hielden zich verzekerd, dat de vaste grond van *Aruba* uit eene massive goudplaat bestond, waarvan hier en daar de hoeken of randen, te veel vooruit komende, door de zonnestralen gesmolten werden, en door derzelver specifieke zwaarte naar beneden moesten rollen. Weder anderen beweerden, dat het vinden van goud te *Aruba*, in het geheel geene onbekende zaak was, dat zij zulks wel wisten, maar er nooit van hadden wilden spreken, uit vrees van uitgelagchen te zullen worden; en dat zij gelooven, dat die en die, van welke men niet weet, hoe zij aan

---

berigt der ontdekking van goud op *Aruba* ontving, maakt deze opmerking. Zie *Theil* 5. fol. 568.

Ook ontging zulks de opmerkzaamheid niet van den oordeelkundigen Dr. MEINICKE, die eene zelfde gevolgtrekking maakt, in zijn meermaal aangehaald werk bladz. 592.

hun geld kwamen, te *Aruba* aan het graven zullen geweest zijn.

Om de eerste gevoelens, als al te ingewikkeld en te zeer afgetrokken, stilzwijgend voorbij te gaan, zoo moet ik echter omtrent het eerste gedeelte van het laatste gevoelen iets zeggen. Het is inderdaad geene onbekende zaak, dat het gebergte van dit eiland goud in zich hield opgesloten. Men wil de kennis daarvan brengen tot den Spaanschen tijd, dat is tot dien tijd, waarin de Spanjaarden, gerngsteund door eene *bul* van den Paus te *Rome*, nog een ongestoord bezit van *Zuid-Amerika* hadden. De naam van *Aruba*, of, zoo als men het op de oude kaarten nog vindt, *Oruba*, zou zulks aanduiden, als afkomstig van het Spaansche *oro* Lat. *aurum*, goud. Dit steunt op een vermoeden, dat veel waarschijnlijkheid bezit. Zeker echter is het, dat hier omstreeks den jare 1750 een aanzienlijk stuk gedegen goud gevonden werd, hetwelk men de aan West-Indische compagnie overzond, waarop een mineraalkundige, met name PRINS, overkwam, die werkelijk op *Aruba* onderzoekingen deed, maar niets vond, dat het vermoeden van het aanwezen van dit belangrijke metaal bevestigde. Deze daadzaak is gebleken uit de *protocollen* der *Secretarie* te *Curaçao*, welke tot de tijden der omwenteling aanwezig waren; en de oudste menschen, op het laatstgenoemde eiland, weten zich nog te herinneren, in hunne jeugd van dezen mineraalkundige te hebben hooren spreken, die, na het mislukte onderzoek te *Aruba*, de overkust bezocht, en naar de *Nederlanden* terug keerde.

De gaten, welke door dezen gegraven zijn, ter opsporing van goud, vindt men nog aan de oostpunt des lands, nabij den *Roodenberg*. Deze berg is, naar het oordeel van den kundigen Bergraad STIFT, in een mineralogisch opzigt,

merkwaardig, en het scheen dezen niet te verwonderen, dat de kleur en gesteldheid van dien berg aanleiding gegeven hebben tot mislukte proefnemingen, zoo als uit het graven der kuilen is gebleken. Hij zeide echter, dat de wreede *kwarts* en de onvolmaakte kleine kwartsgangen weinig beloofden.

In het begin dezer eeuw, toen dit eiland onder het Engelsch bestuur stond, werd er andermaal een stuk gedegen goud van elf onsen op de oppervlakte des gronds gevonden, en aan den Engelschen Kommandeur HARTMANN verkocht, die niet verzuimde verdere onderzoekingen te doen, welke insgelijks vruchteloos afliepen. Zeer opmerkelijk, was deze mislukking, daar men later in de geheele uitgestrektheid van de biksteenhoogten bijna overal, hoewel somtijds in eene zeer geringe hoeveelheid, goudkorrels aantrof.

Men zou hieruit kunnen afleiden, en inderdaad is zulks ook dikwijls gedaan, dat sommigen van het aanwezen van goud op *Aruba* vroeger kennis bezeten, en daarmede hun voordeel gedaan hebben. Doch dit ligt tusschen geheel onmogelijk en hoogst onwaarschijnlijk in: het is iets minder dan het eerste en iets meerder dan het laatste. Hij, die het wist, en van dit weten gebruik maakte, behoorde tot het geslacht der menschen, en zou zich niet met een gedeelte vergenoegd hebben; de zucht om meer te hebben is sterker, naar mate het bezit grooter wordt; hij zou steeds voortgegraven, en, zoo al voor eenigen tijd opgehouden hebbende, altijd weder op nieuw begonnen zijn. En waar zou men met het gevonden goud gebleven zijn? Het moest toch in andere handen gekomen, weggezonden, en in *Europa* of *Noord-Amerika* ontvangen zijn: en kon zulks geschieden zonder ruchtbaarheid te verkrijgen?

Daarenboven, de kloven of sleuven tusschen het biksteengebergte te *Aruba*, zijn ook, wegens de grootere hitte

welke daarin heerscht, de plaatsen niet, waar een blanke het zware werk van het graven, in een' grond vol met steenen blokken, verrigten kan; hij moest de hulp der Negerslaven of der Indianen inroepen, en deze met het geheim bekend maken. Het valt reeds zoo moeijelijk voor den beschaafden mensch een geheim te bewaren, zeldzaam gaat er een mede in het graf, maar het allerminst kan zulks de geringe en eenvoudige mensch doen. Deze verraadt meestal zich zelven, als hem iets bijzonders op het hart ligt, door zijn opmerkelijk gedrag: hij is niet gerust vóór het geheim hem over de lippen gaat. Ook is hij vertrouwelijk met zijne bloedverwanten en vrienden, en volgt de natuurlijke neiging des harten, om zich aan anderen mede te deelen. Hij vertrouwt zulks echter onder strikte geheimhouding, gelijk deze zulks ook weder doen aan anderen. Hoe spoedig geheimen van dien aard aan den dag komen, zag men te *Aruba*, toen men de zekere ligplaats van het goud ontdekte. Bij al de geheimhouding, welke den eersten gravers was aanbevolen, en bij al het belang, dat deze zelven daarbij hadden, duurde het geene week, of de gansche bevolking was met het geheim bekend. De weinige daalders, die de eersten ontvingen, en die hen in staat stelden, eenige meer dan gewone uitgaven te doen, waren toereikend, om dadelijk de aandacht der vrienden of naburen gaande te maken, en dezen op te wekken, genen te bespieden, en derzelver voetstappen te volgen. De zucht der menschen kennende, om in elk vreemd verschijnsel meer te zoeken dan er werkelijk achter zit, mogen wij wel met zekerheid de eerste ontdekking der eigenlijke goudmijn vaststellen op het zoo even aangehaalde jaar 1824. (*)

(*) Lid Correspondent der Nederlandsche huishoudelijke Maatschappij zijnde, heb ik in mijn jaarlijksch rapport,

In het daarop volgende jaar ging ik mijn gewoon bezoek op *Aruba* volbrengen, en natuurlijk de goudplaats bezigtigen. Ik noodigde mij zelven uit, om een' dag door te brengen bij den heer GRAVENHORST, toen tijdige directeur der goudmijn, thans Kommandeur des eilands, en werd door dezen in zijne houten en beweegbare woning met alle vriendelijkheid ontvangen. De *Rooifluit*, waar men toen nog van 's Landswege werkte, was geheel van gedaante veranderd, sedert ik dezelve in het vorige jaar, naar de fontein gaande, was langs gereden. Het zag er daar uit, als of de *Mongolen* onder DSHENGISCHAN, op hunne wandeling uit *Azia* naar *Europa*, in het voorbij gaan eene stad het onderste boven gekeerd hadden. »Hoe weet gij, dat deze er zoo uitgezien heeft?" — Door de verbeeldingskracht, en nog duidelijker door het zien op afdruksels van teekeningen, gemaakt door de schilders, die met en benevens hunne aanverwanten, de beeldhouwers, de componisten en vooral de dichters, de sterkste en nauwkeurigste verbeelding van alle menschen bezitten. Wilt gij echter eene andere voorstelling, neem dan het tegenovergestelde van eene schoone streek lands, welke door menschenhanden verfraaid is.

Het oord, dat ik vroeger als zoo bar en somber beschreef, droeg thans nog daarenboven de kenteekenen van verwoesting, slooping en omkeering; overal lagen verwarde hoopen van verschillend gekleurde steenen, die men aan den grond ontnomen had, sommige bijna zwart, andere met witte kwarts-

---

gedrukt in de berigten der Correspondenten, van deze ontdekte goudmijn melding gemaakt, waarbij eenige onnaauwkeurigheden zijn ingeslopen, grootendeels veroorzaakt door de gebrekkige berigten, welke ik desaangaande ontving.

aderen doortrokken; deze glinsterend als of zij met tin, koper en ijzer doortrokken waren, gene gevlekt en gespikkeld, als of het groote kievitseijeren waren; eenige schoon gekristalliseerd, andere zoo geelkleurig en schitterend, dat men ze boven de goudklompjes zou verkiezen, indien men niet wist, wat men al met deze laatste uitrigten kan. Ik zou alle deze steenen, en de bestanddeelen, uit welke zij zijn zamengesteld, hier wel kunnen opnoemen, doch ik zou daardoor het vermoeden op mij laden, als of ik een mineraalkundige was, en ik wil niet schijnen, wat ik niet ben; ook zou de Lezer, als Nederlander en dus waarschijnlijk even zoo min als ik een mineralogist zijnde, aan die vreemde benamingen niets hebben, en kan buiten dezelve wel een oppervlakkig denkbeeld van de goudmijn te *Aruba* verkrijgen.

Behalve deze steenhoopen, zag men allerwegen aarde verspreid liggen, van gele, graauwe en grijze kleur, naar mate de grondlagen geweest waren, uit welke men dezelve genomen had; de vele, groote en diepe gaten, van welke sommige weder half gevuld waren, als men naast dezelve een' nieuwen kuil delven moest, hadden het voorkomen, als of het de ingestorte kelders waren van eene tot puin en stof verwoeste stad. Wat verder voortrijdende, kwam ik langs kuilen, waarin eenige gekleurde en zwarte lieden bezig waren, om met ijzeren koevoeten de klei kort te stooten, en aan welker rand een blanke opzigter op een' kleinen stoel zat, met een' grooten strooihoed op het hoofd, en, om zich voor de sterke lucht en hitte te bewaren, het aangezigt met een doek omwonden, die echter de oogen vrij liet, om de bewegingen der werklieden te bespieden, hetwelk de aard zijner ambtsbediening vorderde.

Bij het huisje van den Directeur komende, bond ik mijn

paard aldaar vast, beproefde te vergeefs, of het hongerige beest ook biksteenen wilde eten, en wandelde met den heer GRAVENHORST, die zich met een' loffelijken ijver op de geologie had toegelegd, verder in de *Rooifluit*. Dezelve loopt noordwaarts langzaam hellende af, en zal, naar mijne gissing, van haren aanvang tot den uitloop in zee, ¾ uurs lang zijn; vlakke breedte heeft zij niet veel meer dan 40 of 50 treden, dewijl aan beide zijden de voeten der heuvels elkander naderen; omtrent het einde derzelve is een natuurlijke dam van steenen gevormd, welke veel zal bijgedragen hebben, om de goudvoerende aarde, van het gebergte afspoelende, in deze vallei te houden. Zonder eene zekere huivering, aanschouwde ik dezen dam niet, wegens het voorkomen van eene schijnbaar onlangs plaats gehad hebbende aardbeving en omwenteling in de natuur; verbazende steenklompen, verschillend in gedaante, kleur en grootte, schenen hier uit den grond opgebraakt en in alle rigtingen op elkander geworpen te zijn, zoodat sommige nog bij voortduring schenen te vallen. Wij klommen langs dezen muur van steenblokken, en kwamen weldra bij den uitgang dier rooi aan het zeestrand, waar een langwerpige steenklomp afgezonderd staat. De tijd heeft in dezen eene kleine opening geknaagd, door welke de wind blaast, en een aanhoudend suizend fluiten veroorzaakt. Van hier de naam van *rooifluit*, waardoor aangeduid wordt de rooi, in welke men een gestadig fluiten verneemt.

Ware het hier een land van aloude vooroordeelen en ligtgeloovigheid, men zou dit gefluit, — dat bij zonsondergang, als de wind vermindert, zwakker, en met de verheffing van dezen, bij zons-opkomst, sterker wordt, — aan geheimzinnige en bovennatuurlijke oorzaken toegeschreven hebben, gelijk oudtijds de Egijptenaren meenden, dat zekere

rotsen een harmonisch geluid gaven, en hunne priesters aan de zuil van *Memnon* eene stem toekenden, die bij zonsopkomst toonen van zich gaf. Reizigers in deze eeuw hebben het geluid aldaar opgemerkt, maar zulks toegeschreven aan den doorgang eens verdunden luchtstrooms in de holten en scheuren der rotsen. Ook meen ik, dat ergens in de wereld, ik weet niet waar, eene soort van orgelmuzijk in de steenrotsen gehoord wordt, hetwelk dan op dezelfde wijze zal ontstaan, terwijl door het aanwezen van veerkrachtige *glimmerschieffer*-blaadjes in de rotsholten een afwisselende toon veroorzaakt kan worden.

Van het zeestrand terugkeerende, klommen wij, bij verkiezing, op de hoogste heuvelen, om van daar het gansche biksteen-terrein te kunnen overzien, en eene verandering aan onze terugwandeling te geven. Onze aandacht werd weldra opgewekt bij het zien van witte kwartsaderen, ter breedte van een' voet, welke als linten over het gebergte gespannen waren, en, over den donkeren grond, eene zonderlinge vertooning opleverden; doch langs den top van eene der voornaamste hoogten gaande, werden wij beiden door een zeer opmerkelijk verschijnsel getroffen: op omtrent 20 treden van den top, op een' donkeren met aarde bedekten grond, zagen wij een helder glinsterend stukje goud voor onze voeten liggen, dat blijkbaar door eene even merkbare kleine watergeul van nog hooger afgevoerd was. Wij namen het op, en te huis komende, bevonden wij dat het $\frac{3}{4}$ ons zwaar was. De heer GRAVENHORST besloot het niet bij het andere goud te voegen, maar afzonderlijk in een' brief te doen, met aanduiding der plaats, waar het gevonden werd, welken brief ik, op

Curaçao teruggekomen, aan den Gouverneur aldaar overhandigd heb.

Ik had aan de opzigters bij het werk verzocht, dat zoo men dien dag goud aantrof, men zulks op de plaats zou laten zitten, en mij hiervan berigten. Zulks gebeurde weldra; ik zag aan den wand van een' kuil in eene graauwe kleiaarde stukjes goud blinken, ter grootte van eene erwt; in mijne tegenwoordigheid, werden dezelve er met den koevoet verder uitgestooten, van de klei gezuiverd, en aan den opzigter overgegeven. Hierin bestaat de gansche wetensehap dezer goudgraverij: geen uitwendig teeken aanwezig zijnde, dat de ligplaats van dit metaal aanduidt, wordt het alleen door het toeval gevonden. Die de grootste spierkracht in de armen bezit, en met geestdrift arbeidt, heeft ook de beste hoop van het meeste te ontdekken. Men gaat aldus te werk: na de grootere en kleinere steenen van de oppervlakte weggeruimd te hebben, graaft men door een' voet damaarde, en komt op onderscheidene lagen van graauwe, groene, geelachtig groene, bruine en roode kleiaarde. Deze zijn bij de mineraalkundigen bekend onder den naam van *Letten*, en worden beschreven als overeenkomende met die, welke men in de goudvoerende gronden op het vaste land van *Zuid-Amerika* aantreft. Zij stammen af van het biksteen gebergte, en zijn de ligplaatsen van het gedegen goud. Derzelver verschillende kleur zal waarschijnlijk onstaan zijn, door de onderscheidene *nuances* in den biksteen (*grünstein*) of van minerale bestanddeelen, welke zich daarin opgelost hebben. De ondervinding heeft doen zien, dat het meeste goud gevonden wordt in de groenachtige, graauwe en tevens

taaije vetachtige kleiaarde (*Letten*) en de grootste stukken daar, waar men in den grond eenige kubiekvormige biksteen-blokken aantrof.

Deze lagen van verschillend gekleurde kleiaarde houden geen' regel, en zijn van onderscheidene dikte van 1 tot 5 voet; ook de diepte des gronds is ongelijk, somtijds komt men reeds met 7 voeten op de harde oorspronkelijke grondrots, terwijl men weder elders tot 12 voeten graven kan. Zoodra men, deze rooi of vallei verlatende, hooger tegen den voet des bergs begint te graven, treft men nog wel eene laag kleiaarde aan, doch in welken geen goud gevonden wordt. Evenwel is het voor ieder' opmerkzame zeker, dat het gebergte de eigenlijke geboorteplaats van het goud is, want de meerdere diepte der aarde in de vlakten en rooijen is aan de afspoelingen der bergen toe te schrijven. Op *Curaçao* kan men zulks duidelijker zien; daar worden in iedere rooi dammen aangelegd, om bij zware regens het wegspoelen der beste aarde en van het water naar de zee te verhinderen; de aarde hoopt zich hier weldra op, en komt menigmaal gelijk met het bovenste gedeelte des dams, in welk geval men verpligt is, den laatste te verleggen.

In de vlakten en rooijen, tusschen het biksteengebergte te *Aruba*, liggen door alle de kleilagen heen, in de onderste evenwel de minste, grootere en kleinere biksteenbrokken, alle eenigzins afgerond, maar aan welke nog de vroegere hoekige vormen zigtbaar zijn; eenige zijn reeds in een' staat van ontbinding, andere overtrokken met *Letten*, en sommige hebben, door groene vlekken en strepen, de sporen van hunne latere oplossing in de *Letten* achtergelaten. Verder wordt het duidelijk, dat het goud in het gebergte zijn' oorsprong nam, omdat men stukjes van hetzelve vond tusschen

biksteenen, zonder in aanraking met de *Letten* te wezen, en men, bij de eerste ontdekking der ware ligplaats van het goud, stukjes op de oppervlakte der aarde vond, welke bij een' kort vooraf gevallen zwaren stortregen van het gebergte afgespoeld waren. Ook mag hier wel in aanmerking komen de bovengemelde vond van een stukje gouds, welken ik met den heer GRAVENHORST deed, nabij den top der bergen, waar het niet bij toeval gekomen, maar blijkbaar van nog hoogere ligging afgespoeld was; en er bestaat een stuk *kwarts*, waarin zich een stukje gedegen gouds, van naar gissing meer dan een ons, houdt opgesloten, en hetwelk gevonden is op den top van den meer genoemden berg *Arie Kok*.

Tijdens de ingezetenen ten oosten en noord-oosten van dezen berg niet meer mogten verschijnen, was de lust tot goudgraven zoo zeer bij hen opgewekt, dat zij den grond in alle andere rigtingen des eilands onderzochten. Dit gaf aanleiding, dat men eene ontdekking van goud in een' anderen toestand als van het bovenbeschrevene. Aan de noordzijde van het westelijk gedeelte des eilands, ontdekte men, namelijk, kwartsaderen, over de oppervlakte des gronds en in verschillende rigtingen naar de diepte loopende. In deze ligt het goud in zeer fijne deeltjes verspreid, somtijds echter grover, en een' enkelen keer ter grootte van hagel of garstkorrels.

Ik heb, bij een later bezoek op *Aruba*, dit andersoortig verblijf van het goud bezocht. De grond was hier even donkerkleurig en naakt als bij het oostelijk gebergte. Het hier heen uitstrekkend biksteen-*terrein* doet zien, dat deze formatie een grooter gedeelte des eilands beslaat dan de *Seyeniet*, die waarschijnlijk tot eene nog vroegere bergfor-

matie behoort. Men had deze goudvoerende kwartsgangen nagegraven, en dezelve, inzonderheid ten tijde, toen er van Landswege aangewerkt werd, door buskruid doen springen. Somtijds trof men plaatsen aan, waar de *kwarts* als bezaaid was met gouddeeltjes, dezelve werd dan fijngestampt, en het iets grovere dan gewoon stofgoud opgevangen, hetgeen het beste door wassching geschiedde.

Toen het goudgraven ook op deze plaats weder vrijelijk aan de ingezetenen vergund werd, verkocht men aan elkander deze *kwarts*-stukken met gouddeeltjes bij de gis, en deze gegiste waarde kwam bij fijnmaling meestal vrij naauwkeurig uit. Men deed zulks niet op het gezigt, want men kon daardoor niet weten de meerdere of mindere gouddeeltjes, welke zich in het binnenste der *kwarts* bevonden; maar men waardeerde de stukken op het gevoel van bijzondere zwaarte; insgelijks had zulks plaats met het vinden der stukjes gedegen goud. De Indianen en Kleurlingen zoowel als de blanken wisten weldra van ieder gevonden stuk de waarde te bepalen, die door de koopers daarna over het algemeen overeenkomstig het gewigt bevonden werd. Zoo sterk worden de zintuigen der menschen, als zij opgewekt en ingespannen, en door oefening op veronderstelde belangrijke voorwerpen gerigt zijn.

Deze latere ontdekking van het goud in een' anderen toestand, als waarin het tusschen het oostelijk gebergte voorkomt, heeft weinig voordeel opgeleverd; niet altijd bleef de goud-inhoudende *kwarts* even rijk, somtijds liet het slechts enkele gouddeeltjes zien, en somtijds verloor het daarvan alle sporen, terwijl men, den *kwarts*-gang volgende, dikwijls weder eene meerdere hoeveelheid aantrof. Dit veroorzaakte zwaren arbeid, en men bezat noch gereedschappen, noch

genoegzaam water, om het goud in dien toestand voordeelig te bewerken.

Intusschen versterkte deze ontdekking het vermoeden, dat het gedegen goud aan de oost- en noord-oostzijde des lands eenmaal in een'. anderen toestand geweest is, en door eene niet met zekerheid bekende werking tot dien staat gevormd is, waarin het thans gevonden wordt. De Mineraalkundigen nemen daartoe algemeen de veronderstelling aan, dat zekere van onder opwerkende krachten in de biksteenrotsen ontstonden, en verheffingen en klovingen veroorzaakten, hetwelk ook te *Aruba* aan de verstooting van magtige aan de oppervlakte uitgaande kwartsgangen zigtbaar is. Uit deze klovingen zouden zuren omhoog gestegen zijn, die op de wanden der kloven invloed hebben, en het gesteente veranderen moesten. De dampkringslucht werkte mede ter vorming der *Letten*, waarin door verkoeling en verdikking van de gas de gesublimeerde gouddeelen zich afzonderden; stortregens namen daarna de *Letten* op, en voerden dezelve gezamenlijk met de gouddeelen en losse steenstukken naar beneden.

Ik wil hier niet verder in deze *physische hypothese* treden, noch de wederleggingen bij brengen, waarmede de natuurkundigen gewoon zijn, de bedenkingen daartegen op te lossen; het zal den Lezer mogelijk alreeds verveeld hebben, dat ik mij zoolang bij de goudmijn te *Aruba* heb opgehouden en hem reeds lang met nieuwsgierigheid hebben doen uitzien, om te weten, hoeveel ponden gouds er eigenlijk wel aldaar gevonden zijn.

Volgens de opgaven van den mineraalkundigen heer REIN-

WARDT, Hoogleeraar te *Leiden* (*), is er ten jare 1827 aan het ministerie van kolonien ingezonden 71 ponden, 1 ons en 3 lood Ned. gewigt, van 21 karaat en $4\frac{9}{10}$ grein gehalte, van welke het overige of het alooi meest zuiver zilver inhield, en bedroeg de waarde van het pond *f.* 1449: 91c. hetwelk dus eene som van ongeveer *f* 103,000 uitmaakt. Later is er nog, indien ik mij niet bedrieg, eene verzending van etteljke ponden van Gouvernementswege gedaan. Als men de ingezetenen te *Aruba* vraagt, hoeveel de particulieren wel zouden gevonden hebben, betuigen zij het niet te weten; maar als men hun dan voorhoudt: »zoude het wel 5 of 6 maal zoo veel zijn als het Gouvernement gevonden heeft? dan is het antwoord, na een vlugtig overzigt van de voornaamste vonden of verkoopen: »ja! dat zal het wel geweest zijn.

Er zijn geene redenen, om deze veronderstelling voor overdreven te houden. Het is wel waar, dat er van regeringswege een' geruimen tijd gewerkt is, als de 5 laatste maanden van 1824 en vervolgens 1825-27, doch slechts met 30 werklieden, die van 's morgens 7 tot 11 ure en van des middags 1 tot 5 ure bezig waren, en wel met zooveel krachtsinspanning, dat men als zeker stellen kon, dat zij in 2 dagen meer dan in éénen dag afwerkten. Maar de ingezetenen graafden de eerste 3 of 4 maanden ten getalle van tusschen de 5 en 600 met den grootsten ijver; sommige hunner

---

(*) In deszelfs *verhandeling over Aruba en het aldaar gevondene goud;* voorkomende in het 1ste deel der *nieuwe verhandelingen van het Nederlandsch Instituut.* Amsterd. 1827, welke verhandeling de Hooggeleerde REINWARDT opgemaakt heeft, uit mondelingsche berigten en overgezondene stukken der verschillende steensoorten.

sliepen in den kuil, waarin de duisternis hun des avonds verhinderde voort te werken, om met de eerste lichtstralen van den morgen weder te kunnen beginnen, en, hetgene 't voornaamste in deze zaak was, zij graafden juist dáár, waar het gebleken is, dat de rijkste ligplaats van het goud was, namelijk in de *Rooifluit*. Toen er van Gouvernementswege voortgewerkt werd, graafde men wel in de andere rooijen en bergvlakten, en zelden met eene gansche teleurstelling, maar men keerde altijd tot de reeds grootendeels uitgegravene *Rooifluit* terug als nog steeds den arbeid het meest beloonende.

In die jaren, waarin de regering zich met graven bezig hield, hebben sommige Arubianen bij voortduring goud opgedaan en van het land verkocht; hetwelk gansch niet prijselijk was, als men bedenkt, dat het verkregen moest worden, of door op andere plaatsen te graven, waar men deszelfs aanwezen niet vermoedde, of door het op te koopen van en van wege de werklieden. Men weet, hoe het, volgens berigten, op andere goudvoerende landen gegaan is: als men met de uiterste waakzaamheid verhinderde, dat de werklieden des nachts kwamen weghalen, wat zij opzettelijk in den grond lieten zitten; als men bij het einde des werks hun aan eene naauwkeurige onderzoeking onderwierp, — verborgden zij het in den mond, en zoo men ook hierin de noodige inzage deed, slikten zij het door, wel overtuigd zijnde, dat een afgerond goudklompje hunne sterke ingewanden niet beschadigen zou.

Toen er van Gouvernementswege opgehouden is met de goudgraving, hebben de ingezetenen het werk weder opgegevat, en nu eens in grootere dan weder in kleine getallen tot op den huidigen dag voortgezet. Zulks werd hun onder ze-

kere bepalingen door het Gouvernement toegestaan: eerst door stukken gronds van zekere afgemetene voeten bij loting te verpachten; vervolgens, toen dit niet aan het oogmerk beantwoordde, in een' meer onbepaalden zin, mits een derde der waarde van het gevondene aan den lande afgevende; en eindelijk met eene volkomene vrijstelling, door eene schriftelijke vergunning, welke maandelijks vernieuwd moest worden.

Ik kan hier niet nalaten, — zonder mij daarom als ambtenaar van den staat hierin opzettelijk aan vleijerij over te geven, — openlijk mijne hulde toe te brengen aan de handelwijze van het Gouvernement, ten opzigte der goudmijn te *Aruba*. Dezelve was in dien echt liberalen en toegevenden zin, welken ieder weldenkende en tijd en plaats en omstandigheden in aanmerking nemende inwoner der West-Indische bezittingen, gedurende 20 jaren, onder de regering van onzen geëerbiedigden Koning heeft opgemerkt.

Toen het bij de uitkomst bleek, dat de ontdekking van goud meer dan eene beuzeling was, werd het tijd, dat er van wege het Gouvernement de hand opgelegd werd. Op een land, waar onder de meeste inwoners bij vermeerdering van middelen eene grootere hoeveelheid rums verbruikt wordt, kon men weldra groote ongelukken verwachten; daarenboven zouden de inwoners, bij een' voortdurenden rijken goudoogst, van landbouw, handel en zeevaart geheel afgetrokken zijn, en daardoor middelen van een voortdurend bestaan opgeofferd hebben aan een tijdelijk voordeel. Door van Gouvernementswege de goudgraving voort te zetten, maakte men niet slechts gebruik van een volkomen regt op den grond, maar ook men voorkwam vele vooruit te ziene nadeelen, en bevorderde er in vele opzigten de belangen van het eiland door, dewijl de werklieden bij de goudplaats rijkelijk betaald werden, en er

voor het onderhoud van meerdere ambtenaren en van een klein garnizoen meerder geld, van *Curaçao* overgezonden, in omloop kwam. En toen men, door de komst van den Bergraad STIFT, met den waren toestand van de goudmijn en de vermoedelijke vooruitzigten daarvan was bekend gemaakt, heeft men de goudplaats weder aan de inwoners overgelaten, onder zekere bepalingen en met in achtneming van voorzorgen, ten einde de goede orde te bewaren.

Ik haalde dit een en ander aan, om te doen zien, hoe het niet te verwonderen is, dat de inwoners, door op de voornaamste ligplaats van het goud eenige maanden te werken, door in grooten getalle en met veel krachtinspanning bezig te zijn, en door later een' geruimen tijd ongehinderd voort te graven, eene zoo vele malen grootere hoeveelheid gevonden hebben dan het Gouvernement ten deel viel.

Indien de gegiste hoeveelheid van het op *Aruba* gevondene goud al naauwkeurig mag zijn, dan is dezelve echter in vergelijking van uitgestrekte goudvoerende landen niet zeer belangrijk geweest; evenwel maakte eene verschijning deze goudmijn opmerkelijk, en deze is, dat zij zulke groote stukken gedegen gouds heeft opgebragt als van welke men slechts zelden vindt gewag gemaakt.

De Hoogleeraar REINWARDT (*) zegt, dat een stuk gedegen gouds, ter zwaarte van vijf onsen Ned. gewigt, als eene groote zeldzaamheid in het *Museum* te *Parijs* bewaard wordt, maar dat het *Museum* van Natuurlijke historie te *Leiden* er een bezit, op *Aruba* gevonden, van 6,415 Nederlandsche

(*) In zijne zoo even aangehaalde verhandeling.

ponden. Verscheidene dit laatste nabijkomende stukken heeft de goudvoerende grond aldaar opgeleverd, doch één stuk overtrof die allen, hetzelve woog 32 ponden en 7 onsen oud gewigt. De waarheid hiervan is aan geene twijfeling onderhevig, er is geen aanzienlijk persoon op *Aruba*, die niet verklaren kan dit in handen gehad, en te hebben zien wegen. Hetzelve werd door een' slaaf, toebehoorende aan de gebroeders A......, gevonden, en deze heeft er niet eens voor gekregen, wat hem billijkerwijze, en, volgens de spaansche wetten daaromtrent, regtshalve toekwam, en dat hem aanvankelijk beloofd was, namelijk, zijne vrijheid. Het is jammer, dat dit stuk, hetwelk beschreven wordt als de gedaante gehad te hebben van eene kleine Edamsche kaas, niet in deszelfs geheel gebleven, en in een kabinet van *naturalia* teregt gekomen is, dan had hetzelve eene nog grootere waarde verkregen, dan deszelfs gewigt reeds bezat. De regering deed ook, toen zulks te harer kennis kwam, vele nasporingen daartoe; doch het was aanstukken gekapt en verkocht aan een' Agent van een Noor-Amerikaansch Handelhuis te *Curaçao*, die het naar *New-York* verzonden had.

Ten opzigte der merkwaardigheid, dat *Aruba* zulke aanzienlijke goudstukken heeft opgeleverd, moet ik nog het volgende bijvoegen. Toen ik bij mijn laatste bezoek te *Aruba*, in Maart 1834, naar de goudgraving onderzoek deed, zeiden mijne vrienden mij, dat er bij voortduring nog gewerkt werd, somtijds echter met zulk een slecht gevolg, dat de moeite, daaraan besteed, niet beloond werd; doch dat somtijds nog het geluk den mensch hier diende, want in de vorige week waren er twee aanzienlijke stukken gevonden, van welke het grootste 26 onsen (oud gewigt) inhield. Ik zeide, den verhalers niet te mogen tegenspreken, maar anderzins

bezwaarlijk te kunnen gelooven, dat men thans nog zulke zware stukken opdeed; men liet het niet bij de stellige verzekering der waarheid: den volgenden morgen kwam een der vrienden bij mij, om het bewuste stuk te laten zien. Ik overtuigde mij inderdaad, dat hetzelve ongeveer de aangegevene zwaarte moest bezitten, en zeide, dat het veel grooter was dan het grootste stuk gedegen goud, dat ik in het Museum te *Parijs* gezien had.

Behalve het opmerkelijke van de goudmijn te *Aruba*, dat er zulke aanzienlijke stukken gevonden zijn, bleef het ook belangrijk, dat men op eene bijna onbekende Nederlandsche bezitting in *West-Indië* goud aantrof, in die beiderlei toestand, in welken het in andere landen op de aarde van natuur wordt voortgebragt, namelijk, in den gedegen toestand tusschen de *Letten*, en in fijnere deeltjes in den kwarts, welks gangen door eene bergsoort van oude vorming heen loopen.

Men zou mij, onder het lezen van dit geschrijf over de Arubasche goudmijn, nog twee vragen kunnen doen: Is het gevondene goud voor *Aruba* nuttig geweest; heeft het de welvaart bevorderd? En is er eenige hoop overgebleven van bij voortduring nog goud aldaar te zullen vinden?

Er is onder de Spanjaarden, die sedert drie eeuwen in de rijkste goudmijnen op den aardbol gewerkt hebben, een zeer merkwaardig spreekwoord, dat zegt: » *Vindt iemand op zijn grond vuilnis, hij kan rijk worden; vindt hij zilver, hij wordt arm; maar vindt hij goud, dan stort hij in het verderf.*" Dit bevat veel waarheid zoo wel in een' natuurlijken, als in een' zedelijken zin.

Van alle metalen is het goud het algemeenste verspreid op den aardbol: men vindt het onder de linie en in het hooge noorden; men treft hetzelve aan in het zand, waaruit de zeeduinen bestaan, en in de planten, als deze tot eene hoop vergaderd en verbrand worden. Maar zelfs op die plaatsen, waar het goud in de grootste hoeveelheid aanwezig is, geeft deszelfs bewerking zelden een duurzaam voordeel. Reizigers, die de bergwerken in *Zuid-Amerika*, welke een' tijd lang zooveel goud en zilver in den handel gebragt hebben, bezochten, hangen een treurig tafereel op van de dorheid en onvruchtbaarheid dier streken, van de diepe armoede en het gebrek aan ieder levensonderhoud en verzorging. Zoo lang men deze mijnen kon laten bewerken door slaven, die aan onderhoud niet meerder kosten dan de muilezels, welke het goud vervoeren moesten, zoo lang men het gansche bestuur over die mijnen op een' zeer eenvoudigen en onkostbaren voet hield, bragten eenige derzelve nu en dan rijke voordeelen aan; doch zoodra men van dien zoo lang betredenen weg moest afgaan, zoodra er Engelsche, Duitsche en inlandsche bergwerks-maatschappijen werden opgerigt, zag men de volle vervulling van het spreekwoord: » *Die goud op den akker vindt, stort zich in het verderf.*" De deelnemers in deze bergwerksondernemingen zagen hunne kapitalen bijna geheel verdwijnen, en nog beklagelijker was het lot dergenen, die tot het bewerken der goud- en zilvermijnen van *Peru* en *Mexico* vertrokken waren. Behoeft men zich daarom wel te verwonderen, dat de goudmijn te *Aruba* die verbazende uitkomsten niet opleverde, welke er aanvankelijk van voorgesteld werden, te meer als men de geringe uitgestrektheid van het goudvoerend terrein in aanmerking neemt?

Ook in andere opzigten, in eene meer zedelijke strekking, bevat het zoo even aangehaalde spreekwoord belangrijke waarheden: in het algemeen doet men eene grootere weldaad aan den menseh, als men dezen voor eene hem toegedachte gift eerst laat werken. De arbeid in een goed bemesten grond is voor den menseh eigenaardiger, afwisselender en gezonder, dan het wroeten in de aarde naar goudklompjes. De akkerbouw geeft in het algemeen een zeker en bestendig onderhoud, en verbetert niet zelden door verstandig overleg en vlijt 's menschen toestand; terwijl het werk in de goudmijn altijd van eene onzekere uitkomst is, nooit bestendig voortduurt, den mensch tusschen hoop en vrees houdt, en tot onkosten verleidt, die hem bij eene mislukking in het verderf storten.

Zelfs bij eenen gunstigen uitslag, heeft het al te dikwerf dezelfde uitwerking gehad, als men wel eens bij het trekken van een der hoogste loten uit de loterij zag gebeuren: als daardoor, namelijk, de man uit den middelstand, die door eerlijk handenwerk zijn bescheiden deel genoot, op eenmaal rijk werd, verliet hij zijn' werkkring, en leefde vrolijk van het zoo gemakkelijk verkregen geld; maar als dit weldra verteerd was, hetgeen hij in den aanvang meende, dat nooit gebeuren kon, moest hij tot zijn verwaarloosden arbeid terugkeeren, en stond dan als een toonbeeld, dat het dikwijls gemakkelijker is geld te verkrijgen dan geld te bewaren. Ik zal hiervan een treffend voorbeeld mededeelen, dat ik van de gevolgen eener rijke goudvangst op *Aruba* gezien heb. Bij mijne eerste komst aldaar heb ik de beide broeders A..... gekend, als voor *Aruba* welgezetene lieden. Zij bezaten een huisje en ettelijke slaven, benevens een vaartuig, waarmede zij op de vaste kust handel dreven;

later vonden zij eene aanzienlijke hoeveelheid gouds, waartoe het bovengemelde stuk van 32 ponden en 7 oncen (oud gewigt) behoorde; en toen ik het laatst op *Aruba* kwam, zag ik deze beide broeders in diepe armoede: huisje, slaven en vaartuig waren voor schulden verkocht, en een hunner was sedert eeu jaar gearresteerd door een' Joodsch koopman te *Curaçao*. Al het goud, dat de geringere lieden op *Aruba* gevonden hebben, is voor hen van weinig nut geweest: het heeft hun even zoo arm gelaten, als toen zij waren vóór de ontdekking der goudplaats. Zij leefden zoo rijkelijk, zoo mededeelzaam in eten en drinken aan anderen, als of er geen opkomen aan was, en er geen einde zou wezen met de goudvangst; bij iedere sluiting der rekening met den koopman, bakker of winkelier bleef er een *saldo* tot hun nadeel staan, waarvoor op nieuw goud moest gezocht worden.

Zoo is het evenwel niet met de meeste der aanzienlijke ingezetenen gegaan, velen hunner hebben er hun' uitwendigen toestand door verbeterd, en zich eenigzins beschut tegen den kwaden dag, die komen kan. Twee kooplieden ken ik, welke zich in den laatsten tijd van daar begeven, en op *Curaçao* nedergezet hebben, met eene aanzienlijke som, grootendeels gewonnen met het opkoopen van het gevondene goud. Onder deze twee is niet begrepen die Joodsche koopman, welken ik op *Aruba* vond, levende tusschen de kolossale *seyeniet*blokken; deze was, kort voor de ontdekking van het goud, van daar vertrokken. Hadde hij kennis daarvan gehad, hij zou, om den wille der goudklompjes, zijn langdurig verblijf aldaar nog wel een weinig verlengd hebben; zelfs heeft hij, toen het gerucht der ontdekking te zijner ooren kwam, eenige zijner slaven, onder een vertrouwd

opzigt, derwaarts gezonden, gelijk later andere Curaçaosche planters ook gedaan hebben, doch met geen' gunstigen uitslag, omdat het geluk hen niet scheen te dienen, en zij meerdere onkosten maken moesten dan degenen, die op *Aruba* zelf woonden.

Een aanzienlijk gedeelte van het gevondene goud is op eene ongelukkige wijze verloren gegaan. Sedert den laatsten Julij 1824 tot den 1. Februarij 1825 was er, zoo als het gewoonlijk in de daar tusschenliggende maanden gaat, wegens de hooge *assurantie* geen vaartuig naar *Nederland* vertrokken. Het goud, dat in dien tusschentijd door sommige ingezetenen te *Curaçao* opgekocht was, om daarmede *remises* te doen, werd op de eerstgemelde dagteekening met het driemast-vaartuig, de *Zeemeeuw*, Kapitein BÖNING, verzonden, als zijnde dit een schip, dat sedert verscheidene jaren bestendig op *Curaçao* gevaren had, en waarmede velen gewoon waren, hunne goederen te verzenden.

Dit schip nu is, met verscheidene passagiers, vertrokken, maar nooit te regt gekomen. Aangaande deszelfs lot is men lang in de onzekerheid gebleven, tot dat latere ingekomene berigten het waarschijnlijk maken, dat het in handen der zeeroovers gevallen is, die te dier tijde, en zelfs nog later, de zee onveilig maakten.

Het grootste gedeelte van het goud is echter naar *Noord-Amerika* en *St. Thomas* verzonden, ten einde de van daar ontvangene levensmiddelen te betalen; want sedert verscheidene jaren, had men op de Curaçaosche eilanden slechts halve oogsten en nu en dan zelfs eene volkomene mislukking van dezelve. Hierdoor rees het goud in hooge waarde, en

werd deszelfs ontdekking voor genoemde eilanden, in het algemeen, eene wezenlijke weldaad, door welken dezelve bij toenemende verarming nog eenigzins ondersteund werden, en er bij de levering van zout en het afgeven van Gouvernements-wissels, tot onderhoud van het garnizoen en de scheepsmagt, nog een derde voorwerp van waarde kwam, om de rekening van het ontvangene te vereffenen.

Eindelijk nog zou ik op de vraag antwoorden, of er eenige hoop bestaat, dat er in het vervolg goud op *Aruba* zal gevonden worden. Gelijk ik zoo even zeide, waren er in het begin van 1834 nog eenige menschen aan het werk, en had men aanzienlijke stukken gevonden. Toen ik in 1830, na eenige jaren afwezendheid, aldaar kwam, vond ik tot mijne verwondering eene gansche streek lands, ten zuidwesten der beschrevene goudplaats, geheel omgegraven. Die streek had ik gekend als digt begroeid met kreupelhout, en niemand kon vermoeden, dat deze grond, bedekt met een grijs en grofkorrelig zand, gedegen goud in zich zou bevatten; dit was echter werkelijk het geval, anders zoude, gelijk mijn geleider te regt aanmerkte, de menschen het graven niet voortzetten, zoo als wij toen velen zagen doen. De weg, die door dit kreupelhout geloopen had, was diep omgegraven, en een andere was een groot eind ter zijde in hetzelve gelegd, en toen ik in 1832 weder terug keerde, was ook deze weg en het daar aangrenzend kreupelhout omgewoeld en veranderd in diepe gaten en aardhoopen.

Maar eindelijk zal men dan toch, het zij in dit, het zij in het volgende jaar, den ganschen goudvoerenden grond omgewerkt hebben: zoude er dan geene hoop overblijven, dat

dit metaal, in vervolg van tijd, op nieuw ontstaan zal, als deszelfs geboorte hebbende in het biksteen-gebergte, dat men toch van binnen niet onderzoeken kan, en dat welligt kwartsaderen met gouddeeltjes bezwangerd in zich bevat, welke eenmaal, het zij bij eene langzame verwering, het zij bij grootere voorvallen, zullen opgeheven worden. Wanneer ik andere landen, zoo als *St. Domingo*, waar eenmaal goud gevonden werd, en uitgegraven zijnde, daarna nimmer hetzelve heeft opgeleverd, tot voorbeelden neem, dan moet ik het ontkennend beantwoorden; doch, wanneer ik bedenk dat over de goudvoortbrenging in de werkplaats der natuur een sluijer gehangen is, dat de wijze, waarop het in bovenbeschrevenen toestand komt, met geene zekerheid geweten wordt, en dat men met de zelfstandigheid van het goud geheel onbekend is, dan moet ik mijne toevlugt nemen tot iets, waarmede zelfs natuurkundigen zich behelpen, om, namelijk, achter hetgeen ik niet weet een vraagteeken te laten staan, en er verder over te zwijgen.

BONAIRE.

Verblijd van met de lastige beschrijving der goudmijn te *Aruba* geëindigd te hebben, zette ik mij neder, om mijn reisje te verhalen naar het 3de der bewoonde Curaçaosche eilanden, en zou er terstond mede begonnen zijn, indien ik niet gestuit ware op het woord *Bonaire*. Niet omdat de beteekenis dier benaming zoo moeijelijk te begrijpen valt, want ieder, die Latijn verstaat, of Italiaansch, of Fransch, of Spaansch, of Portugeesch, kan er uit opmaken, dat dezelve, zonder eenige omschrijving, in onze taal overgebragt, zegt: *goede lucht*. Maar mijne aandacht werd bij die benaming opgewekt, omdat ik geloof, dat ze aan dit eiland met geen meerder regt toekomt dan aan de andere Curaçaosche eilanden. Ik ken wel verscheidene voorbeelden van ziekelijke menschen, die tot herstelling hunner gezondheid van *Curaçao* naar *Bonaire* vertrokken, en ook werkelijk verbeterd terug kwamen; doch ik schreef zulks altijd toe aan het ophouden van medicijnen te gebruiken, aan verandering van voorwerpen, aan eene meer dan gewone ligchaamsbeweging, en vooral daaraan, dat men hier niet zoo

gestadig eten kan, om den akeligen ziekte-tijd te verkorten, en, zoo als men dan gaarne wil gelooven, om het ligehaam te versterken; want er is hier weinig te krijgen: men moet zich zoo wat met den pot behelpen, en kan daarentegen echte en onvervalschte cabrieten-melk drinken. Ik geloof stellig, dat ik, te dezen opzigte, gelijk heb; ik ben altijd wel geneigd zulks in andere opzigten ook te gelooven, maar ik durf er menigmaal zoo niet voor uit te komen, omdat het mij wel eens gebleken is, dat de gevoelens van anderen meer gegrond waren dan de mijnen; ik zeg daarom het eene en andere, behoudens alle achting voor mij zelven, met onderwerping aan het beter oordeel van anderen.

Ongezond echter wil ik daarmede niet te kennen geven, dat *Bonaire* is; het is zulks even min als de overige Curaçaosche eilanden en andere plaatsen op de wereld, die in gelijke omstandigheden verkeeren. De Europeër zelfs, hoewel op eene andere landsgesteldheid en onder eene andere luchtstreek geboren zijnde en geleefd hebbende, kan op deze eilanden even zoo gezond blijven als in zijn vaderland, zoo hij van nature een goed ligehaamsgestel bezit, en dit niet door eene onverstandige levenswijze bederft. Ik wil dit met weinige woorden voor een' ander' duidelijk maken. Als een land kan gezegd worden ongezond te wezen, dan moet het natuurlijk te zoeken zijn in de gesteldheid van den grond of van de luchtstreek. De bodem der Curaçaosche eilanden nu bestaat uit *hoornblende*, *veldsteen*, *veldspaath*, *kwarts* en *kalk*, over welke in de vlakten eene dunne laag bouwaarde verspreid ligt, die door de verwering van de genoemde steensoorten afkomstig is. Deze bodem geeft niets af aan lucht of aan water, dat voor de huid, longen of maag schadelijk kan wezen; daarenboven is het water, dat door den regen hier nederstort,

in vergelijking van andere landen, zeer gering, en blijft zelden lang op de oppervlakte staan. De oorzaken van vele ziekten en van ondermijning der levensduurzaamheid, welke op andere landen bestaan, door moerassige gronden of met mineraaldeelen bezwangerde aarde, zijn dus hier niet aanwezig. Maar zou men hier niet kunnen verwachtën eenen al te droogen dampkring, welke weder op eene andere wijze voor het dierlijk leven ongunstig kan worden? Dit zou misschien het geval zijn met een uitgestrekt vast land, doch kleine eilanden, liggende te midden eener bestendig uitwasemende zee, kunnen geen' uitgedroogden dampkring hebben; de *hygrometer* toont daarom altijd hier een' zekeren graad van vochtigheid aan, die door uitdamping te grooter moet zijn, naarmate de hitte sterker wordt. De temperatuur der lucht echter is, als gunstig voor de gezondheid en levensduurzaamheid, niet zoo onverwaardelijk aan te nemen; zij heeft hare ongunstige zijde zoo wel als hare voordeelen: zij is, namelijk, die temperatuur, welke bekend is, dat tusschen de keerkringen bestaat. Eene bijna altijddurende warmte van tusschen de 80 en 90 graden, naar de schaal van *Fahrenheit*, wekt de werktuigen des ligchaams al te sterk op, doet den levensstroom sneller voortgaan en meerdere levenskrachten verteren; zij opent daarenboven onze huid, vermeerdert door eene sterke uitwaseming den dorst, en geeft aanleiding, dat door veel te drinken eene goede spijsvertering verhinderd wordt, door welk een en ander de lust tot arbeid vergaat, en de geneigdheid tot krachtsinspanning vermindert. Doch het ligchaam is daarentegen, door de eenzelvigheid van deze temperatuur, bevrijd van die geweldige schokken, welke hetzelve in eene gematigde hemelstreek ondergaan moet door de

gestadige afwisseling van het weder; het is bevrijd zoowel van die koude, welke alle verrigtingen van het werktuigelijk gestel onderdrukt, en den vogel, ondanks deszelfs beschutting door vederen, dood ter aarde doet vallen, als van een' graad van hitte, welke in de gematigde luchtstreek, op sommige tijden, grooter en hinderlijker is dan tusschen de keerkringen.

Verder bezit deze laatste nog een ander voordeel voor ons ligchaamsgestel, hierin bestaande, dat dit bestendig in een' zuiveren dampkring kan verkeeren, alzoo in de opene huizen de buitenlucht dringt, en zich gestadig ververscht, terwijl men in koudere landen, weinig tijds uitgezonderd, te midden van beslotene woningen in eene met vreemde bestanddeelen bezwangerde lucht leven moet. Eindelijk slaat de schaal van voor en tegen, in betrekking tot de ligchaamsgezondheid, nog meer ten voordeele der genoemde eilanden over, als men in aanmerking neemt, dat de hitte, welke zij voornamelijk tegen zich hebben, echter niet overtreft de dierlijke warmte, welke in ons ligchaam aanwezig is.

Er is een ander vraagstuk, hetwelk ik althans niet door redenering geheel beslissen kan, en waarin ik mijne toevlugt meer tot de ondervinding nemen moet. Het luidt dus: of de bestendige oostelijke wind, welke over de eilanden, tusschen de keerkringen in den *Oceaan* liggende, waait, voor de gezondheid des ligchaams schadelijk kan zijn.

Deze wind zou, meent men, wanneer hij hevig waait, — hetgeen niet altijd het geval is: eenige maanden stroomt hij zacht en liefelijk over het veld, somtijd zelfs is er volkomene stilte, of komt de wind uit het zuiden en westen, — op het ligchaam een' nadeeligen invloed uitoefenen, en aanleiding tot ziekten geven, door steeds op de huid te drukken, de

uitwaseming te stremmen, en eene afwisselende gewaarwoording van warmte en koude te veroorzaken.

Onder de onvoorzigtigheden, die Europeërs, in de keerkringsgewesten komende, wel eens begaan, behoort voorzeker deze, dat zij, verhit en bezweet zijnde, op eens zich verkoelen, door eenige kleederen uit te werpen, en de oostelijke zeebries vrijelijk over zich heen te laten waaijen. Hierdoor kunnen, hetgeen echter niet dikwijls gebeurt, voor nieuwelingen in die luchtstreek ziekten ontstaan, wanneer, namelijk, door belette uitwaseming de stof, die gewoon is, zich door de porien der huid te ontlasten, in het ligchaam blijft, — dat door volbloedigheid en verdikte sappen en door gebruik van verhittende dranken, als: rum, jenever en wijn, reeds eene vatbaarheid (*praedispositie*) tot ziekte bezit — dan veroorzaakt die .... hoe zal ik het, geen Doktor zijnde, noemen? eene gisting of bederf, dat zich weldra openbaart door die onbekende werking, door dien waarschijnlijken strijd tusschen de ziektestof en de weldadige poging der natuur, om zich te herstellen, de koorts genaamd. Maar dit is eene onvoorzigtigheid, welke men niet behoeft te begaan. De mensch is wel de lieveling der natuur; hij is door den Alwijzen Schepper bestemd, om overal op den aardboden te wonen; hij bezit daartoe, boven alle andere bekende schepselen, eene kunstig zaamgestelde huid, die zich opent of weder sluit, naar mate hitte of koude zulks vereischen; zijne inwendige warmte blijft daardoor overal dezelfde; hij kan leven aan den noordpool en onder de linie: doch hij moet dàn ook overal mensch blijven, dat wil zeggen, hij moet weten, dat hij niet, gelijk het dier, blindelings geleid wordt tot hetgene goed en gezond is, of terug gehouden van hetgene kwaad en schadelijk is. — Hij moet

zich door zijn verstand laten bestieren, en met overleg en omzigtigheid handelen, als hij in omstandigheden van lands- en luchtsgesteldheid komt, die voor hem vreemd en ongewoon zijn.

Aan de bovengemelde aanleiding tot ziekten, is men overal in de wereld blootgesteld, als men niet met beleid zijne levenswijze inrigt. De ziekte, welke hierdoor in warme gewesten veroorzaakt kan worden, is ook nooit van langen duur: overwint de natuur de hinderpalen, die haar in hare werkingen gelegd worden, dan is het ligchaam van den nieuweling in deze streken gezuiverd of vollediger gezegd *geacclimateerd*. De inboorling of de aan deze hemelstreek gewone Europeër verkrijgt door gemelden invloed des oostelijken winds op de huid, bij de beschrevene omstandigheid, zelden meer dan eene ligte verkoudheid. Overigens heb ik nooit een' schadelijken invloed van dien wind op het ligchaamsgestel opgemerkt. Onaangenaam zijn de dagen, als hij vele weken achter elkander bulderend over het land waait; als men de vensters aan de oostzijde moet gesloten houden; als men des nachts door het geraas uit den slaap gewekt wordt; als over dag het gansche landschap in een' nevelachtigen dampkring er door gehuld ligt. Doch hier wordt niet over de aangename en onaangename zijde der keerkringsluchtstreek gehandeld, welke ook weder derzelver voor en tegen bezit, maar slechts over den invloed op de gezondheid des ligchaams: en daaromtrent moet ik verklaren, dat deze oostelijke zeebries, naar mijne bevinding, van geen' schadelijken invloed op het ligchaamsgestel is; dat men op de Curaçaosche eilanden alsdan geene ziekten heeft; en dat integendeel bij langdurige windstilte of bij aanhoudenden regen en met noordelijke winden, heerschende verkoudheden en zelfs koortsen ontstaan.

Geheel overeenkomstig met de Curaçaosche eilanden is *St. Helena;* in ligging, lands- en luchtsgesteldheid verschilt dit met de eerste niets, dan dat deszelfs bodem uit eene andere steensoort bestaat. NAPOLEON evenwel klaagde, dat de luchtstreek van dat eiland voor hem moorddadig was; en werkelijk bevond hij zich ziek, teerde uit, en bevrijdde weldra door zijnen dood *Europa* van de onrust, die zijn verblijf op dit afgelegene eiland nog altijd veroorzaakte. Het Fransche volk, — dat zoo gaarne nog eens onder het ijzeren juk van den geweldenaar zich zou gekromd hebben, als het slechts uitgezonden mogt worden *pour la gloire*, en vooral, om andere landen van tijd tot tijd uit te plunderen, — klaagde bitter over de behandeling aan BUONAPARTE gedaan, en beschouwde zijn' dood als een slagtoffer van het klimaat van *St. Helena.* Zelfs een zijner levensbeschrijvers, de beroemde WALTER SCOTT, de toovenaar in geschiedkundige romans, zoo als de Engelschen hem noemen, slaat geloof aan hetgeen de held zijner geschiedenis had voorgegeven. Hij zegt, dat de drooge rotsachtige grond van *St. Helena* wel geene schadelijke *miasmen* uitwasemt, die zoo doodelijk voor het menschelijk gestel zijn, doch dat een eiland, in de verzengde luchtstreek gelegen, waar de oost-passaatwind met kracht over heen stroomt, voor sommige gestellen ook geen gezond verblijf kan zijn, daar de heete zon en koude wind beurtelings de *porien* der huid openen en sluiten.

Wat er omtrent den invloed van dien oost-passaatwind, op het ligchaam van den mensch waarheid is, heb ik boven getracht aan te toonen; en zoo al die invloed verder kan getrokken worden, dan eene veeljarige ondervinding mij heeft doen zien, zoo is het niet te gelooven, dat zulks juist op het ligchaam van NAPOLEON zoo bijzonder zou ge-

weest zijn. Wanneer toch heeft de wereld er van gehoord, dat deze man een zwak, gevoelig en zenuwachtig gestel bezat? Hij had de brandende hitte der Egyptische luchtstreek getrotseerd, en was de verstijvende koude van *Rusland* ontkomen; in den vochtigen dampkring der *Nederlanden* was hij even gezond als in de drooge lucht van *Spanje*. Hij bezat een gestel, geschikt tot de sterkste en aanhoudendste krachtsinspanning. Hij scheen geene zenuwen in zijn ligchaam te hebben. Toen de schilder baron GROS hem afmaalde, wandelende tusschen de gekwetste en stervende krijgslieden, op het slagveld van *Eylau*, en hem aandoeningen op zijn gelaat gaf, stonden alle aanschouwers er verwonderd over. Kan men gelooven, dat zulk een man het slagtoffer eener luchtstreek kon worden, die, naar alle redeneringen, eene der gezondste op den aardbol moet wezen? Wanneer alle menschen op een land ziek waren, zou men van hem verwacht hebben, dat hij gezond moest zijn; en het tegendeel had juist op *St. Helena* plaats. WALTER SCOTT, die te veel groote daden van den buitengewonen man vermeld had, om hem in de laatste der dagen klein te laten wezen, werpt wel de oorzaak van deszelfs ziekte en dood op den invloed van den oostelijken passaatwind, doch hij verhaalt er tevens bij, dat de inwoners van *St. Helena* gezond waren, en ook, hetgeen vooral opmerking verdient, de soldaten der Engelsche bezetting. Bij deze moest men den nadeeligen invloed der luchtstreek het allereerst en voornamelijk opgemerkt hebben, want zij waren Europeërs, en wel uit een noordelijker land dan van waar NAPOLEON afkomstig was; zij leefden niet met beleid en voorzigtigheid, en waren op den middag blootgesteld aan de regtstandige zonnestralen en des nachts aan de koele zeelucht.

In plaats van NAPOLEON's ziekte en dood in lands- en luchtsgesteldheid te zoeken, zien wij er veeleer een bewijs in van den invloed der zielsgesteldheid op het sterkste ligchaam. Uit zijn klagen over alles, wat hij op *St. Helena* zag en bezat, uit zijn' naargeestigen toestand en uit zijne daarop gevolgde ziekte en dood, bleek het, dat hij niet zulk een groot wijsgeer was als hij getoond had veldheer te zijn. Hij miste (*regretteerde*) op *St. Helena* veel van hetgene hij in *Frankrijk* bezeten had, zooveel, dat als men het breedvoerig opnoemde, men nog altijd veel zou overslaan. Doch als de man, die toch ook in geen paleis geboren was, noch er zelfs een groot gedeelte zijns levens in had doorgebragt, bedacht had, dat hij op *St. Heléna* nog altijd in gunstiger omstandigheden verkeerde, zijn' roem voor alle eeuwen niet eens mede gerekend, dan toen hij 20 jaren vroeger zijne loopbaan begon; als hij de zaken op de wereld, die hij niet meer veranderen kon, had genomen zoo als ze waren, en aan de fortuin het regt toegestaan, om te ontnemen, wat deze hem eens geschonken had; als hij aan sir HUDSON LOWE had kunnen vergeven, dat deze eene gelijke strenge politie op hem toepaste, als hij, NAPOLEON, ingesteld en op anderen uitgeoefend had, onder welke er niet één geweest is, zoo gevaarvol om te bewaken als hij zelf was; als hij, eindelijk, inwendige rust en tevredenheid, een goed geweten, en bovenal een redelijk geloof aan eene goddelijke Voorzienigheid bezeten had; — dan zou hij, zoo ver men het kan doorzien, in de zuivere en gezonde luchtstreek van *St. Helena* welvarend gebleven zijn, en door een lang leven, waarin zijne gansche familie uitmuntte, zich nog aan *Europa*, zoo hem dit gelust had, hebben kunnen wreken. Voor de zelfsverveling, die nu alle hare vernielende kracht op hem uit-

oefende, kon hij meer dan eenig ander beschut geweest zijn, niet slechts door een aanzienlijk gezelschap, dat hij bij zich behield, niet slechts door den gang der gebeurtenissen na te gaan in een groot gedeelte der wereld, aan welke hij zulk eene andere rigting gegeven had, maar vooral om zijn' merkwaardigen en aan zoo vele groote gebeurtenissen rijken levensloop te overdenken. Welk eene onuitputtelijke stof zou hierin de wijsgeer gevonden hebben in betrekking tot menschen- en wereldkennis; hoeveel nut zoude deze er mede gesticht hebben tot leering en waarschuwing van volken en staten.

Maar nu hij door zelfsverveling en kwaadaardigheid ziek is, en sterft onder het klagen over de moorddadige luchtstreek van *St. Helena*, nu ziet elk, die wijs genoeg is, om niet met menschen te dweepen, dat BUONAPARTE, althans in zijn laatste levensperk, zich niet wist te verheffen boven den grooten hoop der menschen, die gewoon zijn vele verschijnselen in geheel andere oorzaken te zoeken, dan waarin deze werkelijk bestaan; die in voorspoed zich wel tot halve goden wilden verheffen, doch in tegenspoed zich door bitterheid en nijd laten wegslepen; die in overvloed vet worden en bij gemis daarvan uitteren tot den dood.

Zeer verheugde mij de gelegenheid, om, zonder dat iemand het vermoedde, de aandacht mijner Lezers op te wekken, door iets in mijn geschrift te lasschen aangaande NAPOLEON. En die gelegenheid bood zich aan door het spreken over den invloed der keerkringslucht op 's menschen gezondheid bij eilanden, gelegen in den oceaan. Ik mogt die zelfs niet laten voorbij gaan zonder de waarheid te zeg-

gen, en dit kon ik, omdat ik het beste gedeelte mijns levens heb doorgebragt op een eiland, geheel overeenkomstig met *St. Helena.*

Ik zal nu weder tot de luchtstreek der Curaçaosche eilanden terug keeren. De Lezer behoeft echter niet bevreesd te zijn, dat ik er lang bij zal vertoeven; want ik ben daaromtrent zoo goed als uitgeput, op eenige kleinigheden na. Op de gezondheid dier eilanden dan valt waarlijk niet veel af te dingen. Hij, die hier, bij werkzaamheden, welke voor hem berekend zijn, niet welvarend is, moet het niet in de luchtstreek, maar in zijne eigene ligchaamsgesteldheid zoeken. De weinige ziekten, welke hier heerschen, en de geringe behoefte aan geneesheeren, doen over het algemeen zien, hoezeer de genoemde plaatsen in gezondheid uitmunten boven de lands- en luchtsgesteldheid van het vaderland. Evenwel is die vermelde luchtstreek niet voor allen even gezond: zij is gunstiger voor het kind en den grijsaard dan voor den krachtvollen jongeling; eigenaardiger voor den inboorling, dan voor den vreemden; geschikter voor den zenuwsterken man, dan voor de gevoelige zwakke vrouw; meer berekend voor het tengere en bloedelooze gestel dan voor het zwaarlijvige en volbloedige ligchaam; beter voor den mensch met eene goede spijsverteering dan voor iemand van zwakke eetorganen; — maar allen kunnen toch hier, bij matigheid en overleg, gezond leven. Op dezen gewonen toestand van gezondheid maken enkele tijden eene uitzondering; men heeft hier het opmerkelijk verschijnsel, dat de rotkoorts of gele koorts, die op sommige groote en hooge West-Indische eilanden, als *Cuba* en *St. Domingo*, jaarlijks heerscht, alle vreemdelingen naar het graf sleept. Naar het zeggen der oudste inwoners, zou zij in de vorige eeuw hier 4 malen

geweest zijn. In 1807 woedde zij zoo sterk onder de Engelsche bezetting en de Engelsche matrozen, dat er dagen waren, op welke 20 lijken ter aarde gebragt werden. In 1818 keerde deze ziekte terug. Ik merkte geene andere dan gewone weersgesteldheid op; alle inboorlingen zoowel als geacclimateerde vreemdelingen waren gezond, en echter kwam er niemand uit verschillende gedeelten van *Europa* en uit *Noord-Amerika*, of hij werd dadelijk door eene kortstondige en hevige koorts aangegrepen, die meer vrees gaf van te sterven dan hoop overliet van te leven. Van Z. M. oorlogsvaartuigen, het fregat *de Euredice* en de brikken *de Mercurius* en *de Kemphaan*, liggende te dier tijd in de haven van *Curaçao*, zijn meer dan de helft der officieren en manschappen gestorven. De laatstgenoemde brik werd inzonderheid fel geteisterd: er bleef slechts een officier over; de staf en de manschappen werden met anderen uit *Nederland* aangevuld, doch deze ondergingen een gelijk lot als de vorigen.

Aanstekend (*contagieus*), dit moet ik er nog bij voegen, was deze gele koorts niet, en ik twijfel, of zij zulks ooit ter wereld geweest is. Ik geloof, dat dezelfde oorzaak op gestellen, die dezelfde vatbaarheid bezitten, eene gelijke uitwerking te weeg brengt: en zou zulks met de *cholera* en andere ziekten, over welker al of niet *contagieusiteit* getwist wordt, niet hetzelfde wezen? Er was eene omstandigheid bij de gele koorts, waarin zij steeds aan zich zelve gelijk bleef gedurende haar gansche bestaan, die hare niet *contagieusiteit* duidelijk deed zien. Die omstandigheid was, dat zij zich alleen bepaalde tot vreemdelingen, of tot degenen, die zich kortelings op *Curaçao* nedergezet hadden, terwijl alle inboorlingen en geacclimateerde vreemdelingen

daarvan, zelfs bij de oppassing van zieken, bij wie deze koorts op het hevigst woedde, geenerlei hinder ondervonden.

Maar zij was dan toch aanstekend bij personen, die hier nog niet te huis behoorden? De oorzaak, die hier op deze werkte, zal zulks wel geweest zijn, maar door overbrenging van persoon tot persoon was zij het weder niet. Indien er eene toevallige aanraking tusschen den lijder en een' gezonde had plaats gehad, en deze laatste kort daarop door de koorts aangetast werd, dan heette het, zoo als gewoonlijk bij Epidemische of heerschende ziekten gebeurt, dat hij aangestoken was. Doch ik heb nieuw aangekomenen gekend, die alle aanraking op een' afstand vermeden, en ver buiten de stad gingen wonen, onder deze zelfs officieren der marine, verlof hebbende om eenigen tijd van dienst ontslagen te zijn, om ver van de haven zich op te houden; deze allen hadden nog eene zedelijke beschutting tegen de gele koorts, namelijk, die gerustheid, welke uit het denkbeeld van deze ziekte nu niet te zullen krijgen, geboren wordt; evenwel de oorzaak, die op deze anderzins gezonde eilanden de gele koorts deed ontstaan, verschoonde hen daarom niet meerder, zij stierven meest allen.

Ik was, toen dit verschijnsel ontstond, drie jaren op *Curaçao* geweest: vriendschaps- en ambtshalve bezocht ik in bijzondere huizen en in het hospitaal personen, die aan deze koorts lijdende waren, somtijds zoo hevig, dat men mij als Europeër een' doek met azijn aanbood. Ik heb er echter geen' hinder van ondervonden. De roomsche Pastoor daarentegen, die kort te voren uit *Nederland* was aangekomen, bezocht des morgens het hospitaal, kreeg des avonds de koorts, en was een paar dagen daarna dood. Somtijds sleepte deze ziekte den mensch nog spoediger in het graf,

en ook somtijds eerst na 9, 10 of 11 dagen. Doch de Pastoor zou waarschijnlijk dezelve toch gekregen hebben, al ware hij niet bij een' lijder geweest. Zelfs heb ik opgemerkt, dat naar mate iemand betrekkelijk langer of korter hier geweest was, hij de ziekte te boven kwam of er aan stierf.

Dat de oorzaak dezer hevige ziekte niet te zoeken was in de landsgesteldheid, maar gelegen was in den dampkring, — misschien door eene, bij ontleding naauwelijks merkbare ongelijkheid der gewone bestanddeelen, en dus niet te ontvlugten noch door een *Cordon* af te sluiten, — moest ik onder andere omstandigheden ook hieruit opmaken, dat een oorlogsvaartuig van *Curaçao* vertrok, en eenige dagen daarna op de zee die koorts aan boord kreeg, en wel zoo hevig, dat een geacclimateerd zeeofficier, die als passagier medevoer, het bevel van genoemden bodem op zich nemen, en vreemd scheepsvolk op een der bovenwinds-eilanden huren moest, om het vaartuig weder in de haven van *Curaçao* te brengen.

Dit verschijnsel is waarlijk erg genoeg, zal men zeggen, en geschikt om den mensch vrees voor zulke landen aan te jagen. — Maar waar is het land, waarin minder dan viermaal in de eeuw eene heerschende ziekte verschijnt? Van alle die koortsen en kwalen, welke bijna jaarlijks in het vaderland terugkeeren, kent men er hier niet eene, behalve de kinderziekte, die echter grootendeels door de *vaccinatie* wordt voorgekomen, zonder dat zulks weder eenigen invloed op andere ziekten uitoefent, zoo als sommige geleerden, voor wie het hard valt op den gewonen weg met anderen te moeten voortwandelen, beweren, dat het geval zou zijn. Daarenboven tastte, gelijk ik zoo even zeide, hier de gele koorts alleen de vreemdelingen aan, en hoe veel spoediger zou de Europeër, in warmere gewesten

komende, geacclimateerd zijn, als hij liet, hetgeen hij gewoon is te doen, en deed, wat hij gewoon is te laten. Als hij, bijvoorbeeld, in plaats van wijn en rum, limonade en slappe thee dronk; in plaats van veel en zwaar eten, weinig en ligten kost gebruikte; in plaats van tot laat in den nacht danspartijen bij te wonen, des morgens vroeg een zeebad ging gebruiken.

De gemelde gele koorts duurde op *Curaçao* ongeveer 2 of 3 jaren voort, waarna dezelve verdween, en sedert geen spoor meer van eene heerschende ziekte achter liet. De vaartuigen vertrokken weder, gelijk vroeger, even zoo voltallig en gezond aan manschappen als waarmede zij in de haven gekomen waren. Zelfs oorlogsschepen bleven 3 en 4 jaren op station, in eene luchtstreek, welke voor BUONAPARTE alleen zoo moorddadig zoude geweest zijn, en keerden naar *Nederland* terug zonder meer volk verloren te hebben dan zou gebeurd zijn, als dezelve in het vaderland gebleven waren.

Vraagt iemand naar de eigenlijke oorzaak van gemelde ziekte en van die omstandigheid, dat zij in hare verschijnselen, in zekere opzigten, geen' regel hield? Ik antwoord: ga naar uwen doktor, en vraag hem naar de oorzaak der *cholera* en naar de vreemde verschijnselen, welke insgelijks, zonder regel te houden, zich daarbij vertoonden; en zoo de doktor u daarvan een stellig berigt weet te geven, dan kan hij u ook waarschijnlijk zeggen, welke de oorzaak der gele koorts is en der omstandigheden, waarmede dezelve vergezeld ging.

Intusschen heb ik dan toch de eer gehandhaafd der luchtstreek van de Curaçaosche eilanden, en daardoor tevens van *St. Helena* tegen de aantijging der Franschen, als of die van het laatste moorddadig zou zijn; en, naar de wijze der geleerden, duidelijk aangetoond, dat een der Curaçaosche

eilanden, en wel als gezamenlijk voor allen, den naam mogt dragen van *Bonaire.*

Toen eens de Kommandeur van dit eiland op *Curaçao* was, gaf hij mij te kennen, dat er eenige zaken, mijne bediening betreffende, te verrigten waren, en stelde mij voor, met hem derwaarts te gaan. Ik nam met genoegen en onder goedkeuring van den Gouverneur dit voorstel aan, en vertrok daarheen op den 11. October 1822. Ik heb zulks naauwkeurig aangeteekend in mijn dagboek, en vind, dit openslaande, er die bijzonderheid bijgeschreven, dat het op denzelfden dag was, waarop voor het eerst, een Nederlandsch wonder naar de haven van *Curaçao* kwam afdrijven.

De Lezer verwondert zich zeker over die wonderlijke uitdrukking; het was echter niets anders dan eene *Kof*, zoo als ieder, die te *Amsterdam* of *Rotterdam* geweest is, er eene menigte heeft zien liggen; een vaartuig, van achter en van voren rondachtig vierkant, zoo onnatuurlijk en tegen alle berekeningen van snelheid en vaart aangebouwd, zoo gebrekkig getuigd met een' grooten mast en een' zeer kleinen daar nevens, dat men, op zee zijnde, zich verbeelden zou, nog in dien goeden ouden tijd te wezen, toen de zeilvaartuigen het eerst uitgevonden werden. Toen de bewoners van *Curaçao* gemelde *Kof* zagen binnen komen, welke zij in de verte voor een overblijfsel van een uit een' orkaan gered schip hadden gehouden, bewonderden zij derzelver bouw, zeillagie, de vaderlandsche keuken, welke met deszelfs toebehooren in het klein daarin gevonden werd, de groote massa goederen, welke uit dit kleine zeegedrogt te voorschijn kwam, het opmerkelijke kontrast, dat het met de andere nabijliggende

sierlijke en snelzeilende vaartuigen maakte, met een woord, men gaf de Kof wat der Kof toekomt, namelijk, de bewondering; en daar nu andere zeemogendheden of zulke vaartuigen in het geheel niet hebben, of dezelve niet over den Atlantischen Oceaan zenden, zoo deed men er het bijvoegelijke naamwoord *Nederlandsch* bij, en van daar dat, sedert dien dag, zulk een vaartuig aldaar den naam van *het Nederlandsch-wonder* is blijven behouden.

Juist toen dit vaartuig aankwam, zeilden wij met eene gouvernements-schooner den oostelijken hoek der haven om, en daar *Bonaire* niet beneden- maar bovenwinds, d. i. oostelijk van *Curaçao*, ligt, werd de boeg van de schooner, zooveel mogelijk, tegen den wind gezet, en de zeilen scherp aangebrast; waartoe *het Nederlandsche wonder* niet in staat zou geweest zijn, of het zou mooi naar beneden gedreven zijn, net zoo hard als wij nu naar boven gingen. Zoo tegen wind en stroom opwerkende, is het dezelfde boodschap, welke ieder zeereiziger, als het niet *voor* of *van* den wind gaat, zoo dikwijls hoort uit den mond van den Kapitein of Stuurman aan den roerganger: »*vol* en *bij*, hoorje!" dat wil zeggen: de roerganger moet het vaartuig goed tegen den wind inhouden, echter zóó, dat de zeilen steeds vol blijven van den wind, die bij of zijdelings invalt, anders mist men spoedig eene goede vaart, en men staat bloot, om *een' uil te vangen*. Dit laatste heeft plaats, als men niet genoeg oog in het zeil gehouden heeft, en den wind, door al te scherp bij denzelven te sturen, aan den anderen kant van het zeil heeft laten komen; als dan moet het vaartuig geheel door den wind gebragt worden, hetgeen op een schip met vele zeilen moeite veroorzaakt, en een eind wegs doet verliezen.

De stroom liep toen niet sterk; met iederen gang, dien

het vaartuig deed, hadden wij een stuk op de zuidzijde van *Curaçao* gewonnen. Het hield lang mijne opmerkzaamheid bezig, naar de punt van het land te zien, waar het vaartuig, van den anderen boeg terug keerende, zou te regt komen: zulks te doen, bewaarde mij tevens van spoedig zeeziek te worden; want, als ik mij niet bedrieg, dan moet het in 't oog houden van land, als het eenigste voorwerp, dat zich niet beweegt, eenigzins helpen ter verligting der zeeziekte. Tegen den avond echter moest ik, aan de oostpunt van *Curaçao* komende, welke door een kanaal van 6 mijlen van *Bonaire* gescheiden is, den tol aan de zee betalen, en ongesteld worden, dewijl wij het land verlieten, en daarmede het *slecht water* en eene grootere deining van het noorden uit de volle zee tegen het vaartuig kregen. Ik sprak daar van *slecht water*, dit is — het zij ter voorkoming van alle misverstand gezegd — een zeemansterm, zoo veel beteekenende als water, dat niet veel beweging en golving heeft, dat effen, vlak en stil is, afkomstig van slechten, gelijk maken.

Het slapen dien nacht was zoo onrustig en zoo vol droomen, als of ik des avonds aan een groot *soupé* deel genomen had; maar toen ik in den vroegen morgenstond ontwaakte, bevond ik mij hersteld, want het vaartuig was weder in *slecht water*, en wel digt onder den wal van *Bonaire*, die aan de zuidzijde van dit eiland *zeer schoon* is. Nu zal de Lezer misschien denken, dat die zuid-wal zeer bevallig en fraai is; doch ik kan niet zeggen, dat dit het geval is. Dat *schoon* is weder een der zeetermen, van welke er op de laatste bladzijden eenige bij elkander gekomen zijn, om den Lezer te doen zien, dat iemand, die ter zee gevaren heeft van dezelve wel een *vocabulorum* kan opmaken; dat woord *schoon* dan duidt in den zeemanstijl aan, dat die

kust zonder zandbanken, klippen of draaikolken is, en men dezelve veilig kan naderen, zonder ongelukken te krijgen. De zuidzijde van *Bonaire* is dan zóó *schoon*, dat men van het vaartuig met een' steen op den wal werpen, ja, bij manier van spreken, met een' grooten stok van hetzelve daarop springen kan.

Wij voeren langs dezen zuidkant voort, en waren reeds het grootste gedeelte van het land voorbij, zonder dat zich eenig kenteeken vertoonde, dat deze plaats bewoond wordt, en zonder dat ik eenig levend bewerktuigd wezen gezien had. Het met kreupelhout en *cactus* beplante lage land, wordt door niets afgewisseld dan door heuvels, die, landwaarts in, hooger worden.

Eindelijk kwamen wij ten anker op eene reede aan denzelfden zuidwal, nabij een ander klein en zeer laag eiland, *Klein-Bonaire* genaamd. Wij waren toen juist 24 uren op de zee geweest, hetwelk eene gewone reis is, dewijl men bij een' sterker loopenden stroom, die hier echter zelden zoo hevig is als bij *Aruba*, de haven van *Curaçao* niet verlaat; terugkeerende, van stroom en wind af, besteedt men er doorgaans 8 uren over.

Hier op de reede van *Bonaire* verbeeldde ik mij, *Curaçao* te zien, toen het, voor twee eeuwen, door onze voorvaders in bezit werd genomen. Langs een dor, eenzaam en akelig strand, waar men niets hoort dan het eentooning gekabbel van het water en het ratelen der zeekoralen, die met iedere aan het strand eindigende golf bewogen worden, ziet men eenige ver van elkander liggende huizen, in welker midden een klein fort staat, met vier stukken geschut voor-

zien, waar de Kommandeur zijn verblijf houdt, en dat tot eene bewaarplaats dient van de landsgoederen. Op het strand waren eenige cano's getrokken, die tot de visscherij gebruikt worden, en, nabij den oever, lagen twee kleine vaartuigjes, zonder menschen aan boord, voor hunne ankers heen en weer te slingeren.

Het eenigste sieraad, dat bij dit ongunstig gezigt het oog vervrolijkte, was de schoone driekleurige Nederlandsche vlag, die van het fort waait, en mij deed zien, dat ik op eene Vaderlandsche bezitting kwam.

Men moet buiten het Vaderland geweest zijn, men moet eene zeereis gedaan hebben, om te kunnen oordeelen over de aangename gewaarwording, welke men ondervindt bij het zien van onze nationale vlag.

De vrolijke indruk, dien dezelve maakt, — en ik mag hier mijn eigen gevoel min of meer laten gelden als dat van alle Nederlanders, — is niet slechts het gevolg van de gedachte aan ons Vaderland en van eene herinnering aan den roem dier vlag, welke eens op alle zeeën en in alle havens op den aardbol gezien werd in grooter getal (het is zonder overdrijving gesproken) dan de vlaggen van alle volkeren van Europa te zamen, voor welke eens de vloten der grootste Zeemogendheden de vlugt namen; maar die vrolijke indruk is ook een gevolg van de schoonheid dier vlag zelve: levendig rollen de drie kleuren in den luchtstroom, schitteren reeds op een' afstand, waar nog geene andere vlag te onderscheiden is, vermengen zich nooit in elkander uit hoofde van de juiste plaatsing der kleuren, worden nooit onkenbaar gemaakt al rukt de wind of de vijandelijke kogel dezelve aan flarden: het laatste stukje, dat aan den paal zitten blijft, doet nog de vlag van *Nederland* zien.

Het mag de schoonste vlag der wereld genoemd worden: zij steekt bij de kruisen en strepen, waaruit de vlaggen van sommige Zeemogendheden bestaan, zeer af in duidelijkheid, schoonheid en levendigheid; het spinneweb van *Engeland*, — de trouwe afbeelding van het gekunstelde van deszelfs staatsbestuur en van het gevaarlijke van deszelfs kabinet voor andere landen, — is uit de drie kleuren der Nederlandsche vlag zamengesteld; zelfs die vlag, welke het naast aan de onze komt, namelijk, de Fransche nátionale, is minder schoon, omdat van de kleuren, die regtstandig loopen, er altijd eene verloren gaat, wanneer de vlag niet geheel uitwaait.

Van daar ook, dat de meeste Zuid-Amerikaansche Staten, in hunne keuze van vlaggen, de Nederlandsche tot model genomen hebben, — bij voorbeeld:

Columbia heeft in deszelfs vlag drie strepen: de bovenste is geel, de middelste blaauw en de onderste rood.

Mexico; drie strepen, van welke de opperste groen, de middelste wit en de onderste rood is.

De vlag van *Chili* komt nog nader aan de Nederlandsche: de bovenste helft bestaat uit twee strepen, blaauw en wit; de onderste helft is rood; eene witte ster in de blaauwe streep maakt het onderscheid met de Nederlandsche duidelijker.

Peru heeft twee horizontale strepen, van welke de bovenste wit en de onderste rood is.

In de vlag van *Guatimala* vindt men drie horizontale strepen: de onderste en bovenste blaauw en de middelste wit; even zoo in die van

Buenos Ayres, met dat onderscheid, dat men in de witte streep eene zon heeft.

Dat het bezit dezer vlag, — die de moeder der vlaggen

mag genoemd worden, zonder dat de kinderen de schoonheid en deugd harer moeder volkomen bezitten, — aan andere mogendheden een doorn in het oog is, kon men wel verwachten. Welk voordeel bezitten de Nederlanders, waaraan niet de afgunst en nijd der andere volken knagen? Men schijnt het niet te kunnen vergeten, dat die bewoners van moerassen eens zulk eene hoogte van roem en rijkdom, van magt en staatkundigen invloed bereikten, dat zij andere volken ter zijde stelden. Ware nu nog maar met deze eeuw het Nederlandsche volk uit de rij der Europesche mogendheden weggenomen, en deszelfs vlag van de aarde verdwenen, dan zou het nog al redelijk afgeloopen zijn; dan zou dat volk niet zoo onwellevend, zoo gevoelloos, zoo lafhartig, zoo dom, ach! zoo verschrikkelijk dom geweest zijn; het zou misschien nog stof gegeven hebben, om eene schoone en leerzame lijkrede, als op *Griekenland* en *Carthago*, te houden. Maar nu dat kleine volk, ondanks de geweldige slagen, die men het toebragt, en de ongelukken, die het troffen, als de *Phenix* uit de asch verrijst; nu deszelfs vaartuigen in alle havens der wereld de schoone vlag ontrollen, en rijke voortbrengselen van oost en west in de ongunstig gelegene zeegaten voeren; nu de staten van *Europa* hetzelve schatpligtig gebleven zijn; nu de groote wegen met prachtige landhuizen versierd worden, en uit ieder dorp welvaart den reiziger in de oogen straalt, — nu is het om zich ziek te ergeren. Maar men kan er niet veel aan doen; de handhaving van het eigendomsregt is de eerste grondslag, waarop het gebouw der maatschappelijke inrigting gevestigd is, en het staatkundig evenwigt van *Europa* vordert het bestaan der Nederlanders, als een bijzonder volk. — Men kan toch wat doen, om de waarheid aan te toonen, dat het

beter is, benijd dan beklaagd te worden; men kan, daartoe opgewekt door de neigingen des harten en daarin versterkt door elkanders voorbeeld, van alle kanten pijlen op dat volk afschieten. Dat volk derhalve moet niets bezitten, zelfs niet in kelder of keuken, dat niet der bespotting waardig is, en die er anders over denkt, is geen verlicht mensch en buiten de mode.

Men kon dus ook wel verwachten, dat de Nederlandsche vlag, toen zij weder in schoonheid overal de andere vlaggen overschadnwde, en bij gelegenheden wapperde, die aan den moed en de Vaderlandsliefde der voorouderen herinnerde, de afgunst zou opwekken. Daar men nu echter op de meest mogelijke goede hoedanigheden dier vlag niets kon afdingen, zoo moest men trachten aan te toonen, dat deze vlag eigenlijk niet die van Nederland was, maar zoo wat bij wijze van vergunning aan hetzelve is toegestaan. Zoo trof mij zeer het vernuft en de vindingrijkheid van den *Courrier des Etats unis*, een Noord-Amerikaansch dagblad, eene Echo der Fransche Jacobijnsche bladen, geheel in derzelver geest en vorm geschreven. Deze toonde, in eene der laatste nommers van 1830, in het breede aan, dat de driekleurige vlag eigenlijk de Fransche was van de tijden der eerste koningen af, en wel met zulk eene geleerdheid, dat het den schijn had, als of hij even zoo ervaren was in de *Blazonerie* als in de *Blasphemerie*, althans omtrent Nederland. Maar hoe komen dan toch de Hollanders aan de eigenlijke Fransche driekleurige vlag? Die is bij toeval, of liever bij vergunning, verkregen, zegt de *Courrier des Etats unis*, en heldert zulks op door het volgende vertelseltje. Eens kwam er bij HENDRIK IV. eene Hollandsche ambassade; deze zeide den Koning, dat men de oude Fransche vlag in *Holland* zoo

schoon vond, en verzocht, die vlag als de hare te mogen aannemen, en ziet, de Koning was zoo goed zulks te vergunnen; en sedert dien tijd, vervolgt de *Courrier*, hebben de Hollanders dezelve maar behouden. Dit trof mij daarom te meer, omdat ik wel kennis had van vele verpligtingen, welke wij aan de Franschen hadden, maar nog niet wist, dat wij onze glorierijke vlag, en wel bij vergunning, aan hen te danken hebben. En dit is inderdaad eene groote verpligting, als men in aanmerking neemt, dat de Franschen, om onzentwil, daarna hunne nationale vlag in zulk een' onnatuurlijken vlaggetoestand, tegen den loop des winds in, moesten brengen, namelijk, in eene *verticale* rigting, waardoor derzelver kleuren met het kronkelen door den fladderenden wind in elkander vallen, en bij eene kleine koelte meestal twee kleuren verliezen.

Geheel verschillend met dit gevoelen, dacht men er over in de *Albion*, een Noord-Amerikaansch weekblad. Hierin werd in 1831 betoogd, dat de Fransche vlag eerst bij het begin der groote omwenteling gemaakt was; men nam daartoe, zegt de *Albion*, de kleuren rood en blaauw, uit welke de vlag der stad *Parijs* bestond, en voegde daar tusschen de Koningsvlag, de witte, om aan te toonen, dat voortaan de Koning met het volk vereenigd was. Indien dit aangevoerde de waarheid is, dan kan men er mede uit zien, dat onze vlag met die der Franschen niets gemeen heeft; en dat, zoo al de kleuren der Parijsche vlag horizontaal liepen, men toen die der nationale in eene *verticale* rigting moest brengen, dewijl het anders de vlag zou worden van eene der grootste Zeemogendheden van *Europa*.

Het fort te *Bonaire*, van 't welk de Hollandsche vlag den aangekomenen zoo vriendelijk toewaaide, en de opmerkzaamheid meer dan elders trok, omdat deze niet door andere voorwerpen verdeeld werd, was klein, maar doelmatig, en in goede orde gehouden. De muren van des Kommandeurs woning, van enkele afdakjes en van 's Lands Magazijnen waren goed voorzien met sneeuw witte kalk, waarmede men hier niet zuinig is, dewijl dezelve op zulk eene gemakkelijke wijze verkregen wordt. Naast het kreupelhout, waarmede het zuidelijk zeestrand begroeid is, worden de zeesteenen aangespoeld, zoodat hier een kalkoven met weinige moeite gebrand wordt. Men moet dezelve echter met zeewater blusschen, hetgeen niet zoo goed is als met zoet water, en de daarmede gemetselde muren niet zoo volkomen droog houdt. In de opgave aan het Gouvernement van de voordeelen, welke *Bonaire* kan aanbrengen, behoort ook, dat het jaarlijks 40,000 schepels kalk kan opleveren tegen den gemiddelden prijs van 60 of 70 centen; doch er is weinig verkoop van, zij wordt alleen gebruikt tot onderhoud van de Gouvernements-gebouwen te *Curaçao*.

De zeesteenen, waarvan de kalk gebrand wordt, en die aan de zuidzijde der Curaçaosche eilanden in zulk eene groote hoeveelheid aangespoeld zijn, dat zij de mondingen van eenige binnenbaaijen, die voormaals met de zee gemeenschap hadden, gesloten hebben, bestaan uit versteende zeevoortbrengselen, bekend onder den naam van *Koralen*. Of deze tot het mineraal-, of planten-, of dierenrijk behooren, en hoe dezelve ontstaan, groeijen en zich voortplanten, blijf voor natuurkundigen nog steeds een voorwerp van nasporing. (*) Zij zijn van ver-

(*) De Heer P. PHOEL, Lands-Schoolonderwijzer der 1ste

schillende gedaante en grootte ;. men ziet dezelve in de baaijen even als boomen derzelver takken uitbreiden ; zij breken , en worden als langwerpig afgeronde stukken aan strand gespoeld. De rotsen, welke de kusten der Curaçaosche eilanden omgeven , zijn uit deze koralen en andere zeevoortbrengselen zamengesteld , welke door een kalkachtig verbindingsmiddel aan elkander zijn gevoegd en opgedroogd. De korst is hard als de andere rotssoorten , men zou dezelve oogenschijnlijk voor geen' kalksteen houden, maar een stuk daarvan, in het vuur gelegd, ontbindt zich, en zoo de rotsen scheuren , dan ziet men, dat deszelfs binnenste is zaamgesteld uit zeevoortbrengselen ; zelfs heeft men op enkele plaatsen te *Curaçao* tusschen de kalkrotsen versteeningen gevonden van boomen, waarvan eenige veel op de palmen , andere op gewone takuitbreidende gewassen geleken. Zouden deze laatsten tot de zeevoortbrenselen behoord hebben, of zouden ze op het land gestaan hebben, toen de kalkformatie zich langs het oorspronkelijk gebergte uitstrekte? Antw.: Ik weet 't niet.

Deze kalkvorming is niet slechts van lateren tijd dan de andere bergsoorten, in welke geene overblijfsels van be-

---

klasse te *Curaçao*, een oplettend natuurbeschouwer, heeft wel zijne bijzondere aandacht gevestigd op de talrijke bewoners der baaijen en binnenwaters te *Curaçao*, en de gemaakte opmerkingen daaromtrent in eenige nummers der Curaçaosche Courant van het vorige jaar medegedeeld. Behalve dat mij de vergunning daartoe ontbreekt , kan ik ook , als te breedvoerig , daarvan in mijne reisverhalen geen gebruik maken. De opmerkingen van den Heer PHOEL verdienen wel geplaatst te worden in een natuurkundig tijdschrift , waartoe ik Zijn Ed. hoop op te wekken.

werktuigde wezens gevonden worden, maar duurt, naar het oordeel der *Geologen*, hoewel langzaam en op eene kleine schaal, bestendig voort. Hiervan werd ik, op *Curaçao* zijnde, dikwijl overtuigd, door zekere voorwerpen te zien, welke kortelings in de zee geworpen, daaruit opgevischt werden met eene korst kalk omtrokken, aan welke steenplanten aangeschoten waren. Ik heb eens eene gebrokene flesch, op die wijze met eene kalklaag belegd, naar iemand in *Utrecht* gezonden, om deze werking der natuur aan te toonen. Zulks wordt veroorzaakt door kalkdeelen, waarmede het zeewater der wijd uitgestrekte Mexicaansche golf, in welke ook de West-Indische eilanden liggen, bezwangerd is. Deze hechten zich aan de voorwerpen en vormen door kristallisatie de zoo talrijke soorten van *lithophijten*, steenplanten en steendieren (*).

Wij waren boven gebleven bij de goed met kalk voorziene en wit bepleisterde muren der gebouwen in de forteres te *Bonaire*. Dat zulks in een warm gewest, onder een' wolkenloozen hemel, schadelijk voor de oogen moet zijn, laat zich ligt begrijpen. Intusschen waren bijna alle gebouwen op *Curaçao* een' tijd lang zoodanig helder wit gepleisterd, tot dat die doktor, van wien ik in het begin van dit boek zeide, dat hij, om het genot van den slaap beter te gevoelen, zich van tijd tot tijd liet wekken, en het Epicurisme tot eene

(*) Chomel geeft in zijn Woordenboek de afbeelding en beschrijving van vele dezer zeevoortbrengselen, die grootendeels van *Curaçao* afkomstig en in eenige natuurkundige kabinetten geplaatst zijn.

redelijke hoogte dreef, aan het Gouvernement daaromtrent een vertoog deed, aantoonende de nådeelen, welke de bepleistering met sneeuw witte kalk op het zintuig des gezigts uitoefende; waarop besloten werd, dat voortaan alle gebouwen met kalkwater moesten bestreken worden, waarin eenige donkerder verfstof vermengd was.

Van den Epicurist is toch altijd meer goeds te verwachten dan van den geheel onverschillige, omdat de eerste zich de zaak aantrekt en het goede tracht te bevorderen, zoodra zijn *ik* er slechts in eenige betrekking mede staat.

De witgekalkte muren in het fortje te *Bonaire* waren niet slechts hinderlijk voor de oogen, maar veroorzaakten ook te gelijk met den kalkrotsbodem, waarop het fort gebouwd is, door de terugkaatsing der zonnestralen, eene grootere hitte. Bij geluk blaasde hier, de voor BUONAPARTE zoo moorddadige, oostpassaatwind vrij sterk over het vlakke land, waardoor ik het in de woning van den Kommandeur koel en aangenaam vond, en in staat gesteld werd, na het ontbijt, zoo wat om 11 ure op den dag, nog eene wandeling buiten het fort te doen, zonder dat de gal er door overliep, of er bederf in de vochten kwam, of eene ontsteking in de maag veroorzaakt werd. Wat is het toch een geluk, dat niet ieder mensch zulk een zwak en gevoelig gestel heeft als de geweżene Keizer aller Franschen bezat! Buiten het fort komende, en op den scherpen puntachtigen kalksteenbodem voortwandelende, liet ik het oog eens over den omtrek gaan. — Oostwaarts strekt de vlakke massive kalkrotsgrond zoo ver uit, als men zien kan. Ten noord-oosten en noorden vertoonen zich lage, doch breede heuvels; in deze rigting ligt op een kwart uur afstands van het fort een Indiaansch gehucht of dorp van strooijen hutten, waarin de

afstammelingen der oorspronkelijke Indianen en de vrije kleurlingen leven. Ten westen en noord-westen stuit het oog op hooger gebergte, dat, hoewel geene geregelde bergketen uitmakende maar in verwarde groepen staande, eene hoogte van 400 tot 450 voeten bereikt. Westwaarts, nabij het fort, staan langs het zuidelijk zeestrand, op korte afstanden van elkander, eenige middelmatige huizen, toebehoorende aan blanke ingezetenen, die hier winkels doen, of op *Curaçao* varen, of zich met de karet-schilpaddenvangst bezig houden.

Het gansche eiland heeft, volgens eene meting, gedaan in den jare 1816, ongeveer 16 Duitsche mijlen in den omtrek, eene oppervlakte, die, zoo zij uit welige grasvelden bestond als in de Provincie *Holland*, vrij wat kaas en boter zou kunnen uitvoeren; nu echter kan zij over het algemeen de kleine bevolking niet voeden. Deze bestond in den jare 1828 uit 1476 menschen, te weten: 90 Blanken, 839 afstammelingen der Indianen en vrije gekleurden, 137 Negerslaven, behoorende aan bijzondere personen, en 410 zwarte en gekleurde slaven, welke het eigendom van het Gouvernement zijn.

Het gezag berust bij den Kommandeur, die ondergeschikt is aan den Directeur te *Curaçao*, van wien hij de bevelen ontvangt, en aan wien hij zijne verantwoording doet. Hij heeft onder zich een' 1sten en een' 2den opzigter, benevens eene lijfgarde van 2 Batterijwachters. Deze laatsten werden oudtijds Ruiters genaamd, mogelijk omdat zij, bij het verkrijgen dier posten, meestal zoo oud en afgeleefd waren, dat zij niet goed meer loopen konden. Zij waren de overblijfsels van weggesmoltene garnizoenen, en dikwijl de toonbeelden van de mogelijkheid, dat de mensch in warme gewesten, onder het gebruik van sterke dranken, nog een'

hoogen ouderdom bereiken kan. Ik heb er een' te *Curaçao* gekend, een' man van 74 of 76 jaren, die op de batterij naar de *seinmachine* moest kijken; de dronkenschap, waaraan hij slechts eens op iederen dag zich overgaf, deed hem op zijn' ouden dag van de batterij vallen; hij brak twee beenen of een been en een arm, dit weet ik niet regt meer, doch het was meer dan een deel van het ligchaam, dat gebroken werd; hij herstelde echter weder, en men zag hem daarna zijne dienst als vroeger op de batterij verrigten (*).

(*) Onder de voorbeelden op *Curaçao* van een' ouderdom tusschen de 80 en 90 jaren bij Europeërs van geboorte, maak ik hier alleen melding van HERMANUS VAN DER HEIDEN. Deze heeft thans eenen leeftijd bereikt tusschen de genoemde getallen in. Hij maakt eene uitzondering op den gewonen leefregel van zijns gelijken, door zich van onmatigheid te onthouden. Nog weinige jaren geleden, nam hij met naauwgezetheid zijn' post waar als Lands Factoor of opzigter over het werkvolk. Eene reden te meer echter, waarom ik hier van hem melding maak, is, dat hij van zijn' leeftijd 50 jaren doorbragt in koloniale Lands dienst. Dit zeldzame verschijnsel is bij het Gouvernement niet onopgemerkt gebleven; Z. M. de Koning benoemde hem tot Broeder der orde van den Nederlandschen Leeuw. Dit gaf aan de ingezetenen van *Curaçao* een wezenlijk genoegen, en maakte op den ouden Broeder zelven een' dieperen indruk dan men op dien leeftijd verwachten zou. Den zondag, die volgde op den dag, waarop de Directeur der Kolonie, Jonkheer RAMMELMAN ELSEVIER, in persoon hem die benoeming was gaan brengen, verscheen hij versierd met de medaille aan een groot lint en geleid wordende door 2 landsslaven, na eenigen tijd van ziekte, ter kerk, waarin hij eene halve eeuw lang, want hij was een braaf en gods-

Van de genoemde lijfgarde, *alias* Batterijwachters, werden er altijd 2 aan ieder der Kommandeurs te *Aruba* en te *Bonaire* toegevoegd, om de orde en rust te bewaren, dewijl men van hunne hooge jaren niet meer verwachten kon, dat zij dezelve storen zouden. De nadenkende Lezer merkt hierin hetzelfde overleg op, dat men vroeger gewaar werd ten opzigte der nachtelijke politie in vele van onze Vaderlandsche steden. De begunstigden met den post van klepperlieden of ratelmannen waren grootendeels oude menschen, indien zij nog slechts krachtig genoeg waren, om door groot geraas en geschreeuw de dieven en kwaadwilligen op verren afstand te waarschuwen. Van deze kon men ook niet verwachten, dat zij twist zoeken of zich in onaangenaamheden met anderen wikkelen zouden; in tegendeel men kon gerustelijk vertrouwen, dat zij aan het doel beantwoorden zouden, om verdwaalden te regt te helpen, en degenen, die wat laat in eene vrijmetselaarsloge, Vaderlandslievende klub of maar in eene eenvoudige societeit vertoefd hadden, en niet meer zien konden, behoorlijk te huis te brengen, tegen eene den volgenden dag daarvoor uit te reikene fooi.

De beide op *Bonaire* levende fortwachters hielden de eer op van den naam des eilands; want zij beiden hadden den gezegenden ouderdom van tusschen de 70 en 80 jaren be-

---

dienstig mensch, geregeld was opgekomen, en die hij, als jongman ten jare 1763 op *Curaçao* komende, in 1769 had zien opbouwen. Daarna is hij bedlegerig gebleven, echter steeds de medaille der Leeuwenorde met een lint op de borst houdende: de reden, welke hij daarvoor geeft, is, dat de Directeur hem onverwachts voor dienstzaken kan noodig hebben, en hij dus niet zonder deze koninklijke eerbewijzing wezen kan.

reikt. Ik ging een' hunner bezoeken, die wegens verzwakking zijner onderdanen niet meer uit kon gaan, anderzins, zeide hij, bevond hij zich wel.

Dewijl *Bonaire* ten oosten van *Curaçao* ligt, en slechts door een kanaal van 6 mijlen er van gescheiden is, zal hetzelve waarschijnlijk ontdekt zijn, op denzelfden dag of een' te voren, waarop de Spanjaarden het laatste te zien kregen. Zulks moet geweest zijn ten jare 1499, toen AMERICUS VESPUCCI met den bekenden togtgenoot van COLUMBUS, ALONZO DE OJEDA, oostwaarts afkomende, dit eiland, zoo niet aangedaan hebben, althans voorbijgezeild zijn, als zij *Curaçao* bezochten, en daar zulke reusachtige Indianen vonden, gelijk VESPUCCI in zijn berigt verhaalt, waarvan ik vroeger in mijne beschrijving van *Aruba* gewaagde. Doch reeds ten jare 1527 werd de Spanjaard JUAN DE AMPUEZ tot Gouverneur der provincie *Coro* aangesteld, die gelijktijdig bezit nam van de eilanden *Curaçao*, *Bonaire* en *Aruba*. Twee jaren later, in 1529, toen Keizer KAREL V. *Venezuëla* aan het Handelhuis *Welzer* te *Augsburg* tot eene Duitsche kolonie afstond, verliet JUAN DE AMPUEZ de provincie *Coro*, en vestigde zich op de genoemde eilanden, die ondergeschikt werden gesteld aan den Spaanschen bewindhebber te *St. Domingo*, onder wien dezelve bleven, toen *Venezuëla* weder door de Spanjaarden bezet werd, en nog stonden, toen de Nederlanders in 1634 deze eilanden den laatstgenoemden ontnamen.

Waarschijnlijk was *Bonaire* reeds vroeger door de Nederlanders gekend en bezocht, uit aanmerking, dat zij reeds in de eerste helft der 16de eeuw vaartuigen naar *West-Indië* zonden, en men gedurende den oorlog voor vrijheid en

onafhankelijkheid met *Spanje* het zoo noodzakelijke zout, dat men anders uit *Portugal* haalde, in *West-Indië* moest gaan zoeken, welke omstandigheid zeker veel bijgedragen heeft, tot de latere uitrusting der West-Indische compagnie om de Curaçaosche eilanden in bezit te nemen. Men weet, dat de Nederlanders, bij het einde der 16de eeuw, op verscheidene hier naburige landen, zich bezig hielden met zout te vergaderen. In 1605 zond de Spaansche regering oorlogsvaartuigen naar het schiereiland *Araya*, nabij *Cumana*, om van daar de Hollanders te verdrijven, die er zout inzamelden; deze kwamen echter telkens terug, zoodat de Spanjaarden zich verpligt zagen, in den jare 1622 er een fort te bouwen, genaamd *Castillo de Santiago*, waardoor de verdere ondernemingen tot dat einde verijdeld werden. Ook op de andere, doch onbewoonde eilanden, ten oosten van *Bonaire* gelegen, als: *Rocas*, *Orchilla* en *Tortuga*, waren de Nederlanders gewoon zout in te nemen, waarover tusschen hen en de Spanjaarden, in het begin der 17de eeuw, meermalen vechtpartijen ontstonden; zelfs verwoestten de laastgenoemden de van natuur gevormde zoutpannen op het eiland *Tortuga*, door het graven van een kanaal, hetwelk het zeewater in de pannen voerde, en het zetten van zout verhinderde.

Het eerst dat wij iets, met zekerheid, omtrent *Bonaire* vermeld vinden, is ontleend uit de notulen der West-Indische Compagnie, waarin een berigt wordt medegedeeld door BOUDEWIJN HENDRIKS. Deze kwam op Paaschdag des jaars 1626, met een Hollandsch smaldeel, op de reede van *Bonaire* ten anker, en zond een groot getal manschappen aan land, om slagtvee en verfhout op te zoeken. De manschappen verdeelden zich in drie troepen, en doorkruisten het land;

naar boord terugkeerende, bragten zij ruim tweehonderd schapen mede, — buiten dezen hadden zij er nog vele aan land geslagt en gegeten, — benevens een' voorraad gehakt hout, dat zij op een' stapel gevonden hadden. Na eenige Spaansche gevangenen, die men aan boord had, aan wal gezet te hebben, ging het smaldeel weder onder zeil.

In diezelfde notulen der West-Indische Compagnie werd gemeld, dat zich op *Bonaire* een Spaansch ambtenaar bevond, die het opzigt over de aldaar wonende Indianen had; aangaande *Aruba* echter wordt niet gesproken, hetzelve lag buiten de koers en buiten de oogmerken, waartoe men, in die vroege tijden, deze wateren bevoer; ook blijkt het, uit de omstandigheden, dat de zich aldaar bevindende Indianen aan zich zelven waren overgelaten.

De oorspronkelijke bewoners der Curaçaosche eilanden hadden een gelukkiger lot dan hunne natuurgenooten in de naburige streken, en waren zulks grootendeels verpligt aan den onvruchtbaren bodem, dien zij bewoonden. Terwijl op de andere eilanden de Indianen onder allerlei voorwendsels vermoord werden, of bezweken onder den last des zwaren arbeids, liet men hun gering getal op de Curaçaosche eilanden in aanwezen, en kon men weinig meerder werk van hen vorderen dan eenig hout te kappen; zij hadden, daarentegen, zelfs zeer veel aan de Spanjaarden te danken, want zij ontvingen van deze, onder al het overige, het onschatbaar gebruik van ijzeren werktuigen en het belangrijk vee, als: paarden, koeijen en schapen, dat zich in de nieuwe wereld zoo spoedig te huis bevond en vermenigvuldigde. Ook waren zij, althans die welke op *Curaçao* en *Bonaire* woonden, door den doop tot Christenen gevormd; bij de 32 Spanjaarden en 402 Indianen, welke de eerste Ne-

derlanders op *Curaçao* aantroffen, bevond zich een Pastoor, die naast den Gouverneur het meeste gezag uitoefende.

Dat *Bonaire* reeds vroeg aangeduid werd als het land, dat men, naar *Curaçao* willende, vooraf moest opzoeken, blijkt uit het berigt van Kapitein MIDDLETON, die in den jare 1601 met een Engelsch oorlogsschip alhier ten anker geweest zijnde, den sterken stroom vermeldt, welke hier loopt, en de koers opgeeft, die men houden moet, om in de haven ten zuidzijde van *Curaçao* te komen. Nogtans dreef hij voorbij die haven, en kwam te *Aruba* voor anker, waar hij die ontmoeting met de Indianen had, welke ik vroeger beschreven heb.

Ditzelfde lot viel aan de eerste onderneming ten deel, welke door de West-Indische Compagnie opzettelijk naar *Curaçao* was uitgezonden, hoewel men in deze streek reeds zoo zeer bekend was, en iemand aan boord genomen had, die vroeger onder de Spanjaarden op dat eiland was gevangen geweest. De vier vaartuigen, uit welke deze onderneming bestond (*), kwamen op den laatsten Junij 1634 te *Bonaire* ten anker; men zond eenige manschappen aan land, met het oogmerk om de inwoners te verrassen, en eenige hunner in bezit te krijgen, waarschijnlijk om daardoor eenig berigt omtrent *Curaçao* in te winnen; doch zulks gelukte niet, want de Indianen hielden zich verborgen. Men bezocht hierop de zoutpannen, en vond niet meer zout vergaderd, dan waarmede een schip geladen kon worden. Men verliet *Bonaire*, en zeilde langs de zuidkust

(*) Zie hierover nader het hoofdstuk: *Opkomst en Verval van* CURAÇAO, in het 1ste deel mijner reizen, bladz. 254 en verv.

van *Curaçao;* herkende de drie afgebrokkelde heuvels, *de drie gebroeders* genaamd, welke bewesten de haven liggen; men zag het kruis, dat aan den ingang der haven opgerigt was, en .... dreef voorbij. Nu waren het waarschijnlijk vaartuigen, gelijk aan het *Nederlandsch wonder*, dat wij zoo even op de reis van *Curaçao* naar *Bonaire* ontmoet hebben, want een hunner was eene *Fluit;* doch wat de bewondering der 19de eeuw opwekt, deed zulks niet in de 17de; de twee daar tusschen liggende eeuwen maakten ook groote vorderingen in doelmatiger bouw der vaartuigen. Ik heb daar eens afbeeldingen van gezien op eene prent, welke ik voor eene loffelijke daad op de school, voor het betalen van een maandbriefje, ter belooning ontving; op deze prent stonden de vorderingen in de scheepsbouwkunde afgeteekend, van den omgevallenen boomstam af, die op het water drijft, tot het meest volmaakte schip, het fregat van onzen tijd, dat den oceaan versiert en vervrolijkt; de *Kof* lag, zoo ik mij niet bedrieg, in het midden dier keten.

De genoemde vaartuigen dan slechts even voorbij de haven van *Curaçao* zijnde, konden niet meer opkomen; zij hielden af, staken om den noord, en kwamen eene maand later weder voor *Bonaire* ten anker. Van daar vertrokken zij in den vroegen morgen, om meerdere voorzigtigheid te kunnen aanwenden, en binnen de haven van *Curaçao* te komen. Zulks gelukte hun ditmaal beter, zij bereikten dezelve op dien dag, die aanleiding gaf, dat de inwoners van *Curaçao*, op den 29. Julij 1834, daarvoor een 2de eeuwfeest vierden (*), en zich herinnerden de merkwaardige lot-

(*) Zie hierover de kerkelijke rede, bij die gelegenheid gehouden, door Do. MULLER, JAZ. Predikant bij de Protestantsche gemeente te *Curaçao*, gedrukt te *Amsterdam*.

gevallen van dit eiland, sedert de aankomst hunner stamouders tot op het 6de geslacht, hetwelk tegenwoordig aldaar leeft (*).

Verder wordt er, zoo ver bekend is, weinig meer van *Bonaire* gewag gemaakt, met uitzondering van het berigt, hetwelk de Engelsche zeeman W. DAMPIER daarvan geeft, in deszelfs reize rondom de wereld. — Deze kwam ten jare 1681 van *Rio de la Hache* naar de Curaçaosche eilanden oostwaarts opwerken, met gunstige winden, voegt hij er bij; deze zullen waarschijnlijk, dewijl het in de maand November was, derzelver gewone streek, het oosten, verlaten, en uit het noorden gewaaid hebben, waardoor de anderzins moeijelijke togt zeer verligt werd: »Wij verlieten, zegt genoemde reiziger, *Curaçao*, en te *Bonaire* komende, vonden wij een Hollandsch vaartuig, dat van *Europa* kwam, en met hetwelke wij een gedeelte onzer suiker tegen leeftogt verruilden."

»Hier staan eenige huizen, niet boven een kwartier uurs landwaarts in van de reede; er is een Kommandeur en zeven of acht soldaten; deze soldaten hebben bij vredestijd weinig anders te doen, dan te eten en te slapen, houdende nooit wacht, dan ten tijde van oorlog."

»Verder zijn er nog vijf of zes Indiaansche huisgezinnen; deze Indianen zijn akkerlieden, en planten maïs en Guineesch koren, alsmede yams en patatos; doch hun voor-

(*) Deze lotgevallen, inderdaad merkwaardig voor dit kleine en onvruchtbare eiland, en in betrekking staande tot de geschiedenis van ons Vaderland, heb ik beschreven in het meermalen aangehaalde hoofdstuk: *Opkomst en Verval van* CURAÇAO, voorkomende op bladz. 252 en vervolgens, van het 1ste deel mijner reizen.

naamste werk is vee hoeden, want dit eiland is overvloedig van geiten voorzien, van welke jaarlijks eene groote menigte ingezouten naar *Curaçao* gezonden wordt. Daar zijn ook eenige paarden, stieren en koeijen, maar nooit heb ik er schapen gezien, hoewel ik het gansche eiland over geweest ben. De zuidzijde is vlak en laag land; daar zijn verscheidene soorten van boomen, doch geene die heel hoog zijn. Bij de huizen is eene kleine springbron, waarvan de inwoners zich bedienen, hoewel het water zwartachtig is. — Aan het westeinde van het eiland is eene goede fontein van versch water, alwaar drie of vier Indiaansche huisgezinnen wonen, maar op geene andere plaats ziet men zoet water of huizen. — Aan de zuidzijde, digt bij het oosteinde, is eene goede zoutpan, alwaar de Hollandsche vaartuigen om zout komen."

Deze korte maar naauwkeurige beschrijving van dit eiland doet ons geloof hechten aan hetgene DAMPIER van zijne andere togten verhaalt. Omtrent zoo als hij dit beschrijft is *Bonaire* sedert dien tijd gebleven: de wachtpost van 7 of 8 soldaten is in lateren tijd ingetrokken, waarschijnlijk om die reden, welke DAMPIER vermeldt, omdat zij niet anders te doen hadden, dan te eten en te slapen.

De schapen, die in den Spaanschen tijd hier gevonden werden, waren bij de komst van DAMPIER reeds verdwenen; mogelijk hadden die 7 of 8 soldaten, met hulp van den Kommandeur en zijne oude lijfwacht, dezelve voor tijdverdrijf opgegeten. Zij konden ook hier geen smakelijker kost vinden, want het schapenvleesch is, op den droogen en echter met verschillende kruiden bewassenen grond der Curaçaosche eilanden, aangenamer en gezonder dan ergens ter wereld, en verdiende verre de voorkeur boven het gezouten

vleesch en spek, hetwelk voor de krijgslieden uit *Nederland* gezonden werd. Eerst sedert weinige jaren heeft men hier, na vooraf gezorgd te hebben, dat er toereikend water voor de beesten bestond, weder schapen ingevoerd. Ook is er, van wege het gouvernement, hoornvee ter aankweeking gezonden, hetwelk daar insgelijks sedert lang verdwenen was. Daarentegen was er eene landsezelfokkerij aangelegd, die sedert vele jaren het gouvernement eenige voordeelen aanbragt.

Het geslacht der menschen, — om dit eens, gelijk in de natuurlijke historie, naar den ligchame, in dezelfde rangschikking bij de zoogdieren te plaatsen, — is, in weerwil van eenige ongunstige omstandigheden, waarin het op *Bonaire* verkeerde, gelijk het uit de zoo even aangegevene bevolking blijkt, sedert de bezitneming der Nederlanders, aanmerkelijk in getal toegenomen. Zulks is daaraan toe te schrijven, dat de Indianen dezer eilanden geene gehechtheid hebben, om hun geslacht onverbasterd te bewaren, veeleer een' lust aan den dag leggen, om zich met Europeërs en Afrikanen te vermengen. Als men op *Bonaire* kwam, zou men, aan het uiterlijk voorkomen der menschen, meenen, dat nog derzelver helft uit oorspronkelijke Indianen bestond; men verzekerde mij echter stellig, dat er niet een meer geheel onverbasterd gevonden wordt.

Bij de beschouwing des toestands, waarin *Bonaire* twee eeuwen genoegzaam onveranderd gebleven is, wordt men getroffen door de overtuiging, hoe zeer de koophandel het eene land boven het andere, dat in ligging, lands- en luchtsgesteldheid aan het eerste gelijk is, verheffen kan: ziet eens naar *Curaçao!* eene aanzienlijke stad verheft zich aan beide zijden der haven; over de gansche uitgestrektheid des lands

staan buitenhuizen, zoo ruim en schoon gebouwd, dat zij zelfs een' grooten straatweg in *Nederland* versieren zouden; meer dan 18,000 menschen bewoonden, in den tijd van welvaart, den onvruchtbaren bodem; convooijen van 40 of 50 rijk geladen schepen vertrokken naar *Holland*, uit eene haven, die tot derzelver monding opgevuld met vaartuigen was; zelfs nog in dezen tijd van diep verval, telt men, door elkander, nog iederen dag een vaartuig, dat binnen komt.

En *Bonaire* ligt voor den koophandel zelfs gunstiger dan *Curaçao*, in meer dan een opzigt, door het voordeel van den wind. — Een vaartuig, van *Curaçao* naar *Europa* of *Noord-Amerika* vertrekkende, rekent eene voorspoedige of langdurige reis, grootendeels naarmate het meer of min gelukkig de *Monapassage* (het kanaal tusschen *Portorico* en *St. Domingo*) bereikt; de westpunt van *Curaçao* moetende omzeilen, komt het meestal beneden dien doortogt te regt, terwijl het vaartuig van *Bonaire* komende, meer dan een' graad oostelijker is, en daardoor met ruimere zeilen op denzelven aanhouden kan. Inzonderheid echter ligt *Bonaire* gunstiger, wegens de gemakkelijkheid, waarmede men van daar op de vruchtbare bovenkust van *Venezuëla* handelen kan; *Curaçao* ligt daartoe te zeer beneden den wind, en heeft slechts de onbelangrijke provincie *Coro* in het voordeel. Om die reden had men, ten tijde van den bloeijenden handel met de vaste kust, het eiland *Bonaire* dikwijls noodig, bijvoorbeeld: het vaartuig van *Curaçao* komende, klaarde in te *Porto Cabello* of te *Laguayra* met zeer weinige goederen, voor welke men de daarop gestelde verbazend hooge belasting betaalde; doch wanneer die weinige goederen ontladen waren, keerde het vaartuig des nachts naar *Bonaire* terug, om andere in te nemen, welke men, daar had aan wal gezet. Zoo ging het ook menigwerf met

de voortbrengselen der vaste kust, die aldaar ingenomen en te *Bonaire* ontladen werden, waarna het vaartuig zich weder naar deszelfs vorige ankerplaats begaf. Dit duurde zoo lang, tot dat het bedrog ontdekt werd, en de vindingrijke geest der menschen, in geval er geld te verdienen is, voor eenigen tijd weder van dit voorwerp werd afgeleid.

Het nederzetten van handelhuizen op dit eiland werd overigens niet geduld; bijzondere personen mogten er geen vast eigendom bezitten, het eiland bleef als eene Landsplantagie of tuin, anderzins zoude de handel op *Curaçao* er door benadeeld geworden zijn, en het bestuur eene grootere uitgebreidheid vereischt hebben. Had *Bonaire* eene haven gehad, gelijk *Curaçao*, het zou waarschijnlijk de voorkeur boven het laatste gekregen hebben, en de hoofdplaats der Curaçaosche eilanden geworden zijn; doch het heeft slechts eene opene reede, waar de vaartuigen bij een' oostelijken en noordelijken wind eene veilige ankerplaats hebben. Komt echter de wind uit het zuiden of westen, dan is er weinig hoop, dat zij voor het stranden zullen bewaard blijven, want in geval genoemde wind hevig aankomt, zitten de vaartuigen oogenblikkelijk op het land, en bij kalmte kunnen zij geen zeil maken, om te beproeven in zee te komen, en drijven langzaam op den wal. Dit ongelukkig lot viel in den jare 1831 de Nederlandsche oorlogsbrik de *Irene* te beurt.

Daar dit eiland tot een' tuin of plantagie dient voor het Gouvernement, had dit twee Goeletten, welke bestendig af en aanvoeren; doch de schipper, een blanke inwoner van *Bonaire* heeft eerst de eene en later de andere op strand laten loopen, en zich verantwoord, — zoo als ik vroeger over den stroom sprekende gemeld heb, dat meermalen gebeurde, — met te zeggen: »het was de stroom, Mijn Heer de

Gouverneur!" Thans. vindt men er beter rekening bij, door met bijzondere vaartuigen, bij inhuring of aanneming, die voortbrengselen te laten halen, welke deze bezitting aan *Curaçao* oplevert, en welke ik verder vermelden zal bij het rondrijden van het eiland.

Het fort met de naburige huizen ligt op het oostelijk gedeelte, dat eene uitgestrekte vlakte van kalkrots is, in welker scheuren en gaten velerlei soort van planten en struiken en zelfs kreupelhout groeijen, welke echter door gebrek aan ruimte voor de wortels, geene middelmatige hoogte verkrijgen kunnen. Ook zijn er in eenige diep en breed inloopende gaten der kalkrots vergaderbakken voor water, die in een gewoon regenjaar een' toereikenden voorraad bezitten.

Dewijl ik de zoutpannen, welke bij de zee aan de zuidzijde gevonden worden, wilde bezigtigen, had de toenmalige Kommandeur, de heer DE BROT, — een inboorling van *Neuchatel* in *Zwitserland*, die vele jaren in Nederlandsche dienst geweest was, en die bij een sterk ligchaamsgestel en vele levenskrachten een gezond oordeel paarde, — de goedheid mij te vergezellen, en een gedeelte van die oostzijde te bezoeken. In het begin heeft deze vlakte nog eenige hoogte, doch wordt allengs lager, strekt zich vervolgens 4 uren zuid-oostelijk uit, bijna gelijk met de zee, en eindigt in eene onder water liggende bank of rif. Men zegt, dat deze landtong op geene andere dan op de Spaansche kaarten naauwkeurig aangeduid is. Van derzelver gevaarlijkheid voor zeelieden, die in deze wateren niet goed bekend zijn, overtuigde ik mij door een groot gedeelte dezer landpunt rond te rijden. Als men van het vaartuig, dat naar *Curaçao* moet, het hoo-

ge land van *Bonaire* in het gezigt krijgt, stuurt men eenige zeemijlen bezuiden hetzelve, meenende vrij van gevaar te zijn; doch al te dikwijls verliep men dan des nachts op deze verradelijke landtong. Op het strand zag ik nog vele oude balken en planken, de overblijfsels van verongelukte vaartuigen. Zoo lang ik op *Curaçao* gewoond heb, merkte ik op, dat NEPTUNUS hier niet minder dan jaarlijks een offer eischte; inzonderheid schijnen de Noord-Amerikanen hunne mindere bezorgdheid op zee hier te moeten boeten.

Deze uitgestrekte oostpunt wordt niet anders bewoond dan door watervogels, omtrent welke ik alleen de opmerking mededeel, dat men op ieder der eilanden *Aruba*, *Bonaire* en *Curaçao* onderscheidene soorten aantreft, zoodat de zeelieden, bij regen of duister weder, aan de door hen ontmoete watervogels kunnen zien, bij welke der genoemde eilanden zij het digst genaderd zijn. Onder die soorten, welke niet op *Curaçao*, noch op *Aruba* gevonden worden, maar zich wel op de zuid-oostelijke landtong van *Bonaire* ophouden, behoort die opmerkelijke vogel in de warme gewesten, die, opgezet in een *Museum* van *naturalia* in *Europa*, de bewondering der aanschouwers tot zich trekt, namelijk, de *Flamingo*. Ondanks zijne schuwheid, wordt hij wel eens jong gevangen, mak gemaakt, en naar *Curacao* gezonden. Aldaar was er langen tijd een, welke zich in die forteres, waar de barakken zijn, onder de militairen ophield; men verhaalde veel van dien zonderlingen vogel, als dat hij altijd het uur van appél wist, en zich dan naast de jagers plaatste; dat hij geregeld mede exerceerde; dat hij, rondwandelende, steeds op den gewonen etenstijd weder in de barak kwam. Wat ik echter zelf van hem gezien heb, kan ik getuigen, en dit was, dat ik twee malen iedere week, ten 9 ure in den

morgen, naar de hoofdforteres gaande, dezen *Flamingo* voor of naast het *pelotton* jagers, dat te dier ure de wacht ging aflossen, statig en deftig zag mede marcheren. Hoe dikwijls ik ook deze kluchtige vertooning gezien had, verpligtte derzelver beschouwing mij telkens op nieuw tot lagchen; later heb ik dit langpootige en langhalzige dier gemist, ik meen toen gehoord te hebben, dat het een' poot gebroken had, en aan de gevolgen daarvan gestorven is.

In het terug rijden bezochten wij de, aan het zuid-oostelijk zeestrand liggende, zoutpannen. Deze zijn 18 in getal en door de natuur gevormd. De Lezer, gaarne eenig denkbeeld willende hebben van zaken, welke hij nooit gezien heeft, zal misschien vragen, hoe eene natuurlijke werking eene pan kan daarstellen, welke een voorwerp oplevert, hetgeen ieder huisgezin dagelijks zoo benoodigd heeft. Oorspronkelijk waren deze zoutpannen kleine baaijen of vlakten, over welke het zeewater stroomde. Derzelver boorden werden, aan de zeezijde, bezet met versteende voortbrengselen, als: *Fungiten*, *Koralen* en *Madraporen*, welke door het water aangespoeld werden; de kalk, die, zoo als ik vroeger zeide, zich in de groote Mexicaansche golf opgelost heeft, bond deze zeevoortbrengselen aan elkander, en vormde een' dam. Hierdoor werden deze baaijen van de zee afgescheiden, en veranderden, door de uitdamping onder deze warme luchtstreek, allengs tot pekelmeren, in welke de visschen en schelpdieren hun graf vonden. Deze pekel, een' zekeren graad van sterkte verkregen hebbende, zet zich tot zoutkristallen, die op den bodem, langs de kanten, en aan stokken of andere voorwerpen in deze pannen aanschieten. De natuurlijke

zoutpannen droogen echter nimmer op, want hoewel zij van de zee zijn afgescheiden, blijft er echter eene langzame doorsiepering bestaan, welke bij hoog water het sterkst is; ook hebben zij eenigen regen noodig; in geheel drooge jaren wordt het zout eenigzins bitter (*bitumineus*).

Zoodanig zijn de natuurlijke zoutpannen, welke op vele West-Indische eilanden en vooral op die, welke in deze nabuurschap liggen, gevonden worden. Op bewoonde eilanden worden genoemde pannen veelal door menschenhanden verbeterd, door de kanten met koraalsteenen te beleggen, en ook door dezelve in vakken te verdeelen; somtijds zelfs legt men geheel door kunst deze pannen aan, over welk een en ander ik breedvoeriger gesproken heb, bij mijne beschrijving van *St. Martin* en *Curaçao*.

Toen ik op *Bonaire* was, lagen er bij de pannen vele hoopen van vergaderd zout, en men achtte het noodeloos om meer in te zamelen, wegens het weinige vertier, dat daarvan toenmaals was. Volgens de opgave aan het Gouvernement, kunnen deze pannen jaarlijks 50,000 vaten zout opleveren, het vat gerekend tegen min of meer 180 oude ponden. In ieder der jaren 1831, 32 en 33 heeft men werkelijk omtrent zulk eene aangegevene hoeveelheid verkocht, en men zou nog eens zooveel hebben kunnen afzetten, indien er meerdere voorraad was voorhanden geweest. Die buitengewone aanvrage naar zout op de eilanden *Curaçao* en *Bonaire* was, gedurende genoemde jaren, zoo groot, dat de prijs van ieder vat van 60 of 70 tot 150 centen rees, en dat men vele Noord-Amerikaansche vaartuigen geheel ledig moest laten vertrekken. Dit voor de Curaçaosche eilanden gunstig verschijnsel was echter tijdelijk, en werd door een zamenloop van onderscheidene omstandigheden ver-

veroorzaakt. Even als wij Nederlanders, halen vele Noord-Amerikanen het zout uit *Portugal*, tot eene terugladin voor andere goederen; doch een broederoorlog, welke daar uitbrak, verhinderde zulks toen. Te *Liverpool* in *Engeland* pleegden zij ook tot ballast zout in te nemen, doch de *cholera* hield hen van daar terug. De grootste hoeveelheid zout echter verkrijgen zij op de Turksche eilanden, nabij de *Bahamma's;* deze bezitten insgelijks natuurlijke zoutpannen, en zijn veel digter bij de Vereenigde Staten van *Noord-Amerika* gelegen dan de Curaçaosche eilanden; doch deze zoutpannen waren door een' orkaan geheel vernield, en er werd eenige tijd gevorderd, om dezelve te herstellen. Door deze geheel onverwachte groote aanvraag naar zout, beloofde men zich op de Curaçaosche eilanden eene belangrijke ondersteuning gevonden te hebben, bij de steeds toenemende verarming; men begon toen op *Curaçao*, met grooten ijver, de vervallene zoutpannen te herstellen en nieuwe aan te leggen; zelfs het Gouvernement deed op *Bonaire* met vele kosten eene nieuwe groote en kunstmatige zoutpan maken.

Weldra echter bleek het, dat de omstandigheden niet voortdurend even gunstig bleven; reeds in 1834, toen boven vermelde hinderpalen grootendeels weggenomen waren, kwamen er zoo weinige Noord-Amerikaansche vaartuigen, om zout in te nemen, dat men op *Bonaire* niet meer dan 10,000 vaten tegen een' verminderden prijs verkocht. Evenwel beloofde de toekomst steeds een matig vertier van zout. De Noord-Amerikanen brengen naar de Bovenwindsche eilanden en naar sommige plaatsen op de vaste kust, als *Laguaijra* en *Porto Cabello*, planken, meel, gezouten vleesch en visch en andere goederen, die een' ruimen om-

vang in het schip beslaan, en nemen daarvoor de waarde terug in voorwerpen, die mindere ruimte bevatten, als koffij, suiker, cacao en zelfs baar geld, zoodat zij van den wind afhouden en op *Bonaire* en *Curaçao* komen, om hun schip met zout vol te laden. Ook brengen zij menigwerf op het laatstgenoemde eiland nog een gedeelte van hunne eigenlijke lading mede, en verruilen deze aldaar voor zout. Voor deze verwachting waren mede gunstig, de goede hoedanigheden van het zout dezer eilanden, de gemakkelijkheid om hetzelve in te nemen, en de weinige onkosten, die men te doen had; zelfs werkte hiertoe mede de groote vermindering der inkomende regten, welke het buitenlandsche zout in *Noord-Amerika* onderging, uit aanmerking van de weinige waarde, welke het inlandsche zout aldaar bevonden werd te hebben, tot inzouting van levensmiddelen.

Doch er had in 1834 eene gebeurtenis plaats, die dit vooruitzigt grootendeels benam, en onder het aanhangsel behoort, dat bij het verval van het eertijds bloeijende eiland *Curaçao* kan gevoegd worden. Ik zal zulks hier kortelijk mededeelen.

Ten oosten van *Bonaire* liggen nog verscheidene, wegens onvruchtbaarheid, onbewoonde eilanden, die de keten der zuidelijke *Antillen* uitmaken, welke met *St. Marguarita* begint en met *Aruba* eindigt; de Lezer ziet dezelve op de kaart aangeteekend, met de namen *Isles des Aves* (bekend door het vergaan van de gansche vloot onder den Graaf D'ESTRÉES), *Roques*, *Orchilla*, enz. (*).

(*) A. VON HUMBLDT, die op zijne reize van *Nueva Barcelona* naar *Havannah* in het midden der rij zuidelijke *Antillen* doorzeilde, geeft (in het 5e deel, bladz. 728, van de Hoog-

Het voornaamste derzelve is *Roques*, of zoo als het hier genoemd wordt *Rocas*, en bestaat weder uit twee grootere eilanden, — van welke het eene vrij hooge heuvels bezit,

---

duitsche uitgave, zijner reizen) een kort berigt van *Orchilla*, hetwelk om meer dan eene reden merkwaardig is, ook omdat hierin het algemeen gevoelen weersproken wordt, als of de zuidelijke *Antillen* alleen uit eene kalkformatie bestaan zouden. Hij vond de ligging van dit eiland op 11° 51′ 44″ breedte, van de westelijke kaap genomen, en 68° 26′ 5″ lengte van het oostelijk voorgebergte, de uitgestrektheid ruim 8 mijlen lang en omtrent 3 mijlen breed, en deszelfs grootste hoogte tusschen 80 en 90 toisen (halve roeden). De heuvels zijn van *gneis* met *kwarts*-lagen doortrokken, welker verwering of verwoesting het zand doet ontstaan, dat langs de zeekust ligt. Hij voer voorbij dit eiland, dat hij, wegens de omliggende klippen, als gevaarlijk voor zeelieden opgeeft, in de maand November, welke in deze streek tot den regentijd behoort, en roemt den schoonen aanblik in groeikracht, welke hetzelve hem, buiten zijne verwachting, opleverde. De heuvels waren met gras bewassen, eenige boomgroepen beschaduwden de dalen, en op het hooge land zag hij palmboomen met waaijerbladen. Waterbronnen, dacht hij, zou men op dit eiland vinden, als men er met zorgvuldigheid naar zocht. »Als men zich herinnert," vervolgt de geleerde reiziger, »hoe vele rotsachtige en onvruchtbare eilanden tusschen de 17 en 26 breedtegraden in den *Archipel* der kleine *Antillen* en der *Bahamma*-eilanden bewoond en bebouwd zijn, dan moet het vreemd voorkomen deze, de kusten van *Cumana*, *Barcelona* en *Caracas* nabij gelegene, eilandjes onbewoond te zien. Zij zouden zulks geenszins zijn, als zij eene andere regering behoorden dan welke thans (het was vóór de omwenteling in *Zuid-Amerika*) *Terra Firma* toekomt."

die het hooge land van *Rocas* geheeten worden, en eenige mijlen ver in de zee kunnen gezien worden — benevens uit een' doolhof van kleine eilandjes en riffen, welke men zegt, dat zoo velen zijn als dagen in een jaar. De Curaçaosche zeelieden, die in dezen doolhof van eilandjes zoo goed bekend zijn, dat zij dien zonder gevaar met hunne vaartuigen in alle rigtingen doorkruisen, pleegden hier kalk te branden, hout te kappen voor daksparren, en inzonderheid zeeschildpadden te vangen.

Een inwoner van *Bonaire*, aan wien een der twee vaartuigjes behoorde, welke daar op de reede ten anker lagen, had in het visschen van karetschildpadden (*) zulk eene vermaardheid verkregen als menig hengelaar in *Nederland*, die altijd met eene goede zode baars te huis komt, terwijl zijne medevisschers weinig of niets kunnen vangen. Het vleesch der karetschildpadden wordt, als niet smakelijk zijnde, zelden gegeten, doch de gewone schildpad geeft eene keurige soep en een aangenaam gebraad of gestoof, zoo als bij de *gastrologen* over bekend is. In de eerste jaren van mijn verblijf op *Curaçao* beminde ik zeer deze geregten, welke in *West-Indië*, door behulp van maderawijn en pepersoorten, regt smakelijk gemaakt worden. Later heb ik bevonden, zoo als ook in de *Hygiene* beschreven staat, dat zeeschildpaddenvleesch of deszelfs soep door eene zwakke maag

(*) Van deze soort heb ik er eens twee aan dienzelfden kennis te *Utrecht*, aan wien ik de ratelslangen stuurde, gezonden, welke insgelijks levend zijn overgekomen; toen deze stierven, maakte derzelver bezitter van alle hare bestanddeelen zulk een goed gebruik, dat een liefhebber geheel en al kon te weten komen, hoe een karetschildpad er van binnen uitziet.

niet ligt te verteren is; zelfs merkte ik er des avonds wel eens van op, zekere koortsachtige beweging; waarschijnlijk zal dit dan gebeurd zijn, — hetgeen duizenden malen in de wereld bij mijne medemenschen, tot groot nut der doctoren, het geval is, — als mijne smaakzenuwen mij den regten maat niet wilden aantoonen van hetgene mijne eetorganen konden verwerken. De gewone zeeschildpadden zijn somwijlen van eene ongeloofelijke grootte; ik heb wel eens schalen van dezelve gezien zoo groot, zoo groot.... als een vensterraam. De jongens, die van alle voorwerpen zooveel mogelijk partij trekken, om er mede te spelen, slepen elkander in zulk eene schaal, even als in een wagentje of slede, over den weg. Men zou in deze streken mogelijk dezelfde groote schildpadden aantreffen als die der *Fossilen*, als men ze, door te vangen en op te eten, in derzelver groei niet stoorde.

Dit *Rocas* nu, — om de onderscheidene deelen, waaruit het bestaat, maar onder eene benaming te brengen, — bezit ook aan de zuid-westelijke zijde, *Caja del Sal* of zoutkaai geheeten, van die natuurlijke zoutpannen, welke ik boven beschreven heb. Vóór nog de Nederlanders bezit van *Curaçao* en *Bonaire* genomen hadden, kwamen zij hier om zout in te zamelen, hetwelk dikwijls aanleiding gaf tot vechtpartijen met de Spanjaarden. De laatsten zullen echter, zoo als mij het waarschijnlijkst voorkomt, eenig regt op *Rocas* behouden hebben, dewijl er in het vredesverdrag, waarbij *Curaçao*, *Aruba* en *Bonaire* aan de Hollanders werden afgestaan, daarvan geene melding gemaakt is. Met uitzondering dat de Spanjaarden nu en dan eens eenig zout lieten vergaderen, bemoeiden zij zich later weinig met deze eilanden. Het burgerlijk bestuur der republiek *Venezuëla* dacht er echter anders over; het verpachtte *Rocas* aan een

Noord-Amerikaan voor den tijd van 8 jaren, tegen betaling van 800 piasters jaarlijks, ten einde aldaar karetschildpadden te vangen en zout te verzamelen. Zulks was voor eilanden, die zoo weinig meer te verliezen hebben als de Curaçaosche, eene ongunstige omstandigheid; want het was te voorzien, dat zoo eene nijvere hand de zoutpannen op *Rocas* in een' beteren toestand bragt, en een' goeden voorraad van zout verzameld hield, hierdoor eene groote afbreuk aan den zouthandel op de Curaçaosche eilanden zou veroorzaakt worden. Dit gebeurde ook in het jaar 1834. De pachter van *Rocas* had toen 120 menschen, meest vrije gekleurde lieden van *Bonaire* en *Curaçao*, aan het werk, om zout te verzamelen, de pannen te verbeteren, en zelfs om een' regenbak aan te leggen. Een aantal Noord-Amerikaansche vaartuigen, die anders op de laatstgenoemde eilanden zouden gekomen zijn, hadden er ladingen zout ingenomen, en schenen bij deze verwisseling van plaats zich goed te bevinden; want behalve dat *Rocas* eene goede ankerplaats bezit, eene gunstiger ligging heeft boven winds en nabij *Laguayra* en *Porto Cabello*, zoo hebben ook de hier komende vaartuigen in het geheel geene onkosten te doen, en verkrijgen het zout voor een' verminderden prijs; de pachter verkocht hetzelve, dat echter van eene mindere goede hoedanigheid is dan van sommige pannen op de Curaçaosche eilanden, voor 37 Amerikaansche centen (van 100 in een dollar) of $18\frac{1}{2}$ stuiver Nederl. het vat, terwijl de prijs van hetzelve op *Bonaire* was 50 centen of 25 stuivers Nederlandsch.

Het belangrijkste gedeelte des eilands is het westelijke, dat uit hoog land bestaat, waartusschen valleijen met zeer

vruchtbare bouwaarde liggen, in eene van welke, de *Rincon* genaamd, de landsslaven en eenige vrijlieden wonen. Wij vertrokken daarheen des middags, onzen weg nemende in eene noord-westelijke rigting, ten einde aan den noordkant bij het westelijkste gedeelte uit te komen, den nacht in de *Rincon* door te brengen, en des morgens langs een' binnenweg, meer zuidwaarts liggende, naar huis terug te keeren.

Het fort verlatende, bevonden wij ons weldra in den volsten zin des woords, in een bosch van kolomvormige *cactus*. Ik heb meermalen van deze soort der distelplanten gesproken; het is een gewas met dikke vleeschachtige gewrichten of stengels, die zoo als de takken van den piramidaalvormigen populier regtstandig in de hoogte groeijen, met eene glansachtige, volkomen gladde, groene huid, met regelmatige rijen stekels, in plaats van bladen, en met weinige viertallige bloemen, onder welke zich roode en doorgaans eetbare beziën zetten. Ik had dezelve zoo menigvuldig en groot in gestalte gezien op *Curaçao* en *Aruba*, en op eenige plaatsen der vaste kust, maar ik moest betuigen, dat ik mij te *Bonaire* in het eigenlijke vaderland der fakkeldistels bevond. Op genoemde plaatsen kwamen dezelve voor, verspreid tusschen andere gewassen, en slechts in enkele groepen bij elkander staande; maar hier groeiden zij op eene ruime uitgestrektheid, in eene gezellige zamenleving, bijna alle andere gewassen buiten zich sluitende.

De plantenkundige Lezer, die dit gewas niet anders kent dan door beschrijving of hetzelve slechts gezien heeft in de Botanische tuinen, waar het voorkomt in een' dwergachtigen toestand en zonder eenigen zweem van houtachtige zelfstandigheid, zal mogelijk vermoeden, dat ik mij aan overdrijving schuldig maak, als ik zeg, dat deze planten hier de hoogte

bereiken van middelmatige linde- en beukenboomen in *Nederland*, en een' houten stam zetten, waaruit men planken zagen kan van gewone dikte en breedte, die tot het bouwen van huizen en het maken van meubelen dienen kunnen; ik kan echter verzekeren, dat het alzoo is, en wat het laatste aangaat, zulks bewijzen door planken en eene tafel met een' dikken gedraaiden poot te toonen, welke ik van dit *cactus*-hout bezit.

Eene vreemde vertooning maakt zulk een woud van kolomvormige *cactus*. Het heeft iets bewonderingwekkends en schrikaanjagends, als men zoo vele armen, somtijds van 15 of 20 voeten lengte, zich in de lucht ziet verheffen, geheel en al met regelmatige lange stekels of doornen bezet. De oosten wind sist en fluit bestendig door hetzelve heen, en het wild en raauw geschreeuw van *parakieten* en *papegaaijen*, die zich tusschen hetzelve ophouden, zet indruk bij aan dit woest tooneel. Deze vogels, welke altijd in troepen bij elkander gevonden worden, hebben in dit *cactus*woud een veilig verblijf, en zijn voor alle vervolging bevrijd; want de menschen naderen liefst niet dit ontzagverwekkend bosch; zelfs is men, over den weg rijdende, bevreesd, dat een, door den wind heen en weder geslingerd wordende, arm afbreken en vallen zal. Oude planters te *Curaçao* hebben mij verzekerd, dat wel eens een kalf, op den middag in de schaduw van eene *cactus*plant staande, door zulk een' afvallenden arm gedood werd. De stekels, in het ligchaam komende, schijnen dieper in het vleesch te zuigen; zij veroorzaken eene hevige pijn, als waren zij met eenig venijn voorzien, en als derzelver getal groot is volgt er eene koorts op. Weinige menschen, lang op deze eilanden verkeerd hebbende, zijn er, die niet bij toeval eenige dier stekels in

handen of voeten kregen, en van den smartelijken indruk daarvan getuigden. Een Engelsch heer had, terwijl ik op *Curaçao* was, den dag doorgebragt op eenen, twee uren van de stad liggenden, tuin; door des middags veel *Madera*-wijn te drinken en, om den nadorst te verdrijven, den avond met het grogken (grogs, rum en water) te slijten, had hij zoo veel moed gekregen, dat hij verkoos in den donker alleen naar de stad te rijden. In zijnen toestand niet den regten weg kunnende houden, en topzwaar zijnde, viel hij van het paard, en geraakte tusschen de lage struiken der *cactus opuntia*, waaruit hij bijna levenloos gehaald werd. Na vele smarten en eene koorts doorgestaan te hebben, herstelde hij echter spoedig, omdat hij begaafd was met een echt Engelsch ligchaamsgestel.

Het is niet slechts de kolomvormige *cactus* in hare verscheidenheden, welke op deze eilanden zoo welig tiert, ook de andere takken harer familie treft men hier overvloediglijk aan, bij voorbeeld, de vele soorten der *cactus opuntia*. Deze bereiken wel niet de hoogte der cilindervormige, echter ziet men wel eens een enkele stam tot eene verbazende grootte zich verheffen. Ik had op mijnen tuin te *Curaçao* een' stam dier *cactus opuntia*, welke, naast een' pokhoutboom staande, door deszelfs takken en over de kruin heen gegroeid was, en zich van dezen zoodanig had meester gemaakt, dat hij geene kracht bezat, om bladeren te zetten. Verder vindt men hier de *cactus speciosus*, die als lianen zich tegen het kreupelhout opslingeren; de *cactus melocactus*, of meloendistel, die als eene kropkool uit den grond wast, en, wegens zijne ligging en grootere stekels, voor menschen en zelfs voor paarden en koeijen het gevaarlijkste is. Het opmerkelijke van de laatstgenoemde plant is, dat

zij, op eene massieve kalkrots groeit. Ik heb meer dan eens, — als ik zag, dat de gedaante der rots toeliet, om er stukken, in welke meloendistels zaten, af te slaan, — eenige exemplaren dezer zonderbare plant, met hare wortels in de rots zittende, aan heeren in *Nederland*, die stookkasten hielden, overgezonden, als bewijzen der sterke groeikracht tusschen de keerkringen, zelfs in landen, waar de minste vruchtbaarheid heerscht.

In plaats echter van verder de soorten der *cactus* op te noemen, en vlugtig er iets van te beschrijven, wil ik liever — als behoorende tot de eenigste schepselensoort op de aarde, die het vermogen bezit, om zich tot den Oorsprong aller dingen te verheffen, en door dit bezit er juist ernstig toe opgewekt wordt — een oogenblik vertoeven, om de wijsheid en goedheid des Scheppers op te merken, in eene plant, bij welker aanblik men zelden of nooit gewoon is aan iets anders te denken, dan aan hare zonderlinge gedaante en vorming.

Zoodra men dit gewas in warme hemelstreken gewaar wordt, kan men, in het algemeen, het besluit opmaken, dat daar groote droogten heerschen. In gronden, die rijkelijk bevochtigd worden, tiert de *cactus* niet. Zelfs in valleijen, waar de vochtigheid van het hoogere land in den grond trekt, zag ik dit gewas, als men een heg daarvan maken wilde, weder uitsterven. Hoe bewonderenswaardig is hierin de wijsheid des Scheppers, om op plaatsen, waar de ligging des lands somwijlen groote droogten veroorzaakt, die de groeikracht van boomen en planten beneemt, sommige zelfs tot op den wortel doet wegsterven, eene andere, van de overige geheel verschillende, soort van gewas te voorschijn te roepen, welke ook bij langdurige droogte sapvol

blijft en welig met deszelfs altijd glansrijk groene huid voortduurt.

Door het aanzijn van deze soort van gewas, wordt voldaan aan het oogmerk, waartoe in het algemeen planten en boomen zijn verordend. De aarde moest geene meerdere zandwoestijnen bezitten. De bodem moest de werkplaats wezen van gestadige beweging en leven. De grond moest steeds in betrekking gehouden worden met den dampkring. Verschillende stoffen moesten zich onderling verbinden, door wederkeerige opneming en afscheiding op elkander werken, en alzoo de vereischste uitkomsten daarstellen.

Maar gelijk iedere boom en plant deszelfs bijzonder nut aanbrengt voor het dierenrijk en bovenal voor den mensch, zoo is ook het *cactus*gewas tot vele einden reeds als dienstig bekend. Deszelfs stam levert timmerhout; dit is belangrijk voor landen, waar het overige hout zulk eene harde zelfstandigheid bezit, dat hetzelve of in het geheel niet of met groote moeite kan bewerkt worden. In de Provincie *Coro* zag ik alle deuren en vensters der huizen, zoo wel als de stoelen en tafels, van dit hout vervaardigd. Op het wapen van *Mexico*, door de geldstukken dier Republiek ook in *Europa* bekend, ziet men den adelaar op eene *cactus*plant staan, om dat een der voortbrengselen van dit land, de *cochenille*, op dit gewas gekweekt wordt. Men vraagt misschien, of dit insect, de bekende purperverfstof opleverende, bij zulk een' overvloed van *cactus*, op de Curaçaosche eilanden niet zou voorttelen? De moeijelijkheid om van *Mexico*, dat zoo ver beneden wind en stroom van deze eilanden ligt, het insect over te brengen, heeft waarschijnlijk tot heden toe verhinderd eene proeve daarmede te nemen. Daarenboven zijn op de Curaçaosche eilanden die *cactus*-

soorten, op welke de *cochenille* gekweekt wordt, namelijk die geheel zonder (de *nopal* plant) en met weinige punten (de *cactus monacanthos* en de *cactus cochinellifer*) of in het geheel niet of slechts met enkele stammen aanwezig. Men zou dezelve echter op de beste gedeelten des gronds kunnen vermenigvuldigen, maar dan nog zou het zeer twijfelachtig zijn, of de teedere *cochenille* de zeelucht kan verdragen, welke op deze smalle en lage eilanden heerscht, en of de te makene beschuttingen toereikend zouden zijn, om het bewuste insect voor wind en stof te beveiligen.

Verder trekt men van de *cactus* nog onderscheidene voordeelen. De *cabriet*, het in drooge landen belangrijke dier, opent dezelve met zijne pooten, en zuigt er de sappen uit; de koe eet er van, als men deze plant van derzelver stekels ontdoet; zelfs de Neger maakt van sommige soorten der kolomvormige *cactus*, eene eetbare pap; derzelver vijgen, hoewel niet groot in getal, geven niet onsmakelijke vruchten; om spoedig en met zeer geringe moeite eene ondoordringbare heg te bezitten, die het bebouwde land afpaalt, en tegen aanvallen van het vee beschermt, is er geen gewas op de aarde geschikter; met derzelver bast dekt men de huizen; van derzelver stammen maakt men vuur; ook de vogelen voeden en drenken zich uit deze saprijke plant, en de *colobri* zweeft tusschen dezelve, om op de bloemen te azen.

Vraagt men, waarom dit vreemde plantgewas met stekels zoo geducht moest gewapend zijn? Ik kan er niet op antwoorden zonder den diepen eerbied te betuigen voor de grenzelooze wijsheid des Scheppers. Het is eene opmerking in de plantenkunde, dat zich op drooge plaatsen bij de gewassen eene geneigdheid doet zien, om stekels te zetten, als gevoel-

den zij de behoefte, om bij minder weligen plantengroei, tegen uitwendige omstandigheden zich te meer te beschutten. Op *Curaçao* en onderhoorige eilanden ziet men sommige soorten van planten, welke in vruchtbare landen alleen bladeren bezitten, rijkelijk van stekels voorzien. Dit ook is de vermoedelijke reden, dat de *cactus* geheel zonder en met zeer weinige punten, op genoemde eilanden, niet of zeer schaars aanwezig zijn. Hoezeer toch hadden aldaar de *cactussen* het noodig, om zich met hare zachte, gladde en groene huid te verdedigen, tegen alle aanvallen en verwoestingen, voor welke zij blootstaan, als bij langdurige droogte de andere plantensoorten derzelver bladeren verliezen, en de takken laten verdorren.

Toen wij in eene noord-westelijke rigting voortreden, begonnen deze bosschen van *cactus* schaarscher en door kreupelhout vervangen te worden. Op dezen weg en vooral op dien, langs welken wij den volgenden dag terug reden, hoorden en zagen wij vele der vrije gekleurde lieden *Braziliehout* (*caesalpinia brasiliensis*) kappen, hetwelk de vrouwen en kinderen op den weg bij elkander zamelden, en vervolgens naar het fort bragten.

Het was te dier tijd oorlog in *Brazilië*, van waar anders dit belangrijke verfhout in groote hoeveelheid wordt uitgevoerd; hierdoor rees de prijs van hetzelve op de eilanden aanmerkelijk, en was de aanvrage uit *Noord-Amerika* zeer groot.

Bij de ontdekking van *West-Indië* was dit hout een der voornaamste voortbrengselen, welke men van de eilanden naar *Europa* voerde; zelfs verklaarde FERDINAND I. hetzelve

op *Hispaniola* voor een *regale* of koninklijk eigendom. Zoo lang het op de eilanden in zekere hoeveelheid bleef bestaan, werd er een beduidende handel mede gedreven tusschen de Europesche volken; maar toen het, door deszelfs langzamen groei en door de meerdere bebouwing der gronden, op de West-Indische eilanden begon te verminderen, ging men het, in eene zoo veel te grootere hoeveelheid halen, in deszelfs eigenlijke vaderland, *Brazilië.*

Ook op het eiland *Curaçao* was dit hout, ten tijde der ontdekking, in eene aanzienlijke hoeveelheid aanwezig; het maakte, behalve de huiden der *koeijen* en *cabrieten* het eenige voordeel uit, dat de Spanjaarden van hetzelve trokken; en de eerste scheepsladingen, welke de Nederlanders, toen zij bezit van dit eiland namen, overzonden, bestonden uit zout en dit *Brazilie-* of, zoo als het door velen genoemd werd, *stokvischhout.* Later is het daar genoegzaam uitgeroeid; hier en daar ziet men nog enkele stammen, en op sommige bemuurde binnenplaatsen, nabij de stad, heeft men het in deszelfs oorspronkelijken toestand gelaten, en vormt het een hoog kreupelboschje.

Op *Bonaire*, als zijnde weinig bewoond en tamelijk uitgestrekt, is dit Braziliehout, tusschen ander kreupelhout verspreid, steeds in wezen gebleven. Het werd echter aanmerkelijk uitgedund, toen in het begin dezer eeuw, bij de verovering van *Curaçao*, ook *Bonaire* in het bezit der Engelschen kwam. Dezen verhuurden het gansche eiland, voor *f* 4000 's jaars, aan een' Noord-Amerikaansch koopman, te *Curaçao* woonachtig, den heer FOULKE, die tevens 's lands slaven moest onderhouden, doch hiervoor ook een vrij gebruik had van alles, wat het eiland opleverde. Het is wel te begrijpen, dat de heer FOULKE zorgde, bij deze overeen-

komst geen verlies te lijden, en vooral het Braziliehout niet spaarde. Hij is thans, ook door op *Curaçao*, waar hij met eene inboorling gehuwd was, vele jaren een' gelukkigen handel te drijven, een schatrijk man, en woont in *New-York*. Ik heb hem daar bezocht, en een paar dagen doorgebragt, op zijne schoone en aan de *Oostrivier* tegen over *Longisland* heerlijk gelegene buitenplaats, waar hij, even als onze rijke kooplieden te *Amsterdam*, des zomers zijn stadsverblijf afwisselt.

Nadat deze eilanden weder in het bezit der Nederlanders gesteld waren, werd er eene commissie naar *Bonaire* gezonden, om den toestand des eilands op te nemen. Deze vond den voorraad van Braziliehout nog zoo groot, dat zij in haar berigt deswege aan het Gouvernement opgaf, dat er jaarlijks gemiddeld 400 tonnen of 800,000 ponden, gerekend tegen *f* 100 de ton, konden gekapt worden. Deze hoeveelheid echter heeft het slechts gedurende korten tijd kunnen opleveren, te weten in het jaar, waarin ik *Bonaire* bezocht, en in het daarop volgende jaar 1823. In dit laatste jaar heeft het Gouvernement, wegens den verhoogden prijs van dit hout, voor 44,000 *pesos* of omtrent 59,000 guldens Ned. daarvan verkocht; doch toen was het dikste hout, dat alleen voor het oogmerk dienen kan, zoodanig weggekapt, dat men kort daarna besloot, dit werk te staken, te meer dewijl de prijs aanmerkelijk begon te dalen.

Hierdoor werd in die jaren de landskas zeer ondersteund, en verkregen de vrije gekleurde ingezetenen gelegenheid, om door werken den kost te kunnen verdienen: en wie werkte niet, als de honger drong, en er niets te stelen viel?

Gedurende eenige jaren had er hier, even als op de andere eilanden, zoo als ik vroeger vermeld heb, eene of gedeeltelijke of volkomene mislukking der *maïs*oogst plaats gehad; de toestand der ingezetenen, geene andere middelen van bestaan bezittende, was hierdoor zeer beklagelijk geworden. Zoo lang de verkoop van het *Brazielie*hout duurde, konden zij zich met het werk daarmede onderhouden; er werd hun voor iedere honderd ponden, welke zij kapten en aan de baai bragten, 24 stuiv. Ned. betaald, of de waarde daarvan uitgereikt in *maïs*, welke men uit *Noord-Amerika* verkreeg, en in 's Lands magazijn bewaarde. Toen echter het houtkappen ophield en de droogte voortduurde, klom de nood hooger. Een' tijd lang nog vulden zij hunne hongerige buiken met de aan het Gouvernement toebehoorende cabrieten; maar toen ook deze, — met uitzondering van weinige, die aan de dagelijksche jagt door de vlugt of zich te verschuilen, ontkwamen, — geslagt waren, vreesde men zelfs een' hongersnood.

Aan de overzijde van dit eiland ligt eene uitgestrekte vruchtbare kust, welker hooge bergen hier, bij helder weder, zigtbaar zijn, zich daarna tusschen onweêrswolken verbergen, en doen zien, dat hier de regen zoo veel te milder valt. Niets belet de bewoners van *Bonaire* aan de uitnoodiging der natuur te voldoen, en zich derwaarts te begeven: zij zijn vrije lieden; zij hebben voor hunne verhuizing geene vergunning, even min als eene uitrusting, noodig; zij vinden de kano's aan strand, en als zij daarmede in den vroegen morgen hunne woestenij verlaten, dan zijn zij, nog vóór de avond valt, aan den oever van een vruchtbaar land — en nogtans vertrok niemand daarheen. Welk eene vermogende drijfveêr hield hen daarvan terug? Wat

deed hen liever honger lijden op *Bonaire?* Het was de gehechtheid aan den geboortegrond, die bij den beperktsten mensch doorgaans het sterkste is, maar die zelfs door den wijsgeer en wereldburger niet geheel kan overwonnen worden, want zij berust in de werking van ons *ik*. Het is de plaats, waar wij geboren zijn; waar onze ouders leefden en thans in de aarde rusten; waar wij den grond met duizenden onzer voetstappen drukten; waar van rondom zich herinneringen opdoen uit onze vrolijke onbezorgde jeugd. Die gehechtheid berust in de kracht der gewoonte, die ons verbindt aan hetgene wij zoo lang bezaten; die ons het onaangename, waarmede het ons omringende vermengd is, doet vergeten; en die ons met weinig vergenoegd leert zijn. Zij berust zelfs in de natuurlijke gesteldheid van ons ligchaam, dat zich schikt naar fijnheid of dikte der dampkringslucht, naar vochtigheid of droogte, naar koude of warmte, en ons dus, over het algemeen, daar het gezondste doet leven, waar wij geboren zijn en ons ligchaam deszelfs wasdom kreeg.

Behalve de reeds opgenoemde voordeelen, van kalk, zout en roodverf- of *Brazilie*hout, ontvangt ook het Gouvernement van daar brandhout voor de bezetting en dikwijls ook ter verkoop aan de vaartuigen.

Dewijl het vleesch van ezels ook hier voor oneetbaar gehouden wordt, zijn deze beesten voor het lot bewaard gebleven, dat de *cabrieten* ondergaan hebben. Zij zijn hier in groot getal aanwezig; telkens zagen wij hen, met hunne lange ooren, door het kreupelhout met nieuwsgierigheid naar ons kijken, en als wij hun nader kwamen, onder een vervaarlijk gebalk wegvlugten.

Deze nuttige beesten, die door hunnen overvoer naar warme gewesten eerder iets gewonnen dan verloren hebben, leven hier geheel in het wilde, en onderhouden zich bij langdurige droogte met verdorde bladeren en basten der boomen, misschien ook met de *cactus*planten. Ik heb niet gehoord, dat onder de hier geheerscht hebbende langdurige droogten vele ezels gestorven zijn. Op *Aruba* was dit wel het geval; ik heb, toen ik van dat eiland bezig was te spreken, vergeten te zeggen, — of misschien opzettelijk verzwegen, om mijn berigt aangaande dit eiland niet al te uitgerekt te doen worden, — dat ik daar een tooneel aanschouwde, zoo als de Lezer waarschijnlijk nooit gezien heeft, namelijk, een uitgestrekt veld als bezaaid met beenderen van ezels. Deze waren daar eigenlijk wel niet door den honger gestorven, maar uit eene onberedeneerde zucht, om den buik te vullen, — zoo als dat ook dikwijls bij de menschen gebeurt, die, gezond zijnde, er ziek door worden, en ziek zijnde, niet herstellen kunnen. De werkingen der natuur zijn zekerlijk weldadiger dan het verstand der menschen groot is: maar moet men daarom van onze organen met geweld meer vergen, dan zij verrigten kunnen, en in geval van ziekte een' dubbelen arbeid van dezelve eischen, den arbeid namelijk, om de ziekte te herstellen, en steeds bezig te zijn met al hetgene den mond ingaat te ontvangen en te verwerken. Ik weet het wel, de zieke eet eigenlijk niet, dat wil met andere woorden zeggen: hij komt niet, zoo als gewoonlijk, met zijne huisgenooten aan tafel; hij gebruikt slechts de eene en andere spijs, welke de onderscheidene vrienden hem aanbevelen, als dienstig voor die ziekte; zij zeggen zulks op geen' lossen grond, neen! zij hebben het zelven gezien bij hunne echtgenoot, die in hare ziekte zich

daar zeer goed bij bevonden heeft; ook laat het zich wel begrijpen, voegt men er bij, dewijl in die spijs iets zit, dat laxerend is; daarenboven nuttigt de zieke vele en velerlei versnaperingen, welke natuurlijk als eten niet kunnen gerekend worden, hoewel er onder die versnaperingen zijn, welke, hoe zacht ook op de tong liggende, moeijelijker te verteren zijn dan ossenvleesch. Nu geloof ik, dat de eetorganen naar een' anderen maatstaf gewoon zijn te handelen dan de menschen dikwijls gaarne wenschen: ik geloof, namelijk, dat deze zich niet storen aan het oogmerk, waartoe zoo dikwijls op den dag gegeten wordt, noch of zulks al of niet voor spijs gerekend wordt, maar de zaak alleen opvatten, naar het werk, dat zij verrigten moeten, en aan de krachtsinspanning, welke zij gestadig besteden moeten, terwijl zij liever wat rusten wilden, als zelven niet al te wel zijnde. Intusschen de ziekte wil niet verdwijnen; de Doctor zelf is verwonderd, dat het zoo lang duurt, te meer daar hij verzekerd is, dat de medicijnen naar den eisch worden ingenomen; doch hij moet zulks dan toeschrijven aan den sluijer, welke er als nog over den aard der ziektestof verspreid ligt.

Ik merk daar, dat ik weder ver, van hetgene ik verhalen wilde, ben afgedwaald, welke gewoonte ik niet schijn te kunnen afleeren, als die gave missende van sommige schrijvers, waardoor deze zoo schoon voet bij stek weten te houden. Ik zou het bovenstaande wel weder uitgeschrapt hebben, zoo als ik reeds menigmaal bij andere plaatsen deed; want het speet mij, om de waarheid te zeggen, dat ik het geschreven had, ook daarom, dewijl het op zulk

eene onbetamende wijze, namelijk, als sprekende van ezels, werd te pas gebragt; doch ik kon het niet over mij verkrijgen, die regels weder door te halen, zoo overtuigd was ik van de waarheid, daarin vervat, als hebbende zulks in eigen persoon gezien en ondervonden. De Lezer gelieve daarom die zaak, — en ook alleen, als somtijds eens, en dan nog wel, niet bij den Lezer, maar bij andere menschen, gebeurende, — op zich zelve te beschouwen, en in geene aanraking met de ezels te brengen.

De ezels dan op *Aruba* waren, bij elkander op eene plaats, als slagtoffers gevallen eener onberedeneerde buikvulling. Het was eene groote droogte, zoo als ik boven zeide, en meermalen heb gezegd, misschien tot vervelens toe; de ezels waren daardoor vermagerd en uitgehongerd, want zij hebben dit met de paarden gemeen, dat zij gestadig kunnen eten, zelfs des nachts, hetwelk in *Nederland* het houden van paarden zoo duur maakt. Nu is er, aan de zuid-oostzijde van *Aruba*, op een' bodem van kalkrots, een vergaderbak, waarin altijd helder regenwater staan blijft; de door honger verzwakte ezels kwamen, uit het gebergte, hier drinken, en bleven aan het drinken, evenwel niet zoo als de menschen dikwijls gewoon zijn te drinken en te blijven drinken, namelijk, uit tijdverdrijf, maar uit eene geheel andere oorzaak. Een mijner vrienden, die zoo wat dokterde, heeft mij daar eens eenig denkbeeld van gegeven; en hem dank ik, dat het mij duidelijker werd, waarom de honger een scherp zwaard genoemd wordt. Ik hoop maar, dat ik het goed zal kunnen navertellen, want het is al lang geleden, dat ik het gehoord heb. De maag dan,

zoo zeide mijn vriend, had randen; en deze zouden, in geval dat de maag geheel ledig is, pijnlijke gewaarwordingen veroorzaken, welke echter even zoo goed met weinig als met veel voedsel kunnen gestild worden, zelfs met iets, dat eigenlijk geen voedsel is. Hij helderde dit op, uit het voorbeeld van eenige Indiaansche stammen in *Amerika*, welke gezegd worden aarde te eten; dit doen zij in den tijd, waarin de vlakte (*plateau*), die zij bewonen, wegens het uitsterven der planten door de droogte, hun geen ander voedsel oplevert. Zij teren dan op hun eigen vet, en de aarde dient slechts, om aan de gezonde maag werk te geven, en het gevoel des hongers te verdrijven, tot dat de regentijd aankomt, waarin zij weder van gewoon plantenvoedsel voorzien worden.

Maar dat een zwak ligchaam slechts weinig eten en drinken verdragen kan, wisten de ezels op *Aruba* niet; zij kwamen zoo als ik zeide, verzwakt, door gebrek aan het noodige voedsel, uit het gebergte, gingen langzaam voort, nog langzamer, dan zij gewoonlijk loopen, en vonden den bak met helder water; zij dronken, het smaakte hun goed, en bleven aan het drinken; zij dronken zoo veel, dat hun ligchaam gehee gevuld was met water; maar ook toen vielen zij als slagtoffers hunner onberedeneerdheid. De verzwakte organen konden die hoeveelheid water niet verwerken, noch de pooten het zware ligchaam ondersteunen; want, zeide eens mijn doctorale vriend, de *extremiteiten* verzwakken en sterven het eerst, zoo als blijkt uit het voorbeeld van menigen boer, van wien de uiterste deelen des ligchaams reeds dood zijn, terwijl de maag nog alle kenteekenen van leven geeft. Die ezels dan verwijderden zich eenige schreden van den waterkom, waggelden, en vielen ter aarde, waar zij weldra

stierven. Mijn geleider, die mij zulks verhaalde, naa dit wel zelf niet gezien; maar van een ander gehoord, die iemand gesproken had, welke zeide het gezien te hebben; en hoewel dit berigt uit de derde of vierde hand komt, kan ik echter den Lezer verzekeren, dat hij het in dit geval gerust gelooven mag.

Hoe vele landsezels er op *Bonaire* zijn, kan ik niet regt zeggen; ik geloof dat men het daar zelf niet weet, dewijl ze in langen tijd niet bij elkander gejaagd en geteld zijn. Dit moeijelijk werk heeft men nagelaten, uit aanmerking dat de ezels, als oneetbaar vleesch hebbende, niet gestolen worden, noch gevangen en van het land kunnen gevoerd worden, ten zij zulks van Gouvernementswege geschiedt. Als er door een' koopman te *Curaçao* aanvrage voor zeker getal ezels gedaan wordt, of als er een vaartuig van *Jamaica* komt, om eene lading van dezelve in te nemen, het geen ieder jaar eenige keeren plaats heeft, dan ontvangt de Kommandeur order, het bepaalde getal op te vangen. Dit geschiedt met behulp der Indianen en vrije gekleurden, die onder de verpligting daartoe liggen, hoewel nog van Landswege in dezen dienstlijd gevoed wordende. Men drijft de ezels in eene van *cactus* en kreupelhout gemaakte fuik, en neemt het vereischt wordende getal er uit, waaronder echter geene ezellinnen mogen wezen: deze moeten weder in vrijheid gesteld worden, ten zij er eene bijzondere vergunning plaats heeft, om ook van haar eene of meerdere te mogen hebben. Deze dieren, hoewel aan volkomene vrijheid gewoon, laten zich echter, gevangen zijnde, spoedig temmen en tot lastdieren gebruiken. Het Gouvernement

heeft tot een' vasten prijs *f* 20 op ieder gesteld. Die van *Bonaire* worden voor grooter en van betere soort gehouden dan op de andere eilanden. Ik kan den Lezer raden, nooit op een' ezel te rijden, dewijl ik bij ondervinding heb, dat men denzelven veel minder dan een paard vertrouwen kan.

Toen ik op *Curaçao* alle gewone wegen zoo dikwijls te paard bereden had, viel het mij in, om een' tijd lang, des avonds, de toppen en kloven der naburige heuvels te gaan bezoeken. Ik verzocht aan den Kommandeur te *Bonaire*, om voor mij te willen uitzoeken een' grooten, goeden en reeds mak gemaakten ezel, dien ik ook naar wensch verkreeg. Wel zes weken had ik met hem op ongebaande, en schier onberijdbare plaatsen gereden, doch geene andere redenen gevonden dan om hem steeds te prijzen en langs den hals te strijken, zoo voorzigtig en zeker ging hij van steilten af, en zoo moedig en gemakkelijk reed hij over een' gelijken weg. Ik was volstrekt niet bevreesd om te vallen, want ik zag steeds den grond zoo digt bij mij, en daarenboven was ik, zoover ik mij herinneren kon, nooit van een paard gevallen, althans niet in dien zin, zoo als wij zulks gewoon zijn te noemen.

Doch toen ik eens met dien ezel geheel onbezorgd voortreed, na hem nog kort te voren geprezen te hebben, verviel hij op eens, zonder dat er eenige uitwendige oorzaken voor waren, tot eene soort van ezelsrazernij; hij spitste zijne ooren, schudde zijn' kop, en sloeg met zijne pooten. Dit alles zou nog niets geweest zijn, maar hij nam een' zijdelingschen sprong, en daarop was ik niet bedacht, als hebbende zulks wel door eene cabriet, doch nooit door een paard of ezel zien doen, zoo dat ik waarlijk met mijn geheele ligchaam op den grond te regt kwam. Ik raapte echter mij zelven

bijna te gelijk met het vallen weder op, en liep den ezel na, die even als of er niets gebeurd was, bedaard zijn' weg voortging. Dezen keer kreeg hij echter, in plaats van lof, slaag, en moest denzelfden weg weder met mij terug keeren, op welken ik hem te vergeefs uitnoodigde, die grap nu nog eens te ondernemen. Mijne kennissen zeiden mij, dat ik van die gebeurtenis gelukkig was afgekomen, want dat een val van een' ezel altijd veel erger is dan van een paard. En, inderdaad, ik heb vrienden bezocht, onder andere den koster mijner kerk en den voormaligen Godsdienst- en Schoolonderwijzer van *Aruba*, die door het vallen van een' ezel een' arm gebroken en zeer langen tijd noodig hadden om te genezen; dat de herstelling dezer breuken langer duurde dan gewoonlijk, schreef men daaraan toe, dat het ongeluk veroorzaakt was, niet door een' val van een paard of van de trappen, maar van een' ezel. Ik kan echter dit een en ander niet begrijpen, en moet zulks weder voegen, bij dat getal dingen op de wereld, waarvan ik geen inzigt kan verkrijgen. . . . .

De Lezer moet intusschen niet denken, dat ik zoo geheel onbeschadigd van dien val afkwam, als boven wel schijnt te blijken; in het eerst gevoelde ik wel niets, door de drift en de ingespannenheid, zoo als het meestal bij een ongeluk gaat, maar daarna bevond ik, dat mijn ligchaam verscheidene kneuzingen bekomen had, en dat in mijne handen vele van die scherpe *cactus*stekels zaten, waaruit ik besloot, dat ik, even als de katten gewoon zijn met hare pooten te doen, mijne armen onder den val naar den grond had uitgestrekt, om het ligchaam zoo zacht mogelijk te doen neerkomen. Ik bragt een' onaangenamen en pijnlijken avond door, en wat mij het meest van alles hinderde, was, dat hetgeen een

paard nooit met mij had kunnen doen, mij nu met een' ezel moest gebeuren: het ging toen met mij als met zeker Fransch officier, die op *St. Domingo* in een duël met een gekleurd heer gewond en door een onkundig geneesheer verbonden wordende, uitriep: »Ach! wat ben ik toch een ongelukkig mensch! Ik werd gewond door een muilezel (zoo noemt men in de taal van verachting een' afstammeling van blanken en zwarten), en moet verbonden worden door een' ezel."

Waar zijn wij daar ook weer gebleven? Ja, bij den verkoop van ezels op *Bonaire*. Het Gouvernement heeft hiermede wel geen aanzienlijk, evenwel een bestendig voordeel. Zoo is 't ook met het kappen van brandhout. Men klaagt echter, dat dit ten tijde der verpachting van het eiland, onder het Engelsch bestuur, in de nabijheid der baai en langs het zeestrand geheel uitgeroeid is, en men het thans op grootere afstanden moet halen. Men kon het den pachter niet kwalijk nemen, dat deze het hout liet weghakken, waar zulks hem best gelegen was; ieder zou waarschijnlijk in zijn geval hetzelfde gedaan hebben; maar de schuld zat bij de Engelsche regering, die, daar het riemen snijden was van eens anders leer, hierover geen waakzaam oog liet gaan.

Indien er geen aanzienlijke verkoop van zout of braziliehout op *Bonaire* is, dan komt dit eiland thans als een lastpost op het *budget* van *Curaçao*, dewijl het onderhoud van 's Lands ambtenaren, onder welke ook een chirurgijn of geneesheer behoort, en van de Lands-slaven, inzonderheid als er geen goede maisoogst geweest is, eene aanzienlijke ondersteuning vereischt.

Weldra kwamen wij aan het noordelijk zeestrand, dat, even als op *Curaçao* en *Aruba*, de blijken droeg van eenmaal uit de zee opgeheven te zijn. Tusschen het steile zeestrand echter en eene hooger liggende kalkrotslaag, welke vroeger door de zee van onder uitgehold was, en op vele plaatsen scheuringen en afbrokkelingen ondergaan had, reden wij over een' massiven en meestal gladden bodem van deze kalkvorming, waarop geen zand of mergel lag, en slechts hier en daar uit de *porien* eenige kleine struiken der *cactus opuntia* groeiden.

Aan dezen noordkant, nabij het westeinde, wordt eene zoogenaamde fontein gevonden, zoo als ik vroeger op de andere Curaçaosche eilanden beschreven heb. Die op *Bonaire* echter bragt thans zeer weinig water voort. Ettelijke jaren vroeger had de Kommandeur hier nog een' tuin van bananen en andere keerkringsvruchten, doch daarvan was thans, behalve een enkelen grooten *sapatille* en *tamarinde* boom, niets meer over. Men had hier ijzer met handen willen breken: toen in eene langdurige droogte de fontein flaauwer dan gewoonlijk vloeide, sloeg men stukken uit de rotsen, ten einde aan de fontein een' ruimeren afloop te geven, en meerder water te verkrijgen, doch daardoor raakte de gansche bron verstopt, en begon eerst eenigen tijd daarna weder langzaam te vloeijen. De ijverige Kommandeur was er opgesteld, dat ik van het paard stappen en met hem de rotsen beklimmen zou, ten einde ik kon overtuigd worden en aan den Gouverneur te *Curaçao*, — die, zoo als hij zeide, volstrekt wilde, dat deze fontein meer water zou voortbrengen — mededeelen, dat er aan deze zaak niets te doen was. Hoewel van nature meer onder de tegensprekers dan onder de ja-broers behoorende, vond ik mij echter

verpligt, den Kommandeur volkomen gelijk te geven, op grond, dat hier de groote kalkrotsstukken zoodanig afgebrokkeld en op elkander gestapeld voorkomen, dat men bezwaarlijk de regte bron zou kunnen opsporen, en op grond eener vroegere proefneming, welke reeds had doen zien, dat het dikwijls gemakkelijker is eene goede zaak te bederven dan te verbeteren.

Na nog een' korten afstand gereden te hebben, kwamen wij aan het westelijk gedeelte des eilands in de *Rincon*, eene ruime vallei, rondom met een' ring van de hoogste bergen of heuvels des eilands omgeven, welke zich tamelijk steil tot eene hoogte van 400 of 450 voeten verheffen. Het begon reeds donker te worden, toen wij er in reden. Wij namen onzen intrek in eene zindelijke aan den lande toebehoorende woning, waar wij, na een landelijk avondeten van brood, boter, eijeren en melk gebruikt te hebben, ons op veldbedden, voorzien van oorkussens en schoone linnen lakens, ter rust begaven. Met het laatste hanegekraai, stond ik op. Ik had zoo vast en gerust geslapen als de Negers in de hutten, in welker midden mijne woning stond. Terwijl de koffij gereed gemaakt werd, wandelde ik, een cigaartje rookende, tusschen de onregelmatig gelegene hutten. Nu en dan trad er eene Negerin uit dezelve, mij toewenschende: » *hoeije morge sjon*" goeden morgen, mijnheer! welke eene der vele uitdrukkingen is, die de Curaçaosche Negers in de landstaal, echter meestal geradbraakt, uit het Nederduitsch hebben overgenomen, ofschoon zij de bedoeling daarvan niet schijnen te kennen, dewijl zij dien groet ook des avonds uitbrengen. Ik zeide, dat er nu en dan eene Negerin de hut uit trad, want de vrouwen slapen hier niet het langst; het voorregt om zulks te doen, valt alleen ten

deel aan de vrouwen in de beschaafde wereld, waar men hare waarde beter weet te schatten dan onder menschen, levende in den halven of heelen natuurstaat. Eerst wist ik langen tijd niet, waarom de Negerinnen of Mulattinnen, als zij van haren meester een nieuw grof linnen jak en rok krijgen, er altijd zoo opgesteld zijn, dat de rok ruim en lang tot op den grond hangende, wezen moest, — mij dacht, het was noodeloos en lastig in het loopen, — maar men ziet toch altijd later, dat de mensch, ook in het klein, niets doet en laat, of hij heeft er, bij hem voldoende, redenen voor: die lange rokken gebruiken de Negerinnen veelal om des avonds van de heup te nemen en op de schouders te binden, zoo dat zij, op het land, daarmede des morgens ten voorschijn komen, en in weerwil dezer onbevallige kleeding, als zij jong zijn, haren rijzigen en welgevormden ligchaamsbouw nog altijd doen zien.

In deze *Rinkon* wonen, behalve eenige zwarte en gekleurde vrijlieden, de slaven, toebehoorende aan het Gouvernement. Hun getal was in het jaar 1816 bij de terugname van het eiland, 290; thans zijn er 410. Zij staan onder een' blanken opzigter, welke hier zijn verblijf houdt, en 2 *Bomba's* onder zijne bevelen heeft. Zij worden gebruikt, om kalk te branden, hout te kappen, zout te vergaderen, en in den regentijd aan de maïsgronden te werken.

De lands-slaven hebben hier een gunstiger lot dan hunne broeders, de vrijnegers, met welke zij in de *Rinkon* te zamen wonen, en zich onder elkander vermengen. Zij hebben, ook in den hoogsten ouderdom en bij ligchaamsgebreken, onbezorgd kost en kleederen: zij zijn voor mishandeling bevrijd; zelden wordt er een gestraft; en als zij

ziek zijn, worden hun door een' zoogenaamden doctor geneesmiddelen toegediend. Het is waar, zij moeten arbeiden, maar dit is geen ongeluk, veeleer een zegen voor den mensch, zoo zulks slechts zijne krachten niet te boven gaat, en hij zijne uren en dagen van verpoozing heeft.

De vrije bewoners van dit eiland zijn er waarlijk zoo gunstig niet aan; zij kunnen land en zelfs vruchtbaar land in overvloed ter bewerking krijgen, maar zijn geheel afhankelijk van den regen. Valt deze niet toereikend, dan hebben zij te vergeefs gearbeid; hunne hoop om maïs, pompoenen, boonen en rankvruchten te hebben, is dan weder verdwenen, en het jaar, dat zij moeten doorworstelen, ziet hen droevig aan.

Men vraagt, aan dit laatste denkende, onwillekeurig zich zelven: waarvan leefden dan toch de oorspronkelijke bewoners dezer eilanden, die nog van zoo vele voorregten verstoken waren, welke de tegenwoordige bewoners bezitten? Als wij aannemen, dat dezelfde droogte hier immer geheerscht heeft, welke wij in de laatste 12 of 13 jaren bijgewoond hebben, dan moeten wij denken aan het gering getal der Indianen, welke, zonder zich aanmerkelijk te vermenigvuldigen, deze eilanden bewoonden; en dat deze weinigen zich voedden met visschen en schelpdieren, onder welke kreeften en krabben waren, verder met vogelen, als *papagaaijen* en *parakieten*, en met sommige wortelen en aardvruchten, van welke de wilde *Cassave* nog bekend is en gegeten wordt, als derzelver schadelijk vocht vooraf uitgeperst is; maar vooral moeten wij denken aan de groote matigheid, welke er onder de oorspronkelijke bewoners van *Amerika* heerschte. De gewoonte om meer te eten dan de mensch noodig heeft, om gezond te blijven en lang te leven, hebben zij

eerst van de Europeërs geleerd. Toen de Spanjaarden, — die niet te dien opzigte de onmatigste menschen in *Europa* zijn, en die zich zelven beroemen van te eten om te leven, terwijl andere Europesche volken leven om te eten, — in het nieuwe werelddeel kwamen, stonden de Indianen verbaasd over de groote hoeveelheid spijs, welke de eersten gebruikten, en zagen deze een' aangebragten voorraad op eenmaal verslinden, waarmede zij zich zelven verscheidene dagen zouden kunnen onderhouden.

De Gouvernements-slaven op *Bonaire* zien zeer wel hun beter lot in, boven dat der vrije lieden; want een groot gedeelte van 's menschen geluk hangt af van de vergelijking van onzen toestand met dien van anderen. Het wordt dan ook bij hen voor een ongeluk gehouden, als zij naar *Curaçao* worden opontboden, om daar een handwerk te leeren, of tot andere diensten gebruikt te worden, niet omdat zij het daar slechter hebben, maar omdat zij hunne geboorteplaats en gelukkigen toestand in de *Rincon* alsdan verlaten moeten.

De Kommandeur verhaalde mij, dat toen de Engelschen bezit van *Curaçao* genomen en de aldaar zich bevindende Lands-slaven verkocht hadden, zij ook die van *Bonaire* opontboden; doch dat deze niet wilden komen, en als er lieden kwamen, om hen te halen, zij niet te vinden waren, en dat het bij deze opontbiedingen gebleven is. Dat de slaven het hier tot een uiterste zouden hebben laten komen, bleek uit het volgende:

Te dier tijde kwam er een Engelsch fregat op *Bonaire* ten anker; deszelfs Kapitein wilde met eenige officieren het eiland bezigtigen; »met eenige officieren," zeide de Kommandeur, maar ik weet het beter, want het zijn grooten-

deels de doktors, 1ste, 2de of 3de, de victualie-meesters en de schrijvers of derzelver adjuncten, welke bij zulke gelegenheden mede uitgaan.

De Kommandeur zocht voor hen paarden, en reed mede naar de fontein. Toen zij daar kwamen, en van de paarden afgestapt waren, hoorden zij boven zich eenig gedruisch, zij zagen op, en schrikten bij de aanschouwing van een groot aantal Neger-aangezigten, welke zoo wel van den bovensten rand der rots als tusschen de op elkander liggende steenklompen, die op zich zelven reeds een vervaarlijk voorkomen hebben, in verschillende rigtingen zich vertoonden. De Engelsche Kapitein, die wel inzag, dat de armen, die even beneden de zwarte aangezigten zitten, slechts eenige stukken rots behoefden af te werpen, om hem en zijn gezelschap te verpletteren, deed door den Kommandeur aan deze zwarte kroeskoppen vragen, wat zij van hem begeerden? Zij antwoordden, niets te begeeren, maar alleen te verzoeken, dat de soldaten, voor welke zij den Engelschen Kapitein en deszelfs gezelschap hielden, niet in de *Rincon* zouden komen. De Kommandeur voegde er eene kleine opheldering bij, waarop de Kapitein glimlachte, en hun deed zeggen, dat zij volkomen gerust konden wezen, want dat hij slechts kwam, om het eiland te zien; waarna de zwarte hoofden zich weder terug trokken, en de aanblik op deze graauwe scherpe kalkrots-ruïne veel minder verschrikkelijk werd.

Van de *Rincon* moet ik nog zeggen, dat de grond uit zulk eene vruchtbare en zware bouwaarde bestaat, dat er geene plaats op een der Curaçaosche eilanden is, waar de *maïs*, in een goed regenjaar, zoo ongeloofelijk sterk draagt als hier. Verder moet ik er nog bij aanmerken, dat in dezelve eene Roomsche kerk staat, tot welke alle de inwoners, door den

doop behooren, met uitzondering van het vroeger opgegevene getal blanken, welke Protestanten zijn. Eindelijk moet ik met de *Rincon* sluiten, door te zeggen, dat het reeds middag was, eer wij dezelve weder verlieten; want het was met ons » vroeg zadelen en laat afrijden" geweest, alzoo de Kommandeur het druk gehad had met eenige zaken, zijn' post betreffende, te verrigten, en een blank persoon van *Curaçao*, met name HART, die om den wille zijner gezondheid zich hier bevond, ons kwam bezoeken.

Wij sloegen thans een' anderen weg in, als welken wij gisteren gevolgd waren: deze ging genoegzaam in het midden van de lengte des lands, over heuvelachtigen grond, bewassen met kreupelhout en *cactus*-planten.

Wij reden voorbij een huisje, waarin zekere *Monsieur* RIGAUD woonde, dien de Kommandeur eens even wilde gaan groeten. Weldra trad een zeer bejaard heer uit de woning, die, zoo als het schier met elken Franschman gaat, in zijn' persoon de gansche Fransche natie vertegenwoordigde, te weten, dat geslacht van dezelve, dat vóór de groote omwenteling bloeide, en thans uitgestorven is, of op de laatste grenzen staat, van af te treden. Hij had, zonder een zoo gezegd schoon voorkomen te hebben, eene deftige houding, zoo regt als eene kaars, en eene haarvlecht in den hals met strikken en herinneringen aan den ouden tijd. Onder een hoffelijk buigen en *salueren*, noodigde hij ons om af te stijgen, en eenige verversching te gebruiken. Op onze verontschuldiging daarover, wegens gebrek aan tijd en van spoed, om in het fort te komen, zeide hij juist van voornemen te wezen naar de baai te rijden, zoo als ook bleek uit zijne kleeding en den

ezel, die reeds gezadeld stond. Hij verzocht om zulks in ons gezelschap te mogen doen. Wij konden dit niet weigeren, hoewel ik reeds sedert lang wist, dat een paard harder liep dan een ezel. Evenwel de opoffering was niet zoo groot, want het was op het heetste van den dag, waarop men niet gewoon is, hard te rijden, en onze paarden waren reeds tamelijk hezweet. Wat honderdmalen in het dagelijksch leven toeval genoemd wordt, is zulks bij nader onderzoek niet altijd; het was geen toeval, dat de heer RIGAUD, juist toen wij aankwamen, en dat wel midden op den dag, zou afrijden, maar het scheen duidelijk genoeg, dat hij onze komst verwachtte of althans vermoedde; en dat hij mij over zekere zaak begeerde te spreken. Nadat hij eene *cabriet* voor op den ezel gebonden had, plaatste hij zich in het zadel, waarin hij zoo regtstandig zat, als of hij er op gegroeid was, en zette nog achter zich een zijner zoontjes. Gelukkig behoorde hij niet onder die menschen, welke veel hinder van vleesch of vet hebben, anders zou de ezel met deze vracht zoo gemakkelijk niet voortgekomen zijn.

De heer RIGAUD praatte gestadig, met veel inspanning, voort, en kwam weldra op het verhaal zijner levensgeschiedenis. Om zulk een verhaal te leveren, gevoelen de menschen, in het algemeen, eene geneigdheid; maar beperkte menschen vallen daarmede anderen het meeste lastig, niet inziende, dat hetgene voor hen van het allergrootste belang is, bijvoorbeeld, van geboren te zijn, gehuwd te wezen, en zoo en zoo geleefd te hebben, niet de minste aandacht van een ander verdient. Onder zulke levensgeschiedenissen behoorde echter die des heeren RIGAUD niet: hij was een dier zoogenaamde gevallene grootheden, wier lot ons belangstelling inboezemt, en waarvan wij de vermelding met

aandacht hooren, het zij om den wisselvalligen loop van wereldsche zaken te vernemen, het zij om ons te troosten bij eigenen doch minderen tegenspoed en ons gelukkiger lot zooveel te levendiger te gevoelen, het zij uit andere gewaarwordingen van het menschelijk hart, wier inzage ons doet blozen over derzelver onzuiverheid, en wier vermelding het minst erkend wordt door hen, die er zich het meest door laten beheerschen.

De heer RIGAUD was daarenboven het overblijfsel eener omwenteling, welke dit met alle omwentelingen, die met eene volkssouvereiniteit gepaard gaan, gemeen had, dat men de driften en hartstogten der menschen teugelloos zag woeden, doch welke van twee omstandigheden vergezeld was, die dezelve nog verschrikkelijker maakten dan eenige andere: het was, dat slaven op eenmaal de volkssouvereiniteit in handen kregen, en dat bij alles, wat de menschen dikwijls vijandig jegens elkander doet zijn, nog het verschil van kleur, van blank en zwart, zich voegde. Het was van de omwenteling op *St. Domingo*, die den drie eeuwen langen staatkundigen toestand van *West-Indië* in deszelfs grondvesten deed schudden, dat de heer RIGAUD een overblijfsel en levend slagtoffer was.

Hoewel hij eene zeer duidelijk en gearticuleerde fransche uitspraak had, kon ik niet met die opmerkzaamheid naar hem luisteren, als zijn verhaal wel verdiende; want behalve dat ik wegens vermoeidheid, van midden op den dag zulk een' langen rid te doen, niet geschikt was, tot eene grootere inspanning, om naar eene taal te luisteren, in welke ik zelden gewoon was iemand te hooren spreken, zoo kwam er nog eene andere omstandigheid bij, die het gesprek moeijelijk maakte. De cabriet, namelijk, welke de Heer RIGAUD,

om aan de baai te verkoopen, vóór zich op den ezel gebonden had, was gewoon los en vrij op rotsen te springen, doch bevond zich thans in een' zeer neteligen toestand en kon, geheel lijdelijk zijnde, niets anders doen, dan door een gestadig schreeuwen en blaren haar leedwezen daarover te kennen te geven. Dit vermoeide den ouden man in het spreken zoodanig, dat hij er van zweette en beefde. Ik was dikwijls op het punt van hem, uit medelijden, te verzoeken, het overige van zijn verhaal te bewaren, tot wij te huis aan de eettafel zouden zitten; doch ik wist niet, of ik hiermede den Kommandeur eene dienst zoude doen, en wel vermoedende, dat hij des avonds naar zijne woning zou terug keeren, moest ik hem in zijn verhaal laten voortvaren. Het hoofdzakelijke daarvan kwam hierop neder. Hij was afkomstig van *Toulouse*, in *Frankrijk*, had daar gestudeerd, en den graad van doctor in de regten verkregen. Hij vertrok onder gunstige vooruitzigten naar *St. Domingo*, waar hij President eener regtbank op eene der hoofdplaatsen werd. Dit laatste was geene pogcherij, ik heb daarna een' St. Domingoschen *Almanak* van dien tijd in handen gehad, waarin hij als zoodanig vermeld stond. Hij trouwde met eene inboorling des lands, en werd door deze eigenaar eener koffij-plantagie. Doch dat gedeelte van ons aardsch geluk, dat uit eer, rang en rijkdom voorkomt, was bij hem van geen langen duur. De bloeddorstigste en ijselijkste omwenteling, zoo als de aarde er op haren omtrek geene erger gezien heeft, brak uit. Niet dan na menig tooneel van brandstichting, moord en gruwelen van verschillenden aard aanschouwd te hebben, gelukte het den Heer RIGAUD met zijne familie te ontvlugten, met zich nemende zoovele goederen als hij in der haast bergen kon. In dezen toestand

kwam hij op *Curaçao*. Geen wonder, dat hij, bij zulk eene lotverwisseling, en na zoo vele verschrikkelijkheden bijgewoond te hebben, van de wereld afgezonderd wenschte te leven. Hij verzocht en verkreeg van het Gouvernement toestemming, om zich op *Bonaire* neder te zetten, en bouwde daar het huisje, waar ik hem het eerst zag, en waar geene andere woningen digter bij liggen dan die van het fort en de *Rincon*.

Hij woonde daar vele jaren met zijne nicht, die hij na den dood zijner echtgenoot behandelde als of het zijne eigene vrouw was, en leefde van datgene, waarmede de Negers en Indianen gewoon zijn zich te voeden. Doch toen hij eenige jaren te vergeefs gezaaid had, moest hij, om zijn talrijk huisgezin te onderhouden, allengs het nog overige zijner goederen verkoopen. De noodzakelijkheid dwong hem thans tot het voornemen, om zich spoedig naar *Curaçao* te begeven, waar hij, door als regtsgeleerde *adviezen* of door onderwijs in de Fransche en Spaansche taal te geven, hoopte, zijn bestaan te zullen vinden. Ten opzigte van het laatste, verzocht hij mij, als schoolopziener, hem te willen gunstig wezen, hetgeen ik hem, hoewel geene gronden hebbende, om hem hierin groote voordeelen te doen zien, beloofde naar mijn vermogen te zullen doen.

Ik heb hem later op *Curaçao* nog verscheidene jaren gekend: van zijn eerste voornemen was niets gekomen, want de ingezetenen van dat eiland hebben wel regen en koophandel, maar geene regtsgeleerde *adviezen* noodig; met het laatste, het onderwijs geven in de Fransche taal, heeft hij, hoewel sober, zijn bestaan gevonden. Ik sprak hem nu en dan, vooral op de school van den eersten Lands-onderwijzer PHOEL, waar hij iederen morgen kwam, om de meest gevorderde leerlingen te onderrigten in het fijne der Fran-

sche uitspraak en in het *declameren*. Hij was een *ultra-royalist*, en dus een doodvijand van elke omwenteling, en een aanhangeling van den oudsten tak der BOURBONS. Over *Frankrijk* dacht hij ongunstig; het moest, naar zijne meening, in deszelfs eigene gruwelen verzinken. Iedere groote uitrusting in de havens van *Frankrijk*, geloofde hij, was bestemd om *St. Domingo* te herwinnen. Wat hem bovenal kenschetste als een' Franschman, die niet behoorde tot het menschengeslacht, dat thans in *Frankrijk* leeft, was zijne gehechtheid aan de Roomsche kerk. Hij nam de *missen* getrouw waar, te weten de *missen* van *obligatie*. » Die van *devotie*," zeide hij, » de Pastoor moet het mij niet kwalijk nemen, kan ik niet bijwonen; mijne bezigheden laten zulks niet toe."

In een der laatste jaren dronk hij nog eene aandoenlijke maar bittere teug uit de bron der herinnering. Toen zijn oudste zoon ter zee zou varen en eene reize naar *St. Domingo* doen, duidde hij dezen de ligging zijner voormalige koffijplantaadje aan, en beval hem eenen togt derwaarts te doen, ten einde te zien, wat er sedert de omwenteling daarvan geworden was. Deze verhaalde, bij zijne terugkomst, dat hij, dezelve gevonden hebbende, slechts flaauwelijk de kenteekenen der afgebrande gebouwen zag; dat er weinige sporen van koffijvelden en tuinen overig waren, en dat hij een gehucht van Negers aantrof, die in deze vruchtbare wildernis bananen en een weinig koffij aankweekten. Toen hij aan de Negers zeide, dat hij op deze plaats geboren was, en slechts het verblijf zijner kinderlijke jaren kwam bezoeken, schenen zij deelneming in zijn lot te betoonen; hij bragt op hunne uitnoodiging nog een' dag hier door, en werd met goedhartigheid en vriendelijkheid door hen behandeld. Er

waren echter onder hen geene voormalige slaven zijns vaders noch derzelver afstammelingen, maar de hier thans wonende Negers hadden er zich van een ander gedeelte des eilands nedergezet.

De aarde had voor den heer RIGAUD geen geluk meer. Hij werd zwak en ziekelijk, hield het hoofd nog wel regt, maar zijne beenen waggelden onder het tengere ligchaam. Het lessen geven voor weinig gelds viel hem telkens zwaarder; daarenboven begon zijne nicht, nadat deze zijne wettige vrouw geworden was, hem zijne laatste levensdagen te verbitteren. Er bleef hem niets meer over tot troost dan de hope eens beteren levens. Toen daarom in den jare 1833 de vriend der afgeleefden, der rampspoedigen en lijdenden, de dood, bij hem kwam, kon deze niet anders dan een wel komende bode genoemd worden.

Einde der beschrijving van het leven des heeren RIGAUD en van het eiland Bonaire.

HET EILAND
ST. THOMAS.

VIJFTIEN DAGEN

OP HET EILAND

St. THOMAS.

In de schoone reeks West-Indische eilanden, die den grooten Mexicaanschen zeeboezem insluiten, ligt te midden der oostelijke (boven den wind) en der noordelijke (onder den wind) eene groep eilanden, genaamd de *Maagden-eilanden* (*les vierges*, *Virgin-islands*).

Zij bestaan, behalve uit vele kleinere en meestal onbewoonde, uit 5 grootere eilanden, als: *St. Croix*, *St. Thomas*, *St. Jan*, *Tortola* en het *Krabben*-eiland (*crabisland*, *Bièque*). Zij werden op de eerste reis van *Columbus* ontdekt, en bleven meer dan eene eeuw onbewoond, dewijl de Spanjaarden en de andere Zeemogendheden van *Europa* het nieuwe vaste land en de groote eilanden ter bevolking voor zich hadden. Later hebben zij tot schuilplaatsen gediend voor de zeeschuimers, voor de zoo algemeen bekende *Flibustiers*. De eerste *Europeërs* echter, die hunne aandacht op deze eilanden vestigden, waren de Hollanders, in wier bezit ze, hoewel slechts korten tijd, geweest zijn,

en wier afstammelingen thans nog daarop gevonden worden. Het oogmerk, waartoe de Hollanders dezelve wilden bezitten, was niet zoo zeer tot aanbouw van den grond, tot welk einde deze in omtrek te onbeduidend waren, maar om vaste plaatsen te hebben, van waar zij gemakkelijker met de naburige Europesche bezittingen konden handel drijven.

De handel, welken de Hollanders, nog worstelende tegen de kolossale magt van *Spanje*, op de Engelsche en Fransche bezittingen in *West-Indië* dreven, was zoo groot, dat zij deze van al het noodige voorzagen, en de oorzaak waren, dat dezelve met meerderen ijver bebouwd werden. Inzonderheid was dit het geval met de Fransche kolonien, welke door de *Flibustiërs*, zonder hulp der Fransche regering, gegrondvest waren. Deze, door de Hollanders daartoe in staat gesteld, vermeerderden zich in de nabuurschap, echter niet zonder hevigen strijd met de oorspronkelijke bewoners, de *Caraïben*, die echter overal wijken moesten; zij telden, bij *St. Christoffel*, *Martinique* en *Guadeloupe*, weldra ook *Dominique*, *St. Vincent* en een gedeelte van *St. Lucia* onder hunne bezittingen, welke allen, uitgezonderd het eerstgenoemde, met den algemeenen vrede van 1660 aan *Frankrijk* toegekend werden. De handelsbetrekkingen der Hollanders op genoemde eilanden bleven steeds voortduren, en werden zelfs uitgebreider door de monopolie der Fransche handel-compagnie, welke deze bezittingen deed kwijnen. De invloed der Nederlanders op de Fransche kolonien was zeer groot, zoo zelfs dat *Richelieu* begon te vreezen (*),

(*) Volgens TITRE, *Hist. générale des Antilles, habitées par les Français. Paris.* 1667 (4 tom. en 4°.)

dat deze eilanden ten laatste geheel in Hollandsche handen komen zouden; hetgeen hem bewoog den 25. November 1634 een koninklijk besluit uit te vaardigen, waarbij alle vreemde handel op de Fransche eilanden verboden werd. Zulks had echter de bedoelde uitwerking niet. De Fransche regering zag zich verpligt, eene nieuwe handelcompagnie op te rigten, die insgelijks van korten duur was, en hare verbindtenissen niet kon nakomen, waardoor de Hollandsche handel weder met nieuwe kracht zijnen invloed uitoefende.

Bij zulke groote handelsbetrekkingen met onzijdige mogendheden en bij eene vijandelijke houding tegen de Spanjaarden, die in deze streek groote bezittingen hadden, was het voor de Nederlanders van veel belang, vaste plaatsen te verkrijgen. Zij hadden tot dat einde in den jare 1632 bezit genomen van *St. Eustatius*, weinig meer dan een berg, die zich uit de zee opheft, maar later wegens de schatten, die hier gewonnen werden, de *Diamanten-rots* genaamd. Zij vestigden ook weldra hunne aandacht op de *Maagden-eilanden*, als verbindende de keten der oostelijke *Antillen* aan de noordelijke, en zijnde het gemakkelijkste voor de vaart op *Europa*.

St. Croix is voor den landbouw het belangrijkste der *Maagden-eilanden;* het heeft eene uitgestrektheid van ruim 4 vierkante Duitsche mijlen, bezit thans 32,000 menschen, van welke 27,000 slaven zijn, en is beroemd wegens de voortreffelijke rum, welke er gemaakt wordt. De eerste Europeërs, die hetzelve in bezit namen, waren de Hollanders en Engelschen en wel ten jare 1640: deze beide volken hielden het met elkander gedeeld tot 1645, toen er een twist tusschen hen ontstond, welke in 1646 eindigde met

de verdrijving der eerstgenoemden (*). De Spanjaarden op *Porto-rico*, ontevreden van naburen verkregen te hebben, die voor hen lastig konden worden, overvielen weldra de Engelschen, en verdreven deze van *St. Croix*. De Hollanders deden in 1650 eene vergeefsche poging, om hetzelve te herkrijgen; in het volgende jaar gelukte zulks echter den Engelschen, die de Spanjaarden noodzaakten, weder naar *Porto-rico* terug te keeren. Daar het echter den Engelschen aan die kracht en steun ontbrak, welke uit eene verbindtenis met het moederland ontstaat, konden de Franschen zich gemakkelijk van dit eiland meester maken; zij verlieten het echter weder, om zich in 1696 op *St. Domingo* te vestigen, en verkochten in 1733 hunne aanspraak op hetzelve voor 187,500 rijksdaalders aan de Denen (†). Deze bezaten toen reeds *St. Thomas*, — hetwelk de Engelschen aan de Hollanders (waarschijnlijk bij de verovering van *St. Eustatius* in 1667) ontnomen hadden en in 1671 aan den Deenschen Koning CHRISTIAAN V. afstonden, — en zochten hunne bezittingen met andere voor den landbouw beter dan *St. Thomas* geschikter eilanden te vermeerderen. Zij wilden daartoe bezit nemen van het *Krabben*-eiland (*bièque* of *vigue*) hetwelk 5 vierk. mijlen groot is; doch zulks gelukte hun

---

(*) Volgens TITRE in zijne *Hist. gén. des Antilles* en ROCHEFORT *natuurlijke historie van de eilanden van Amerika. Rotterdam* 1662, welke laatste echter in de opgave der genoemde jaargetallen niet zoo naauwkeurig is als de eerstgenoemde schrijver.

(†) Volgens OLDENDORP, *Geschichte der Missionen der Evangelischen Brüder auf den Karaïbischen Inseln*, en WEST, *Beschreibung van St. Croix. Koppenh.* 1794. Vergel. RAYNAL 4de deel bladz. 393 en verv. der Holl. uitgave.

niet, wegens den naijver der Spanjaarden, die later, na met hardnekkigheid over hetzelve met de Engelschen gestreden te hebben, het eindelijk voor altijd verlaten moesten, waarna het tot heden toe onbewoond gebleven is. De Denen slaagden echter ten jare 1697 in hun oogmerk met *St. Jan*, een ander der *Maagden-eilanden*, van slechts 2 of $2\frac{1}{2}$ vierk. mijl in den omtrek, waar eenige Hollandsche kolonisten van *St. Thomas* en *St. Croix* (waarschijnlijk van het laatste door de verovering der Engelschen) zich nedergezet hadden, zoodat de meeste blanke inwoners gezegd worden van Hollandschen oorsprong te zijn (*). Thans wordt dit Deensche eiland bewoond door 2500 menschen, te weten: 150 blanken, 50 vrije gekleurden en 2300 Negerslaven (†).

Een dezer groep eilanden is het eigendom der Engelschen gebleven, met name *Tortola*, waartoe nog 2 kleine eilanden behooren, geheeten *Anegada* en *Virgin-Gorda*; het heeft, op omtrent 3 vierk. mijlen uitgestrektheid, 8500 inwoners, van welke 6000 slaven zijn; waarschijnlijk zijn onder dit getal eenige menschen gerekend, die op laatstgenoemde eilandjes zich ophouden. *Tortola* behoorde ook eenmaal aan de Hollanders, doch derzelver magt schijnt daar zoo gering geweest te zijn, dat het in 1660 aan de Engelsche *Flibustiers* gelukte, hun hetzelve te ontnemen. Deze nieuwe bewoners zetteden echter den, door de Hollanders begonnen, landbouw niet voort, en hielden zich, ook na eene vermeerdering van bevolking uit *Anguilla* bekomen te hebben, afgescheiden van de andere Engelsche

(*) Volgens de zoo even genoemde schrijvers.

(†) De bevolking dezer eilanden heb ik genomen naar de opgave van v. HUMBOLDT V Th. 757. *Stuttgard* 1824.

bezittingen, tot welke het daarna door KAREL II. gevoegd werd (*).

Ik heb hiermede een kort overzigt van de Virginische eilanden gegeven, omdat de Nederlanders der 17de eeuw een ruim aandeel gehad hebben in de eerste lotgevallen van deze vooral door derzelver ligging belangrijke eilandengroep, en omdat *St. Thomas*, waarheen thans mijne reize gaat, tot dezelve behoort.

Die lang in *West-Indië* geweest is, heeft ook veel hooren spreken van *St. Thomas*, als sedert eene halve eeuw het middelpunt der handelsbetrekkingen tusschen *Europa* en *Noord-Amerika* met de West-indische eilanden en de kust van *Venezuëla*; als de plaats, waar steeds menschen uit alle beschaafde volken van *Europa* en *Amerika* zich verzamelen; waar dikwijls in de maand Augustus een orkaan waait, en in Januarij brand is; waar geregeld iedere maand 2 Engelsche pakketten aankomen, en van waar het nieuws, daar aangebragt of uitgevonden, in den omtrek verspreid wordt.

Het was daarom voor mij niet onbelangrijk, dat de brik de *Maria en Jacoba*, gevoerd door Kapitein J. J. BART, waarmede ik in Junij 1827 naar het Vaderland terug keerde, dit eiland moest aandoen, om een gedeelte harer lading in te nemen.

Door den weinigen stroom, welke er toen liep, en de deugdelijkheid van het genoemde vaartuig, kon men het ondernemen, om van *Curaçao*, tegen den oostelijken wind in,

(*) Naar EDWARDS *hist. of the West-Indian islands* en SUKKLINGS *historical account of the Virgin islands.*

naar de bovenwinds-eilanden op te werken. Tot ons bijzonder geluk, troffen wij op den avond na ons vertrek uit de haven van *Curaçao* onder de kust van *Venezuëla* den hier zoo zeldzaam waaijenden westelijken wind aan, die ons in staat stelde, om den volgenden morgen bij het opkomen der zon, met eene liefelijke koelte, de westpunt van *Bonaire* voorbij te stevenen. Toen doorkliefden wij, gedurende een paar dagen met eene goede vaart het ruime sop, maar niet hoog genoeg gestuurd hebbende, of mogelijk niet kunnende sturen, kwamen wij op den vierden dag beneden *St. Thomas* voor het *Krabben*-eiland, op de kaarten meestal aangeduid met den naam van *Bièque* of *Vigue*. Dit is het eiland, waarvan ik zoo even sprak, dat, hoewel den grootsten omtrek bezittende, van alle Virginische eilanden, onbewoond is gebleven. Over het bezit dezer Maagd, streden in de 17de eeuw herhaalde malen met hartstogtelijkheid onderscheidene Europesche Mogendheden, van welke de Engelschen, altijd in deze streken ten laatste overwinnaars, het tot hun eigendom behielden; zij bewoonden het echter niet, doch wilden ook niet toestaan, dat anderen zich daarop nederzetteden. De Abt RAYNAL zegt, dat de Engelschen uit naijver zulk een willekeurig regt op dit eiland uitoefenen, dat zij zelfs aan visschers niet gedoogen, de kusten te naderen (*). Zij schijnen dan toch met den tijd wijzer geworden te zijn, want Curaçaosche zeelieden gaan menigwerf met hunne vaartuigen naar dit eiland, waar zij ongehinderd hout kappen, om tot palen voor de scheepstimmerwerven te gebruiken.

(*) Wil men weten, hoe gunstig en onbevooroordeeld de Fransche Abt DE RAYNAL over de Engelschen dacht, men

Wij werkten digt onder het *Krabben*-eiland op, waardoor ik het strand zoo goed kon zien, als of ik er zelf op was; van den zandigen oever, waarover het zeewater kabbelend spoelt, groeit, zoo ver wij zien konden, het digte houtgewas. Eerst ver landwaarts in, lieten zich de flaauwe omtrekken der heuvels zien. Eene belangrijke zijde had dit tot eene altijddurende wildernis veroordeelde eiland, dat is, dat het aantoonde, hoedanig de thans door bewoning der menschen zoo bevallig gewordene *Antillen* er eenmaal uitgezien hebben.

Den volgenden morgen bevonden wij ons nog even beneden *St. Thomas*. Wij vorderden, hoe scherp de zeilen ook aangebrast werden, dien dag weinig; na misschien 10 of 12 malen gewend te hebben, kwamen wij altijd voor eene kleine rots, die zich van de andere, dit eiland omringende, rotsen onderscheidt door hare witte kleur, welke men toeschrijft aan de meerdere bezoeken, welke daarop de watervogels afleggen. Als wij zoo gedurig die witte rots voor den boeg kregen, kwamen mijne tegenspoedige reizen van *Aruba* naar *Curaçao* mij in de gedachte, en beving mij eene geheime vrees voor het lot, dat men in deze streken wel eens ondergaan moet, om al zeilende door den stroom dagen achter elkander op dezelfde hoogte gehouden te worden. De stuurman van ons vaartuig scheen ook niet dit oponthoud niet zeer tevreden te zijn, want zoo dikwijls wij

---

leze de volgende zinsnede (4de deel bladz. 390 der Nederd. uitgave): »Deze dwingelanden (de Engelschen) der nieuwe wereld zijn te lui en te vadzig, om dit eiland (het *Krabben*-eiland of *Bièque*) zelven te bebouwen, en te ergdenkend, om er werkzame naburen te dulden.''

van tusschen het hooge gebergte van het punt, waar wij wezen moesten, de baai, een schip zagen te voorschijn komen, koers zettende naar *Europa*, zeide hij op zekeren bitsen toon: »daar gaat er al weer een naar huis met zijn' buik vol suiker" (om de waarheid te zeggen, de stuurman zeide eigenlijk »met zijn' *bast* vol suiker," maar hoewel er van een schip gesproken werd, durfde ik echter dat woord niet nazeggen).

In weerwil wij niet zoo spoedig konden komen, waar wij wenschten, genoot ik echter een' heerlijken dag. Onder eene zonnetent zaten wij op het dek, bij het schoonste weder, dat men ergens op de aarde aantreffen kan, de zuivere en frissche lucht inademende, zacht voortgestuwd wordende over het ligt bewogene water; aan de spraakzaamheid en vrolijkheid mijner medereizigers merkte ik, dat zij in diezelfde opgeruimdheid deelden, waarin ik mij bevond. Men ziet, dat ik niet altijd klaag, als ik op de zee ben; ik moet zelfs aan de waarheid hulde doen, door te zeggen, dat bijna iedere zeereis een gedeelte tijds had, welke mij hoogst aangenaam was, en mij in eene stemming bragt en gewaarwordingen schonk, zoo genoegelijk als ik ooit op het land ondervond. Maar het is dat schudden, hetwelk mij vreeselijk hinderde en telkens meer hinderde, naarmate ik meermalen op de zee was geweest. Tegen dat schudden kon ik vooral niet meer, toen mijn ligchaam zijn' vroegeren welstand verloren had; het verwonderde mij daarom niet, dat die zieke vrouw, op welke men meende, dat het *advies* van het drankje, »mits vooraf braaf te schudden," moest toegepast worden, onder het schudden bezweek, zoodat de doktor bij zijne terugkomst het treurig berigt ontving, dat het drankje de zieke wel geen kwaad zou gedaan hebben, maar

dat de lijderes al te zwak was geweest, om vooraf braaf geschud te worden (*).

Ik had verder dien dag de aangename bezigheid van het hooge gebergte van *St. Thomas* te beschouwen; ik zeg hooge, want hoezeer de bergen, uit welke dit eiland bestaat, zonder eenige aanmerkelijke vlakten of valleijen te hebben, slechts eene hoogte van omtrent 1100 voeten bezitten, zoo kan ik, als zijnde geweest op de *Alpen*, in *Zwitserland*, en op de *Andes*, in *Zuid-Amerika*, den Lezer verzekeren, dat dit eene aanmerkelijke hoogte is, als men zulke bergen uit de zee zich ziet opheffen; en dat deze grooter schijnen dan sommige bergen in *Zwitserland*, die driemaal zoo hoog zijn, omdat deze, reeds van een' verhevener grond aanschouwd, weder door reuzen van 13 en 14000 voeten overbluft en tot heuvelen gemaakt worden. Van die bergen te *St. Thomas* lachten mij weder aan de bekoorlijk gelegene suikerplantaadjen, welke mij die bovenwinds-eilanden herinnerden, waarlangs ik omtrent 12 jaren vroeger gevaren was, en van welke ik er toen twee bezocht had. Geene buitenplaats in *Nederland*, hoe prachtig ook aangelegd, heeft op eenigen afstand dat bevallige en uitlokkende, hetwelk eene suikerplantaadje op de *Antillen* bezit, met derzelver woonhuis, bijgebouwen en molen, met derzelver suikerrietvelden, tuin en bosschaadje. Het is mogelijk hare gunstige ligging tegen of op een' berg, wiens voet door de zee bespoeld wordt, die den aanblik, van de blaauwe waterplas komende, vrien-

(*) Deze is genomen uit een' nieuwen almanak, van welke er jaarlijks vele geschreven worden tot nut en vermaak der burgers.

delijk opvangt, maar het is vooral de luchtstreek der keerkringslanden, die, als de harde wind geene dampachtigheid veroorzaakt, aan alle voorwerpen eene zachte, levendige, schitterende azuur-kleur verleent, en zulk een bekoorlijk voorkomen schenkt, dat de eerste Europeër in deze streek, de groote COLUMBUS, betuigde geene woorden te hebben, om het tooverachtig schoone te beschrijven, waarmede de hier liggende eilanden zich vertoonen. Hierdoor nu vooral verkrijgt zulk eene bovenvermelde plantaadje een belangrijk aanzien, en doet ons gelooven, dat die sterveling gelukkig moet zijn, die hier bij onbekrompene omstandigheden zijne levensdagen mag slijten. Doch als men lang in *West-Indië* geweest is, weet men, dat ook op die pantaadjen, met alle hare levensgenoegens en den overvloed, welke zij aanbieden, evenmin als elders, geen duurzaam menschengeluk genoten wordt: hoe vele planters leven in een' gestadigen twist, of met de regering, of met de Methodistsche predikers, of met hunne slaven; hoe vele planters drinken zich dood met *Madera*-wijn of rum, uit zelfsverveling, omdat het eentoonige hunner levenswijze niet met de verscheidenheden eener Europesche Maatschappij wordt vergezeld, en hun aangename toestand niet met het mindere aangename wordt afgewisseld, om het eerste te kunnen opmerken.

Tegen den avond begon de wind te ruimen, dat is, ruimer in de zeilen te komen, waardoor men ze afbrassen of hooger koers zetten kon. Deze wind kwam uit het noorden, hetgeen bij kleine eilanden in *West-Indië* zeldzamer, maar op grootere menigvuldiger plaats heeft, als de oostelijke zeebries, met het ondergaan der zon, begint te ver-

flaauwen, en de koudere lucht, door het gebergte ontwikkeld, naar de zee stroomt en den landwind doet ontstaan, van welken de zeelieden trachten gebruik te maken om op te werken. Als wij dien ruimeren wind een paar uren vroeger getroffen hadden, zouden wij dien avond in de baai geweest zijn, doch nu konden wij niet anders dan met vermindering van zeil boven het eiland sturen, om in den vroegen morgen af te houden en binnen te komen. Wij deden gelijk wij konden. Naauwelijks was de omtrek door de opkomende zon verlicht, of wij zeilden voorbij een klein eiland, genaamd het *Vogelen*-eiland, zagen eene donkere uit de zee stekende rots, waarop zich eens een Engelsch oorlogsschip te berste had geloopen, en waren binnen de baai.

Tusschen eene reede en baai is onderscheid, dat weet zeker de Lezer; de eerste is eene ankerplaats nabij het land, in de opene zee, zoo als op *St. Eustatius*; de andere een inham of kom, waarin de zee stroomt, zoo als hier op *St. Thomas*. Men noemt deze laatste ook wel eens eene haven, doch niet onderscheidenlijk genoeg, dewijl deze meer aanduidt een landwaarts in stroomend water, dat aan de schepen een gemakkelijker en veiliger verblijf oplevert, zoo als te *Curaçao*.

De monding der baai van *St. Thomas* is zeer ruim; toen wij er in zeilden, laveerden eene Fransche brik en eene Deensche schooner uit dezelve, zonder ons in den weg te zijn. Op beide landpunten van den ingang staan batterijen, die de monding bestrijken, doch ze zijn zoo ver van elkander en zoo klein, dat een oorlogsschip, de baai inwillende, er mede lagchen zou. Verder voortzeilende, kwam er een havenmeester aan boord, die onze brik tusschen vele andere vaartuigen op 3 à $3\frac{1}{2}$ vadem water ten anker bragt.

Het gezigt bij het inkomen der baai kan niet anders dan schoon genoemd worden, mij althans trof het zeer, en ging mijne verwachting, welke ik daarvan gemaakt had, verre te boven. Ik had wel veel van dit eiland gehoord, van den grooten handel, welke er gedreven wordt en van de vele drukte, welke er heerscht; ik had het mij daarom voorgesteld als een ander *St. Eustatius*, maar de ruime en diep inloopende baai, de groene en hooge bergen, de schoone en uitgebreide stad, had ik nooit met lof hooren vermelden. Het is waar, ik kwam weder van de zee, en dan is doorgaans ieder land een paradijs, iedere tuin eene buitenplaats, ieder huis een paleis, iedere struik een boom, vooral voor die menschen, zoo als Dr. SWIFT zegt, dat zijne landgenooten, de Engelschen, zijn, die zich altijd in den kelder of op den zolder bevinden. Ik geloof echter, dat, buiten de landgenooten van SWIFT, ook andere menschen zich op die genoemde plaatsen ophouden, waaraan het almede toe te schrijven is, dat er zoo vele leugens in de wereld heerschen. Om nu te zeggen, dat ik niet tot het getal der overdrijvers behoor, zou weinig beteekenen, en slechts eene betuiging zijn van ijdelheid of zelfsbedrog, want als wij er toebehooren, dan is het zonder dat wij het zelven weten, ten zij wij ons opzettelijk bevlijtigen en ons zelven dwingen, de waarheid zoodanig te kleuren, dat de grondstof verloren raakt, en men zich bij de kleuren bepaalt, bewerende dat daarin nu de waarheid ligt.

Maar het was niet de indruk van het oogenblik der aankomst, welke mij met de baai van *St. Thomas* zoo ingenomen deed zijn, ook na 14 dagen op dit eiland vertoefd te hebben, vond ik haar omtrek nog schilderachtig schoon. Dat echter dezelve aan alle menschen niet even bevallig

toeschcen, merkte ik aan zekeren koopvaardijkapitein, genaamd BREMER, en komende van *Bremen* of *Hamburg*; aan welke overeenkomst van namen ik het toeschreef, dat ik dezen man, na hem 9 jaren vroeger te *Laguayra*, op de vaste kust van *Venezuëla*, ontmoet te hebben, dadelijk herkende, en bij zijn' naam kon noemen. Onder het vergelijken van laatstgenoemde stad met die van *St. Thomas*, wat derzelver ligging aangaat, sprak hij over deze met veel minachting, en vond er niets bekoorlijks aan, en toen ik hem op sommige partijen in den omtrek wees, die inderdaad schoon waren, antwoordde hij: »ja! dat schijnt nu zoo, omdat het thans in een' gunstigen tijd des jaars is, waarin het land een groen voorkomen heeft; maar kom eens hier in den droogen tijd, dan zult gij zien, dat er niet veel aan is; ik voor mij ben dat gezigt moe, en wenschte maar hier van daan te wezen."

Ik heb meermalen bij zeevarende lieden opgemerkt weinige belangstelling en vele vooroordeelen omtrent vreemde landen, hetgeen vermoedelijk voortkwam uit het verlangen om te huis te zijn. De gewoonte, zou men oppervlakkig zeggen, moest dit anders maken; deze moest den zeevarenden leeren, meer dan eenig ander mensch, buiten 's huis wel te wezen, en de aangename zijde van een beroep, vol moeite en gevaren, te waarderen, namelijk, die van eene afwisselende levenswijze en het zien van vreemde landen en volken. Doch hetgeen wij als gedwongen zien moeten, heeft voor ons weinig schoons en belangrijks, en datgene, waarvan ons het bezit het moeijelijkst gemaakt wordt, missen en betreuren wij het meest. En wat heeft meer aantrekkelijks dan ons huis? Te midden van vreugde en overvloed denken wij aan hetzelve, en onze vreugde wordt gematigd; verlaten wij het voor langen tijd, dan blikken wij, als het aan

ons oog verdwijnen zal, nog eens daarheen, en worden stil en treurig; zien wij het terug, dan gaat ons het hart op, dan herhalen wij het vaderlandsche spreekwoord. *Oost West, t'huis best*, of zingen het Engelsche lied: »*Home, sweet home, ther is not place lik' home.*

Het is daarom niet te verwonderen, dat wij, bij de meeste zeevarenden, zullen ontdekken een sterk verlangen om te huis te wezen, hetwelk hen dikwijls onopmerkzaam doet zijn omtrent het merkwaardige, dat andere landen opleveren, hen veelal bezig houdt met te berekenen, hoe vele reizen zij nog maken moeten, eer zij het zeewezen vaarwel zeggen, en *te huis* blijven kunnen, en hen wel eens verleidt tot grove eigenbaat. Ik bedoel met dit laatste natuurlijk niet die goedhartige en beschaafde zeelieden, die zich zelven te dien opzigte bezitten, zoo als ik er met eenige gevaren heb; ook zijn hier buiten opmerking vele matrozen, die, eigenlijk geen te huis hebbende, zonder plan in de wereld voortleven, en menigmaal in eene week de gansche overwinst der reis verkwisten; maar ik spreek van sommigen, die zich door het verlangen, om eerlang te huis te kunnen blijven, te zeer laten overmeesteren, gelijk ik er een' aangetroffen heb op mijne reis van *West-Indië* naar *Noord-Amerika*, en hoedanigen er uit den aard der zaak meer gevonden worden.

Ik zou daar de baai van *St. Thomas* beschreven hebben, en verspilde weder eene menigte woorden, zonder ter zake te komen; ik begin haast te gelooven, dat, als ik wat meer verstand en wat beteren schrijfstijl bezat, ik even zoo zou kunnen doen, als die beroemde auteurs, van welke ik

vroeger sprak, die over, zoo te zeggen, niets verbaasd veel kunnen schrijven, en na vele uitweidingen en omwegen, eindelijk den Lezer, als uit dankbaarheid voor het geduld en de volharding, tot eenige zaak brengen.

Wat mij de genoemde baai zoo schoon deed noemen, was, zoo ver ik het mij voor den geest kan brengen, het volgende: Verbeeld u, uit de zee komende, een' grooten waterkom te zien van 8000 voeten lengte en 2100 voeten in zijne grootste breedte. Ik heb zulks zelf niet gemeten, ik versta die kunst niet, en wist zelfs niet eens, dat water met eene voetmaat kon gemeten worden; het schijnt intusschen gedaan te zijn, want ik heb die opgave zoo gevonden op eene nieuwe en groote kaart, welke te *St. Thomas* gebruikt wordt; die lengte werd berekend van de *Muhlenfelds batterij* — dat is eene dier sterkten, waarmede ik zeide, dat een oorlogsschip zou lagchen, als dit de baai binnen wilde — tot aan de landingsplaats.

Rondom dit waterbekken ziet men bergachtig land, dat zich noordwaarts ophoogt en in het front der baai, althans van voren gezien, tamelijk regtstandig in de hoogte verheft tot omstreeks 1100 voeten. Het gebergte, welks toppen wel eens, inzonderheid des morgens, in laag hangende wolken gehuld zijn, is grootendeels nog met kreupelhout bewassen, waartusschen op verschillende hoogten, suikerplantaadjen liggen, die met derzelver ligt geverwde gebouwen en bekoorlijke tuinen het donkerder groen van het bosch aangenaam afwisselen. Eene derzelve valt het meest in het oog, omdat ze op den top eens bergs staat en een' windmolen bezit, die den Nederlander terstond aan zijn Vaderland doet denken.

Aan den voet van dit gebergte ligt, in de gansche uitgestrektheid van het front der baai, de stad, die zich met hare

breedte in de hoogte verheft, en op drie bergruggen of glooijingen in langwerpige driehoeken eindigt. Door zoodanige hellende ligging vertoont zich de stad op eene gunstige wijze, dewijl slechts het benedenste gedeelte der huizen in elkander smelt, en het bovenste zich verheft, en daardoor iedere woning doet uitkomen. Het gezigt hierop wordt niet weinig verfraaid door de nieuwe en sierlijke bouworde der huizen met Italiaansche daken en gaanderijen; door de heldere en verschillende kleuren, waarmede de meestal van hout gebouwde woningen geverwd zijn; en door boomen — van welke de rijzige *kokos*, wiens kruin door den wind bewogen wordt, zich het eerst kenbaar maakt, — die tusschen sommige huizen staan. Op een' der drie bergruggen, een weinig hooger dan daar, waar de stad eindigt, ziet men van eene kleine forteres de Deensche vlag, een wit kruis op een groen veld, waaijen. Men gelooft in een land te zijn, dat onlangs door de kruisvaarders veroverd is, zoo zeer wordt de aandacht getroffen door de allerwegen waaijende Deensche vlag, als: van de Landsgebouwen, van de pakhuizen der kooplieden aan den waterkant, en van de ten anker liggende schepen. De grootste dezer vlaggen echter wappert van het fort *Christiaan*. Deze sterkte maakt een niet onaanzienlijk gedeelte uit van het belangrijk gezigt, dat de baai van *St. Thomas* oplevert: zij is op eene landtong gebouwd, die beneden de stad in de baai uitsteekt; aan derzelver punt ligt eene lage kustbatterij, waarachter de casernen en verdere gebouwen voor militairen gevonden worden. Verder nog naar de landzijde verheft zich een kasteel, voorzien met een' toren, hetwelk waarschijnlijk voor eene *citadel* dienen moet. Een en ander levert te zamen het voorkomen op eener sterke verdediging, hoewel ik niet geloof, dat zij zulks inderdaad is.

Als het oog de stad verlaat, en zich oostwaarts wendt, vertoeft het met vermaak eenige oogenblikken bij het landhuis van den Gouverneur der kolonie, hetwelk, in een' nieuwerwetschen smaak gebouwd, op een' kleinen berg ligt, en van een' schoonen tuin en wandelingen omringd is. Wat die oude, grijze, vervallene plompe toren beduidt, die op een' nabij gelegenen heuvel staat, en bij het gouvernementsbuitenverblijf zoo ongunstig afsteekt, kan men niet weten, zonder dat het ons door iemand anders gezegd wordt. Geheel aan de andere zijde der baai, aan de westzijde, of aan de noord-westzijde, dat weet ik nu zoo naauwkeurig niet meer, liggen, langs heuvelachtig land, enkele woningen, die wel geene eigenlijk gezegde scheepstimmerwerven zijn, maar bij welke de vaartuigen zoo wat *gekalefaterd* worden; hier lagen ook half onttakeld twee groote schooners van den nieuwsten en sierlijksten bouwtrant, op welke ik, als alles vlagde, bijvoorbeeld, op een' zon- of feestdag, of bij eene begrafenis, of als er een oorlogsschip binnen kwam, tot mijn groot leedwezen, de Hollandsche vlag zag waaijen. Men moet mij hier niet verdenken, als of ik groot leedwezen gevoelde, dat zich hier de Nederlandsche vlag vertoonde, en wel van de schoonste vaartuigen, die de zee doorklieven; ik ben daarvoor een veel te goed Hollander, al zeg ik het zelf; ik ben om verschillende redenen te zeer ingenomen met onze vlag, waar ik boven rond voor uit kwam; en zie met te veel belangstelling, dat onze landgenooten, op den weg van voortgang, niet in eenige goede zaak achterblijven, zoo als ik vroeger duidelijk heb doen zien, toen ik mij zoo driftig maakte over dat vaartuig, dat men op *Curaçao* het *Nederlandsche Wonder* noemde. Ik gevoelde veel leedwezen, dat onze vlag van deze schoone

vaartuigen waaide, omdat men mij verhaalde, dat het slavenhaalders waren, die zich hier uitrustten, om eerstdaags weder op den misdadigen handel uit te gaan. Maar hoe komen zij aan de papieren, om deze vlag te kunnen voeren? Dat weet ik niet; ik geloof, dat zij ze zelven maken. Over het misbruik, dat er in de laatste jaren van de Nederlandsche vlag gemaakt is, vooral door de propagandisten der vrijheid, de Franschen, om onder dezelve slavenhandel te drijven, is al het een en ander te doen geweest, hetwelk ik hier zou verhaald hebben, indien de boekdrukker mij niet geschreven had, dat ik niet zoo moëst uitweiden, dewijl dit deel anders te lijvig zou worden, en men mij beschuldigen zou van al te uitvoerig te zijn. Ik vond mij daar beleedigd over, als of ik, een mensch, zoo als ik zeker weet, dat er geen tweede in de gansche wereld gevonden wordt, iets zou verhalen, dat niet belangrijk is. Als zulks zoo was, dan zou ik het immers niet geschreven hebben. Intusschen, en zoo gaat het ons menschen in het dagelijksch leven meer, hoe boos ik mij ook daarover maakte, dat ik mijne schrijflust aan de meerdere of mindere dikte van een boekdeel moest opofferen, stoorde ik mij echter wel aan zijne waarschuwing, en bevond, al spoedig daarna, dat hij niet slechts geen ongelijk, maar zelfs volkomen gelijk had.

Om dan nu met de baai van *St. Thomas* te eindigen: hetgeen ons in dezelve het meeste treft, is het groot getal ten anker liggende vaartuigen, en het leven en de beweging, welke door deze veroorzaakt worden. Het getal begrootte ik op 60 of 70, van onderscheidene Europesche en Amerikaansche volken en van verschillende grootte, van den bark tot het driemastschip. Te midden van dezelve heerscht eene gestadige drukte: sommige der vaartuigen zijn bezig te los-

sen, andere te laden; deze ontluigen, gene slaan de zeilen aan; vele sloepen varen van de stad naar de schepen af en aan, terwijl eene menigte schuiten met eet- en drinkbare waren de baai doorkruisen, om de schepelingen van de dagelijksche noodwendigheden des levens te voorzien.

Als de Lezer zich de gemelde omtrekken voorstelt, zal hij zeker mij niet van overdrijving beschuldigen, dat ik de baai van *St. Thomas* schoon noemde.

Zoodra wij ten anker lagen, kwamen twee Duitsche kooplieden aan boord, aan welke ons vaartuig *geconsigneerd* was. Een hunner prentte zich in mijn geheugen door zijne groote magerheid en doofheid. Met deze ging ik naar land, vertoonde mij op de hoofdwacht, welke onder het genoemde kasteel lag, waar ik voor het eerst in mijn leven Deensche soldaten onder de oogen kreeg, en liet mijn' pas zien aan den Directeur van *politie*. Aan dezen merkte ik, dat de Denen ook weten naar zich toe te rekenen, want hij wilde mij een' anderen pas geven, en wel voor den *civielen* prijs van 6 Spaansche daalders; doch ik liet den Hollandschen roem van *oeconomie* bij hem gelden, door mijn' eigenen pas terug te eischen, zeggende, dat ik met *St. Thomas* niets te doen had, dat mijn pas moest dienen van *Curaçao* naar *Nederland*, *vise versa*, en dat het buiten mijne schuld was, dat het vaartuig op dit eiland ging aanleggen. De Directeur van *politie*, hoewel als *Deen* onder verdenking liggende van koppig te zijn, nog erger dan een *Vries*, vond echter de gronden van mijn vertoog aannemelijk, *viseerde* slechts mijn' pas, en gaf mij dien terug.

Ik begaf mij daarop naar het Hôtel van APOLLO, dat men mij als het beste op *St. Thomas* had aanbevolen. Dit Hôtel heette niet zoo, maar de man, die er eigenaar van was;

eigenlijk heette hij APOLLO MULLER, en ook wel bij verkorting in de wandeling POLLI MIL. Toen ik naar hem vroeg, verscheen een reeds bejaard man, van dat dikke, vriendelijke en dienstvaardige geslacht der Mulatten, welke men in *West-Indië* overal aantreft. Hij zeide juist nog éene kamer voor mij open te hebben; doch toen mijn reisgenoot, de Heer WEIJMAR, een half uur later kwam, had hij juist ook nog éene kamer voor dezen open. Ik merkte aan die omstandigheid, dat het niet in de kleur der menschen, maar in de betrekking van logementhouder gelegen is, dat men het onder dak komen tegen behoorlijke betaling nog gaarne als eene bijzondere gunst wil aanwrijven. O, heilzame *concurrentie!*

Weldra zaten wij in de groote zaal van APOLLO aan de ontbijttafel, en versterkte of verzwakte, naarmate men weinig of veel at, ons aardsche gebouw met *beefstick*, gestoofden visch, varkensvleesch, gekookte *bananen* en *pataters*, benevens koffij, thee en wijn. Ik maakte daar, al etende, kennis met twee Duitsche heertjes, die kortelings op *St. Thomas* waren aangekomen, om, zoo als 't wel eens meer gaat met menschen, die naar oost of west vertrekken, *volkomen* hun fortuin te maken; en daartoe, dit zagen zij al spoedig, bestond hier weinig kans. Hierover maakten zij pijnlijke gezigten, zoowel als over zekeren huiduitslag, de *roode hond* genaamd, waarvan de vreemden in *West-Indië*, vooral de bloedrijke, door groote jeukte veel hinder hebben. Die huiduitslag is op zich zelven een heilzaam verschijnsel, dewijl ze de scherpe vochten des ligchaams naar buiten drijft. Men krijgt denzelven, in sommige tijden des jaars, ook na een 25 jarig verblijf in *West-Indië*, en zulks is een teeken van gezondheid en zelfs van kracht. Zij, die Duitsche heertjes namelijk, barstten, toen die *roode hond*,

door veel te eten en te drinken, zich in al zijne hevigheid deed gevoelen, in luide klagten daarover uit, en voegden er bij, dat zij »*auf St. Thomas gar keine Jouissance hätten und dass es hier ganz und gar keine Theater, Concerte und andere Amusemente gäbe, wie in Hamburg und den andern herrlichen deutschen Städten.*"

Allengs verdwenen de gasten uit de zaal, en ik bleef alleen over. Ik zette mij op eene rustbank neder, en verviel weldra tot eene soort van *filosophie*, bij voorbeeld, ik zeide: » hier ben ik dan op het zoo veel gerucht makende *St. Thomas*; hier heb ik dan eene andere vertooning in de rarekiekkast dezer wereld; ik ben er, en moet er eerlang weder van af: is er dan geene rust voor den mensch op deze aarde beschoren?" Ik zou nog verder voortgegaan zijn in mijne mijmeringen, die, zoo als ik wel voelde aankomen, van een' droefgeestigen aard zouden geworden zijn, alzoo ik niet regt gezond was, indien niet APOLLO met zijne jongens den loop mijner gedachten eene geheel andere en wel eene luimige wending gegeven hadden. APOLLO, namelijk, had twee negerjongens, die ons aan de ontbijttafel met veel vlugheid bediend hadden. Het waren knapen van 13 of 14 jaren, en waarschijnlijk, even als vele hunner medeknapen, baldadig of snoepachtig, althans telkens kwam er een uit de keuken of eene kamer dwars door de zaal loopen, en in een ander vertrek vlugten, vervolgd wordende door APOLLO, die terstond een' schop of klap gaf, zoodra hij den vlugteling onder zijn bereik kreeg. Nu eens was het de eene jongen, dan weder de andere, die kamer in, kamer uit door hem vervolgd werd. Somtijds hadden zij niet eens APOLLO achter zich, doch snelden echter vlug door de zaal, het hoofd telkens omdraaijende, om te zien, of er ook eene oorvijg

van hunnen meester kon komen, waaruit ik moest besluiten, dat dit spel een gewoon morgen-tijdverdrijf was. » Zegen over APOLLO en zijne jongens," zeide ik lagchende, van de rustbank opstaande, » dat zij mij uit zwaarmoedige overdenkingen getrokken en in eene vrolijke stemming gebragt hebben, die mij opwekt, om eens op de straten te gaan wandelen."

Ik was naauwelijks een eind wegs over de straat geloopen, toen een Mulatten-jongen mij achterop kwam, mij groette, en in de Curaçaosche landtaal aansprak. — Ik herkende hem dadelijk voor den gewezenen knecht van een' mijner vrienden op *Curaçao*, die hem om daden, waarvoor men in *Holland* iemand in het spinhuis zet, hier heen gezonden had, om verkocht te worden. » Nu heb ik dan nog nooit in mijn leven," zeide ik des avonds aan den thans zaligen heer VAN VLIERDEN, een oud en achtingwaardig ingezeten van Nederlandsche afkomst, » gedurende een paar uren tijds, zoo vele talen hooren spreken als hier op *St. Thomas;* het schijnt als of men er bezig is, een' toren van *Babel* te bouwen; ons Hollandsch gesprek aan boord werd afgewisseld met Hoogduitsch, door de komst der twee kooplieden; op de hoofdwacht en bij den directeur van *politie* hoorde ik Deensch; APOLLO en eenige zijner gasten spraken Engelsch; het grootste gedeelte, die aan de onbijttafel zaten, waren kapiteins en *supercarga's* van Fransche vaartuigen, die in hunne *nationale* taal het gesprek voerden; en naauwelijks ben ik op de straat, of de toonen der Curaçaosche landtaal treffen mijne ooren." — De heer VAN VLIERDEN zeide mij, dat men hier ook dikwijls Italiaansch hoort spreken, dewijl op dit eiland een paar zeer rijke Italiaansche kooplieden wonen, bij wie dikwijls vele hunner landslieden zich ophouden,

maar dat men vooral hier veel werk maakt van het Spaansch, wegens de nabijheid der Spaansche bezittingen en de vele handelsbetrekkingen met *Columbia*, en dat men bij den jaarlijkschen brand op *St. Thomas* alle deze talen te gelijk verneemt, bij het uitschreeuwen van: »*Fire! brand! du feu! candela! fuega!* enz." Later vernam ik, dat de Curaçaosche landtaal de heerschende is onder de zwarte en gekleurde bevolking (*). Op de straten en markten klonk mij deze taal aangenaam in de ooren, omdat ik aan dezelve te huis, op *Curaçao*, zoo vele jaren gewoon was. Het is wel opmerkelijk, hoe de omstandigheden zoo kunnen zamenloopen, dat in een kort tijdsbestek eene zeer gebrekkige taal in een' grooten omtrek kan verspreid worden. De Curaçaosche landtaal (†) wordt niet slechts op de Deensche eilanden onder de zwarte en gekleurde bevolking gesproken, maar men hoort dezelve ook op andere eilanden, inzonderheid op *Cuba*, waar plaatsen zijn, b. v. *Sanfuëgo*, waar dezelve de eenigste gebruikelijke spraak is. Vooral echter is deze taal verspreid op de vaste kust; de steden *Maraca-*

(*) Dr. MEINICKE, in zijn meermalen aangehaalde *Versuch einer Geschichte der West-Indië*, zegt, dat op de Deensche eilanden in *West-Indië* de Hollandsche landtaal gesproken wordt. Door deze uitdrukking toont de anderzins geleerde man wel, dat hij berigten uit den laatsten tijd aangaande die eilanden geraadpleegd heeft, maar begaat eene onnaauwkeurigheid, door te spreken van eene Hollandsche landtaal, welke niet bestaat. Uit het bovengemelde ziet men, dat het zal moeten wezen: »De landtaal van *Curaçao* en onderhoorige eilanden.

(†) Van welke ik gesproken heb in het 1ste deel, bladz. 215 en verv.

ibo, *Coro* en *Laguayra* hebben hare Curaçaosche straten, in welke voormalige inwoners van *Curaçao* en derzelver afstammelingen wonen, die hunne landtaal blijven behouden en verder verspreiden. *Porto Cabello* telt thans 10,000 inwoners, doch had na den afloop der omwenteling naauwelijks de helft van dit getal. Deze spoedige toeneming van bevolking, in vergelijking der andere steden in de republiek *Venezuëla*, is toe te schrijven aan het groot getal volksverhuizers, welke sedert een' geruimen tijd van *Curaçao* derwaarts vertrokken. De redenen van deze steeds toenemende verspreiding der Curaçaosche landtaal zijn daarin te zoeken, dat *Curaçao*, om het zoo eens uit te drukken, eene voorraadschuur van menschen is, zoo van vrijen als slaven, voor de naburige landen; dat de omwenteling op de vaste kust, het aan vermeerdering van menschen vruchtbare *Curaçao*, — bij den stilstand in den handel en bij herhaalde mislukte oogsten, — gelegenheid schonk, deszelfs overvloedige bevolking te ontlasten; en eindelijk daarin, dat genoemde landtaal zelve van de Spaansche afstamt, maar door derzelver groote eenvoudigheid zeer geschikt is voor menschen, die nog op een' lagen trap van beschaving zich bevinden.

Hoe wel op *St. Thomas* onderscheidene talen gesproken worden, is echter de Engelsche taal die, waarin alle handelszaken verrigt worden, en de Deensche, waarin alles gesteld wordt, wat van Gouvernementswege uitkomt. Hierom wordt de, 2 malen iedere week verschijnende, St. Thomasche Courant in het Engelsch geschreven, met uitzondering van datgene, wat er van wege de regering en de ambtenaren in geplaatst wordt, hetwelk in het Deensch geschiedt. In het voorbijgaan zij gezegd, dat de *St. Thomas Tidente*,

zoo wat inhoud als uitwendigen vorm aangaat, op den laagsten trap van Couranten-volmaaktheid staat. Somtijds vond ik die Courant van een' aard, welke den hartstogtelijken *politicus* tot woede zou kunnen brengen. Zij berigtte, bijv. wel eens, dat de *pakket* van *Engeland*, met eene zeer korte reis, was aangekomen, medebrengende de *Times* van late dagteekening en van belangrijken inhoud. Nu doorliep het oog van den nieuwsgierigen Lezer de met eene grove letter gedrukte twee bladzijden dier Courant, hopende, al ware het slechts kortelijk, de gewigtige tijding aan te treffen; doch men vond slechts *Anecdoten*, zoo laf, dat de oude Enkhuizer *Almanak* dezelve niet zou hebben willen opnemen. Neen! dan zijn onze stads-courantiers andere bazen.

De straat, waarin ik kwam, toen ik het Hôtel van APOLLO uitging, was de hoofdstraat der stad, en strekte zich langs de geheele baai uit. Dezelve was breed, grootendeels regt, en geplaveid met steenen. Voornamelijk aan de zijde der baai, bestond die straat uit groote pakhuizen, opgevuld met koopmansgoederen. Dezelve waren zeer diep, en kwamen op eene plaats aan den waterkant uit, waar houten loodsen stonden, ter bewaring van vaatwerk en houtwaren, en waar eene stelling was voor sloepen, om te landen. Men verhaalde mij, dat er zoodanige pakhuizen waren, die 300 *piasters* maandelijks aan huur deden. Zij zijn *fire proof*, dat wil zeggen, zoodanig gebouwd, dat ze niet verbranden kunnen, als bestaande, zonder houtwaren, uit ijzer en steen. Evenwel hebben in den zwaren brand van 1833 deze Magazijnen veel geleden, de muren zijn gescheurd, sommige goederen verbrand, zelfs geld is in de kisten gesmolten. Bij dien brand is ook het Hôtel van APOLLO,

waarop *ik* de meeste betrekking had van alle huizen in de stad, als hebbende daarin gelogeerd, van gedaante veranderd; het is, namelijk, door vuur tot andere bestanddeelen overgegaan. Het is wel opmerkelijk, dat er op dit eiland zoo dikwijls brand is, waarvan men op andere West-Indische eilanden zelden hoort; dat zulks meestal omstreeks de jaarsverwisseling plaats heeft; en in deszelfs oorzaak bijna nooit gekend wordt. Maar nog opmerkelijker is het, dat de afgebrande stad telkens met vernieuwden luister uit hare asch herrijst. Dit wonder doet de koophandel, die overal zoo veel kracht en hulpmiddelen ontwikkelt, wanneer deszelfs uitzigten gunstig zijn. De handel was hier, vooral in de laatste jaren, tot eene aanzienlijke hoogte geklommen. Gedurende mijn verblijf aldaar, ging er geen dag voorbij, zonder dat een zestal vaartuigen binnen de baai kwamen; de kapitein van de brik, waarop ik mij bevond, dacht, dat er binnen het gat van *Texel*, iederen dag door elkander gerekend, niet zoo veel schepen binnen kwamen als hier. Kleinere vaartuigen komen van de West-Indische eilanden en van de vaste kust op de wel voorziene markt te *St. Thomas*, waar zij weten, dat alle voorwerpen te verkrijgen zijn, want er bevinden zich hier Engelsche, Duitsche, Deensche, Fransche, Noord-Amerikaansche, zelfs Spaansche en Italiaansche handelshuizen. Maar van het eertijds voornaamste handeldrijvende volk, het Nederlandsche, was er niet een huis. Wel ziet men nog in de baai de Hollansche vlag, van een enkel vaartuig uit *Nederland* komende, hetwelk aan een Duitsch handelshuis geadresseerd is, maar vooral van vaartuigen, door elkander wekelijks van *Curaçao* komende, om deze voormalige stapelplaats van handelsvoorwerpen uit *St. Thomas* van het noodige te voorzien.

Ik kan niet ontkennen, dat mijne blijdschap van hier zulk een' levendigen handel te zien met andere gewaarwordingen vermengd werd, welke ik niet zou gevoeld hebben, zoo ik geen Nederlander geweest was. Zulks werd niet zoo zeer veroorzaakt bij het denkbeeld, dat de *Virginie*-eilanden eens in een korstondig bezit der Nederlanders geweest zijn, noch bij het gezigt van zoovele vlaggen der Zeemogendheden, waartusschen slechts eene enkele Nederlandsche opgemerkt werd, maar inzonderheid omdat de uitgebreide handel van *St. Thomas* grootendeels gevestigd is op de puinhoopen van Nederlands handel en zeevaart in deze streek. Om dit te doen zien, moet ik een' vlugtigen blik werpen op de geschiedenis van dit eiland.

Zoo als ik in den aanvang van dit hoofdstuk zeide: *St. Thomas* is het eerste vaste eigendom, dat de Denen in *West-Indië* bezaten. Zij verkregen het van de Engelschen, die het den Hollanderen ontnomen hadden. De regel in de staatkunde, het *divide et rege* van CAESAR, werd te allen tijde door de Engelschen als bewoners van een eiland in de Noordzee, dat niet voor uitbreiding vatbaar is, meer nog dan door andere Mogendheden gevolgd. De Nederlanders moesten daarom te dier tijd zoo veel mogelijk overal gestoord worden, maar van de Denen was niet zoo veel mededinging te vreezen. Deze waren daarenboven door inwendige onlusten en door den strijd met de Zweden zeer verzwakt; waaraan het toe te schrijven was, dat zij, die wegens het toenmalig bezit van *Noorwegen* het naast aan *Amerika* woonden, en het waarschijnlijk, hoewel onwetend, bezocht hebben, lang vóór COLUMBUS zijne groote ontdekking deed, bijna de laatste der Europesche Zeemogendheden waren, die hunne handelsondernemingen naar *West-Indië* uitstrekten,

en aldaar kolonien zochten te vestigen. Ik zeide bijna de laatste, omdat de Zweden, in het jaar 1784, nog als medebewoners van *West-Indië* optraden, door het bezit van het kleine eiland *St. Bartholomeus*, hetwelk zij van de Franschen ontvingen voor eenige oude schulden en handelsvoorregten te *Gothenburg*.

Wat *St. Thomas* vroeger geweest was, bleef het ook na deszelfs bezitneming door de Denen ten jare 1671, namelijk, de verzamelplaats der vrijbuiters van onderscheidene natien, bekend onder den naam van *Flibustiërs*. Er werden wel voordeelen getrokken, doch dezelve vielen aan vreemdelingen te beurt. De Denen bezaten het eiland slechts in naam, zelfs ging de handelmaatschappij, die zij in hetzelfde jaar dier bezitneming opgerigt hadden, weldra geheel ten gronde. Eene nieuwe poging, later in gemeenschap met den Keurvorst van *Brandenburg* ondernomen, om den handel op te beuren en daardoor het Moederland voordeelen te verschaffen, eindigde weder op eene ongunstige wijze, ondanks een' betrekkelijk meerderen handel, welke zich hier vestigde van de vredebreuk, tusschen *Engeland* en *Frankrijk* in 1689, tot aan derzelver herstelling te *Utrecht*.

Gedurende de 18de eeuw kwijnde en bloeide de koophandel beurtelings, en werden er handelmaatschappijen opgerigt, veranderd en weder vernietigd. Deszelfs mededinger, het Hollandsche eiland *St. Eustatius*, drukte steeds op hetzelve, en stuitte alle verdere verheffing, tot dat er eene gebeurtenis plaats had, welke *St. Thomas* tot het toppunt van bloei voerde, en tot de hoofdplaats des West-Indischen handels maakte, welke het tot op den huidigen dag gebleven is. Deze gebeurtenis was de verovering van *St. Eustatius* door

de Engelschen (*). Er is zelden onder beschaafde volken, in de laatste tijden, een onregtvaardiger last gegeven dan in het jaar 1780 door het Engelsche Gouvernement tot verwoesting van *St. Eustatius*, noch naauwkeuriger ten uitvoer gebragt dan door den woesten zeeman RODNEY, die, geene andere regten kennende dan die van het geschut zijner oorlogsschepen, het eiland op de barbaarste wijze uitplunderde en vernielde. Geen heilloos plan is ooit volkomener gelukt dan toenmaals de verdelging van den handel op *St. Eustatius*, want deszelfs invloed strekte zich uit tot alle volgende tijden. Sedert die noodlottige gebeurtenis heeft men aldaar geen' handel meer gezien, hij werd verplaatst naar *St. Thomas*. Dit eiland was niet minder gunstig gelegen, en bezat zelfs boven het eerste het voordeel van eene goede baai; deszelfs handelsbepalingen waren wel niet zoo ruim, maar er bestond toch eene handelsvrijheid; daarenboven behoorde hetzelve aan een volk, dat toen in den oorlog niet betrokken werd. Daarom zetteden de van *St. Eustatius* gevlugte kooplieden zich alhier neder, en knoopten weldra hunne handelsbetrekkingen weder aan met de naburige eilanden en de vaste kust. Doch dit was het eenigste voordeel niet, hetwelk dit eiland uit den ondergang van *St. Eustatius* trok. De bijna ongeloofelijk groote buit, welken de Engelschen daar maakten, moest bij openbare veiling voor elken prijs verkocht worden; maar het was in oorlogstijd; er konden op die markt van roofgoederen geene andere menschen komen dan Engelschen en

(*) Van welke ik melding gemaakt heb bij mijne beschrijving van *St. Eustatius*, voorkomende in het 1ste deel, bladz. 36 en verv.

inwoners der Deensche eilanden. Voor spotprijzen werden pakhuizen, opgevuld met goederen, en schepen met derzelver ladingen verkocht. Hierdoor kwam er zulk een voorraad van onderscheidene goederen op *St. Thomas*, dat men er gemakkelijk den handel door uitbreiden kon, te meer daar men alles voor een' goedkoopen prijs afzette, en er nog schatten bij won.

Van dien tijd af is dit eiland de zetel gebleven van den voornaamsten handel in *West-Indië*. Deszelfs tweemalige bezitneming door de Engelschen in 1801 en 1807, toen in den langen worstelstrijd tusschen Engelschen en Franschen, *Denemarken* de zijde der laatsten koos, was van geen' grooten invloed op den toestand des lands. De 2de bezitneming, die 8 jaren duurde, was in zoo verre nadeelig voor hetzelve, dat het verstoken was van den Noord-Amerikaanschen handel; doch daarentegen zag het deszelfs betrekkingen vermeerderen op *Venezuëla*, door de aldaar uitgebrokene omwenteling, die door de Engelschen ondersteund werd. Het Moederland intusschen trok van deze overzeesche bezitting in lateren tijd, even als in vroegere jaren, weinige voordeelen; het waren vreemde handelshuizen, die hier de meeste zaken verrigtten. Men had in de afgeloopene eeuw herhaalde malen gezien, dat zoodra de regering beproeven wilde, om door bevoorregte maatschappijen den handel meer ten gunste van *Denemarken* te leiden, zulks schadelijke gevolgen bad. Zelfs de wetten en bepalingen, welke omtrent den handel bestonden of nog bestaan, konden noch kunnen ten uitvoer gebragt worden: Deze zijn veel minder vrij en gunstig dan men in het algemeen schijnt te weten, zelfs mogen zij streng en onregelmatig heeten; doch de wijze, waarop zij

worden uitgeoefend, verzacht hare gestrengheid, en maakt dat ze weinig gevoeld worden. Alle lastige en den handel afschrikkende formaliteiten, waaraan op eenige zeeplaatsen de koopmansgoederen onderworpen zijn, als deze door een aantal ambtenaren moeten gevisiteerd, gevalueerd en gecontroleerd worden, kent men hier niet. Over het algemeen is het hier de gewoonte, om slechts een gedeelte der lading van een schip aan te geven, en daarvan de belasting te betalen. De regering is hiermede tevreden, en staat toe, dat het onaangegevene gedeelte der lading openlijk aan land gebragt wordt. In geval echter de aangifte al te gering is, of als het vaartuig voor ballast aangegeven wordt, terwijl de *Intendant* uit het venster van zijn kantoor ziet, dat het vaartuig met eene halve lading in de baai ligt, wordt de *Factuur* of de opgave der goederen terug gezonden, met bijvoeging dat dezelve al te gering is. De kapitein of de koopman verhoogt dezelve, tot genoegen van den ambtenaar, en de zaak is er mede geëindigd. Zoodanige handelwijze vordert de noodzakelijkheid, om hier het middelpunt des West-Indischen handels te behouden, te meer daar in deze nabuurschap het Zweedsche eiland *Bartholomeus* ligt, dat door deszelfs vrijhaven eene dreigende houding als mededinger van *St. Thomas* aangenomen heeft. Toen ik op het laatstgenoemde eiland mij bevond, verhaalde men, dat de Gouverneur der kolonie op een gastmaal, hetwelk hij meermalen aan de kooplieden gaf, gezegd had, dat, zoo hij de inkomende en uitgaande regten volgens het tarief stiptelijk wilde invorderen, de Koning van *Denemarken* over weinige jaren geld zou moeten overzenden tot onderhoud der ambtenaren, terwijl Zijne Majesteit, in den tegenwoordigen toestand van zaken, jaarlijks nog een saldo ontvangt.

Minder toegevend is men hier omtrent het havenmeestersgeld, de ligplaats der schepen, paspoorten en andere uitgaven van dien aard. De Nederlandsche brik, waarop ik mij bevond, moest tot dat einde zulk eene groote som betalen, dat deze verre overtrof de onkosten, welke ooit op *Curaçao* in die opzigten geheven werden. Nog hooger en drukkender zijn op *St. Thomas* de belastingen, welke er op de pakhuizen, woningen en landerijen gelegd zijn; doch men berekende, dat deze gemakkelijker konden betaald worden, naarmate de handel meer bloeide, en daardoor grooter vertier van al het belaste ontstond.

Intusschen zal *St. Thomas* geene uitzondering maken op het gewone lot, dat alle groote handelplaatsen op de wereld ondergaan hebben. Het heeft deszelfs toppunt bereikt, en is sedert eenige jaren reeds merkelijk aan het dalen. Er wordt nog wel een levendige handel gedreven, doch weinig winst gedaan; zelfs zegt men, dat sommige groote handelshuizen in Engeland en Duitschland hier van tijd tot tijd aanzienlijke verliezen ondergaan, terwijl weder andere verpligt zouden zijn den handel voort te zetten, om zich staande te houden. Deze verminderde winstgevende handel is misschien de oorzaak, dat onze voorzigtige Amsterdamsche kooplieden, die nog kortelings ieder jaar een paar scheepsladingen derwaarts pleegden te zenden, zich thans geheel van deze vaart schijnen te onttrekken.

Daarenboven zijn er in den loop der wereldsche zaken een paar omstandigheden gekomen, die niet anders dan zeer ongunstig voor den handel op *St. Thomas* wezen kunnen. De eerste is deszelfs sterk afnemende betrekking op de republiek *Venezuëla*. Zoo lang de oorlog tusschen *Spanje* en *Columbia* bestond, zette *St. Thomas* zijn' handel, reeds

vroeg vóór de omwenteling begonnen, bestendig voort, en werd zelfs de stapelplaats van een' handel tusschen de voor de onafhankelijkheid strijdende Spaansche bezittingen op de vaste kust en het Moederland. De Columbianen zijn, als afstammelingen der Spanjaarden, zoodanig gehecht aan de voortbrengselen van het Moederland, dat zij dezelve niet ontberen kunnen, bijv.: zij geven aan de Spaansche wijnen de voorkeur boven de beste Fransche soorten; zij zijn zoo gewoon aan het slechte Spaansche schrijfpapier, dat het beste Engelsche en Hollandsche op de kust onverkocht blijft. Daarentegen kunnen de Europesche Spanjaarden de *cacao* niet missen, die in hunne voormalige bezittingen op het vaste land gekweekt wordt. Hierdoor ontstond er, door middel van *St. Thomas*, een voortdurende handel tusschen *Spanje* en deszelfs voormalige bezitting *Venezuëla*. Men schatte het getal vaartuigen, die te *St. Thomas* den gemelden handel onderhielden, op 25. Thans echter heeft er te dien opzigte eene groote verandering plaats gehad. Het Spaansche Gouvernement, uit meer liberaler grondbeginselen handelende, heeft niet alleen de inkomende en uitgaande regten op deszelfs kolonien in *West-Indië* verminderd, maar zelfs den handel tusschen de kolonien en *Terra Firma* door middel van onzijdige vlaggen toegestaan. Het verlicht bestuur van *Venezuëla* is hierin nog een' stap verder gegaan, en heeft de havens opengesteld voor Spaansche vlaggen.

Een' anderen maatregel heeft het Spaansche Gouvernement genomen, waardoor de handel op *St. Thomas* thans reeds aanmerkelijk lijdt: het heeft, namelijk, de haven van het vruchtbare eiland *Porto-rico* voor alle vaartuigen opengesteld, en aan dezelve zoo vele voorregten verleend, dat het

eene vrijhaven gelijkt. Hierdoor heeft *St. Thomas* zijn' handel op deze plaats verloren, en in *Porto-rico* een' mededingenden nabuur bekomen, die het ten val brengen kan. De uitwerking van deze verandering zag men reeds op *Curaçao* in 1833—35, toen daar vele Noord-Amerikaansche vaartuigen van *Porto-rico* verschenen, om voor de terugreis zout in te nemen, welke vroeger van *St. Thomas* gewoon waren te komen.

Hoe vele goederen er jaarlijks hier worden in- en uitgevoerd, zelfs het getal vaartuigen, die uit *Europa* en *Noord-Amerika* hier aankomen, alsmede de bezoldiging der ambtenaren, het budget, enz. behooren allen onder de verborgenheden; althans de Almanak zwijgt er van, de Courant deelt er niets van mede, en de inwoners van het eiland betuigen het niet te weten.

De bevolking is in verhouding met den handel telkens toegenomen. Volgens den abt RAYNAL, bestond in 1773 het getal inwoners uit 4688, te weten: 336 blanken, 52 vrije gekleurden en 4296 slaven. Volgens WEST, in zijne *beschreibung von st. Croix*, was de bevolking ten jare 1789 groot 5266, namelijk: 492 blanken, 160 vrije kleurlingen, en 4614 slaven. Omtrent zoo groot schatte men dezelve naar VON HUMBOLDT, bij den algemeenen vrede in 1815; doch deze geleerde schrijver zegt, dat men het getal wel op 7000 inwoners stellen kan. In het jaar 1830 heb ik van een aanzienlijk inwoner van dat eiland eene schriftelijke opgave ontvangen, waarbij het getal als omtrent 13,000 bevattende werd aangegeven; namelijk: 3,000 blanken, onder welke 500 Joden zijn, 3500 vrije gekleurden en 6500 slaven. Hoewel deze opgave al te zeer in ronde getallen bestaat, om geheel naauwkeurig te zijn, zoo komt mij echter dezelve

niet als overdreven voor, althans niet wat aangaat het getal blanken en de daaronder begrepene Joden, noch dat der vrije kleurlingen, uit aanmerking, dat mij, toen ik hier was, de bevolking veel grooter toescheen dan vroeger door den Abt RAYNAL en later door VON HUMBOLDT is opgegeven, en uit aanmerking, dat er, sedert langen tijd, alleen van *Curaçao*, jaarlijks een aanzienlijk getal van bovengenoemde personen zich hier vestigden.

Voor deze bevolking, welke de koophandel hier zamenbrengt, en zeer groot is in vergelijking van den geringen omtrek des eilands, is een ruime voorraad van hoven en regtbanken. De Gouverneur, die ondergeschikt is aan den Gouverneur-Generaal der Deensche West-Indische bezittingen, verblijf houdende te *Christiaanstad*, op *St. Croix*, heeft bij zich een' geheimen raad, bestaande, behalve uit een' Secretaris, uit de twee hoofd-ambtenaren, van welke de eene belast is met de administratie van 's Lands gelden en de andere het opzigt heeft over het tolwezen.

Dat eene wijze en zachte, en eene willekeurige en harde regering onafhankelijk is van den uitwendigen vorm eens stelsels, heeft men in den loop der gebeurtenissen genoeg gezien. De eerste zag men dikwijls bij eene zoogenaamde despotieke, terwijl de laatste al te zeer bij eene republikeinsche plaats had; hetgeen uit den aard der zaak meestal voortvloeide, naardien bij eene verandering ten gunste der laatste de onrustigste en heetste hoofden zich aan het bestuur stellen, en aan hunne begeerten en hartstogten alles opofferen.

Op *St. Thomas* is de regering zoo *absoluut* als die van deszelfs Moederland, maar men hoort aldaar nooit een woord van beklag of van ontevredenheid over de regering. Te meer opmerkelijk is dit, als men in aanmerking neemt, de perso-

nen op dit eiland, — welke, zoo ver de aanzienlijke aangaat, grootendeels bestaan uit wereld-burgers, thans *synoniem* met *filosophen*, — en den tijd, namelijk, den tegenwoordigen van verlichting, waarin ieder, die wat *raisoneren* kan, of het vermogen bezit, om zijne gedachten op het papier te brengen, gelooft, dat alles volmaakt zou wezen, zoo de regering naar zijne denkbeelden, die helaas! dikwerf op al te weinig nederigheid des harten, doorzigt en ondervinding gegrond zijn, handelen wilde.

Buiten genoemden geheimen raad, is er nog een hoofd- of koloniale raad, waarin de Gouverneur met deszelfs Secretaris en 4 andere hoofd-ambtenaren zitting hebben; vervolgens een burgerraad (gemeente-bestuur) en een geregtshof van justitie; en eindelijk een vrederegt en een raad (*dealing-court*) om kleine handelszaken te vereffenen.

Als men die groote straat, waarin de aanzienlijke pakhuizen zijn, verder door wandelt, verminderen allengs de groote gebouwen, en treft men kleinere huizen aan, tusschen welke het vol is van winkels, waarin die eenvoudige, goedkoope, alledaagsche drank, de rum, verkocht wordt. Men behoeft niet eens te vragen, in welk huis die drank te koop is, men zou er, met de oogen digt, op de reuk afgaande, zeker inloopen. Hebben onze vaderlandsche jenever-huizen, bij het openstaan van deuren of vensters, reeds zulk eene verleidelijke uitwaseming, dat het den liefhebberen hard valt, om voorbij te gaan, veel erger is het te dien opzigte met de rumhuizen in *West-Indië*. Hetgeen echter hierin verkocht wordt, verdient eigenlijk niet den edelen naam van rum, het is *kill-devil*, de geheel versche en voor

een fatsoenlijk mensch schier ondrinkbare distellatie van Melasse. Deze is op een' afstand merkbaar door de sterke en onaangename lucht, welke zij van zich afgeeft. De goede oude rum is daaraan kennelijk, dat zij in het geheel geene reuk meer bezit. Aan deze meerdere of mindere reuk van den rum beoordeelt men oppervlakkig terstond de hoedanigheid van dezen drank. Wordt ons in *West-Indië* een rum-grog aangeboden, en men ontwaart die rum-lucht, bij het openen van het fleschje, men bedenkt zich niet zelden, en geeft voor, een jenever-grog te *prefereren*. Van daar ook, dat er geen drank bestaat, waarvan het verschil in prijs zoo groot is als bij de rum; geheel versche koopt men voor 5 of 6 stuivers Ned. de flesch, terwijl men 2, 3 of 4 gulden betalen moet voor eene flesch goede rum; zeer oude is zelfs voor geen geld te bekomen. Het laat zich wel begrijpen, dat het den drankverkoopers aan geene *recepten* ontbreekt, om versche rum oud te maken; doch de *ingredienten*, welke daartoe gebruikt worden, laten een' vreemdsoortigen smaak achter. De tijd alleen maakt door uitdamping en het verlies van onzuiveren olieachtige bestanddeelen dezen drank aangenaam en minder schadelijk. Deze werking evenwel kan eenigzins bespoedigd worden, door gestadig de rum uit het eene vat in het andere te laten druppelen, en daardoor gelegenheid te geven, dat de onaangename dampen zich spoediger in de lucht oplossen. De rum, daarenboven, moet oorspronkelijk van eene goede soort zijn, hetgeen niet overal noch ieder jaar hetzelfde is. Op *Suriname*, bijvoorbeeld, en op gansch *Guyana*, wordt geene goede rum gemaakt, men gelooft dat de grond daar al te vochtig is. Ook op alle eilanden is dezelve niet even goed; *St. Croix* en *Jamaïca* munten boven allen uit. Deze me-

dedeeling heb ik pligtmatig geoordeeld hier te moeten geven tot nut en dienst van den sterke dranken minnenden Lezer, opdat hij zich geene versche en slechte rum, die evenwel door de overzeesche reis eenigzins verbeterd is, voor zeer goede en oude laat in den mond stoppen, en opdat hij niet, bij het drinken van een glaasje rum als likeur, zijne oogen opheft van verrukking over dien heerlijken drank, waarvan zijn buurman op eenige schreden afstands de geringe hoedanigheid door den reuk kan gewaar worden.

De genoemde straat maakt dan, zoo als ik zeide, de grootste en aanzienlijkste der stad uit. Achter dezelve, reeds op een' hoogeren grond, ligt eene andere, tamelijk breed, doch niet lang doorloopende. Vervolgens komen er tegen den berg gebouwde woonhuizen, die, hoewel niet regelmatig, zoo wat ligging als bouworde betreft, echter een bevallig voorkomen hebben, koeler zijn dan de in de straten staande huizen, en over deze heen een ruim uitzigt in de baai bezitten.

Aan de andere zijde komt de vermelde groote straat uit nabij de landingsplaats, in welker nabuurschap de vroeger beschrevene hoofdforteres ligt. Hier in eene schuinsche rigting, noord-oostwaarts, voortwandelende, gaat men voorbij de kleine doch smaakvol nieuw gebouwde Deensche Luthersche kerk. In deze zou binnen weinige weken, voor de eerste maal, dienst gedaan worden; tot derzelver opbouw had de Nederduitsche Hervormde gemeente op dit eiland eene aanzienlijke som gegeven, op voorwaarde, van mede daarvan gebruik te mogen maken.

Vervolgens treft men een vierkant plein aan, met frissche

en digt op elkander staande kokospalmboomen beplant, welke met de kleine doch net gebouwde houten woningen een regt West-Indisch, en, naar de afteekeningen geoordeeld, een Oostersch gezigt opleverden. Van dit plein loopen verscheidene wegen hooger tegen den berg op. Ik volgde er een', die mij op een ruim grasplein bragt, aan alle zijden, behalve aan dien kant, waar de berg zich verheft, met kleine houten doch met verw wel onderhoudene huisjes omringd. Het was eene buurt van vrije Negers en kleurlingen. Toen ik er kwam, zag ik voor een dier huisjes een groot getal zeer net gekleede Negers en kleurlingen zitten. Ik begreep terstond, dat hier eene begrafenis zou plaats hebben, en nabij komende, zag ik ook in het huisje eene kist staan, met brandende kaarsen, rondom welke vele vrouwen op hare knieën lagen, hoorbaar biddende; de mannen, die buiten zaten, wachtten onder het drinken van rum of jenever met water, naar het oogenblik, dat de kist gesloten en buiten gebragt werd, waarop zij zich paarden en de overledene tot aan het graf volgden.

De gekleurde lieden in *West-Indië* hebben dit met de blanke bewoners gemeen, dat zij eene groote belangstelling bezitten, om eene aanzienlijke begrafenis te hebben, bij welke gelegenheid het, door de zucht der menschen, om de eentoonige levenswijze, zoo veel mogelijk, af te wisselen, zelden ontbreekt aan eene talrijke schare, die de laatste eer aan den overledene komt bewijzen. Een Europeesch hoofdambtenaar op *Curaçao*, die met eene inboorlinge gehuwd was, verhaalde mij eens, dat zijne echtgenoot, opmerkende zijne zucht om zich van het bijwonen van begrafenissen te onthouden, hem gezegd had: »indien gij zóó doet, dan zullen de menschen ook niet bij uwe begrafenis willen ko-

men." Of deze voorspelling bewaarheid is, weet ik niet, want de genoemde hoofd-ambtenaar is gestorven, terwijl ik in *Nederland* was; doch ik geloof zulks niet, dewijl er vele redenen bestaan, die menschen van dezelfde kleur en godsdienstige belijdenis, bij eene begrafenis te zamen brengen. Behalve de bovengemelde zucht, om de eenzelvige levenswijze af te wisselen en den loop des tijds door de bijwoning van gewigtige voorvallen te gevoelen, komen hier nog bij: overvloed van tijd; het verlangen om des avonds, wanneer meestal de begrafenissen plaats hebben, uit te gaan; de dienst, welke men er door bewijst aan de naaste betrekkingen des overledenen, die het nog lang onthouden, wie al of niet bij de begrafenis zijn tegenwoordig geweest. Daarenboven is er een zeker getal drinkebroers, die bestendig bij alle begrafenissen van blanke personen zich laten vinden in hunne zwarte kleeding, aan welke men uitwendig zien kan, dat dezelve sedert onheugelijke tijden tot dit einde gediend heeft. Aan thee, wijn en sterke dranken mag er bij eene begrafenis geen gebrek wezen; de familie des overledenen spant, ook bij minder ruime omstandigheden, alle krachten in, om hetgene bij eene aanzienlijke begrafenis behoort, zich aan te schaffen. De vrije kleurlingen, die in *West-Indië* eene *caste* op zich zelven uitmaken, zijn in *bussen* — althans op *Curaçao* weet ik dit in het zekere —, waartoe zij maandelijks eene kleinigheid bijdragen, om bij een sterfgeval eene aanzienlijke begrafenis te hebben. Dit laatste verschijnsel moge ons eene draad in de hand geven, die ons, zoo wij dezelve vervolgen, tot het besluit brengt, dat als de gang des tijds meerdere behoeften dan de voeding des ligchaams, meerdere zucht naar gemak, kunstgevoel en weelde (*luxe*) doet ontstaan, er ook eene meerdere zorg en arbeidzaamheid moet geboren wor-

den; en dat, als de omstandigheden gunstig zijn ter ontwikkeling eener meerdere beschaving en naauwere gezellige verkeering, deze uitkomst overal onder de menschen zal plaats hebben.

Op een' anderen dag, op dit plein met kokospalmboomen komende, sloeg ik den breedsten weg in, die mij oostwaarts voerde, waar de stad eindigt. Hier treft men een schoon landelijk tooneel aan, het penseel eens schilders waardig, dat vooral veroorzaakt wordt door de gunstige ligging eener suikerplantaadje in eene vallei, toebehoorende aan den Israëliet GOEDMAN. Aan dezen weg zette ik mij op eene kleine hoogte neder in gezelschap van den jongeren heer VAN VLIERDEN en een zeer geschikt Deensch koopvaardijkapitein, dien ik meermalen op *Curaçao* ontmoet had, — en zag vele wandelaars en eenige paardrijders, die hier, als de zon in het westen begint te dalen, van dit heerlijk uur komen gebruik maken, om zich eens te vertreden, en bij het einde van een' warmen dag de koele avondlucht in te ademen.

Ik sprak zoo even van eene Nederduitsche Hervormde kerk (indien echter de Lezer er op gesteld is, om de meer naar het oude en oorspronkelijke zwemende benaming te behouden, dan leze hij, zoo als men zulks veeltijds hoort uitspreken, de *Griffermeerde* kerk): het zal bij menig een onbekend wezen, dat er zoodanig eene op *St. Thomas* bestaat, omdat de voortgaande tijd het uit de geheugenis van het nageslacht gewischt heeft, dat de Nederlanders de eerste volkplanters waren op de *Virginie*-eilanden.

Volgens vroegere geschiedschrijvers (*), zouden, zoo als ik boven reeds aanhaalde, de meeste blanke inwoners dezer eilanden van Hollandschen oorsprong zijn. Dit is zeker wel wat overdreven, dewijl het grootste deel der bevolking door later komende vreemdelingen ontstaan is; evenwel schijnt hun getal groot genoeg geweest te zijn, om eene Hervormde kerk te stichten, en een' Predikant uit *Nederland* te ontbieden. Waarschijnlijk zullen daartoe de Franschen, die door godsdiensthaat en vervolging hun Vaderland ontvlugten moesten, en zich op dit eiland nederzetteden, veel bijgedragen hebben. Het kerkefonds, waaruit men tot op het laatst der afgeloopene eeuw nog een' Nederduitsch Predikant onderhield, is thans nog zeer aanzienlijk; oorspronkelijk is het uit de eerste tijden der nederzetting van de Hollanders op dit eiland, en werd later vergroot door een kapitaal, door zeker Heer DE WEND aan hetzelve nagelaten.

Toen ik op *St. Thomas* was, verhaalden mij de kerkeopzieners (*Church wardens*), de heeren WOOD en VAN VLIERDEN, — welke laatste, bij zijn overlijden, vervangen is door JAN DE MAN GUEYLE, — dat zij op eene aanzienlijke jaarwedde uit *New-York*, in *Noord-Amerika*, een' Predikant van de Nederduitsche Hervormde gemeente wachtende waren. Dat zij zoodanig een' niet ontboden hadden uit Nederland, was daaraan toe te schrijven, dat de Hollandsche taal hier bijna niet meer gesproken wordt; de oudsten der gemeente verstaan dezelve nog wel, maar het thans bloeijende geslacht drukt zich in het Engelsch uit. De genoemde Pre-

(*) OLDENDORP, *Geschichte der Brüdermissionen in den Dänischen Inseln*, 1777. WEST, *beschreibung von St. Croix*, Cop. 1794.

dikant is kort daarna hier aangekomen; hij heet Mr. LABAGH, en heeft mij het genoegen aangedaan, een' vriendelijken brief te zenden, met bijvoeging van een exemplaar der handelingen van de *sijnode* der Nederduitsche Hervormde kerk (*Dutch reformed Church*) in *New-York*. De hoegrootheid der gemeente kan ik niet opgeven, alleen weet ik, dat het getal van derzelver leden op omtrent 300 begroot wordt.

Behalve deze bestaat hier eene Deensche Luthersche gemeente, tot welke de ambtenaren en de bezetting behooren, en in welke 2 predikers dienst doen. Vervolgens vindt men er eene Engelsche kerk, die een' Predikant bezit, en derzelver dienst in de zaal der vrijmetselaarsloge pleegde te verrigten. De zwarte en gekleurde bevolking behoort of tot de Moravische broedergemeente of tot de Roomsche kerk: de laatste bezit thans het grootste gedeelte. Eindelijk nog is er eene *Synagoge*, bij welke zich echter geen Rabijn bevindt, evenmin als bij eenige andere in *West-Indië*.

Van de godsdienstige gesteldheid dezer onderscheidene gemeenten, verkies ik, om bij mij voldoende redenen, niets te melden. Alleen moet ik hier aanmerken, dat ik, hoewel geen voorstander zijnde van het vieren des *Sabbath's* naar de letter der Mozaïsche wetten, en eene overdrijving ook te dezen opzigte, zoo als ik zulks in het land der tegenstrijdigheden, in *Noord-Amerika*, zag, afkeurende, — het eene ontheiliging van den dag des Heeren noem, dien men zelfs naar de regelen der welvoegelijkheid ter instandhouding van den eerbied en de aanbidding van het Opperwezen, godsdienstig behoorde te vieren, als men in plaats van naar die gestichten, waar de gemeenschappelijke hulde aan God wordt uitge-

oefend, naar winkels en pakhuizen gaat, die openstelt, en koopt en verkoopt, als op elken anderen dag der week.

Zoo lang ik mij in het hôtel van APOLLO ophield, besteedde ik het eerste uur van den dag, om een weinig verder te wandelen dan ik gewoon was des avonds te doen. Eens ging ik het buitenverblijf van den Gouverneur bezoeken. Dit ligt, zoo als ik vroeger zeide, ten oosten der baai op een' aanzienlijken heuvel. De weg, die daar tegen opslingert, was breed, wel onderhouden, en leverde, telkens meer, naar mate men hooger kwam, een wonder schoon en ruim uitzigt op. Op dezen weg ontmoette ik een Deensch soldaat, die aan gelaat en kleeding het voorkomen had, als ware hij dien nacht aan den zwier geweest. Hij zocht een praatje met mij te maken, waarin ik gaarne te gemoet kwam, om eens te onderzoeken, of ik, buiten mijn weten, de gave had van Deensch te kunnen spreken. De soldaat echter stelde mij niet in de gelegenheid mijn onderzoek te volbrengen, want hij sprak mij in het Hoogduitsch aan, en bragt zonder eenige inleiding datgene uit, wat hem toen het meest op het hart lag, namelijk: »*heute nacht sind wieder zwei abmarchierd.*" Ik begreep deze uitdrukking terstond duidelijker dan menigeen mijner Lezers zal doen. De beteekenis daarvan is: »er zijn dezen nacht weder twee Deensche soldaten gestorven." Ik antwoordde hem, dat zulks niet te verwonderen was, want dat die Deensche soldaten — hij natuurlijk niet, maar zijne kameraden — dronken als de visschen, met dit onderscheid, dat de drank der laatsten uit water bestaat, terwijl de eersten rum gebruiken. Zulks was, als men de wijze van spreken er bij in het oog houdt,

inderdaad de waarheid. Een paar nachten geleden, werd ik door een groot geraas uit den slaap gewekt; ik opende het venster, en zag, dat twee soldaten van de wacht een' dronken kameraad droegen, die hun door zijn spartelen vrij wat werk verschafte; de daarbij zijnde onderofficier *prügelde* hem van tijd tot tijd, waarop hij zulk een geweldig geschreeuw maakte, als men uit eene Deensche keel verwachten kan. Toen ik dit aan mijne kennissen verhaalde, zeide men mij, dat de onmatigheid in sterken drank op eene ongeloofelijke wijze onder de bezetting heerschende was. Ik wist dus reeds, vóór ik dien soldaat op den berg ontmoette, dat de Deensche krijgslieden, met en benevens de Engelsche en Nederlandsche bezettingen in *West-Indië*, in het drinken van sterke dranken, de eer der noordsche volken van *Europa* ophielden, en dat er onder deze allen wel matigheid-societeiten mogten opgerigt worden.

De Gouvernements-buitenwoning is gebouwd in den smaak van huizen op onze vaderlandsche buitenplaatsen, en gelijk deze omgeven met wandelingen en perken. Het huis stond ledig, dewijl de Gouverneur der kolonie zich te *Koppenhagen* bevond.

Nu ik het van een ander gehoord heb, wat dit oude en vervallene gebouw is, hetwelk op eene andere hoogte staat, digt bij die, waarop de buitenwoning des Gouverneurs gevonden wordt, kan ik het den Lezer mededeelen. Het is een overgebleven kasteel uit de tijden der *Flibustiers*. Zoodanige gebouwen zijn er drie op *St. Thomas:* het eene in het fort aan de baai, het andere noordwaarts van de stad tegen den berg, en het derde op den heuvel nabij des Gouverneurs buitenwoning. Deze laatste is een ronde platte toren, tusschen de 40 en 50 voeten hoogte en 20 en 30 voeten

breedte, veel gelijkende op die vormen of ovens, welke in *Nederland* tot kalk branden dienen. Men klimt op denzelven langs een' spiraalvormigen trap, en ziet rondom schietgaten. Die torens waren roofnesten in een' nog uitgebreider zin dan eens de burgten aan de oevers des *Rijns* geweest zijn, wier overblijfselen de volle aandacht des reizigers opwekt. Zij toonen door eene duurzaamheid van twee eeuwen, onder deze luchtstreek, dat zij hecht en sterk gebouwd zijn. Men heeft dezelve op *St. Thomas* onaangeroerd gelaten, misschien daarom, dat men op plaatsen, waar alles nieuw, helder en vrolijk is, als of land, stad en bewoners eerst onlangs daar verschenen zijn, meer waarde hecht dan elders aan gedenkstukken, die een voorgeslacht in het geheugen roepen, en eenigen indruk van somberheid geven, of ook dat men eene herinnering aan de eens zoo beruchte en vreeselijke *Flibustiers* bewaren wilde. De nagedachtenis aan deze verflaauwt allengs met den loop des tijds, en wordt slechts nu en dan eens verlevendigd door romanschrijvers, die de stof voor hun onderwerp van hen ontleenen; doch de verrigtingen dezer *Flibustiers* maken een belangrijk tijdvak in de geschiedenis der nieuwe wereld, en zijn de sprekende bewijzen, dat de menschen onder iedere luchtstreek tot moed, krachtsinspanning en dapperheid in staat zijn, als er slechts de noodige prikkels voor gevonden worden.

De naam van *Flibustier* wordt door eenigen afgeleid van het Hollandsche *vrijbuiter* (*), door anderen van een En-

(*) De hoofdbron, waaruit men de daden en lotgevallen der *Flibustiërs* geput heeft, is een werk van een' Hollander, die zelf onder deze zeeroovers gediend had, met name, A. O. ESQUEMELING, en werd gedrukt te *Amsterdam* in 1678,

daaruit, bij eenen vrede, arm en ongelukkig naar huis te gaan. Honderdmalen is deze onregtvaardigheid en tegenstrijdigheid met de oorlogsgebruiken te land vermeld, maar het zijn stemmen geweest, roepende in de woestijn. De Fransche gedeputeerde CH. DUPIN schreeuwt, in zijne wetenschappelijke reis in Engeland, wee! en ach! over dit heilloos gebruik: en toen in 1831, bij de blokkade onzer kusten, de Hollandsche koopvaardijschepen in de Fransche havens gesleept werden, waren er nog eenige gedeputeerden braaf genoeg, om te klagen over deze schending van wetten en verdragen; maar toen was het ook diezelfde CH. DUPIN, die, zich verbonden hebbende, het toenmalige Fransche ministerie te ondersteunen, het eerst dezen zoogenaamden dwangmaatregel in zijne bescherming nam. Honderden stemmen zullen zich nog tegen deze kaapvaart verheffen, zelfs op plaatsen, waar men gewoon is, naar dezelve te luisteren; maar zij zullen steeds als te vergeefs roepende bevonden worden. Waarop deze mijne *prophetie* rust, verkies ik weder niet te zeggen.

Uit gemelde kaapvaart, bij een' oorlog tusschen zeemogendheden, nu ontstaat zeerooverij. Wat de mensch gedeeltelijk of geheel ten voordeele van een ander verrigt, is hij geneigd voor zich zelven te doen, en wel met veel meer moed en krachtsinspanning. Wat hij een' tijd lang gedaan heeft met eene vergunning en alleen tegen den vijand, zal hij ook weldra, als de gelegenheid zich aanbiedt, zonder vergunning volbrengen, en uitstrekken tot hen, met welke hij eigenlijk niet in oorlog is: het laatste onder voorwendsel, dat deze den vijand gunstig waren, of met hem handelden; het eerste, aanvankelijk om zich van leeftogt en andere noodwendigheden te voorzien, daarna om bij eene lang

vergeefsche kruisvaart zich geld aan te schaffen, tot dat hij eindelijk uit vrees voor ontdekking zich zelven overhaalt, om het uitgeplunderde schip met deszelfs manschappen naar de diepte der zee te zenden. Dit verschijnsel is zoo oud als de oorlog tusschen zeemogendheden. Ik heb de vernieuwing van hetzelve gezien, in derzelver volle kracht en in alle de bovengenoemde omstandigheden, gedurende den krijg tusschen *Spanje* en deszelfs voormalige bezittingen in *Zuid-Amerika*, toen ik een 16tal jaren woonde in de nabijheid van het tooneel dezes oorlogs.

Op die wijze ontstond de roofstaat der *Flibustiers* in het laatste gedeelte der 16de en in het eerste der 17de eeuw, uit den oorlog tusschen *Holland* en *Engeland* tegen *Spanje*, waarvan de uitroeijing vrij wat meer moeite en langeren tijd gekost heeft dan thans in geheel andere omstandigheden noodig zou zijn.

Het is wel zeker, dat de zeerooverij in *Amerika* vroeger dan gedurende genoemden tijd heeft plaats gehad. Reeds in de levensbeschrijving van COLUMBUS wordt gewag gemaakt van roofschepen, die door gelukzoekers te *St. Domingo* uitgerust, en van wege de wettige regering vervolgd werden. De omstandigheid, dat de Spanjaarden in het ontdekte werelddeel onafmetelijke landen in bezit namen, moest noodwendig zeerooverij doen geboren worden; want *Europa* was uit den sluimer der middeleeuwen ontwaakt, en de geest opgewekt tot ondernemingslust en uitlandigheid. Daarenboven gevoelden de Spanjaarden een' tijd lang zich sterk genoeg, om de zucht van alles alleen te bezitten in te willigen, en de aankomst der vreemdelingen, die slechts daarin deel wilden nemen, te beletten. Dit moest aanleiding geven tot uitrustingen ter zee. Men vertrok waarschijnlijk niet

met het oogmerk om zeeroovers te worden, maar men keerde als zoodanig in *Europa* terug. De gedachte: » de mensch mag immers zijn eigen voordeel wel zoeken," was aan het voorgeslacht even zoo eigen als aan het tegenwoordige, doch de gelegenheden en omstandigheden gaven aanleiding, dat de grenzen, die daaraan thans in de burgerlijke inrigting door wetten en wederkeerig belang zijn vastgesteld, overtreden werden. Men verliet *Europa*, om in *West-Indië* en op de vaste kust van *Zuid-Amerika* handel te drijven met de oorspronkelijke bewoners of met de Spaansche bezittingen; kleine winsten te behalen, lag natuurlijk buiten de berekening, en de grootste konden alleen verkregen worden door iets weg te nemen, zonder er eenige waarde voor in de plaats te geven. Tegenstand deed hen de toevlugt tot wapenen nemen, en *Spanjes* magt maakte hen moedig en dapper. Doch zulks was nog geene stelselmatige zeerooverij, het was meer een gewelddadige smokkelhandel, die slechts nu en dan oversloeg tot buit maken en rooven. De gevestigde roofstaat der *Flibustiers* ontstond eerst tijdens den gemelden oorlog. Zij vonden beschutting bij de vijanden van *Spanje*, en kaapten op autoriteit. De moedigste, krachtvolste en dapperste lieden uit *Europa*, wier gemoed brandde van verlangen om te vechten en te rooven, vertrokken naar dit afgelegen oorlogstooneel, waar zij gelegenheid vonden, om aan hun verlangen te voldoen. Zij waren welkom bij de vijanden van *Spanje*, wier strijdmagt nog niet groot genoeg was, om hunne partij overal te bestoken, en wier eigene ondernemingen wel eens mislukten, omdat het hun ontbrak aan hetgene de *Flibustiers* in eene groote mate bezaten, namelijk, aan gehardheid in luchtstreek en ontberingen, aan krachtsinspanning en strijdlust. Het handwerk, dat zij dreven, ver-

broederde de afzonderlijke korpsen, en maakte hen tot een voor *Spanje* geducht ligchaam. Hunne avonturen maakten in *Europa* een groot gerucht, en lokten velen uit, de Atlantische zee over te steken, en zich bij de *Flibustiers* te voegen. Hunne euveldaden werden met een verschoonend oog aangezien, omdat dezelve met een' ongeloofelijken moed (*) en met dapperheid volbragt werden, en wel op een' tijd, waarin men nog geloofde, de misdaden der Spanjaarden jegens de Indianen te mogen wreken. Daarenboven verloochenden zij te midden hunner gruweldaden den oorspronkelijken goeden aanleg van den mensch niet, en gaven wel eens bewijzen van edelmoedigheid en verschooning. Hoewel zich verdeelende in twee soorten, Engelsche en Fransche *Flibustiers*, en voordeel doende met de vlaggen dier volken, gehoorzaamden zij echter derzelver regeringen niet, maar handelden op zich zelven, en kozen hunne eigene opperhoofden. Het doel en de vruchten hunner avonturen, den buit, bragten zij niet altijd op in Engelsche of Fransche havens, maar maakten roofnesten van de kleinere en oostelijke *Antillen*, die niet door de Spanjaarden bezet waren, waardoor zij de grondleggers werden van de tegenwoordige Engelsche en Fransche oostelijke eilanden in *West-Indië*.

Zoo ontstond in de nieuwe wereld de roofstaat der *Flibustiers*, die in de laatste helft der 17de eeuw zoo geducht werden, dat zij de sterkste steden der Spanjaarden op de vaste kust aanvielen en veroverden, dat zij landwaarts indrongen, en overal den schrik voor hunne daden verspreidden, en dat

---

(*) Men vindt vele hunner daden vermeld door DE RAYNAL in het 1ste deel van zijne *geschiedenis der beide Indiën*, bladz. 50 en verv.

zij, kaap *Hoorn* omzeilende, in de stille Zuidzee verschenen, om daar hunne strooptogten voort te zetten. Doch toen had ook deze roofstaat zijn toppunt bereikt, en begon in zijn wezen te zinken, en allengs te verdwijnen, omdat de tijden, die zijn bestaan ontwikkeld en begunstigd hadden, voorbij waren. De Europesche mogendheden hadden er het grootste belang bij, dat een regeringlooze staat ophield te bestaan, die voor hen zelven geducht begon te worden, en de ontwikkeling der burgerlijke maatschappijen verhinderde. Zij lieten daarom hun gezag gelden op die eilanden, waarop de *Flibustiers* zich nedergezet en zelfs reeds den landbouw begonnen hadden. Sommige dezer zeiden hun onrustig en avontuurlijk leven vaarwel, en werden West-Indische planters; anderen gingen in de krijgsdienst over bij de Engelschen en Franschen, en vonden nog menigwerf gelegenheid hnnne geliefkoosde bezigheid, het vechten en rooven, op eene helaas! wettiger wijze uit te oefenen. Zoo bestond de uitrusting onder den Admiraal d'Estrées, ten jare 1678, om *Curaçao* te veroveren, gedeeltelijk uit *Flibustiers* (*); en de strooptogt van den beruchten de Cassard (†), — welke omstreeks het jaar 1712, toen de wapenstilstand tusschen de *Nederlanden* en *Frankrijk* reeds gesloten was, Hollandsch *Guijana* en het eiland *Curaçao* zoo gevoelig trof, — was nog geheel in den geest en smaak dier zeeschuimers. Om dezen eens zoo magtigen roofstaat spoedig te doen verdwijnen, namen de Engelschen en Franschen deszelfs opper-

(*) Zoo als ik vermeldde bij de beschrijving dezer onderneming en derzelver mislukking, voorkomende in het 1ste deel mijner reizen, bladz. 271, enz.

(†) Zie het gemelde 1ste deel bladz. 277, enz.

hoofden in hunne dienst, en overlaadden deze met eerbewijzen. MORGAN, de veroveraar van *Panama*, werd vice-Gouverneur op het Engelsche eiland *Jamaïca*. De Fransche regering benoemde den dapperen GRAMMONT tot onder-Gouverneur op *St. Domingo*, en den Hollander LOURENS DE GRAAF, die in kracht en moed naauwelijks zijne weêrga kende, tot majoor dier kolonie.

Doch de zeerooverij was hiermede niet ten eenemale uitgeroeid. De overblijfsels der *Flibustiers* nestelden zich in den aanvang der 18de eeuw in den archipel der *Bahamma's*; zij hielden allen voor vijanden, die zij op de zee ontmoetten. Aan de vereenigde pogingen der zeemogendheden gelukte het, deze schaduw van den roofstaat der *Flibustiers* geheel uit te roeijen, en daardoor aan *West-Indië* eene rust te schenken, welke het noodig had, om tot dien bloei en die welvaart te komen, waarvan gedurende de 18de eeuw de vruchten over *Europa* verspreid zijn.

Op een' anderen morgen, verliet ik vroegtijdig mijne woning, om te zien waar het westelijk einde der stad mij brengen zou. Die lange straat doorgaande, welke eerst opgevuld is met groote pakhuizen en daarna met kleine drankwinkels, kwam ik op eene plaats, die weinig schoons oplevert. Het is eene heuvelachtige streek lands, waar enkele kleine huisjes staan, geene groote vruchtbaarheid zich vertoont, en waar het gezigt op eenige op den berg staande suikerplantaadjen het grootste sieraad uitmaakt. Ik wilde reeds terug keeren, toen mijn oog het kerkhof ontdekte; om hetzelve

van nabij te bezigtigen, verdubbelde ik ongemerkt mijne schreden, wel tevreden van toch iets merkwaardigs op mijne morgenwandeling gevonden te hebben.

Het is wel opmerkelijk, dat als wij den vrijen gang aan onze neigingen geven, wij liever alle zinnelijke herinneringen aan den dood vermijden, maar evenwel gaarne een kerkhof, eene begraafplaats der dooden, bezoeken. Immers ontdekken wij op onze wandeling zoodanige rustplaats, wij zijn geneigd onze treden daarheen te wenden. Het is mogelijk, dat nieuwsgierigheid, om den uitwendigen aanleg van het kerkhof te zien, en de afbeeldingen en opschriften der graven en zerken te beschouwen, — het kan zijn, dat de verwachting van iets treffends onze schreden naar het kerkhof rigt, en de ontmoeting daarvan onze aandacht korter of langer stoffe ter beschouwing oplevert; maar zou er niet in ons hart eene streelende gewaarwording liggen: »Ik leef nog; ik bezit nog den schat der gezondheid; ik geniet nog de genoegens der aarde, — en wie weet, hoe lang dit alles nog mijn deel zijn zal, want ik ben nog ver af van den 70 of 80 jarigen leeftijd. Deze hier, wier grafzerken den wandelaar doen lezen, *wie zij eens waren*, zijn reeds als slagtoffers des doods gevallen: het is waar, ook eens graaft men voor mij eenen kuil, en dekt men mijne kleine woning met eenen grafsteen; maar dit kan nog ver af wezen, en als ik alle genoegens, die nog in een ruim verschiet voor mij liggen, genoten heb, eerst dán zal ik op de hoogte wezen, waar de bewoners van dit kerkhof zijn. Op eene der zerken vind ik immers het *plus ultra* (verder dan hier). Kom! *Geniet het leven!* Maar alles in eer en deugd, opdat, als ik eens mijn afgeloopen leven herdenke, en er achter moet zetten: *waarde genoten*, geene stem mij influistere: *maar met naberouw*

en wroeging, en met een huiverend opzien tegen eene verantwoording!

Die niet kan gelooven, dat het menschelijk hart wel eens geneigd is, dergelijke redenen op een kerkhof te houden, die beschouwe, als hij op die plaats komt, met opmerkzaamheid het gedrag der menschen, zelfs op den tijd, wanneer er een doode ter aarde besteld wordt. Eene treurige stemming verwacht men alsdan te regt, niet slechts bij de bloedverwanten des overledenen, die geacht kunnen worden dikwijls meer zichzelven te beweenen, van wege het verlies, door hen geleden, maar ook bij lijkdragers, genoodigden ter begrafenis en omstanders; want immers hier ziet men het vonnis vervuld: *Stof zijt gij, en tot stof zult gij weder keeren!* En hij, aan wien dit vonnis thans voltrokken is, verdiende, buiten alle andere betrekkingen, reeds als mensch onze belangstelling en deelneming. En echter zal men — misschien bij de meesten — eene opgeruimde gemoedsgesteldheid ontdekken, die somtijds zelfs tot lagchen overslaat bij een onbeduidend voorval, hetwelk anders naauwelijks een' glimlach zoude verdienen. De uiterlijke welvoegelijkheid dringt intusschen het gezelschap, hetwelk een' mensch naar het graf gebragt heeft, nog tot ernst; maar, van het kerkhof terugkeerende, verdwijnt die aangenomen ernst reeds aanmerkelijk, en, te huis komende, geeft men doorgaans maar al te zeer den ruimen tengel aan het: *Schep vreugde in 't leven!*

Ieder, die in *Parijs* geweest is, weet dat op zon- en feestdagen het kerkhof van *Père la Chaise* druk bezocht wordt door inwoners dier stad. Maar men zie nu deze menschen van het kerkhof terugkeeren: vrolijk en opgeruimd is hun gelaat, als hadden zij een' grooten voorraad levenskracht en vreugde opgedaan; onder lagchen en schertsen

begeven zij zich naar de wijnhuizen en kroegen, die hier in de nabijheid meer dan elders gevonden worden; op eenigen afstand wordt men reeds de luidruchtige vrolijkheid gewaar, die in dezen omtrek heerscht, door het schreeuwen en gillen, door het klinken der glazen en het breken van flesschen; de opgewektheid der gravenbezoekers is te groot om langer te blijven zitten; eenige muzijkinstrumenten geven het sein tot den dans, en het kerkhof *Père la Chaise* ziet zijne aanstaande prooi het »*schep vreugde in 't leven*" op eene wijze aan den dag leggen, die de grenzen van welvoegelijkheid overtreedt.

In het Hoogduitsche tijdschrift *das Ausland* vond men onlangs een tafereel der begrafenis van een' der zoogenaamde *morts celèbres*. Frankrijk verliest een' zijner bekwaamste veldheeren; kunsten en wetenschappen een' harer voornaamste priesters; het volk deszelfs grootsten lieveling. Welke gewaarwordingen vertoonen zich nu op het gelaat der duizenden en duizenden, die bij deze plegtigheid zijn zamengevloeid? »Alle soorten van gewaarwordingen," zegt de schrijver van dit tafereel, »behalve die van rouw en droefheid." Men zal waarschijnlijk terstond aanmerken, dat hierin weder een bewijs gevonden wordt van het ligtzinnig en losbandig karakter der Franschen; en niemand kan dit tegenspreken. Doch in het hart van den vrolijken Franschman ligt eigenlijk geene andere gesteldheid dan in dat van den somberen Spanjaard en den stuggen Engelander; het is het hart van den mensch, waaruit zich door de omstandigheden het gemelde verschijnsel ontwikkeld heeft; men zal zulks terugvinden bij den onbeschaafden zoogenoemden natuurmensch, die de uitvaart van zijn' bloedverwant of opperhoofd viert, en zelfs een' jaarlijkschen gedenkdag feestelijk houdt.

Men heeft het verschijnsel, dat de mensch op een kerkhof of bij eene begrafenis geneigd is opgewekt en levendig te zijn, dikwijls voor eene groote losbandigheid en zedeloosheid gehouden; men heeft die zucht, om, van eene begrafenis komende, zich weder aan het sterfhuis gezellig te vereenigen, voor eene overoude barbaarsche gewoonte verklaard, en het wel eens overdadig gebruik van wijn of sterken drank te dier gelegenheid aan eene zucht tot dronkenschap toegeschreven; maar men heeft er niet aan gedacht, dat eene geheime werking van ons hart tot dit alles den grond legde, en dat het gevoel van te leven en gezond te zijn, waaraan wij anders zelden gewoon zijn te denken, terwijl een ander opgehouden heeft dit te bezitten, den mensch ongemerkt wegsleept, en vervoert, om het goed, waarvan hij het bezit thans zoo sterk gevoelt, op den eigenen stond te genieten. Men bepale daarom niet naar de sterkere of zwakkere werking dezer neiging de meerdere of mindere waarde van den mensch: hij, wien de tranen langs de wangen biggelen, op het zien van het akelige zwarte kleed, dat over de lijkbaar hangt, is daarom niet de beste uit het gezelschap; maar men trachte het menschelijk hart in deszelfs gesteldheid te kennen, en zich zelven te bewaren, om niet onwetend misleid te worden; men poge aan die neiging eene goede leiding te geven, en dezelve ten nutte aan te wenden. Ook in die zucht, om zich in zijn eigen leven te verheugen bij den dood eens anderen, is het goede niet te miskennen, dat daarmede vermengd is, zoo men er door opgewekt wordt, om, nu wij herinnerd zijn, dat wij eerlang gaan *in het graf, waar geen werk, noch verzinning, noch wetenschap, noch wijsheid is, te doen, met onze magt, alles, wat onze hand vindt, om te doen.* (Salomo.)

26

Het is waarschijnlijk, dat het uitkomen dier neiging veel heeft bijgedragen, om het zoogenaamde bijzetten van een' overledene in stilte en op den vroegen morgen in *Nederland* meer in gebruik te brengen; doch zulks maakt in het geheel geen' indruk, en heeft den schijn, als of er eene aanstekende ziekte heerscht, en de gestorvene aan het oog zijner vrienden en bekenden moet onttrokken worden. Men moest, dunkt mij, eene begrafenis zoodanig inrigten, dat de opwellende neigingen des harten eene nuttige wijziging verkregen. Dit zou zeker niet beter kunnen bereikt worden dan door eene doelmatige rede van den Godsdienstleeraar bij het graf; maar zulks behoort onder de vrome wenschen, omdat, bij eene eenigzins uitgebreide gemeente, de Leeraar niet alle begrafenissen kan bijwonen, en dus het beklag en verwijt dier familiën over zich brengen zou, onder welke eene lijkstaatsie geweest, maar door den Predikant niet bijgewoond was. Het kwam mij dikwijls in de gedachte, om eene korte toespraak bij het graf te houden, wanneer bijzondere verpligting mij bij eene lijkstaatsie riep; doch een zeker voorval deed mij hiervan afzien. Gedurende de eerste jaren van mijn verblijf op *Curaçao*, namelijk, stierf aldaar de Columbiaansche Admiraal ERION. Hij was op *Curaçao* geboren, uit Nederlandsche ouders, die tot de Roomsche kerk behoord hadden; hij werd daarom met de plegtigheden der kerk, waarin hij gedoopt was, begraven. Achter zijn lijk volgde het aanzienlijkst gedeelte der blanke bevolking; ook mijn ambtgenoot en ik voldeden aan de uitnoodiging ter begrafenis, hetwelk den ouden en verdraagzamen Pastoor PIRAVANO een bijzonder genoegen verschafte. Aan onderscheidene menschen toch betuigde hij zijne blijdschap daarover, dat de beide Protestantsche Predikanten de plegtigheid

in de kerk hadden bijgewoond. De ceremoniën duurden zeer lang; zij werden gerekt en verdubbeld zoo veel men kon, want nooit was er op dit eiland zulk een aanzienlijk Roomschgezind personaadje begraven. Het orgel bromde gestadig voort, en de zwarte koorzangers zongen zoo goed als zij konden; er werden geene lichten in de kerk gespaard, en de wijkwast zwaaide gedurig heen en weder. Maar geenen indruk maakten alle deze omstandigheden op ons, oningewijden in de geheimen der Roomsche kerk; zelfs ons kunstgevoel werd er niet door gestreeld, hetwelk anders wel eens het geval was bij dergelijke gelegenheden, want daarvoor waren muzijk en gezang niet treffend genoeg. Toen wij uit de kerk naar de begraafplaats gingen, maakte iemand mij opmerkzaam op het gesprek van eenige Negers, welke naast de lijkstaatsie gingen. Zij waren ontevreden over de langdurige plegtigheid, welke in de kerk had plaats gehad. Een hunner zeide: »Dat geschiedt, omdat het een groot Heer is, die begraven wordt; maar als wij, die ook Roomsch zijn, sterven, dan worden wij even als de varkens naar het kerkhof gebragt." Deze man had gelijk. Hij tastte een misbruik in zijne kerk aan, dat bij de begrafenissen zeer in het oog loopt; want naar den korteren of langeren duur der lijkdienst, en het meerder- of mindertal der zielmissen, kan men ook de armoede of den rijkdom des overledenen opmaken. Dit onderscheid verdiende hier wel een billijk verwijt; en een Protestantsch Leeraar zou zich insgelijks daaraan blootstellen, wanneer hij bij het graf, waarin een lijk uit eene aanzienlijke familie nedergelegd wordt, eene lijkrede hield, en te huis bleef, als een mensch uit den geringen stand naar de plaats gebragt wordt, waar de wijze en de eenvoudige, de

rijke en de arme, de gebieder en de slaaf allen te zamen stof zijn.

Er kon echter een ander gebruik in onze kerk ingevoerd worden, dat eene lijkstaatsie voor alle onbetamelijkheden bewaarde, er den noodigen ernst aan bijzette, en aan den indruk, dien dezelve op ons hart maakt, eene nuttige leiding gaf. Wij bedoelen hier het lezen van een begrafenisformulier op het kerkhof. De treffende en schoone spreuken uit den Bijbel geven daartoe eene goede aanleiding, en geven er de vereischte kracht en het noodige gezag aan. De Predikant kon zulks voorlezen, en van die gelegenheid gebruik maken, om nog iets toepasselijks te zeggen, vooral wanneer de overledene een deugdzaam en verdienstelijk mensch geweest was. Waar de Predikant niet bij het graf tegenwoordig was, kon dit formulier gelezen worden door een' der bloedverwanten of vrienden van den overledene, des noods door den koster der kerk, of den aanspreker bij de begrafenissen.

Dit gebruik bestaat reeds, gelijk men weet, bij een groot gedeelte Protestanten, namelijk, bij de belijders der Engelsche Bisschoppelijke kerk. Ik heb de uitoefening daarvan dikwijls gezien en bijgewoond op onderscheidene plaatsen, zelfs op mijne standplaats *Curaçao*, waar zulks onder de aldaar wonende Engelschen, en ook onder Nederlandsche familiën, die aan Engelsche gehuwd waren, geschiedde. Een' goeden indruk maakte het op de omstanders, en het was altijd met stichting en vrucht, dat ik van zulk eene begrafenis terugkwam.

Eens zelfs heb ik dit formulier hooren lezen, waarbij omstandigheden kwamen, die voor ernst en stichting niet zeer gunstig waren, en waar echter alles met veel eerbied en

aandoening afliep. Toen ik uit de Vereenigde Staten van *Noord-Amerika* terugkeerde, stierf er onder weg, aan boord van het schip, een jong Advocaat uit *New-York*. Hij had de longtering, en meende, dat de warme en eenparige luchtstreek van *West-Indië* zijne dagen verlengen zou; maar zijn laatste uur sloeg reeds, vóór wij de helft van den weg derwaarts hadden afgelegd. Aan boord zijn de begrafenisplegtigheden, naar de omstandigheden, eenvoudig en kort: het lijk wordt in zeildoek genaaid, met eenige zwaarte van steen of ijzer voorzien, om het voor drijven te bewaren, een of twee malen van het eene naar het andere einde van het schip gedragen, en dan in het ruimste en diepste graf van den aardbol, in de zee, bijgezet. Ik had zulks eens gezien aan boord van een oorlogsvaartuig, waarmede ik een reisje naar de Spaansche kust deed, en meende, dat zulks ook met het lijk van mijn' overleden' reisgenoot zou geschieden; doch de broeder van den gestorvene, die mede aan boord was, en de Kapitein kwamen bij mij, met de vraag, of ik er iets tegen had, als het lijk aan boord bewaard werd. Ik zeide: *ja*, dewijl ik vreesde, dat het voor onze gezondheid nadeelig zou zijn, en wij er veelligt op *Curaçao* onaangenaamheden over krijgen konden. Ten einde hen te bewegen, om met het lijk volgens het gewone scheepsgebruik te handelen, merkte ik aan, dat het doode ligchaam slechts stof was, en spoedig zou ontbonden worden, om het even waar zulks geschiedde; dat de eigenlijke mensch niet meer bestond in dit stoffelijk omhulsel, maar in hoogeren kring leefde en werkte; en dat men nog wel eenige verpligtingen aan het lijk van dengenen, die het bewoond heeft, schuldig is, maar dat zulks nooit ten koste der levenden wezen mag. Doch op het vertoog van den

ontbrak, werd door de vruchtbaarheid der natuur vergoed. Het plantje of stekje, bij de begrafenis in den grond gezet, groeide spoedig op tot een' boom, die het graf overschaduwde, en rijpe vruchten daarop vallen liet. Het hekwerk rondom een graf was weldra met lianen omwonden; de rustplaats van den lieveling, die van 's moeders borst door den dood was afgerukt, versierde de natuur weldra met bloemen, en van rondom de grafzerk kwamen in korten tijd struiken en gewassen te voorschijn; hetwelk alles, bij de beelden der broosheid en nietigheid onzes aardschen levens, die op dit kerkhof mij diep werden ingedrukt, aan de onvergankelijkheid herinderde. Ik moet bekennen, dat ik nooit een kerkhof doorwandeld heb met dat gevoel als te *St. Thomas*. De beroemde begraafplaats van *Père la Chaise* te *Parijs*, waarover ik in dezelfde maand, doch een jaar later, wandelde, maakte minderen indruk op mij: deze kwam mij voor, als te gekunsteld, te sierlijk, te stijf en te zeer op elkander gepakt; ook was er, naar evenredigheid der vele graven, te weinig geboomte, en boomen zijn op een kerkhof, om natuurkundige redenen, noodig. Hier, te *St. Thomas*, was alles eenvoudig, natuurlijk en tot weemoed stemmende. Dit bragt mij dan ook in eene zeer ernstige en weemoedige gesteldheid, en gaf mij eene zekere vertroosting, waartoe de omstandigheden, waarin ik mij toen bevond, zeker veel bijdroegen: ik was ziekelijk, en had allen eetlust verloren; ook werd ik met geweldige pijn in het hoofd gekweld. Ik bevond mij op eene plaats, waar de dood minder dan ergens elders verschrikkelijk is, en onder eene luchtstreek, waarin deze meer woedt dan in eenige andere, omdat zucht naar winst hier uit alle landen van *Europa* velen heenvoert, wier ligchaamsgestel hier niet te huis behoort.

Onder zulke omstandigheden beschouwde ik een kerkhof al terstond uit een geheel ander oogpunt; en, na eenigen tijd hier rondgewandeld, en de graven opgemerkt te hebben van hen, die hier grootendeels in jeugdigen leeftijd gestorven, die jong en sterk, aanzienlijk en vol begaafdheden waren, vraagde ik mij zelven: »Wat geeft mij meerder regt op het leven en deszelfs genoegens dan deze hadden? Wat onderscheidt mij van alle deze, wier gunstige vooruitzigten en blijde verwachtingen op eenmaal door den dood verijdeld werden? Wat anders, dan Uwe genade, o God! dan Uwe liefde, die mijn leven nog nuttig voor mij zelven, misschien nog dienstbaar voor anderen maken wil? Laat daarom, als Gij mij eens van deze aarde roept, dit mijn deel zijn, dat men, met toepassing op mij, op de grafzerk zetten kan: *Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven; want zij rusten van hunnen arbeid, en hunne werken volgen hen!*"

Nadat ik 5 dagen in het Hôtel van APOLLO mijn verblijf gehouden en de stad met derzelver ommestreken bezigtigd had, begon ik mij te vervelen, omdat ik hier verder niets te doen had, en mij het gezelschap van Noord-Amerikanen en Franschen in het Hôtel niet zeer beviel; daarenboven is het wonen in deze stad niet zeer aangenaam: er heerscht meestal eene drukkende hitte; de stilte wordt afgewisseld door val- en dwarrelwinden, die het stof langs de straten doen opvliegen, en deuren en vensters schudden; een oogen-

blik daarna is het weder doodelijk stil, waardoor de naauwborstige veel te lijden moet hebben. Beide, de drukkende hitte en de afwisseling van groote stilte en valwinden, zijn de natuurlijke gevolgen van de ligging der stad aan den voet der bergen. Ook ging het in het genoemde Hôtel met de nachtrust niet goed: eene gestadige jeukte hinderde ons daarin. Mijn reisgenoot, de heer WEIJMAR, meende, dat zulks door ongedierte veroorzaakt werd, doch ik had redenen om dit te betwijfelen en te gelooven, dat het in ons bloed gelegen was. Toen ik daarom, op een' morgen, een bezoek aan boord van de brik ging geven, vond ik het daar zoo aangenaam en koel, dat ik terstond besloot mijn verder verblijf op *St. Thomas* aan boord te houden; ik ging mijn koffer inpakken, betaalde aan APOLLO twee Spaansche daalders voor iederen dag van mijn verblijf in zijn Hôtel, — hetgeen niet te veel was, dewijl hier de levenswijze duur is, — en deed gelijk ik voornam.

Ik ondervond met deze verwisseling van verblijf geene teleurstelling, want een gematigde zeewind, door geene bergen gestuit, waaide over het vaartuig, dat met eene zonnetent voorzien was, en droeg veel bij, om het aan boord hoogst aangenaam te maken; ook waren de Kapitein en de beide stuurlieden, S. VAN DUYN en D. J. BART, zeer geschikte menschen, in wier gezelschap men zich gaarne bevond. Deze laatste zijn sedert Kapiteins geworden, welke verhooging hun regtmatig toekwam, dewijl zij wel 25 overzeesche reizen gemaakt hadden, en den weg van *Texel* naar de haven van *Curaçao* zoo goed kenden als dien in hun eigen huis. Naar den raad van eene huishoudelijke vrouw, » dat men niet zoo ligt iets moet wegdoen, want dat alles nog eens te pas kan komen," had ik eene Indiaansche hangmat, van touw-

werk gevlochten in de gedaante van een net, onder mijne goederen bewaard. Bij derzelver berging had ik niet gedacht, dat deze mij zoo spoedig van dienst zou zijn, want ze was, wegens de kleine ruimte, welke zij, opgevouwen zijnde, beslaat, eigenlijk bestemd, om in de boomen te hangen, als men op de jagt gaat, of in de wildernissen van *Zuid-Amerika* rondzwerft, tot welke bezigheden ik nimmer eene groote roeping gevoeld heb. Ik wist spoedig, met behulp van Kapitein en stuurlieden, op het dek van het vaartuig iets uit te vinden, dat het gebrek van boomen vergoedde, en lag in die hangmat zoo gemakkelijk, aangenaam en koel, dat het den naijver van mijn' reisgenoot, den heer WEIJMAR, opwekte, die, op *St. Thomas* achterblijvende, mij om het bezit daarvan vleide, als ik naar *Holland* vertrok, waar ik dezelve, volgens zijn zeggen, toch niet gebruiken kon, aan welk verlangen ik ook gereedelijk voldeed, op voorwaarde, dat hij het vertrek van het vaartuig bespoedigen zou.

Ik bragt de overige 10 dagen van mijn oponthoud alhier grootendeels in deze hangmat door met boeken te lezen; ik hield mij althans, als of ik zoo deed, want men moet niet gelooven, dat de menschen altijd lezen, als zij een boek in de hand houden; ik heb dikwijls opgemerkt dat zulks menigmaal geschiedt, om eene fatsoenlijke en beschaafde houding aan te nemen, en te toonen, dat men daar maar zoo lui en ledig niet nederzit. De verhevener ligging mijner hangmat liet wij toe, naar de in den omtrek liggende vaartuigen te zien, en op te merken, wat bij dezelve verrigt werd. Ook vond ik eenige afleiding in de bezoeken, welke gedurende den morgen aan boord gegeven worden. Aan dezulke ontbreekt het zelden een Hollandsch vaartuig, dat ergens

ten anker komt, want er is iets aan boord, dat overal groote beminnaars vindt, namelijk, Hollandsche jenever; geen nagemaakt bogt uit *Hamburg* en *Bremen*, gevuld in Hollandsche flesschen en kelders, maar echte Schiedammer, of, zoo sommige liefhebbers meenen, dat nog beter voor overzeesche verzending is, de onvervalschte Weesper. De bezoekers zeggen wel niet, dat zij om dezen geest en ligchaamversterkenden drank aan boord komen, maar men kan het aan hen zien, als zij met zulk een vleijend lagchend wezen en vooral met een van verlangen naar iets glinsterend oog over de valreep (de scheepstrap) stappen. Zij hebben natuurlijk eene boodschap, zij moeten zich naar iets informeren, of vragen naar den Kapitein, als zij gezien hebben, dat deze naar wal gegaan is. De stuurman moet de eer van het schip ophouden, en zich aanstellen, als of hij werkelijk al Kapitein is; hij ontvangt den komende vriendelijk, en biedt iets aan om te drinken. Deze geven ook iets in de plaats: zij vertellen, namelijk, al het nieuws, dat er te *St. Thomas* in omloop is.

Door een dezer bezoeken vernam ik de eerste geruchten van eene alhier plaats gehad hebbende gebeurtenis, waarvan ik door de komst van den kapitein aan boord de nadere bevestiging en des avonds, aan wal bij een' mijner kennissen, het meer omstandige vernam. Het eerste gedeelte dier gebeurtenis is zeer treurig, en verdient eene plaats in het *temperance-book*, hetwelk de kapiteins der vaartuigen, die tot de matigheid-societeit in *Noord-Amerika* behooren, gewoon zijn aan de matrozen voor te lezen, om dezen steeds de treurige gevolgen der onmatigheid in het drinken van sterke dranken voor oogen te houden. Er was, namelijk, te dier tijd op *St. Thomas* een kapitein van een Deensch

of Hamburgsch koopvaardijschip, bij gelegenheid van twist, in een der rumhuizen vermoord. — Hetgeen hierop volgde, was van een' kluchtiger aard, en hernieuwde eene *anecdote*, welke ik 25 jaren geleden gehoord had, en van welke ik nimmer geloofde, de weêrga te zullen bijwonen. De *anecdote* is die bekende van zekeren hangman, welke, het op een' morgen druk en voordeelig hebbende, zijn werk door een' daarbij staanden persoon zag toejuichen, en op zijne vraag: »Mijn heer is zeker ook scherpregter?" tot antwoord ontving: »Neen! ik ben slechts liefhebber" (geen meester maar *amateur*). Zoo was er dan ook op *St. Thomas* een liefhebber van dieven en andere misdadigers op te vangen. Deze was een Franschman, en hield hier een koffijhuis en speelbank. Zoodra hij de *officiele* tijding van den bovenvermelden moord vernam, zette hij zich te paard, om de schuldigen, die naar het gebergte gevlugt waren, op te vangen. Hij nam daartoe zijne twee jonge Negers, — die hij waarschijnlijk in de eerste grondbeginselen der dievenvangst met de ballen op het billard onderwezen had, — met zich, om tot spoorhonden te dienen. Nog dienzelfden dag kwam hij met de vlugtelingen terug, en leverde hen in handen der *politie*. Nu zal men mogelijk denken, dat hij zulks uit eigenbelang deed, als ik zeg, dat de regering hier gewoon is, na het plegen van eene misdaad, een premie uit te loven aan dengenen, die de schuldigen opbrengt; doch de bewuste Franschman was te dien opzigte geheel onbaatzuchtig en zelfs edelmoedig, want hij liet die premie onder de misdadigers verdeelen, die hem het genoegen verschaft hadden van ze op te vangen. Men verhaalde mij toen nog verscheidene voorvallen van dien aard, onder welke er een was van de ontdekking eens komplots zeeroovers of valsche munters, dat

ben ik vergeten, maar het was een geheim gezelschap, wier daden het licht schuwden; onder deze had de gemelde dievenvanger uit liefhebberij zich weten te mengen, en na alle derzelver daden en betrekkingen onderzocht te hebben, de schuldigen opgepakt en in de gevangenis gebragt.

Door de vrolijke en luimige geaardheid van mijn' reisgenoot, den heer WEYMAR, gaf het bovenvermelde ons aanleiding tot scherts en lagchen; de zaak kwam in onze verdere gesprekken voor, even als het *thema* van een bekend air door al deszelfs variatiën heen gehoord wordt.

Toen deze opvatting der misdadigers plaats vond, kon ik mij den liefhebber in dit vak zeer wel herinneren; zijn koffijhuis lag schuins over het hôtel van APOLLO; ik zag hem dikwijls; hij was een groot en schoon man, en zat te paard als een ritmeester der Oostenrijksche hussaren. Uit deze omstandigheid maakte ik op, dat hij waarschijnlijk onder de Fransche *gens d'armes* gediend had, en uit zucht tot zijn voormalig handwerk zulks als liefhebber op *St. Thomas* voortzette. Doch dit is slechts louter een vermoeden, maar wat ik daar boven geschreven heb, is de eenvoudige waarheid.

Daar deze man, door de vermelde omstandigheid, eene zekere beroemdheid verkreeg, en het voorwerp werd der toenmaals dagelijksche gesprekken, was mijne begeerte opgewekt, om hem met meerdere opmerkzaamheid te beschouwen. Ik ging daartoe met een jong heer van *Rotterdam*, die hier op een koopmanskantoor was, en met wien ik het genoegen had bekend te worden, doch wiens naam mij op dit oogenblik niet in de gedachte wil komen, op een' avond het koffijhuis bezoeken en de speelkamer zien. Deze laatste was een fraai behangen vertrek, dat achter de groote koffij-

kamer lag, en waarheen de weg voerde door een' smallen gang, als een bewijs, dat jan en alleman hier niet gewoon waren te komen. Evenwel bleek het uit den vrijen toegang, welken wij hier hadden, en de weinige aandacht, welke men van ons nam, dat hier niets geheims verrigt werd. Dit vertrek was naar den eisch van speelkamers, danszalen en andere vergaderplaatsen, die tot vermaak der menschen zijn ingerigt, zeer helder verlicht, omdat het licht, even als de warmte, de vriend van het leven is, en den mensch tot vrolijkheid stemt. In het midden van hetzelve stond eene langwerpige van binnen uitgeholde speeltafel, geheel in dien smaak ingerigt, zoo als ik dezelve op badplaatsen in *Duitschland* had gezien; de Fransche koffijhuishouder zat voor die tafel sommige voorwerpen te rangschikken, en twee heeren wandelden de kamer op en neder; alles scheen te wachten om iets te vangen, evenwel geene dieven of misdadigers, maar degenen, die het dwingen van de fortuin met hunne beurs boeten wilden. Van den tijd af dat ik in mijne jeugd REVENGE PRAAG van IFLAND gelezen had, was mij eene geheime afkeer voor zoodanige plaatsen bijgebleven, zoo zelfs, dat ik er niet in vertoeven kon, als vreesde ik, dat de verleiding tot het spel, ondanks mijnen afkeer voor hetzelve, mij besmetten zou. Ik fluisterde daarom mijn' geleider in, of wij niet in de koffijkamer zouden gaan, om daar thee te drinken. Wij dronken daar thee, geheel buiten de gewoonte van hetgeen in het koffijhuis anders plaats had; doch ik merkte weldra, dat de kastelein niet met alles zoo goedkoop was als met zijn dieven vangen, want wij moesten een' Spaanschen daalder voor de thee betalen, dus 25 stuivers Holl. de persoon, hetgeen zeker de duurste thee is, welke ik in mijn leven heb gedronken.

Om de schapen en hoenders aan boord voor de reis naar *Europa* te besparen, ging ik iederen morgen, met een' matroos, die de mand droeg, in de *jol* (een zeer kleine sloep) naar de markt, ten einde de twee piasters, welke ik dagelijks bij APOLLO had moeten verteren, tot aankoop van versch vleesch of visch, groenten en vruchten te besteden. De markt te *St. Thomas* staat op een' weg, die van de groote straat naar den waterkant loopt. Een gebouw, in den trant als er een op de vischmarkt te *'s Gravenhage* gevonden wordt, beschut de eetwaren voor de zonnestralen, opdat dezelve niet halfgebraden in de keuken zouden komen. De markt was van het noodige wel voorzien, hetwelk niet alleen door dit eiland voortgebragt, maar ook van andere plaatsen gehaald werd, inzonderheid van *Porto-rico*. Dit laatste eiland leverde aan de markt te *St. Thomas* goed rundvee op, zelfs vond ik kalfsvleesch, hetwelk in *West-Indië* slechts zeldzaam voorkomt. Van alle voorwerpen wist ik, na een paar marktgangen gedaan te hebben, den prijs; ik ben zulks natuurlijk reeds sedert lang weer vergeten, evenwel herinner ik mij nog wel, dat die prijs mij zeer mede viel; ook maakte men geen misbruik van mijne onbekendheid te dezer plaatse, hetwelk de menschen, over het algemeen, geneigd zijn overal te doen; ik schreef zulks daaraan toe, dat men mij op de markt voor een scheepshofmeester hield, van welke betrekking ik ook al het voorkomen aangenomen had.

Door mijne ligchaamsongesteldheid gevoelde ik mij niet geroepen, de middagmaaltijden bij te wonen, op welke mijne kennissen de goedheid hadden, mij te verzoeken. Eene

uitnoodiging van Heeren Commissarissen tot eene danspartij, hier ook met den zotten naam van *Thé-dansant* bestempeld, nam ik echter met genoegen aan, als eene gelegenheid om de *noblesse* van dit eiland bij elkander te zien, en, ik mag zulks er vrijelijk bijvoegen, om de St. Thomasche schoonen te bewonderen. Deze *Thé-dansant* werd gehouden in de groote zaal van het Hôtel van APOLLO. Zoodra laatstgenoemde mij zag staan, kwam hij naar mij toe; hij was in eene kleeding zoo wit als sneeuw, met een' dergelijk gekleurden grooten doek om zijn hoofd gerold, waaruit men zou afgeleid hebben, dat hij, ten gevolge van den drukken dag, hoofdpijn had, indien men niet wist, dat de zwarte en gekleurde bewoners in *West-Indië*, even als de Oosterlingen, geneigd zijn, om, gezondheidshalve, het hoofd warm te houden; tot welk einde zij, als zij het slechts eenigzins bekostigen kunnen, een' gekleurden doek om hetzelve wikkelen, en daar bovenop den strooijen hoed zetten, welken zij in huis of met iemand sprekende uit beleefdheid afnemen. Aan dezen doek hechten zij eene zekere waarde, iets zwemende naar den eerbied, welken de Oosterling aan zijn' tulband toedraagt, hetgeen ook daaruit blijkbaar is, dat een gevecht, hetwelk men wel eens onder Negerinnen, zeldzamer echter onder Negers ziet, terstond van een' meer ernstigen aard wordt, als men elkander de doeken van het hoofd plukt, die dan, bij het eindigen van het gevecht, met de uiterste verontwaardiging en onder het uitspreken van scheldnamen en verwenschingen weder worden opgeraapt en om het hoofd gedraaid.

Toen APOLLO bij mij kwam, verwachtte ik die kleine maar onderdrukte ontevredenheid te zullen bespeuren, welke ik wel eens meende op te merken bij menschen van zijne be-

trekking, als men hun logement spoedig en onverwachts weder verliet; doch ik werd bij den dikken en goedhartigen APOLLO geen' enkelen zweem daarvan gewaar. Met een gelaat, waarop vreugde en verwachting van goedkeuring te lezen stonden, vraagde hij mij: » wat zegt gij nu van mijne zaal?" Ik antwoordde, dat dezelve uitmuntend verlicht was, dat het orchest eene zeer geschikte plaats gevonden had, dat ik niet wist, dat er op *St. Thomas* zoo vele schilderijen waren als er thans in zijne zaal hingen, en dat aan hem veel eer toekwam, wegens de gansche inrigting. APOLLO lachte van blijdschap, en knikte zoodanig met zijn hoofd als men gewoon is te doen, wanneer men stilzwijgend zeggen wil: » ja! dat geloof ik," waarna hij zich terstond weder aan zijne drukke bezigheden begaf.

Vraagt de Lezer, wat ik zeg van de St. Thomasche schoonheden? Niets anders dan goeds; zij zagen er echter niet zoo gezond uit als die, welke ik te *Curaçao*, bij zulke gelegenheden, gezien had; overigens waren zij mooi en lief, bleek evenwel, zoo als men zulks in een warm gewest verwachten kan. *Brunetten*, zoo namelijk eene geringe bruine kleur afstamde van nog donkerder gekleurde moeders, worden hier, in zulk eene vergadering van zuiver blanke personen, niet geduld, evenmin als op andere plaatsen in *West-Indië* en in *Noord-Amerika*. Dit gebruik af te schaffen, komt niet overeen met het wereldburgerschap en de *philosofie* in *Amerika;* evenwel hebben de omwentelingen te *St. Domingo* en op de voormalige Spaansche bezittingen van de vaste kust te dezen aanzien eene groote verandering aldaar gemaakt.

In plaats van gekleurde vrouwen, waren vele Joodsche dames op dit bal, indien ik mij niet bedrieg, wel omtrent

de helft der aanwezenden, want de Joden waren, zoo als men mij verhaalde, groote ijveraars geweest ter oprigting dezer *Thé-dansant.* Dit verschijnsel was voor mij eenigzins vreemd, en zou zulks mogelijk nog meer voor den Lezer geweest zijn, omdat wij gewoon zijn aan de Joden te denken, als aan een onder de Christenen wonend vreemd volk, met hetwelk de eersten zelden in eene andere betrekking komen dan om iets te koopen of te verkoopen.

Over het algemeen moet ik zeggen, dat die geheele afscheiding tusschen Christenen en Joden, in dezelfde maatschappij levende, in *West-Indië* veel geringer is dan wel op sommige andere gedeelten der wereld, en dat de laatsten hier, meer dan elders, naderen aan de voorspelling van sommige Duitsche wijsgeeren uit den lateren tijd, namelijk, dat de Joden in deze eeuw zich allengs zullen sluiten aan de inwoners des lands en aan de maatschappelijke wetten en inrigtingen, en gevolgelijk ontheven worden van die minachting en afkeer, waaronder zij zoo vele eeuwen gebukt gingen. Men ziet in *West-Indië* de Joden bij begrafenissen van Christenen. Op eene mijner avondwandelingen te *St. Thomas*, zag ik bij de begrafenis van een jong Fransch heer, wiens broeder hier een aanzienlijk koopman was, verscheidene Joden; zulks had ik op *Curaçao* enkele keeren insgelijks gezien; ook had ik hen aldaar op danspartijen ontmoet, althans bij die, welke van Gouvernementswege gegeven werden. Dewijl de Joden in *West-Indië* ook planters zijn, komen zij in nadere betrekking met hunne medelandgenooten. Zij werden als leden der Maatschappij tot nut van 't algemeen aangenomen, en zaten te *Paramaribo* en op *Curaçao* in het gemeentebestuur.

Tot eene nog naauwere aansluiting zou nog slechts ver-

eischt worden de verschuiving van hunnen sabbath, van den zaturdag op den zondag, en de opheffing der spijswetten, zoo als die door den *Talmud* zijn in omloop gebragt. Deze laatsten zijn nog een scheidsmuur tot eene vriendschappelijke zamenkomst en gezelligen omgang met anderen, omdat zij een, slechts eenigzins langdurig, zamen zijn onmogelijk maken, en eene naauwere verkeering, die door gemeenschappelijk gebruik van spijs en drank, door gulheid en gastvrijheid, veraangenaamd en verlengd wordt, zeer in den weg staan. In *West-Indië* is men evenwel niet meer zoo naauwkeurig omtrent deze spijswetten: op *St. Thomas* heb ik redenen om te gelooven, dat men er zich in het geheel niet aan stoort; en op *Curaçao* en te *Aruba* heb ik gastmalen bijgewoond, waaraan voorname Joden deel namen, en van alles onbeschroomd aten, zonder dat zij hunne eigene potten en pannen medegebragt of het vee zelven geslagt hadden. Doch zulks heeft nog niet algemeen plaats; velen houden zich nog zeer naauw aan deze kerkelijke inrigtingen, en maken er van een gedeelte hunner godsdienstigheid. Ik ben dikwijls in de gelegenheid geweest op te merken, dat er twee omstandigheden zijn, die den Joden in *West-Indië* hinderen, om meer algemeen zich te ontheffen van het verbodstelsel in spijs en drank, en op te volgen het: » *sta op*, PETRUS! *slagt en eet!*" De eerste is het verlangen hunner vrouwen, dat zij zich naauw aan de godsdienstige en kerkelijke inrigtingen houden. Vrouwen zijn toch overal in de wereld godsdienstiger dan de mannen — *dames!* ik zeg dat niet om een goedkeurend lachje bij u op te wekken, maar ik zeg het uit liefde voor de waarheid. — Hoezeer de Joodsche vrouwen, in het algemeen, hare ega's, te dien opzigte, binnen de wet houden, moge uit het hier volgende blijken:

Er leefde, een 10tal jaren geleden, op *Curaçao* een aanzienlijk en geletterd man van de Mozaïsche godsdienst, die in Nederland zijne opvoeding verkregen had. Hem was in dit korte leven het grootste van alle ongelukken — althans daarvoor houdt men het, hoewel ik het niet bij eigene ondervinding weet — te beurt gevallen. Hij had, namelijk, tot gezellin op het hobbelig levenspad, eene booze vrouw gekregen; en dit kan heel wel waar zijn, want waarom zoude er niet eens eene enkele booze vrouw gevonden worden, daar er zoo vele booze mannen in de wereld zijn. Ja, ik heb er onder deze laatsten gekend, die, zonder nog eens te zeggen, wat zij elders deden, wezenlijke tijrannen in huis waren, en hunne echtgenoot bijna nooit toespraken dan met een' graauw en snaauw. Eens zelfs heb ik, want ik kon zoo iets niet verdragen, daarover aan iemand een scherp verwijt gedaan; doch ik ontving, o schande, voor het mannelijke geslacht! tot antwoord: »dat zulks bevonden was, noodzakelijk te zijn tot bewaring der huiselijke rust en goede orde.

De bovengenoemde heer Jood verdroeg zijn kruis geduldig, zelfs zeide men, dat hij er als een wijsgeer onder verkeerde. Doch in het zondige hart van den mensch ligt eene neiging, om het ongeluk van een ander met een zeker genoegen te vermelden, ten einde zelf eene bevrijding van dat ongeluk goed te gevoelen. Men verweet het den man, als of het zijne schuld en zijn lot niet erg genoeg was, — men verweet het hem, dat hij eene booze vrouw had; of zulks in de *Sijnagoge* of ergens elders gebeurd is, zou ik niet zeker kunnen zeggen, wel heb ik dikwijls hooren verhalen, dat er in de *Sijnagoge* nog over geheel andere zaken gesproken wordt dan over den koophandel. De als echtgenoot

ongelukkige man ontkende de waarheid niet, want deze had te groote ruchtbaarheid gekregen; maar hij wreekte zich op degenen, die het hem onedelmoedig voor het hoofd wierpen, door aan te merken, dat ofschoon zijne vrouw zich somtijds al te driftig maakte en al te geweldig raasde, hij echter door haar een voorregt boven hen allen bezat, daarin bestaande, dat zij ongehinderd toeliet, dat er ham en schildpadden in huis werden gebragt en gereed gemaakt; van welke spijzen de eerste in *West-Indië*, door de aanhoudende warmte, regt hartelijk smaakt, en de laatste belangrijk is, wegens dezelver goedkoopen prijs, de krachtige soep en de kenrige geregten, welke er van gemaakt worden.

De andere reden, welke hen nog, hoewel reeds wankelend, aan de spijswetten verbindt, is, dat er eenig gezag, het zij een besluit eener *Sijnode* of het gevoelen van een aanzienlijk *Rabijn* ontbreekt, om dit oud gebruik af te schaffen, zonder zich daardoor van het Jodendom af te scheiden. Eene toevallige omstandigheid bragt mij hierover in een gesprek, op mijnen tuin, met een' mijner buren, een aanzienlijk Joodsch man, dien ik om zijne goede hoedanigheden hoogachtte. Hij was bij mij aan tafel, doch wilde niets mede eten dan eenig gebak en vruchten. Hoe toegevend ook omtrent de gezindheid van anderen, gevoelde ik er mij toch eenigzins door beleedigd, omdat zijne weigering tot het mede eten van gekookte of gebraden spijzen, bij het denkbeeld van het oogmerk, waartoe MOZES de wetten daaromtrent instelde, zekeren flaauwen indruk gaf, als of mijn buurman mij voor een' afgodendienaar hield. Ik kon daarom niet nalaten, hem te doen opmerken, dat naar mijne gedachte de wetten van MOZES in dit opzigt tijdelijk en plaatselijk waren, en zeer wijselijk gegeven werden, opdat ligehaam en

ziel zijuer geloofsgenooten niet zouden besmet worden, het eerste door het eten van ongezonde en bedorvene spijzen, en de laatste door den omgang met de naburige afgodische volken. In den loop van het gesprek, liet ik hem verder gevoelen, dat de Joden, in andere landen en onder Christenvolken levende, thans in een' geheel anderen toestand verkeerden; dat zij zonder de stipte nakoming van de letter dier verordeningen, welke toch in derzelver geheel niet meer volkomen *kunnen* vervuld worden, aan derzelver waren en nuttigen geest en de bedoeling konden beantwoorden; en dat wat aangaat de gebruiken, door den *Talmud* daaromtrent ingevoerd, deze de kracht der H. Schriften niet bezitten en zouden kunnen gewijzigd worden, met behoud van allen eerbied voor de oude *Rabijnen*. Mijn goede buurman kon of wilde hierop geene tegenbedenkingen maken; hij zeide zich liever aan de wet te houden, zoo als hij zulks van zijne jeugd af aan geleerd had, doch ontkende niet, dat eene gezag hebbende verzameling van *Rabijns* en aanzienlijken, in dezen tijd, eene nuttige zaak zou zijn, en zelfs hoogst noodig was, ter verandering van vele hunner kerkelijke inrigtingen. Met eene algemeene uitdrukking, met eene betuiging van de noodige hoogachting voor den getrouwen waarnemer van MOZES wetten, of met zoo iets dergelijks, eindigde ik dit gesprek; maar in mijn hart wenschte ik hem toe, dat de tijdgeest, die zoo menige goede verandering daarstelt, maar ook zoo menige nuttige inrigting bederft, werkzaam moge bevonden worden onder onze Joodsche landgenooten, ter verandering van vele burgerlijke en kerkelijke inrigtingen, van welke men niets anders zeggen kan dan dat zij volkomen doel- en nutteloos zijn, vele bezwaren en nadeelen voor de Joden zelven opleveren, en wel eens ergerlijk en beleedigend voor Christenen kunnen worden.

Niets meer van het bal, — waarop ik boven gebleven ben, toen ik mij deze laatste uitweiding veroorloofde, — wetende te zeggen, dan dat ik daar ook op zag den Deenschen Lutherschen Predikant, en dat ik zeer vroeg naar boord terug keerde, terwijl de Kapitein en mijn reisgenoot daar het grootste gedeelte van den nacht bleven, zoo moet ik den Lezer nog mededeelen, dat ik op het gebergte geweest ben, waarvan ik vroeger zeide, dat deszelfs hoogte aanmerkelijk is, omdat het uit de zee oprijst en door geene grootere hoogten verkleind wordt. Mijn verlangen daartoe was reeds gedurig opgewekt, als ik aan boord in de hangmat lag, en langs de zonnetent op het groene gebergte staarde; Eene gelegenheid om dien wensch te vervullen, deed zich weldra op. Ik herinnerde mij, dat de heer WOOD, die alhier kerkeopziener der Nederduitsche Hervormde gemeente en gehuwd was met eene Curaçaosche dame, uit eene familie, in welke ik lang als vriend verkeerd had, eigenaar was van eene der suikerplantaadjen. Ik gaf hem daarom berigt, dat ik mij op *St. Thomas* bevond, en een groot verlangen had, om hem en zijne familie te bezoeken. Mijne aanbieding werd op eene zeer beleefde wijze aangenomen, en volgens afspraak vond ik, op een' morgen in de vroegte, aan de landingsplaats een paard gereed staan, dat mij over het gebergte voeren zou. Toen ik merkte, dat de Neger, die het paard bragt en de Curaçaosche landtaal sprak, zich van mij verwijderen wilde, vraagde ik hem, wie mij dan den weg zoude wijzen; waarop hij zeide, dat het paard zelf dien wel wist; en dat ik den teugel maar ruim moest houden, waardoor het beest mij stellig op de plantaadje zijns meesters brengen zou. Verblijd van ontslagen te zijn van den last, om een' geleider bij mij te hebben, hetgeen mij op

eene wandeling altijd zeer hinderde, beklom ik mijn' *Rosinant*, en huppelde met hem den berg op. In het eerst gaf ik mij weinig moeite om terug te zien naar hetgeen achter mij lag, dewijl ik reeds vroeger op zekere hoogte geweest was; maar toen ik verder het gebergte opsteeg, aanschouwde ik aan mijne voeten een treffend *Panorama* van de stad en derzelver omstreken, van de baai, de schepen en forteressen. In eene westelijke rigting vertoonde zich *Portorico*, zijne kruin echter in de wolken verbergende, en over de baai zag ik het eiland *St. Croix*. Ook was het een dier heerlijke morgenstonden, die het hart van den mensch met hoogere gewaarwordingen vervult, en het stemt om zich tot den Algoede te verheffen, en Hem te danken voor de vreugde des levens. Ik kan het niet uitdrukken, hoe welgemoed ik was, en hoe ingenomen met al hetgeen ik zag, toen ik langzaam over den weg reed, die tegen den berg opkronkelt, bezoomd met bloemdragende heesters en struiken, uit welke zich de aangenaamste geuren ontwikkelden, en tusschen welke de insecten gonsden, en de vogelen sjilpten, die daardoor blijken gaven, dat zij zich ook in het lieve leven verheugden. Ik reed twee aan den weg liggende suikerplantaadjen voorbij, en verbeeldde mij bijna, Hollandsche buitenplaatsen van den 2den of 3den rang te zien, waartoe wel aanleiding gaven de ligging van het woonhuis, het hekwerk aan den weg, en vooral het koele en liefelijke weder, op deze hoogte naar dat van de Mei-maand in Nederland gelijkende; maar de *pisang* met zijne reusachtige bladen en de *palmietboom*, die zijne kruin statig in den azuren dampkring opheft, maakten spoedig een einde aan de verbeelding, en overtuigden mij, dat ik nog in *West-Indië* was. Zoodra ik eene plantaadje voorbij reed, gaf ik naauwkeurig acht,

of het paard ook iets zou laten blijken, dat het hier te huis behoorde; doch het beest bragt mij geheel aan de andere zijde van het gebergte op de plantaadje van den heer WOOD. Ik werd door dezen, zoowel als door zijne echtgenoot, dochters en zonen op de allervriendelijkste wijze ontvangen, en had het bijzonder geluk met eene uitmuntende familie te meer op de wereld bekend te worden.

Na *Breakfast* (ontbijt) gingen wij de gebouwen van de suikerbewerking en den tuin bezigtigen: de eersten waren in het klein, zoo als ik dezelve in het groot op *Suriname* gezien had; de molen werd door paarden in beweging gebragt. De hoeveelheid suiker, welke alle de plantaadjen hier opleveren, is zeer gering, mij is dezelve opgegeven als 1200 vaten bedragende; meer kan men ook van den kleinen omtrek dezes eilands niet verwachten, vooral niet, als men in aanmerking neemt, dat de plantaadjen hier ook nog voor boerderijen dienen, en, voor een gedeelte, de markt voorzien van slagtvee, pluimgedierte, melk, eijeren, groenten en vruchten. Ik geloof, dat eenige dezer plantaadjen in Nederland verhijpothekeerd zijn, althans van sommige dezer op de andere Deensche eilanden, als *St. Croix* en *St. Jan*, weet ik dit in het zekere, alzoo de heeren INSINGER en C°. te *Amsterdam* den blijden dag van den vervaltijd der interesten dikwijls openlijk aankondigen. De grond had aan deze zijde des eilands een veel kaler en onvruchtbaarder voorkomen dan aan de zuidzijde; op den bergrug lagen vele groote steenen, waartusschen het suikerriet groeide. Vraagt men mij, ten einde iets van de geognostische gesteldheid van dit eiland te vernemen, van welke soorten deze steenen zijn, ik moet betuigen, dat ik zulks niet kan opgeven. Ware A. VON HUMBOLDT hier eens even aan geweest, men zou het

naauwkeurig en zeker geweten hebben; maar deze groote man had, gedurende zijn lang verblijf in de nieuwe wereld, zoo veel te doen op het vaste land en de groote noordelijke *Antillen*, dat hij de kleinere en oostelijke en zuidelijke niet heeft bezocht; en toen hij, te huis komende, de grondslagen dier eilanden wilde bekend maken, moest hij de berigten van andere Geologisten raadplegen (*), die bevonden werden onnaauwkeurig te zijn, zoo als ik zulks aangemerkt heb ten opzigte van *Curaçao* en onderhoorige eilanden. Zoo veel schijnt zeker te zijn aangaande den bodem der Virginische eilanden, dat zij nog eenige overblijfselen van vulkanischen oorsprong in zich behouden hebben, maar overigens tot de kalkformatie behooren, en dat de nabijgelegene banken en riffen uit koraalsteenen bestaan. Ook meen ik dikwijls gehoord te hebben, dat de grond van *St. Thomas* met koperdeelen bezwangerd is, waarvan zelfs de bestanddeelen invloed zouden hebben op de lucht en het water.

De heer WOOD verhaalde mij, dat alle de hier staande gebouwen meer dan eenmaal door een' orkaan tot op den grond toe zijn weggewaaid, en dat de tegenwoordige weersgesteldheid, ik meen groote stilte afgewisseld met sterke windvlagen, de nabijheid van dit geducht natuurverschijnsel deed vreezen. En inderdaad heeft ook, in de daarop volgende maand, de orkaan op de bovenswinds-eilanden, evenwel niet zoo hevig als wel eens vroeger gebeurd is, gewoed, en op *St. Thomas* eenige schade aangerigt. Toen de Commissaris-generaal des Konings voor de Nederlandsche West-Indische bezittingen, de Generaal J. VAN DEN BOSCH, weinige

(*) Te weten MOREAU, DE JONNÉS en CORTÉS. Zie V. HUMBOLDT, Th. 3. bladz. 37.

maanden later op *St. Eustatius* aankwam, toonde men zijne Excellentie aldaar de uitwerkselen, welke door dezen orkaan veroorzaakt waren.

Zoo hier geene orkanen woedden, zou ik, met den heer DE LA MARTINE bij ladij ESTER STANHOPE geweest zijnde, als een welmeenend vriend, deze laatste geraden hebben, haar onbevallig, onveilig en ongezond verblijf in *Syrië* te verlaten, en eene *villa* te doen bouwen, op een' berg van een der West-Indische eilanden. Zij zou daar ook geheel afgezonderd van de wereld kunnen leven, en evenwel ongemerkt de voordeelen eener maatschappelijke inrigting ondervinden; zij zou daar onder een' helderen hemel eene hoogst aangename, eene zeer koele en zuivere lucht inademen, en geene pest, noch roofzuchtige Arabieren zouden voor hare woning verschijnen. Aan de bevindingen en bespiegelingen van hare rijke verbeeldingskracht kon hier ook een ongestoorde loop gegeven worden, niet zoo zeer, gelijk op den klassieken grond van *Syrië*, naar aanleiding van hetgeen in deze wereldstreek reeds gebeurd is, maar nog waarschijnlijk gebeuren zal. Zelfs de geleerde en smaakvolle DE LA MARTINE zou, hier komende, stoffe vinden, om tranen te storten over het onregt en de misdaden, welke op het nieuwe halfrond, in den korten tijd na deszelfs ontdekking, gepleegd zijn, en nog meer over die, welke in de toekomst hier zullen gepleegd worden — zoo, namelijk, de menschen blijven, gelijk zij thans zijn en vroeger waren, hetgeen sommige geleerden beweren, dat werkelijk het geval zal wezen. Doch ik mag hier niet verder voortgaan, en moet met de beschrijving van *St. Thomas* eindigen, waarvan ik mij dan ook inderdaad, op dit oogenblik, niets meer weet te herinneren, dan dat men het op de kaart des West-Indischen

archipels vindt liggen op 18° 20' noorderbreedte en 67° 23' westerlengte.

Ik eindig met eene eenigzins uitgebreide aanteekening van mijn dagboek.

Het is de 15de dag van onze aankomst op dit eiland. De Kapitein is in de stad geweest, en keert driftig, bezweet en vermoeid aan boord terug, zeggende, dat alles tot het vertrek gereed is, dat de zeilen moeten losgemaakt worden, en dat de loods daar reeds aankomt, om de brik in zee te brengen. Ik ga terstond in de kajuit, om een paar regels aan mijn' broeder te *Curaçao* te schrijven, waardoor ik een overtuigend bewijs geef, dat ik niet op *St. Thomas* gestorven ben, zoo als het gerucht verspreid had. In weinig tijds zijn wij uit de baai, de westpunt des eilands omgezeild, en bevinden ons in de ruime zee, met de groote waterplas voor den boeg, die mij nog van het Vaderland scheidt. Het is eene treffende verandering in weinige oogenblikken uit de woelige baai te wezen, het gezigt op de stad en de bergen te verliezen, en op de eenzame zee te zijn, waar niets dan water en lucht zich vertoont. Het is doodelijk stil aan boord; de Kapitein en een stuurman zijn gaan slapen; de andere stuurman, die de wacht heeft, schrijft in de kajuit aan het scheepsjournaal; de matrozen schijnen te eten of te rusten; ik zie niemand op het dek, want de roerganger staat achter mij; de rustelooze apen, de klappende papagaaijen en ander gedierte, die een uit *West-Indië* terugkeerend vaartuig naar eene arke NOÄCH's doen gelijken, gevoelen de beweging van het vaartuig, en laten voor eenige oogenblikken naauwelijks hun aanwezen bemerken.

Ik geraak in eene diepe weemoedige gesteldheid, de oogen oostwaarts rigtende, waar aan gindsche zijde van de ruime blaauwe waterplas *Europa* ligt; want mij overvalt dat duistere voorgevoel, hetwelk de meeste menschen treft, die na vele jaren afwezigheid terugkeeren, namelijk, van niet in de haven der bestemming te zullen aankomen. Mijn voorgevoel heeft zich echter bedrogen; ik ben met eene zeer voorspoedige reis van slechts 32 dagen gebragt voor de barre duinen van *Holland*, en binnen de welige landouwen, die daar achter liggen. Nog twee malen heb ik daarna den Atlantischen Oceaan doorkliefd, en voor en na dien tijd menig heerlijk tooneel van natuur en kunst voor mijne oogen zien oprijzen en weder verdwijnen. Ik heb ruime stof, om ootmoedig en dankbaar neder te knielen voor den Opperbestuurder der menschelijke lotgevallen.

EINDE VAN HET TWEEDE DEEL.

Compl.

